NOTLAR/MEKTUPLAR

KEMAL TAHİR

BAĞLAM

NOTLAR/MEKTUPLAR KEMAL TAHİR ■ **15**

NOTLAR/MEKTUPLAR
KEMAL TAHİR

Yayına hazırlayan: Cengiz Yazoğlu

BAĞLAM

Bağlam Yayınları / 63
Kemal Tahir / Notlar / 15
Birinci Basım: Kasım 1993

Kemal Tahir Vakfı Çalışmaları / 15

ISBN: 975-7696-52-8

Yayın Hakları: © : ONK Ajans
Bağlam Yayıncılık

Kapak: Yurdaer Altıntaş
Dizgi: Studio Mac

Baskı - Cilt: Bayrak Yay. Mat. Ltd. Şti.

BAĞLAM YAYINCILIK
Ankara Cad. 13/1
34410 Cağaloğlu-İST.
Tel.: (212) 513 59 68

ÖNSÖZ

Kemal Tahir NOTLARI'nın birinci dizisi MEKTUPLAR dosyası ile tamamlanmış olmaktadır. Bu dizide yer alan NOTLAR'ı on ana başlık altında:

SANAT EDEBİYAT	(4 cilt)
1950 ÖNCESİ	(1 cilt)
CEZAEVİ NOTLARI	(1 cilt)
ROMAN NOTLARI:	(3 cilt)
Topal Kasırga	
Batı Çıkmazı	
Patriyot Ömer	
OSMANLILIK -BİZANS	(1 cilt)
BATILAŞMA	(1 cilt)
ÇÖKÜNTÜ	(1 cilt)
SOSYALİZM	(1 cilt)
KİTAP NOTLARI	(1 cilt)
MEKTUPLAR	(1 cilt)

olmak üzere 15 kitapla Türk okurunun kitaplığına kazandırmış bulunuyoruz.

İzleyecek dizilerde:

a) Kemal Tahir'in yayınlanmış romanlarının ön çalışmaları, (Romanlarla birlikte yayını öngörülmüştür.)

b) Kemal Tahir'in yayınlanmamış roman ve hikâyeleri , (Cezaevi yıllarında tefrika edilmiş olanlar da bu dizide yer alacak.

c) Kitaplar üzerinde yazılı notlar,

ç) 1950 sonrası mektuplaşmaları,

d) İlk dizinin yayınından sonra ele geçen diğer notlar,

yer alacaktır. Kemal Tahir'in kaleminden çıkmış yazıların-notların tü-

münü okura ulaştırmanın ana amacımız olduğunu belirtmeliyiz.

Kemal Tahir NOTLAR'ını, eski yazıdan yeni yazıya aktarma çalışması sürmektedir. Yayına geçmek için, Notları'nın tümünün yeni yazıya aktarılmasının tamamlanmış olmasını bekleseydik bugün elimizde bulunan kitapların hiçbirine henüz kavuşmuş olmayacaktık. Yayını bu kitapla tamamlanmış ilk diziyi, Kemal Tahir'i yazar, romancı ve düşünür yönüyle, başlangıcından ölümüne kadar geçen oluşum ve gelişim süreci içerisinde vardığı son yeri gösterebilmeyi amaçlayan bir düşünce doğrultusunda yayına hazırladık. Notları yayına hazırlamaya başladığımız anda, yayın planını, o anda elimizde bulunan Lâtin Harflerine çevrilmiş notları temel yaptık. Yayın sırasında hazırlanabilen notları ilgili dosyaya kattık. Bundan sonra çıkacak notların, on başlık altında yayınlanmış notlara ancak katkı sağlayacak özellikte olacağını söyleyebiliriz.

Elimizde bulunan 15 kitap, Kemal Tahir'i ve Kemal Tahir düşüncesini, bu dizide yer alan başlıklardaki konularla ilgili, varolan bütün çalışma notlarıyla ve çalışma özelliğiyle birlikte bize tanıtmaktadır. Bu 15 kitap, Türk okurunun önüne çok önemli bir fırsat ve olanak çıkarmıştır. Doğaldır ki, Kemal Tahir'in düşüncesinin son vardığı yeri, okuyucu, Kemal Tahir'in geçirdiği evreleri yeniden geçirme durumunda kalmadan bilebilecek ve çalışmasını ilerletmesinde NOTLAR, gerek konu ve gerekse çalışma biçimi açısından çok önemli destek sağlayacaktır. Kemal Tahir Notları bize temel sorunumuzu ve sorunlarımızı, tarihsel boyut içerisinde vermeğe çalışmıştır. Sorunları anlayabilmemizin kaynaklarını ve yollarını bize göstermiştir. Bundan sonra hiç kimsenin işe nereden başlamak gerekeceği konusunda hiç bir kuşkusu olmaması gerekir. Notlar, okuyucuya, kendi okuma biçimini de belirleyebilecek bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Kemal Tahir Notları'nı nasıl okumamız gerektiği ve bu Notlar'dan yararlanma biçimimizi, yapacağımız seçmelerle vermeyi de çalışmamızın bir gereği sayıyoruz.

Notların yayına hazırlanmasında izlenen yöntem ve planın sorumluluğu doğrudan bâna aittir. Notların yayına hazırlanmasına yöneltilen övgüye de, eleştiriye de teşekkür ederim. Her ikisi de Türk gerçeği ile kurulan ilişkinin belirtisidir. Bu nedenle, en sonunda herkesin Türk gerçeğinde buluşmasında Kemal Tahir Notları'nın yol gös-

terici gücüne olan inancımla tarihsel bir işlevin yerine getirilmiş olmasının kıvancını taşıyorum.

Türk edebiyatına, biri şiirde diğeri romanda damgasını vurmuş iki kişi, Nazım Hikmet ve Kemal Tahir'in, belli bir dönemle sınırlı kalmış olsa da, birbirlerine yazdıkları mektuplar, edebiyat ve düşün tarihimiz için değerli birer belge olma özelliği taşımaktadır. Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı mektupları, Kemal Tahir sağlığında yayınlamış bulunuyordu. Kemal Tahir'in Nazım Hikmet'e yazdığı mektupları, yurt dışına gidişinden önce Nazım Hikmet'in yakın çevresine teslim ettiği bilinmekle birlikte mektupların akıbeti hakkında kesin bir bilgimiz yoktur. Ancak Kemal Tahir'in notları arasından çıkan cezaevi denetimine takılarak Nazım Hikmet'e ulaşmamış iki mektup ile Halikarnas Balıkçısı'na yazmış olduğu bir mektubu da bu kitapla yayınlıyoruz. Kemal Tahir'in, Nazım Hikmet'e yazdığı mektuplardan, sayısı az da olsa, gün ışığına çıkanlar okuyucuya ulaşmış bulunuyor.

Dizinin son kitabını oluşturan MEKTUPLAR dosyası, ağırlıklı olarak, 1950 öncesinde, Bursa Cezaevi'nden Raşit Kemali (Orhan Kemal)'in, cezaevindeki Kemal Tahir'e yazdığı mektuplar ile Kemal Tahir'in, 1950'den sonra yaşamını birleştirip eşi olacak Semiha'ya yazdığı mektuplardan oluşmaktadır. Bu dosya ile Kemal Tahir'in Semiha'ya ve Orhan Kemal'in de Kemal Tahir'e yazdığı mektupları yayınlayarak Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatını temsil eden sanatçıların, 1940-1950 arasındaki dönemde, içinde bulundukları koşullarla çalışmalarını ve geleceğe yönelik çalışma konuları ile birlikte birbirlerini ve genel değerlendirişlerini kendi anlatımlarıyla doğrudan tanımak fırsatını elde etmiş oluyoruz. Bu tanıtıma, Kemal Tahir notları arasında bulunan Bodrum'daki Halikarnas Balıkçısı'ndan Kemal Tahir'e gönderilmiş mektup ayrı bir katkı yapmaktadır.

Mektupların, yazıldıkları dönemdeki düşüncesi ve çalışmasıyla yazarını doğrudan kendi anlatımıyla tanıtması bakımından başlı başına bir önemi olduğunu belirtmiştik. Aynı biçimde Kemal Tahir'in 1940 öncesinde, o zamanki eşi Fatma İrfan'a yazdığı mektuplar da bu açıdan kaynak olma özelliğini korumaktadır. Kemal Tahir'in 1940'lı yılların başında Anadolu'da Cezaevlerinden birinde bulunduğu bir dönemde, eşi Fatma İrfan'ın "vatan ve devlet düşmanı bir ideoloji olan ko-

monizmi benimsemiş olması nedeniyle 15 yıl ağır hapse mahkum olmuş bir kişiyle aile bağını yürütmenin imkansızlığı"na dayalı boşanma hükmünü ve bu hükmü izleyen olayları Kemal Tahir, çalışmasını sürdürerek göğüslemişti.

Çok partili siyasi döneme geçildikten sonra bazı yazar ve siyasilerin de boşanma ilâmındaki gerekçedeki gibi çoğu da hapiste bulunan komünistleri, "vatan satıcıları" olarak nitelendirmelerine, Kemal Tahir'in notları arasından çıkan iki ayrı yanıtını Mektuplar dosyasına katmış bulunuyoruz. Kendisini 15 yıl ağır hapse mahkum ederek ömrünün en verimli 13 yılını hapiste tutan devletin en üst katına, cezaevine giriş tarihinden ellibeş yıl sonra da olsa:"Büyük yazarımız ve fikir adamımız Kemal Tahir'in dediği gibi Türkiye'nin yolu, tarihinden kesiliyor. Bu birikim, bu eşsiz birikim, bizi ister istemez bir dünya devleti konumuna getirmiştir. Bundan büyük bir kıvanç duymamız gerekir. Allah'a hamd etmemiz gerekir."(*) Sözünü söyletebilmesi, Kemal Tahir çabasının tarihsel öneminin kanıtıdır. Kemal Tahir'in romanları ile elimizde şu anda 15 kitabı bulunan NOTLAR'ı, satmanın ne kadar kolay, ama vatanı sevmenin ne kadar zor bir iş olduğunu, nasıl çaba gerektiğini bize göstermektedir.

Orhan Kemal'in Kemal Tahir'e yazdığı mektupların altına, arkasına ya da yan taraflarına Nazım Hikmet'in eklemelerine de rastlıyoruz. Mektuplardan, yazarlarının ilgili dönemde Türkçe'yi kullanma biçimi hakkında da bir fikir sahibi olabiliyoruz. Türkçenin o dönemde, mektuplarda yazılı olduğu biçimde kullanılmış olması, yazarlarının Türkçe yazım kurallarını bilmediklerini değil, ilgili dönemde yazılı Türkçenin bulunduğu yeri bize gösterir. Türkçeyi en iyi kullanan yazarlarımızın bile alfabe değişikliğinin toplumumuza getirdiği bocalamanın dışında kalmadığını gösterir. Bu tarihi olguyu her hangi bir gerekçe göstermeden dönemin mektuplarını günümüz yazım kurallarına uyarlayarak yayınlamaya kalkışanlar, taşlara, abidelere oyulmuş yazıların da günümüz yazım kurallarına nasıl aktarılacağını, üstelik bu işin bir kuşakta en az iki kez hangi dahi nakkaşlar tarafından yapılabileceğini da açıklamak zorundadırlar. Tarihi bir belgeye mü-

* Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL'ın 18 Şubat 1993 günü İstanbul Taksim Meydanı'nda yapılan Bosna-Hersek Mitinginde yaptığı konuşmadan. **Türkiye Günlüğü** 22/Bahar/1993 s.8

dahale ile sahibinin kaleminden çıkmış bir mektuba müdahale arasında hiçbir fark yoktur. 1930'lu, 1940'lı yılları yaşanmamış yıllar sayarak 1920'lerden 1960'lara atlamak ancak yaman frenk taklitçilerinin başvurabileceği bir yöntemdir.

Kemal Tahir'in Notları'nı yayınlarken kendimizde görmediğimiz müdahale ederek yayınlama hakkını, aynı biçimde mektuplarda da görmüyoruz. Bu nedenle Mektuplar'ı, gerek eski, gerekse yeni yazı ile olsun, olduğu gibi yazıldıkları biçimde yayınlamakla yazarlara, yazarların kişiliklerine, Türk düşün ve yazım tarihine gösterilmesi gereken saygının yerine getirildiğine inanıyoruz.

Notlar'ın eski yazıdan yeni yazıya aktarılmasına Sn. Nihat Ülken başlamıştı. Önce sağlığı ardından da ömrü çalışmayı tamamlamaya yetmedi. Kendisini, minnet ve rahmetle anıyoruz. Sn. Ülken'den sonra eski yazıdan yeni yazıya aktarma işini Sn. Sabire Dosdoğru üstlendi. Sn. Dosdoğru'nun çalışması sürmektedir. Bu dosyada yer alan mektuplar ile gelecek dizilerde yer alacak Kemal Tahir çalışmalarının yeni yazıya aktarılmasını Sn. Dosdoğru'nun çabasına borçluyuz. Ayrıca yayınlanmış bütün notları, yeniden asıllarıyla karşılaştırarak kitaplardaki sıraya göre dosyalama işini Sn. Dosdoğru ile Sn. Fatma Melda Kalyoncu birlikte yürütmektedir. Kemal Tahir'in bu iki aziz ve kadim dostu, bu çalışmalarıyla hem Kemal Tahir'e olan sevgi ve saygılarının ve hem de Türk düşüncesine olan inancın örneğini vermişlerdir, vermektedirler. Kemal Tahir Vakfı, Vakfın amacı olan Kemal Tahir Notları'nı Türk okuruna kazandırmanın ilk bölümünü tamamlamış olmanın mutluluğunu Türk okuruyla paylaştığını belirtme görevini bana verdi. Bu görevi ben de, gerek Notların yayına hazırlanmasında ve gerekse önsöz'leri birlikte yazma önerimi kabul ederek başından beri destek veren Prof. Dr. Baykan Sezer'e teşekkür ederek yerine getiriyorum.

NOTLAR'ın yayına hazırlanışında çalışma ortamı sağlayıp konuya olan inancıyla destek veren başta eşim Serpil olmak üzere çocuklarım Nimet ve Osman, çalışmamın her anını, her yönüyle paylaşarak, NOTLAR'ın, kısa sayılabilinecek bir süre içerisinde, yayına hazır hale gelmesinde bana güç katmışlardır.

Konuya olan inancın yanında çalışmanın ayrıca şevkle yapılmasında insanın en yakın çevresinden gördüğü güvendirmeye bir

örnek vermek istiyorum. Notlar üzerindeki çalışmamın yoğun olduğu bir dönemde, 1990 yılında henüz on yaşında bulunan kızım Nimet, bir gün masamın yanına gelerek, ağlamaklı bir sesle bana:

"Baba! Ben bir hafta önce bir yazı yazdım ama, kızarsın diye sana gösteremedim. Kızmayacağına söz verirsen sana okuyacağım." dedi. İstediği kızmama sözünü verdim. Kitaplıktaki Kemal Tahir'in büyük boy fotoğrafını alarak, arkasına yazdığı yazıyı, aynı ağlamaklı sesiyle okumaya başladı:

"Kalbimin yarısı Kemal Tahir'e ait. Belki O'nu tanımadım, ama tüm insanlığın O'na duyduğu saygıdan, yazdığı ders verici romanlarından ne kadar iyi bir insan olduğu çok net anlaşılıyor Babacığım, sana Kemal Tahir üzerine söz veriyorum: Sana birşey olursa (Allah korusun!) O'nun kitap işlerini ne pahasına olursa olsun sürdüreceğim. Bunu senin için değil, tüm insanlık için yapacağım."

25.08.1990
Nimet Yazoğlu

On yaşındaki bir çocuk, yalnızca sezinlemesiyle bu yazıyı yazabiliyorsa, tüm acılara karşın, geleceğe olan güvenle NOTLAR'daki bir sözü yineliyorum:

"Ağlamak günü değil, bayram günüdür"

Cengiz YAZOĞLU

Kemal Tahir, benim dünya görüşümün ve düşüncelerimin oluşmasında, yararlandığım çok sayıda yazar olmasına karşılık belki tek yazar olmuştur.

Elbet yanlışlarımın tüm sorumluluğu bana aittir ama söyleyip, yazdıklarımda işe yarar bir şeyler bulunursa bunlar doğrudan Kemal Tahir'den esinlenmiştir. Bu nedenle Kemal Tahir'in notlarının yararlanılmaya açılmasını en fazla bekleyenlerin başında ben geliyordum.

Bugün birinci dizi elime geçti. Bundan sonra bir başka türlü çalışma olanağım olacak. Bana, bizlere bu olanağı kazandıran dostum Sn. Cengiz YAZOĞLU'na burada notların yayınlanması için gösterdiği insanüstü çaba için teşekkür ediyorum. Sanırım Kemal Tahir'i değerlendiriş biçimimizin aynı oluşu ve genel olarak aynı çabanın içinde bulunuşumuz nedeniyle Sn. Cengiz YAZOĞLU dizinin önsözlerini birlikte hazırlamamızı bana önerdi. Ben de aynı nedenle bu öneriyi sevinerek kabul ettim. Önsözleri birlikte hazırladık.

Elimizdeki kitap dizinin son kitabıdır. İlk kitapta olduğu gibi son kitapta da Sn. YAZOĞLU'nun söyleyecekleri olacaktı. Bu kitabın önsözüne katkımı bu notumla sınırlı tutuyorum ve kendisine sağol arkadaş diyorum.

Baykan SEZER

Sevgili Nazım Hikmet,

Reçete gibi mektubunu bugün aldım. Üç gün evel de sana bir mektup yollamıştım. Azkalsın telgraf çekecektim.

Aşk şiirli bir mektup yazdığını söylüyorsun Tabii gelmedi. Sen Nazım Hikmet, sen Türklerin ve dünyanın en büyük şairi, sen yirminci asırda 35 sene ağır hapse mahkûm edilmiş şair, sen onbir senedenberi zindanlarda inleyen budala kahraman! Aziz yurdumuzda şiirin, sahici şiirin başlıbaşına en büyük suç olduğunu, sahici şiiri düşünmenin, yazmanın, okumanın, sevmenin, yanında bulundurmanın, adını anmanın günahı kübba'dan sayıldığını hâlâ öğrenemedin mi?

Bu memlekette ilkmektep çocuklarını eroine alıştırmanın, ilkmektep kızlarını randevu evinde çalıştırmanın cezası bir senedir, şiirin cezası 35 sene... Bir de oturmuş aşk şiiri yazmışsın. Aşk, sevgi manasına gelir. Bu memlekette sevginin her çeşidi mutlak surette yasaktır. Abdülhamid devrinin (Yıldız), (burun), (hürriyet) sözü gibi.. Millet birbiı .ı sevmeyecek, sevmeyecek ki, birbirine acımasın, birbirine düşsün, biribirini öldürsün, biribirinin ırzına tasallut etsin. Bu suretle, asayiş için açılan dükkânlar kâr getirsin. Vuran da yıkılsın, vurulan da... Tarlalar, öküzler, çullar, kilimler, el değiştirsin. Mücerrep usuldür. Temettüü üçyüz senedir denenmiş. Tadına doyulmamış.

Onbir senedir hapisteyiz. Kimsenin işine karışmayız. Beğenir yaparlar, kendi kendilerini medheder göklere çıkarırlar. Seslenmeyiz. Bir kaç ay sonra bunda hata görürler, vazgeçerler. Bir bocalama olur. Kabahat bizimmiş gibi yakamıza sarılırlar. Bakarlar ki zulmün faydası yok, bir yeni hava uydururlar. Bu hava, bir evelki havanın taban tabana zıddıdır. Keşfedip besteleyenler ihya edilir. Yeni türküyü çağıranların gırtlakları paralanır.(Tamam, derler, bu makam iyi, bu makam ebedî) Gene sökmez. Gene bizim yakamıza sarılırlar. Gene bizi tartaklarlar.

Gene bakarlar ki bize zulmetmek cüzama deva değil, bir üçüncü, bir dördüncü, bir beşinci hava tuttururlar. Her hava değişmesi bizi nezleye, gribe uğratır. Fakat efendileri, dertten, kasavetten kurtarmaz. Buna hâlâ neden alışamayız anlamam. Sanki Nazilere krom, demokrasilere kurum satan biziz. Sanki memleketi bu hale biz getirdik. Sanki durup dururken şekeri 30 kuruşa ithal edip 150 kuruşa yetişmedi, 190 kuruşa satan biziz.

Sen aşk şiiri yazarsın, ben aşk romanı yazarım. Buna da içerlerler. Kendileriyle, ıztıraplarıyla alay mı ediyoruz sanırlar, nedir?

Onbir senedir, esirlere eza etmenin, mahpuslara zulüm yapmanın hiç bir şeyi halletmediğini şunlara öğretemediğimize yanıyorum.

Dörtyüz senedir dayanan meşhur Bağdat Şosesi'ni yapmış bir milletin evlâdıyız. Şimdi kendimize göre demokrasi bile icadına muktediriz. Fakat yollarımızı Amerikan mühendisi olmadan yapamaz hale düştük. İki gemiyi, Amerikalı mütehassıs gelmeden dolaştıramıyoruz. Bir marifetimiz vardı: Polis kuvveti. Meyer onda da yaya imişiz. İzmir'de taksi parası yüzünden çıkan âdî bir sokak kavgasını bile polisimiz Amerikan polisine havale edecek hale gelmiş.

Sen de oturmuş hâlâ aşk şiiri yazarsın. Ben aşk romanı kaleme alırım. Onbir senedenberi sen bana, ben sana mektup yollamaktan bıkıp usanmadık. Memlekette yeni yeni usuller mi çıkaracağız? Ne haddimize! Bizdeki gidişe baksana.., Hüseyin Cahit muvafık, Mareşal Çakmak muhalif... Demokrat Parti danışıklı döğüş yaparken, seçimlerde hasmı rahat bırakırken Avukat Ethem Ruhi'nin Köylü ve İşçi Partisi harıl harıl intihap mücadelesine giriyor. Bunlardan ders almayı bilmeliyiz. Arada sırada, darılıp birbirimize sövmeliyiz ki vakit geçsin. Samimiyet, şefkat, merhamet, dostluk Türkün Türke göstereceği şeyler değildir. Bunları icad eden bizim milli birliğimizi bozmak gayesiyle uydurmuş. Bunlar, ancak, Amerika'ya, İngiltere'ye, Bulgar, Romen, Macar mültecilerine fazlasiyle ihsan olunacak uydurma, yalancı nesneler.. Kendi aramızda, düşmanlık, iftira, garaz, kin, tezvir, valan, dubara, karmanyola,

zulüm, cari olacak. Komşu komşuya, akraba akrabaya, kardeş kardeşe, kudurmuş kurtlar gibi ağzımızdan salyalar akarak diş göstereceğiz. Hangimiz daha evel yıkılırsak, onun leşini paralayarak doymağa çalışacağız. Sonra sıranın bize geleceğini akla getirmeden bu oyunda devam edeceğiz. Sen de oturmuş aşk şiiri yazıyorsun. Yazmakla yetinsen gene canım yanmaz. "Okusun da yüreği ferahlasın!" diye onbir sene sonra bana da yolluyorsun. Biz on sene içinde neler unuttuk? Başta Mustafa Kemal olmak üzere nelcri neler için feda ettik? Bir büyük lâmelif çevirip eski yerimize geldiğimizi görmeyip aşk şiiri yazmak ! (Sebil-ürreşat) kâfirlere ateş püskürürken, tesettür-ü nisvan'dan bahsederken, taaddüt ü zevcatı överken, Riza Tevfik Mustafa Kemal'e elini öptürürken, Refik Halit, (Ben demedim miydi?) diyerek (**Aydede**) çıkarırken (seciyesizdir) diye Anadolu toprağına ayak bastırılmayanlar, oradan mebus tayin edilir, ahvale nizam verirken... Daha bir sürü kıyamet alâmetleri zuhur ve huruç ederken, sen hâlâ aşk şiiri yazarsın, bunu da Kemal Tahir'e gönderirsin öyle mi? Yağma yok, Nazım Hikmet, burası köpeksiz köy değil...

Senin aşk şiirini hazmedemeyenler, bunca apartımanı, çiftliği, Amerikan bankalarındaki altıncıkları mideye sindireceklerini nasıl havsalalarına sığdırırlar? Senin aşk şiirinden bile ürkenler, 18 milyon muztarip bir kitleden niçin korkmazlar? Şaşılacak haldir. Gözlerini gaflet bürümüş desem, İngiliz Altınını, Amerikan dolarını millete bırakıp, ortası delik yüzlüklerle yetindiklerini hiç görmedim. İnsan, gaflet içinde olsa, bir kere de yanılır. Kendi zararına çalışır. Bizim memlekette (hep bana) diyenlere deli demezler, (yüzsüz, suratsız) derler.

Aşk şiiri yazarsın! Biz evlâdımızı bile sevmeyiz. Sevsek hiç ona böyle kirli bir nam bırakmağa uğraşır mıyız. Sen aşk şiiri yazarsın. Biz karılarımızı bile sevmeyiz. Sevsek, onları, 20 bin liralık hayvan postuna sarıp, çıplak milletin çıplak ve aç göğsü üzerinde, mantar pabuçla dolaştırabilir miyiz?

Biz bizzat kendi kendimizi sevemeyiz. Biraz sevsek, dibi delik bir sandala kurulur da, akıntıya karşı, ıkına sıkına kürek çeker miyiz?

Sen aşk şiiri yazmakla haltetmişsin azizim. Onbir senedir, biz seni kendimize benzetmeye uğraşıyoruz. Yüreğinde bir çimicik aşk, bir zerre insanlık, bir minimini merhamet, bir minnacık mertlik, bir kıymık dostluk falan kalmasın diye... Tamamiyle bizim gibi ol istiyoruz. Sen hayasızca inat ediyorsun. Halbuki biricik güvendiğimiz marifet vardı. İnsanları kendimize benzetmek kabiliyetimizle övünürdük. Sen onu şüpheli hale getiriyorsun. Bu suretle istikbal ümitlerini mahvediyorsun. Aşk şiiri yazıyorsun koca sersem... 1948 senesinde Eylül ayının herhangi bir gününde, Bursa mahpusanesinde aşk şiiri... Allah belânı versin !

Kemal Tahir
19.9.1948

Sevgili Nazım Hikmet,

Mektubunu aldım. Geceleri okuyamamana üzüldüm. Hatırımda kaldığına göre bunun için bir de gözlük almıştın. Faydası olmuyor mu? Geceleri meşgul olmazsan nasıl sabahı edersin? Piraye'ye para yollayamamak büyük faciadır. Bütün bu harp senelerinde insanların insanları gaddarca soydukları milyoner efendilerimizin adetlerini 32'den, 532'ye çıkardıkları devirde kızcağız kimbilir nekadar sıkıntı çekmiştir. Feyzi'yi de hep düşünüyorum. Galiba biz "kayıkta" bulunuyoruz. Ve "kayıkta olmanın -hakikaten- bir hicabı vardır." Ben de paradan yana parlak bir durumda değilim. Tercüme ettiğim polis romanını beğenmeyip geri çevirdiler. **Tasvir** Gazetesi'nin ısmarladığı komik romanı yolladım. Üçüncü defteri 24/5/946'da yollamışım. Bugün 24/6/946'dır. Tam bir ay oluyor ki ne aldıklarını, ne beğendiklerini, ne de beğenmediklerini bildirmediler. **Karikatür** ve **Yedigün** için gönderdiğim romanlar da basılmadı. Velhasıl bu işler iyi gitmiyor.

Bizim işlerimiz nasıl iyi gitmiyorsa, Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti'nin işi de herhalde öylece iyi gitmemektedir. Bunu ben zaman zaman mektuplarımıza verilen ve benim koltuklarımı gururla kabartan ehemmiyetten anlıyorum. Gerek

Bursa Cumhuriyet Müddeiumumisi Beyefendi'ye, gerekse Çorum Cumhuriyet Müddeiumumisi Beyefendiye manasız, şahsi, bilhassa iktisadi fıkaralıklarımızdan bâhis, satırlarla lüzumsuz yere meşgul etmekteyiz.

Bu oldum olası böyleymiş. Abdülhamid devrinde işler kötü gitmeye başlayınca, Jöntürkler'i sıkıştırırlarmış. Meşrutiyette İttihatçılar, itilâfçıları, itilafçılâr da ittihatçıları aynı sebeplerden dolayı lüzumsuz yere tazzik ederlermiş. Mütarekede Ferit Paşa Hükümeti aynı işi, kuvayımilliyeci'lere karşı faydasız bir şekilde tatbik etti. Cumhuriyetten sonra da galiba sıra komünistlerin. Bu devrin vur abalı'sı da, hamdolsun, bizleriz. Şeyh Sait isyan eder, komünistler mahkûm edilir. İzmir suikastı hazırlanır, komünistler tevkif edilir. Mustafa Kemal Paşa hastalanır komünistler hapse atılır. Almanlar yenilir, (sıkıştır komünistleri.) Sözümona söz hürriyeti verilir, komünistleri sıkboğaz ederler. Şimdi Celâl Bayar Parti açmış, Ahmet Emin Yalman muhalefet yapıyor, -neye muhalefet yaptıklarını da aylardanberi anlayamadım ya- (Aman komünistlere dikkat !) Halbuki Şeyh Sait isyanında, İzmir suikastında, Mustafa Kemal'in siroz hastalığına yakalanmasında, Almanların harp açıp, kendi açtıkları muharebede yenilmelerinde, Türk Milleti'ne hürriyet verilip verilmemesinde ve Celâl Bayar'ın Partisiyle, Ahmet Emin Yalman'ın muhalefetinde Türk komünistlerinin ne suçu var? Lâkin ne olursa olsun Abdülhamid devrindeki Jöntürkler'le Ferit Paşa Hükümeti zamanındaki kuvayımilliyecilere benzemek hoşuma gidiyor.

Madem ki iç siyasetten açtım. Sana buradaki havadislerden bahsedeyim: Duyduğuma göre Çorum kazalarından bazılarında, köyde bazı adamlar çıkmışlar. "Ankara'ya padişahın oğlu, üç paşasiyle beraber geldi. (Vay siz gâvur olmuşsunuz!) diye öfkelendi. Şimdi Çankırı'ya kadar yaklaşmıştır. Halk Partisi'ne rey vermeyin. Ötekiler yeni harfleri kaldırıp eski harfleri getireceklermiş. Dünya şeriat üzerine dönecekmiş. Tekkeler, camiler açılıp islâmiyet kuvvet bulacak. Rey karılardan alınacak. " diye haltediyorlarmış. Bunlardan Falih Rıfkı da **Ulus** Gazete'sinde kapalı bir şekilde bahsediyordu. 1946 senesinde bu

çeşit Parti mücadelesine bayıldım doğrusu.

Bunları öteki partileri kapatmak için Halk Partisi yaptırmıyorsa, bizi sıkıştırıp bu hergeleleri ortada serbest bırakanlardan millet bir yaman hesap soracaktır.

Dünyanın iki kampa ayrıldığı günlerde, ne hazindir ki, Peyami Sefa soytarısı aylardanberi (muhalif ideoloji)yi arıyor ve bulamıyor. Sebebini şimdi anladım. Galiba yeni Parti'lerin irticadan başka programları yokmuş. Bu da iki tarafın işine geliyor olmalı...

Son günlerde, (Bir Mülkiyet Kalesi) romanını tamamlamak için Atatürk'ün Büyük Nutkunu okumaktayım.

Atatürk Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun o zamanki 2 ve 26'ıncı maddelerinden -Türkiye Devleti'nin dini, din-i İslâm'dır. Kaydından ve ahkâm-ı Şer'iyeden- bahsederken "Millet, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'muzdan bu zevaidilik münasip zamanda kaldırmalıdır." demiş. 1929'dan 1946'ya kadar tamam 17 muazzam sene içinde bazı beyefendiler, belli bir şey, gözleri bağlı dolap beygirleri gibi ağır ve feci bir daire çizerek, "Hilâfet-i İslâmiye ve Büyük Millet Meclisi" namında bi risale neşreden Karahisar Sahip Mebusu Hoca Şükrü Efendi'nin 15 Kânunsani 1339'da durduğu yere tekrar gelmişler.

Bunun suçu da tabii bizim değildir ve bütün tazziklere rağmen biz bu millete fenalık edecek değiliz. Nerede bulunursak bulunalım, öfkemiz daima irticaa karşı gürleyecektir ve her çeşit irticaı muhakkak biz yeneceğiz.

Piraye bacıma hürmet ve sevgilerimi lûtfen yaz. Melâhat her mektubunda ellerini öper.

Ben gene çalışmakta devam ediyorum. Bir tek esaslı derdim var: Yazılarımı senin okuyup fikrini söyliyememen...

Seni hasretle kucaklar, geceleri artık okuyamaz hale gelmiş mavi gözlerini ve her zaman merdane şiirler yazan ellerini hürmetle, sevgiyle öperim, aziz ve büyük ağabeyim.

Kemal Tahir
24.6.1946

Halikarnas Balıkçısı'na

Merhaba Cevat Şakir,

Bir arkadaşım 6 sene evvel, 28/2/941 günü, defterine şöyle yazmıştı:

"Şimdi balıkçının (Denizkızı Adası) adındaki hikâyesini okudum. Renkleri, kayaları, balıkları, denizi, ay ışığını, -çıplak tabiatı- onun kadar sevmeyi ve anlamayı isterdim. Lisanını üslûbu-nu bugün bir daha sezdim. Bize tabiatı tercüme ediyor. Arşipel'e dair doyuracak değil, tattıracak bir büyük eser yazmadan ölürse mutlaka hususi ve nefi bir insan keşfi ve insan hassasiyeti bir daha aynı zaviyeden aynı ölçülerle ve aynı cesaretle doğmamak üzere ölecektir. Mahpushane penceresinin dibine (Yatağan)'ın peşinde okyanusu -yani hürriyeti- getiriyor. Türkçesinin edasını sezip anladığım mesudum. Balıkçı'yı okuyup anladığıma, -iyi anladığıma- memnunum. O büyük bir arkadaştır. Kendisine yüreği ve sanatı hakkında neler düşündüğümü bir İspanyol şarkısını beraber dinlerken anlatmalıyım."

Sen onun arzusunu, bu arzudan haberdar olmadığın halde, işte Aganta Burina Burinata ile yerine getirdin.

"Yahu ! Bizim kitapta hiç mi hata yok?" Diye somurtma ! Var elbette fakat okadar değersiz şeyler ki bahsetmeye lüzum görmedim.

Mektubumu destandan bazı mısralarla bitireceğim:

Koca gemim, sendeleyen yıldız arasında kapkara bir uçurum kadar mağrur ilerliyordu.

-Ağaç değil kat kat orman sanılacak kadar koca bir çınar...

Ağaç gölgesinde değil, fakat sanki denizin yeşil derinliğindeydik.

Gördüklerimi, aç bir süngerin suyu içdiği gibi hep içime çektim.

Ovaya yayılan boşluk üzerinde kale, bir meşale gibi kıpkızıl yanıyordu. Güneş batarken kararan sular yükseldi. Kale cız diye söndü.

İçerden dışarıya bakınca açık duran kapı geceyle çerçevelenmiş dört köşeli bir gündüz parçasıydı.

Kasım Efendi'nin düşünmemiş büyük bir keder veyahut büyük bir sevinç duymamış olanlara has bir hafızası vardı.

Bana müjdeyi söylemeden evel onu, içleri gülen gözlerinden duydum.

Sanki göklerin pencereleri açılıyormuş gibi tan yeri uyandı.

İnsan okadar acıyordu ki bakışının önünde onun kadar bedbaht olmadığına utanıyor, ve ona âdeta beni affet diye yalvarası geliyordu.

Sanki ben şeffaftım da ışığı içimden bir aydınlık gibi geçiyordu.

O anda bakışı korkunç bir çığlık gibiydi.

Sineğin biri, işi yolunda giden bir tacir gibi ellerini oğuşturuyordu.

Merhaba Cevat Şakir,

Bir Fransız muharriri, "bildiğimiz mevzuları yazarken kelimeler, kalemin ucuna kendiliklerinden gelir." Gibi bir söz etmiş. Bana yazmakta olduğun ikinci romandan havadis ver. Sen bu kitabın da denizi tamamiyle ve toprağı bildiğin tarafiyle yazmışsın. Kelimeler kaleminin ucuna sanki kendiliklerinden gelivermişler. Her satırda yüreğinin gümbür gümbür vurması belki de bundan.

Sen romanını bu atılış içinde başlayıp onu bu atılış içinde bitirmişsin. Oradaki insanlar-kadın erkek, dost düşman- hep aynı lehçeyi konuştukları bu da insana pek gayrı tabiî geldiği halde, esere hâkim olan destan havası okuyanı sımsıkı sarıyor. İlerde -muharrir değil- gemici olacak bir çocuğun asla zaptedemeyeceği -yahut uyduramayacağı- muhavereleri, hareketleri, hisleri ve manzaraları bu sebeple yadırgamadım.

Baştan itibaren: Mahmut'un kayık yüzdürmesi. Davut Amca'sının dümen başında ölümü sahnesi. Kirpi Halil Usta ve ustanın eskici dükkânı ve çalışması, dükkâna devam eden iki insan harabesi. Topal Murat Dayı ve macerası, Ateşoğlu'nun kayığıyle balığa çıkış, sonra erkek Fatma ve nihayet ilk deniz seferi. (Hele geminin bastoniyle beraber dalgaları kucaklama sahnesi) Gerek Davut Amca'nın ve gerek bizzat Mahmut'un karşılaştıkları fırtınalar. Sonra bir yolcu vapurunun bir ateşçi gözüyle tetkiki ve nihayet denizden toprağa devrilme. Bu kısımda Halikarnas Balıkçısı'nın toprak, ağaç ve ümitsiz insanlara karşı duyduğu sevgi var Ama belli bir şey, toprağa, ağaca ve toprak adamlarına karşı bitaraf değilsin. Onları daima denizin safında durarak tahlil etmişsin. Ama ben gene de, ortakçı kulübesini, yahut kuraklığı, yağmur duasını, onun arkasından yağmuru pek zor unutacağım.

Bilhassa Mahmut yolcu vapurunda ateşçilik ederken serinlemek için güverteye çıkar da denizle boğuşan bir yelkenli görür. Aklına geldi mi? "Biz rahat rahat giderken o koca enginde, ölüm dirim savaşında idi ve savaşla şanlı idi. Bizim salon yolcuları yukarda tuzlu bademler çıtırdatarak birbirleriyle flört ederlerken orada denizci arkadaşlar bir tarafta koskoca deniz ve bir tarafta o koskoca denize karşı koyacak olan kendileri. Çıplak göğüslü masumiyetleriyle arslanlar gibi döğüşüyorlardı." Diyen bu kısacık parçada insan, arkadaşları tehlikedeyken kendisi selâmette olan Mahmut'un duyduğu (hicap)ı ne güzel hissediyor.

Aganta Burina ..! Burinata! isimli Romanını bir dosttan alıp okudum. İlk sahifesinde, kocaman elyazınla şöyle yazmışsın:

"Merhaba ! Merhaba ! İşte sana Arşipelde esmiş, geçmiş, bir rüzgâr (Esmiş)... Fakat (geçmiş) değil ! O rüzgâr daha uzun seneler insan yüreklerini birer bayrak gibi dalgalandıracaktır.

"Aganta Burina ! Burinata ! " Ne demek? kitabını okumadan evel hakkında yazılmış birkaç makale görmüştüm. Hiç-

birinde romana adını veren bu (nida)nın manası yazılmamıştı. Ben halbuki bunu merak ediyordum. Kitabını henüz almamış olanlardan bu satırları okuyanlar varsa evvelâ onları meraktan kurtarmalıyım:

"Sahife 38'de sen bunu şöyle anlatıyorsun: Geminin başı rüzgârdan açılmağa başlar. İşte o zaman burinaları mola, trinket yelkenini tumba ederiz. Bazılarımız pruva serenlerini prasyatoka'ya alır. Dümenci dümen yekesini ortaya getirir. " Aganta Skuta Plok" diyince flok skotalarını çeker, kasarız. Artık bütün yelkenler rüzgârla dolmuştur. İşte o zaman son emir yani "Aganta, Burina, Burinata ! " kumandası verilir. Kayık şırıl şırıl rüzgârın gözüne işler."

Denizci olmayanlar için bu izahat da pek vazıh değil Cevat Şakir ! Ama biz toprak adamları iyice seziyoruz ki bu kumanda ve harekette ideale, sonsuzluğa, zafere kavuşmak için ölüme ve yaşamağa doğru ki bu yolda yaşamak ve ölmek aynı şeydir- bir atılış var.

Merhaba! Merhaba! Ole! Ole!

Naci burada! Naaacicicici burdadada. Senin ve sarı adamın fotoğraflarınızı gördük. Ve yine baktık. Sonra yazılarınızı okuduk ve yine okuduk. Başkalarına da okuduk. Ve o başkalarının da katı kafalarının canına okuduk. Bakışı sönmüş gönlü donmuş insanların bakışına -belki değildir a geçici de olsa- bir ateş verdik. Ama sırasıyla yazalım! Dur! Denilmek yazılmak istenen şeylerin hepsi birinci olmak istiyorlar. Fırınların kapısındaki dizi, sıra ve kuyruk usulü burada sökmediğinin resmidir. Sana mektup yazmayı Naciciğim bana havale eyledi. Elde kalem yek at yek mızrak olarak karşına çıkıyorum. Rozinantın küheylanına binmiş Don Kişot'a benzediğimin farkındayım. Bre Kemal Tahir! Harap ve Kebap olacağımı biliyorum a! Neyse cesaret! Ve karanlıkta korkan çocukların söyledikleri türkülerle yüreklerine metanet vermeye kalkışmalarını taklit ederek - oldu olacak kırıldı nacak- işe bir nara ile başlıyorum. Can ve gönülden ve bunlardan daha derin ve samimi ne varsa ta oradan merhaba Kemal Tahir merhaba! Merhaba! Ole! Ole! Biliyorsun ya şu Valensiya'nın portakal ve limon bahçelerinde fazla füneş fazla ışık, fazla neşeyle patlayan bir nar kırmızılığıyla -kırmızı taneleriffi saçan bir nar- gülerek yüreklerinin kırmızı kanını saçtılardı. İşte onlar ilk feryadı salarken Ole! Ole! Ole! dediler ve uçurumdan derin hem de şimşekten parlak kahkahalarıyla öldüler. Bazıları erkek bazıları kız idi. Gözleri vardı. Dudakları vardı. Yaradılıştan tenasül cihazları vardı. Az kördüler. Öpmek fırsatını bulamadılar. Cihazlarının hiç birisinin tadına varamadılar. Öldüler. Ve gözleri açık gitmediler be yahu! Öldüler güldüler! Güldüler öldüler. Karanlıkta, ve taş altında yaşamaya alışmış tesbih böcekleri vardır. Taşı kaldırırsın. Işık gelir. Aman rahatımızı bozmayın diye kıvrılırlar. Başlarını kıçlarına kıçlarını başlarına denkleştirirler de - başları nerededir? Kıçları nerededir? Hep baş hep kıç mıdırlar? Yoksa her tarafları hem baş hem kıç mıdır? Veyahut hiç bir tarafları ne baş ne de kıç mıdır? -(Bu biraz da Allah nedir? Fel-

sefe muadelesine benzedi) -belli olmaz. Defet böylelerini Ötekilerin Ole! Ole! Ole! lerini gelenek ittihaz ettim dosta selam için. Sen şimdi diyeceksin ki -bu kaymak gibi, ve üzerine kar yağmış Sibirya ovası gibi eseri cedit kağıtlarının bir buçuk adedi sahihini yalnız "selam!" "merhaba" işgal eylerse, bunun ard tarafı da tünelden çıkmakta olan Semplon ekspresi gibi eni konu uzun olacaktır. Bu başa göre de kuyruk olur bittabi- değil mi ya?- Fakat a Kemal Tahir benim kuyruk mutahassısı olduğumu da sana kim söyledi? A kardeşim bu mektubun ta başından beri sana göz dağı vermekte olduğumun farkındasındır. Senin zekandan bu noktanın kaçmasının ihtimali yoktur. Fakat insan ancak malik olduğu şeyi verir. Ben de de sana karşı -içine köpekler sıçası- gönlümden başka verecek neyim var? al bre! Talan et! Nemene durur bu gönül? Ole! Ole! Ole! -Naci geldi. Naaacicici geldi! Ve bir iyi etti ki. Senin ona yazdığın mektupda okuduk beraberce, birlikte, yan yana ve karşı karşıya durarak ve oturarak okuduk. Ah Kemal Tahir. Sana mektup postadadır diye tellemiş pullamış. Ben dört kere evlendim. Zifaf gecesini vallahi mektubu beklediğim kadar arzuyla beklememiştim. Dost sesi yoldaydı! ve mektubu yırttınız, alıkoydunuz, sansür ettiniz diye kavga etmediğim kainatta bir Naci Sadullah kalmıştı. Ey kara ve keskin bakışlı dert ortağım! Sana bir müjde vereyim. İki buçuk sene bekledim, mektubu gelmedi, kendisi geldi. Ve hiç bir şey olmasa, kendisinin saçıyla, gözleriyle, bakışıyla, yüreği, gönlü, ayağı ve tırnağıyla tam olarak hakikaten gelmiş olduğunu şuradan anlayabilirsin. Senin o iki mektubunu okuduktan sonra onlara cevap vermek (elime kalemi alarak cevap vermek) vazifesini bana tahmil eyledi? Vazifenin ne kadar kutsi olduğunu, ve vazifeyi ifa etmenin, insan kalbine ne büyük bir inşirah verdiğini (Hamurabi) zamanından beri, tatmıyan insan mı kaldı be yahu!? Halbuki -(sen kuyruk mutehassısı olmadığıma bakma)- sen yaz da ben kuyruk ilave edeyim demiştim. Naci geldiği gün hava mavi idi. Benim mahut evin deniz penceresine karşılıklı oturduk. Arşimet, verin bana istediğim manivelayı dünyayı oynatayım demiş. Arzumuza göre imkan olsaydı, siz de et ve kemik olarak orada, yani deniz penceresinde oturmuş bu-

lunacaktınız. Mamafih deniz penceresinde -senelerdir- yapa yalnız otururken, hepinizi getirir, oturtur, bakınız deniz ne mavi, Yahu söyleyiniz bana neden bu dünya bu kadar güzel? Neden insanlar bu kadar güzel? derdim. Cevabınızı bazen düşünür, bazen de yüksek sesle verirdim de aşağıdan karım "ne dedin anlamadım?" diye seslenirdi. Güzeldi dünya! İmkanı yoktu. Biliyordum. Bu güzelliğe denk ve layık insanlar gelecekti. Soğuk steplerdeki, kar diyarındaki insanlar fevç fevç gelecekler, ve bu güneşde iliklerine kadar ısınacaklar. İşte birincisi geldi. Kemal Tahir Ole! Ole! Ole! Naci geldi. Alırsın bir palmiye bir çiçek tohumunu, kıçın yerde eller çamurda ekersin. Yüz sene sonra rüşde varacaktır, bilirsin. (Netekim ki öldükten sonra, hemen ertesi sabah tan yeri ağarıp da o görülmesine doyum olmayan güzel dünyanın aydın ve aydınlık gün ve güneşlik sabahının doğacağını bilirsin.) ki tohum açacak ve güneşde çiçek renk ve bal sızacak. Neyleyecektim ben saksıdaki çiçeği? Ufkun ötesindeki çiçeği bekliyordum. Ve o bekleyişle ekip dikerek didiniyordum. Güzel insanlar en öte ümidlerimi, tatar ağası gibi yaya bıraktılar. Yüreklerini bir nar gibi patlata patlata. Suratlarımızın da utançla bir nar gibi kızarması lazım geldiğini bize öğrete öğrete!

Merhaba Kemal Tahir ey keskin gözlü kara gönlüm! İki mektubunu okuduk. Deniz penceresinde! Deniz masmavi idi. Adalara, denize, duvarlara dinlettik be! Fakat duvarlara taş çıkaran insanlar da varmış ki siz yanımızda değildiniz. Yahu Kemal Tahir sen ne olmuşsun? Tadına doyum olmuyor. Ben biraz bu halttan çakarım. Hiç olmazsa elime verilen bir yazıyı şu veya bu edebiyatla kıyas edebilecek surette tahlil edebilirim. Yaşa bre Kemal Tahir. Mektuplarını Naci'den gasp ve gart eyledim, talan ettim. Ciğer bulmuş kedi gibi bir köşeye götürüp, yemek, ve birisi yanaşırken hırlamak istiyorum. Bir de onları elime almak, ve sokak sokak gezerek her önüme gelene, ey insan göreceğin iş ne kadar ciddi olursa olsun dur! Dinle! Tıpkı senin gibi, valdesinin rahminden, el uzatıp aman beni doğur diye istida sallamamış olan, ve tıpkı senin gibi iki gözü, bir burnu ve ilâ cihaz ve edevata malik olan bir kardeşin hele bak ne der? Dur dinle! Diyesim geliyor. Ve zaten sevilen bir insanı

sevmekte ne kadar haklı olduğumun gururunu ve o gururun tadını imanıma ve imanına kadar tadarak sesimi koyverirdim. Sevdiğim insanın eserini haklı olarak övmek şu dünyada tatmış olduğum en büyük sevinçlerin biridir. Doğru söz tam ayar altın gibi, yere şiddetle çarpılıyor ve güzel çınlıyor. Sesi kulağa musiki gibi hoş geliyor. Ötekisi kalp kurşun para gibi kof kof ötüyor. Merhaba.

Bir kaç gün sonra: -Naci hafif bir rahatsızlık geçirdi. Ehemmiyetsiz! Şimdi bir şeyciği kalmadı. O da yazmakla meşgul. Yukardakileri yazarken kafam tütsülüydü. Naci ile beraber başlarımıza şöyle hafif bir buğu bir duvak çekelim demiştik. Duvak değil adam akıllı çekmişiz. Tütsülüyken yazdıklarım ayıkken hoşuma gitmez. İnsan tütsüsüzken utangaç oluyor. Dostun yüzüne karşı duyduklarını söylemekten çekiniyor, eziliyor, büzülüyor, halbuki çekince! duyduklarını gırtlağını çatlata çatlata bağırıyor. Naci bana sarı oğlanın Lodos diye bir yazısını bir de bedbince- başka bir yazısını getirdi. Okudu. Siz yokdunuz. Fakat hayalen önümüze, yanımıza, karşımıza oturttuk. Konuşduk, sizleri konuşturduk, dinledik. Merhaba dedik. Ole Ole diyerek, ve kadehleri sizlere kaldırarak, mavi pencereden sizlere selamlar haykırdık. "Lodos" bana Barbüs ateşindeki bir sahneyi hatırlattı. Hatırlarsın ya! bir asker yaralı yatıyor. Aynı odada başka askerler de var. Derken efendim yatalak yaralı askerin karısı geliyor. Yaralı adam, arkadaşlarına biraz sırtınızı dönünüz arkadaşlar diyor. Ne insani haldir o! Nazım Lodosta bunu mükemmelen duydurmuş. Lodosun ılıklığı, nemliliği tam. Bir mikrop kültürü bile yapılırken -yani bir nevi hayat yaratılmaya çalışılırken- muayyen bir nem ve bir sıcaklık lazımdır. Dalganın hareketi, fabrika kapısındaki gebe kadın ve avucunda cigarayı yakan adamın şampanya gibi köpüre köpüre içten gelen neşesi -hayat hızı- hep dalga dalga, sendeleye sendeleye kıyıya geliyor ve çarpıyorlar. Dalgada vezin vardır yahu! Bir "efendim böyle şey olur mu? Apış araları ıslak mart kedilerinden bahsediyor. Bu ne edepsizlik hayasızlıktır!" diyen çıkarsa ona cevap olarak başına sivri bir külah takarak, ve baş sedire, kollar desti kulpu kurularak "efendim fazilet kainatta en ulvi şeydir!"

kabilinden necip gümbürtülü, ve yüksek cart curtlu martavallar mı sıralayacaktı?" demeli. Dün birisi Nazım'a bir mısra okudu. O şair diyor ki "ben ölür de beni dünyanın ortasına gömerlerse, patlar çıkarım." Naci de o merhum şairin çoktan gömülü olduğunu, fakat elan bir volkan gibi feveran etmemiş olduğunu söyledi. Al sana mart kedisi. Bayıldım doğrusu. Nazım'a, ve Homer'den tut da Tusidid'e kadar bütün Helad realistlerini alınlarından öpesim geldi. Yahu Vatikan'da incir yapraklarını eski Yunan heykellerinin malum yerlerine takmakla kalmadılar. Para kazancıyla uğraşırken, o incir yapraklarını kulaklarına, burunlarına, ağızlarına, yüreklerine, beyinlerine taktılar. O yaprakları girdaplaya girdaplaya savurup uçuran her kasırga, insana hürriyet heyecanını veriyor. İnsan ferah ferah nefes alıyor. Becerebilirsem tercüme edeceğim. Dikkat etmekliğim lazım gelen cihet dosdoğru hakikatı metindeki kadar temiz, metindeki gibi her kabalık imasına yabancı bir tarzda çevirmektir. Onda bir apaşikarelik bir çırılçıplaklık var ki, hali bir deniz kenarında mükerrer dalgalarla durmamacasına ıslatılıp yıkanan bir çakıl taşında görülebilir. Şehirlerin lağımlarına muvazi akan kerhane sokaklarında değil. Bu son cümleyi yazarken ellerine vesikalar verilmiş olanlara tükürüyorum manası çıkar diye içim üzülüyor. Ne duyduğumu anlıyorsundur. Hele Nazım anlamaz olur mu k. o yazdı. Kendisine merhaba! Hatta bu mektubumu gönder. Naci dün bir hikaye okudu. İspanya muharebesinde bir genç şöför. Bomba düşüp patlıyor. Delikanlı her patlayışda Ole! diye bir neşe narası atıyor. Neden böyle bağırıyorsun diye soruyorlar. Gürültüsü hoşuma gitti de ondan diyor. Bu söz yani Ole zaten hoşuma gidiyordu, o hikayeden sonra büsbütün gözüme girdi. Ole Kemal Tahir, ole Nazım. Şimdi Naci ile deniz kenarında bir kahvehanenin önündeyiz. İkimizin de önünde kırık güdük bir pırafa masası var. Oturup denize bakıyor, cigara içiyor ve yazıyoruz. İçerde tavla oynayanların zar ve pul gürültüsü. Konuşanların sesleri, ara sıra bir ıslık. Önümüzde koyu yalayıp geçen suyun sesi. Emme basma tulumbalar gibi gönül alıp gönül verebilseydik ne mesut olurduk? Şimdilik beyaz beyaz kâğıtların üzerine kara k[illegible]ıyoruz. Senin o iki mektubun

çok güzel şeyler. Stil Epistolerin birer pırlantaları. Onları toplayıp bir gün basmalı. Şimdi onların tarih sırasıyla birincisini açıp okuyorum ve cevap veriyorum. Nasıl olur? deme! Bunlar, yani mektupların marul, pırasa ve turp değil ki eskisinler ve pörsüsünler. Mektubunun başında mektup postadadır diye Naci'den telgraf geldiği halde mektubun gelekoymadığından şikayet ediyorsun. Ben buraya gelince o oyunun alasını bana da oynadı. Mektubu siz alıkoydunuz diye kavga etmediğim adam kalmadı. Senin bir mektubun geldi. Onunla tam sekiz ay kifafı nefs eyledim. Naci buraya geldiğinin ertesi günü üç telgraf saldı. Eyice hatırlamıyorum ama üçünde de mektup postadadır dendi. Filhakika niyeti ertesi günü oturup yazmaktı. Fakat birinci mektup Naci geldikten onbeş gün sonra postaya tevdi edildi. Naci, hasta yattığı günler müstesna, her gün kağıtların başına geçiyordu. Yazıyor, düşünüyor, düşünüyor yazıyor, ara sıra kalkıp odayı arşınlıyordu. Bana dönüp dönüp, dosta mektup yazmak ne güç şey, alelâde yazı bir şey değil. Fakat dosta güzel diye yazılan her şey göze çirkin görünüyor, insan daha güzelini yazmak istiyor. Çok diye yazdığı az geliyor diyordu. Ben de sana mektup yazmakta olduğum için, onun bu sözlerini kalıbımla tasdik ediyordum. İkimiz de öfleyip püflüyorduk. Şimdilik ben yazıyorum sonra o yazacak.

Binaenaleyh şimdi sana düşen, koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi diyerek benimle iktifa etmektir ki şayanı temenni bir hal olmadığını ben de tasdik eylerim. Sonra gelen çerez ve nefaisi tarif eyliyorsun. Karnıma düşkün olmadığım halde ağzım sulandı. O ne makarnadır. Ne Edirne peyniridir be yahu. Peynir peynir olalı kendisine bu kadar benzememişti. Ah kardeşim. Burada ne makarna, ne buğday, ne pirinç, ne bulgur, ne de şehriye var. Boyuna ot yiyoruz. Bir de oğlak eti. Her sabah Naci'nin yüzüne acaba zayıfladı mı diye merakla bakmaktayım. Gelelim muharririni kirama, sütunlar dolusu yazı yazarak, hiç bir şey anlatmamak marifetini beceriyorlar. Bu gidişle bulgur gibi, şehriye gibi lisanın da hikmeti vücudu ortadan kalkacak. Mektubun bunlardan sonra mektubunun yazıldığı tarihdeki hadiseleri ele alıyor. Çem-

berlayn, Romanya kralı, General Veygand ve ila. Sırayla en bariz vasıflarıyla gözümüzün önünde resmi geçid eyliyorlar. Bunların topu da tarihi atika oldular ya- Her birisi revü aktörleri gibi marifetlerini gösterip geçiyorlar. Burada mektubumu kesiyorum. Önümüzdeki postada devam edeceğim. Çünki bitirip de gönderecek olsam, uzun boylu mektupsuz kalacaksın. Seni ihmal ediyoruz sanma. Çünki Naci ile beraber seni anmaktan mektup yazacak vakit kalmıyor. İnsan anıldı mıydı, kulağı çınlarmış. Eğer bu doğru olsaydı, şimdiye kadar iki kulağın da sağır olmuş olurdu. Naci şimdi Nazım'ın bir piyesini okudu. Ve okurken çektik. O yattı. Merhaba! gözlerinden öperim Bana cevap vermek için mektubumun mabadini bekleme. Benim mektubun mabadi bitmez. Binaenaleyh mektubumun sonunu alıp da cevap vermeye kalkışırsan, bu sefer biz mektupsuz kalacağız. Çünki ben mektubumu ölünceye kadar bitirmek niyetinde değilim. Kemal Tahir. Gözlerinden öperim bre yavrucuğum. Daha ilk mektubunun, ilk iki sayfasına cevap vermedim. Hür günlerin arifesindeyiz. Yine gözlerinden öperim.

Kardeşin Cevat Şakir

Birkaç Söz

Okumaya başlayacağınız bu mektuplar 245 tanedir. 1940-1950 arası Bursa cezaevinde bulunan şair Nazım Hikmet tarafından Çankırı, Malatya, Çorum, Nevşehir cezaevelerinde kalan romancı Kemal Tahir'e yazılmışlardır.

Bir cezaevinden bir başka cezaevine gönderildikleri için her mektup, iki ayrı vilâyet Cumhuriyet savcısı tarafından incelenmiş, birinden gönderilmesinde, ötekinden gönderildiği yazılan kişiye verilmesinde sakınca görülmediği işaretlenmiştir. Mektuplar 245 tanedir. Olayların ve meselelerin arasında rastlanacak bazı boşluklar, bazı mektupların bu savcılarca ya hiç gönderilmemiş, ya da, yerine verilmemiş olmasındadır. Bunlar her halde, Nazım Hikmet'le Kemal Tahir'in "infaz dosyaları"nda bulunsalar gerektir.

Nazım Hikmet 1902'de doğmuş, 1920'de Anadolu kurtuluş hareketine katılmak üzere Ankara'ya gitmiş, bir yıl Bolu'da öğretmenlik ettikten sonra Moskova'da dört yıl okuyup 1924'de İstanbul'a dönerek şiirlerini ve yazılarını yayınlamaya başlamıştır.

1926'da 24 yaşında iken, Ankara İstiklal mahkemesi tarafından 15 yıl ağır hapse, 1930"da Bursa ağır ceza mahkemesi tarafından 6 yıl 6 ay ağır hapse, 1938 yılında Ankara Sarıkışla askeri mahkemesince 15 yıl ağır hapse, gene 1938 yılında donanma kor askeri mahkemesince 20 yıl ağır hapse mahkum edilmiştir. Ceza toplamı 61 yıl 6 aydır. Memleketimiz politika hükümleri tarihinde en çok ceza almış olmak rekoru Nazım Hikmet'tedir.

1950 genel affı ile mahpustan çıkan Nazım Hikmet 1951'de memleketten kaçmak zorunda kalmış, ölüm tarihi olan 1963 yılına kadar 12 yıl da, bir şiirinde "zor zenaat" dediği sürgün cezası çekmiştir. Böylece yurdumuzun ve dünyanın en büyük şairlerinden biri olan Nazım Hikmet 61 yıllık yaşamasının otuz yılını mahpuslarda ve sürgünde geçirmiş oluyor.

Bu gün eserleri hemen bütün dünya dillerine çevrilmiş olan Nazım Hikmet bütün milletlerin namuslu insanlarını duygulandırıp umutlandıran şiirlerini işte bu uzun mahpusluk ve sürgün şartları içinde yazmıştır.

Mahpushane dışında geçen yıllarında bir av hayvanı gibi aralıksız gözetlenip kovalanan evi aranıp kitapları, yazıları alınıp götürülen Nazım Hikmet kitaplık sahibi olmak değil, kendisinin "kırpıntı bohçası" dediği şiir müsveddelerini bile sürekli olarak eli altında bulunduramamış bu sebeple Nazım Hikmet tarih, edebiyat, sanat, felsefe, sosyoloji üzerindeki fikirlerini açıklamak fırsatını bulamamıştır. Dünyanın en büyük sanatçılarından birinin bu konulardaki fikirlerinden yoksun kalmak bir memleketin milli edebiyatı, fikir ve sanat hayatı için olduğu kadar, dünya için de büyük bahtsızlıktır.

Okumanıza sunduğumuz bu mektuplar işte bu boşluğu doldurmaktadır. Bunların bu gün yayınlanmaları sebeplerinden birincisi budur. İkincisi, Moskova'da kurulan ve şairimizin eser-

lerini ve müsveddelerini toplayan Nazım Hikmet arşivi tarafından yayınlanmak için istenmesidir. Bu isteği uzun süre karşılıksız bırakmak, Nazım'ın sanat hayatı ve edebiyat tarihi için doğru değildi. Buna karşı bir Türk şairinin bir Türk romancısına yazdığı mektupların, Türkçe'den önce bir başka dilde, -bu dil şairimize büyük yakınlık ve dostluk göstermiş, dolayısıyla edebiyatımıza değer vermiş hatırnaz bir dost ve komşu memleketin dilinde de olsa- ilk defa bir yabancı dilde yayınlanmasını kabul edemedim.

Mektuplar yakın sayılacak bir gelecekte oldukları gibi yayınlanacağı düşünülmediği için, kendi kendisiyle konuşur gibi açık yüreklilikle, özentisiz, gelişigüzel yazılmışlardır. Bu da değerlerini kat kat arttırmaktadır. Bu mektuplarda büyük bir şair yüreğinin kendi insanları ve dünya insanlığı için nasıl sevgiyle çarptığını duyacak, bilgisinin gerçek derinliğini kolayca göreceksiniz. Okurken en az Nazım Hikmet'in şiirlerinde olduğu kadar heyecanlanacağınıza, büyük şairi daha yakından tanıyıp, eskisinden biraz daha çok seveceğinize inanıyorum.

Şimdi genç kuşaktan okurları düşünerek, burada bir kaç noktaya kısaca değinmeliyim:

Nazım'ı önce şiirlerinden tanıdım. Yüz yüze gelmemize fırsat olmadan Bursa ağır ceza mahkemesince mahkum edildi. Ancak bu cezası 1933 affıyla kaldırılıp, İstanbul'a gelince tanışabildik. Hemen de dost olduk. **Taranta Babu'ya Mektuplar, Bedrettin Destanı** kitaplarını yazarken hemen gece gündüz beraberdik. Sonra beraber dergi çıkardık. Bazı tercümelerde, bazı konularda beraber çalıştık. Sonra 1938 Ağustosunda aynı donanma kor askeri mahkemesince beraber mahkum olduk.

Nazım'la 1938'den 1939'a kadar İstanbul tevkifhanesinde, 1939'dan Bursa cezaevine gönderildiği 5.12.1940 tarihine kadar Çankırı cezaevinde beraber bulunduk. 1940 Ocak ayında Nazım, sıhhatinin bozulması yüzünden -siyatik- Bursa cezaevine gitti. Ben daha bir zaman Çankırı'da kaldım. Sonra sı-

rasıyla Malatya, Çorum, Nevşehir cezaevlerinde bulundum. Mektuplaşmalarımız buralarda da sürdü. (Benim kendisine yazdığım mektupların ne olduğu, şimdi nerede bulunduğu hakkında hiç bir bilgim yok. Bunlar en az 3000 mısralık şiirler çıkaracağını mektuplarında yazdığına göre iyice uzun süre kendi yanında bulundurduğu anlaşılıyor.)

Nazım bu mektupları yazarken Türkiye tek parti çağı yaşıyordu. Dışda tarihin o zamana kadar görmediği en büyük savaş başlamıştı. Korkunç bir fecilikle sürüyordu. Nazım Hikmet bu şartlar yüzünden dünya ve memleket üzerindeki politik ve ideolojik görüşlerini genellikle mektuplarında ya hiç açıklayamamış, ya da bunlara pek kısa değinmiştir. Açıklamamak, değinmemek yapamadığı mektuplar da olmuşsa bunlar elime geçmemiştir.

Nazım Hikmet'in şiir ve roman anlayışımla her zaman beraber olmadığı mektuplarından da anlaşılıyor.

Birkaç Söz

Bu mektupları Nazım Hikmet, 5.12.940'dan, Çankırı cezaevinden Bursa cezaevine gönderilme tarihi olan 20.7.1950 yılına kadar Çankırı, Malatya, Çorum, Nevşehir cezaevlerinde bulunmuş olan Kemal Tahir'e yazmıştır.

27 yıl 4 ay 10 gün ağır hapse hükümlü Nazım Hikmet, bu mektupları Bursa cezaevinden Çankırı, Malatya, Çorum, Nevşehir cezaevlerinde 15 yıl ağır hapse hükümlü olarak bulunduğum sıralarda bana yazmıştır. Mektuplar 245 tanedir. 5.12.1940 yılından 20.7.1950 yılma kadar aşağı yukarı 10 yılı kapsar.

Şair bu mektuplarında özellikle edebiyattan, kendisinin ve benim sanat çalışmalarımızdan -biraz da Bursa cezaevinde oda arkadaşı olan Orhan Kemal'in ilk sanat yıllarından söz etmekte- yerli ve yabancı sanatçılar ve eserleri hakkındaki düşüncelerini açıklamakta, memleket ve dünya olayları karşısındaki durumunu ve tutumunu belirlemektedir.

Nazım'ın gerek kendi eserleri ve gerekse Türk ve dünya

edebiyatı ve fikir akımları üstünde çapına uygun büyük çalışmalar yapamamış olması Türk ve Dünya sanatı için gerçekten bahtsızlık olmuştur. Bu mektuplarda, Nazım'ın doktrini kullanma gücü, bu güçle bazı kişileri ve sanat akımlarını eski çağlarda keramet sayılacak kadar isabetle nasıl belirlediği ibretle görülecektir.

Birkaç Söz

Nazım Hikmet'le beraber -ikisi kadın birkaçı çocuk yaşta sivil, asker ve 14 arkadaşla- donanmada kurulan Kor askeri mahkemesinde 1938 yılı 30 Ağustos'unda çeşitli ağır hapis cezalarına çarptırıldık. Bana 15 yıl ağır hapis verildi.

Nazım altı ay kadar önce Ankara'da Sarıkışla askeri mahkemesinde, bu gün Harbiye Davası denilen bir davada, 15 yıl ağır hapse mahkum edilmiş, bu cezası askeri yargıtayca kesinleşmişti. Bizimle beraber ikinci defa yargılandı. 20 yıl ceza yedi. Böylece (35) yılı bulan cezalar tutarı, kanunun bir maddesi gereğince birbirine vurularak 27 yıl 4 ay 10 güne indirildi.

5.12.940 tarihine kadar Nazım'la beraber İstanbul tevkifhanesinde, Çankırı cezaevinde beraber bulunduk. Bu tarihte, Nazım Bursa cezaevine gönderildi.

Mektuplaşmamız 5.12.940 tarihinde Bursa'dan çektiği "salimen geldim" telgrafı ile başlamış, çıkmamız tarihi olan 25.7.950 tarihine kadar aralıksız on yıla yakın sürmüştür.

Nazım Hikmet, bu mektuplarında, özellikle edebiyattan, kendisinin, benim, biraz da Orhan Kemal'in sanat çalışmalarımızdan söz etmekte, yerli yabancı sanatçılar, sanat eserleri üzerinde düşüncelerini, memleket ve dünya olayları karşısındaki görüşlerini açıklamaktadır.

Bu mektuplar okunduğu zaman, Nazım Hikmet'in gerek kendi eserleri ve gerekse Türk ve Dünya edebiyatı üstüne çapına uygun eleştiriler, incelemeler yapamamış olmasının Türk ve Dünya sanatı için ne büyük bir bahtsızlık olduğu anlaşılacağı gibi, Nazım'ın gereği gibi bilinmeyen, felsefeyi -bilimsel metodu- kullanma gücü de meydana çıkacaktır.

Bu mektuplarda, yer yer, kişiliğim ve sanat çalışmalarım üzerinde Nazım Hikmet'in büyük iltifatlarını, aşırı övgülerini göreceksiniz. Bunlar tarafsız yargılar değildir. Bana karşı duyduğu sevginin, bir de beni, ömrümde ayak basmadığım memleketler mahpushanelerinde yalnız düşünmenin verdiği acıma duygusunun alicenap belirtileridir. Nazım Hikmet böylece, bana zor şartlar altında dayanma, iyimserlik, hepsinden daha önemlisi çalışma gücü vermek istemiş, bunu da kendi büyüklüğündeki insanlar gibi -her zaman yadırgadığı için dahilerin demiyorum- başarmıştır da...

Mektupları okuyunca, bu desteklemeyi sadece lafla değil, maddi bakımdan da aralıksız sürdürdüğü görülecektir.

Bu mektupların yayınlanması sırasının gelip gelmediğini de uzun uzadıya düşündüm. Yerli ve yabancı, Nazım Hikmet'in sanatı ve kişiliği üzerine eserler yazmak isteyenlere ne kadar yararlı olacağını kestirdiğim için daha fazla geciktirmeyi uygun bulmadım. Hele bu mektupların Türkçe'den önce başka dillerde yayınlanmasını aklım almadı.

Nazım Hikmet'i bu memleketin halkları, bu halkların içinde bulunduğu şartlar yetiştirmiştir. Bunlar, halklarımızın çoğunluğu gibi, Nazım Hikmet için de korkunç derecede zor şartlardır. Nazım Hikmet çapında sanatçılar ancak çile çekmesini yiğitçe bilen çilekeş halkların meydana getirdiği toplumlarda yetişebilir.

Nazım Hikmet'e sahip çıkan bütün Batılılar -daha kötüsü onların arkasından giden bir takım Türk yazarları- garip bir söz birliği ile -buna suç ortaklığı ile de denebilir- Nazım Hikmet'i Anadolu Türk halklarından ayrı, tek başına, sanki dünyaya gökten zembille inmiş gibi görüp göstermek, Anadolu Türk halklarını hemen de bu mühiş oluşun dışında saymaya yeltenmektedirler. Niyetleri değilse bile, davranışları şairimizin, Anadolu Türk halklarının bir ürünü olduğu gerçeğini bilerek ya da bilmeyerek örtmek, onu, yabancı kültürlerin bir fenomeni, açıklanması hemen de imkansız bir acaipliği saymak sonucunu

vermiştir.

Anadolu Türk halklarını anlamadan, sevmeden, onların yüz yıllar boyu çeke geldikleri çileye saygı ve hayranlık duymadan Nazım Hikmet'i sevmek, anlamak, sanatına karşı saygı ve hayranlık duyabilmek yerli ve yabancı hiç bir yüreğin ve kafanın haddi değildir.

Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı tarihsiz (74 nolu) mektubun altına eklediği not:

Ben şimdi Bursa'dan geldim. Fitil gibiyim. Şerefinize buz gibi şarap içmiştim. **Sağır Dere**'yi henüz okuyamadım. Okuduktan sonra fikrimi yazarım. Şimdi bu kadar yeter. Kafamın "azmı kafa" ciheti fena halde ağrıyor. Bu kadarlıkla beni affet kardeşim.

Gözlerini öperim.

Raşit Kemali

Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı tarihsiz (76 nolu) mektubun altına yazılmıştır:

Kemal kardeşim:

Mükemmel mektuplarını istifade ile okumaktayım. (Tip yaratmak) ve alelumum (insan)ı yazmak meselelerinde ben de müterediddim. Mesela Shakespeare'in veya Balzac'ın neden dolayı lâyemut tipler yaratabildiklerini, Don Kişot'taki tiplerin hayatta yaşamadıkları halde- nasıl olup da realist olduklarını halledememiştim. Bu gün bunları aşağı yukarı kafamda halletmiş olmakla beraber şu mahut realizm ve naturalizmin de ne demek olduğunu, birbirinden hangi sınırlarla ayrıldıklarını bir hayli biliyorum. Sana ve Nazım Hikmet'e tekrar tekrar teşekkürler.

İstediğin hikaye ile birlikte, son yazdığım iki hikayeyi de bir deftere temiz edip ilk fırsatta sana yollayacağım.

Çalışıyorum. Fakat çalışmamdan memnun değilim. Daha, daha çok yorulana, gözlerimi bozana kadar çalışacağım. Böyle olmazsa sinirleniyorum. İki ay cezam kaldı. Darısı size.

Dostlarınıza selamlar. Gözlerini öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı tarihsiz (80 nolu) mektubun arka sayfasına yazılmıştır:

Sevgili Kemal Tahir,

Sana uzun uzun verecek havadisim yok. Yalnız Bursa'ya nakil işin olsa da bol bol konuşsak bari. Nazım Hikmet 6 ay sonra çıkacağını söylüyor ama hata işliyor. 6 aydan aldım. Hem epice aldım. "Raşit Kemal'in 6 ay cezası var!" demek neşemi kırıyor. Beş ay küsur denilsin istiyorum. Şaka bertaraf, dışarı çıkmak Nazım Hikmet'ten dolayısıyla sizlerden ayrılmak olacak. Gerçi ayda bir iki sefer mutlaka mektuplaşacağız ama, ne de olsa ayrılık ayrılıktır.

Fransızca'yı çalışmakta zevk duymaya başladım. Bugün dikkat ettim, herhangi bir Fransızca mecmua veya kitabı elime alıp okuduğum zaman bahsin havasından mevzuu anlıyorsam da, kelime, kelime çıkaramıyorum henüz. Bu çok kelime bilmememden ileri geliyor şüphesiz. Beş ay zarfında dolu dizgin çalışmaya devam edersem herhalde kendi kendime ilerleyecek hale geleceğim.

Benim Nurettin Şadan bey hikayesi hakkındaki fikir ve tenkitlerini sabırsızlıkla bekliyorum.

Hani benim bir "Çırçır Katibi" hikayesi vardı da bir "Sosyal menşe" meselesi üzerinde bir hayli konuşmuştuk. O hikayeyi yeni baştan yazmaktayım. Yeni şekli sana göndereceğim.

Bunun haricinde ne şiir, ne de yeni bir hikaye yazmadım. Yazılmış eserleri okumak, Fransızca'ya çalışmak, takıldığım meseleler hakkında Nazım Hikmet'i vakitli vakitsiz rahatsız etmek, sık sık kısımlara geçip koğuşlarda çene çalmak ve haftada bir gün de Bursa şehirinin caddelerinde, mahalle aralarında sürtmek... İşte şimdilik faaliyetim bunlar.

Gözlerini öper, yakında seni buraya göndermesi için Ce-

nabı zülcelal hazretlerinin tükenmez lütuf hazinelerinden Kemal Tahir kulunu da hissement eylemesini niyaz ederim amin!

Raşit Kemali

Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı tarihsiz (82 nolu) mektubun altına yazdığı mektup:

Kemal Tahir:

"Ayşe ile Fatma" hakkında yazdıkların doğru. Bilhassa hikayeyi anlatanın durumu meselesi elbette varit. Fakat ben o hikayede tamamile bitaraf kalmayı ve en yeni neslin, babası ve anası ile birlikte hapishane gibi bir muhitte büyümeye mecbur olan iki çocuğunu ele aldım. Şunu güvenerek söyleyebilirim ki o çocukların ikisi de reeldi. Mamafih bu mevzuu bir büyük hikayede ele almak, bu iki kızın karşısında benim gibi dışarı çıkıp kadınlarla meşgul olmaya fırsat bulun- bir insanı hareket ettirmek. Neyse.. Geçti veya sonra, çok sonra gene de o mevzuu işlerim. Şimdilik bu hikaye benim için "gurbetler meselesi" olarak mahfuz kalacak.

Benim bir büyük hikaye var: 18 Yaşım diye. Senin (Kelleci Mehmet) büyüklüğünde. Mevzu bizim Adana'daki iplik fabrikasına ait. Milli mensucat fabrikasının dahili teşkilatı ve iş hayatı amele mahalleleri, örf ve adetlerinden bahsediliyor. 18 yaşında bir amele delikanlısının hayatına dair ve müspet tipi de olan bir büyük hikaye. Sana bundan hiç bahsetmiş miydim bilmem. İmkan olsa sana göndersem de, fikrini söylesen.. Çünki, nihayet ben çıkınca onu neşretmek fikrindeyim.

Sana bir küçük hikaye gönderdim: "Bir Ölüye Dair" Fikirlerini yaz.

Gözlerini öperim kardeşim.

Raşit

Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı tarihsiz numarasız mektubun etrafına kurşun kalemle yazılmış eski yazılar:

(97 nolu mektup)

Mendiller 9'lu tarakta içi dışı 20 numara ile işlenecek muhtelif renklerde

Havlu ve hamam takımı yapıyorlar mı?

Her birinden birer düzine göndersinler.

Havlu ve hamam takımını da göndersinler.

Hamam takımının çeşidini gönderecek ehven -orta- iyi.

İki deste el havlusu, orta cins ehven cins iyi havlu sarf olmaz.

-Mendil- el havlu sürümü çok.

Bursa'nın çarşafları İstanbul'da makbul değildir. Fitilli çarşaf çok beyazlatılacak ve düzgün dokunacak.

Tüccarla bağlanacağız -malı teslim edince bedeli parayı peşin veriyorlar.

65 santim 60 santim 70 santim mendil göndersin güzel satışı var. Üst üste 60-65 satabiliriz.

20 numara 42 lira, 16 numara 35 lira.

Bizim Abdülkerim bu fiyata alıp işliyor ve kâr ediyor. Ondan sonra 12 numara atkı ipliği yerine biz burada yerli pamuk ipliği (kadınların eğirdiği iplik) kullanıyoruz. Bu ipliğin okkası 550-600 liraya alınabilir. Bu iplik 12 numaraya uymaz, bu kalın dokuma işlerine yarar. Kireç kaymağı ile ağartıp boyalı yatak çarşafının içine Abdülkerim usta koyuyor ve iyi oluyor.

Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı tarihsiz (119 nolu) mektubun altına ilave ettiği not:

Not: Hikayemde kasap değil, fırıncı vardır. Nazım Hikmet yanlışlıkla fırıncı yerine kasap demiş. Ben bugün çok rahatsızım. Başka bir şeyler yazamıyacağım. Gözlerini öperim kardeşim.

R.

Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı tarihsiz (147 nolu) mektubun arkasına kurşun kalem ve eski yazıyla yazılmış, yeni yazıyla Pejmürde Çelebi imzalı, bir ilave:

Çoban yedi sene koyuna kötü laf söylerse erer.

İşte Amasya'daki serçoban. Bir koyunu 7 defa tepeyi dolanmış, hitamında tutmuş, (hay mübarek kendini de yordun beni de) demiş. İkisinin de orada canı çıkmış.

Çoban dedin mi hırsız olacak. Bir çobanın yediği davarı bir usta çoban güdemez.

Bir adam çoluk çocuk sahibi oldu mu, yaşı biraz yetti mi? Tövbe etmeli. Kabul olur.

İnsan hiç kuldan utanmasa kendi kendine haya eder, kendi kendine. Sen kuzu güdüyormuşsun. Sen kaç kuzu yedin? Bizim köyün yanında çobanlar vardı. Onlar benden çaldı, ben onlardan çaldım. Herifin iki yüz kuzusu vardı, kuzunun tanesi on kuruş. Velhasıl, usta çoban hakkını kuzu parasına tuttular mı namuslu çıktım.

Pejmürde Çelebi

Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı tarihsiz (175 nolu) mektubun arkasına eski yazıyla yazılmış ilaveler:

Alçak bağla şalvarı
İnsin topuklarına

Benden selamlar olsun
Samsun koyunlarına

Nolayım o gözlere
Onlar karadır kara
Yatayım kucağına
Perçemlerimi tara

Yatayım kucağına
Tararım saçlarını
Alacaksan beni
Kandırma kardaşlarımı

Yağmur yağıyor yağmur
Islatacak âlemi
Ne beyazdır Eminem
Bacağının kalemi

Dülger nasıl yaparsın
Evin bacalarını
Güzel güzel gelinler
Yesin kocalarını

Kız aldattın da beni
Yedin paralarımı
Ben de seni alayım
Öptüm yanaklarını

Gel otur konuşalım
Katalım canı cana
Alalım sıçanotu
Yedirelim koçana

Adaşım,

Merak, heyecan, sabırsızlık ve bir sürü fena ihtimallerle beklediğimiz mektubunuzu aldık. Sevindik. (Serhoş) şiirimin tenkitini ötekilerinki gibi zevk ve istifade ile okudum, teşekkür ederim..

Gıyabi dostlarımızdan "Ali Kantan"ın, "Şikayetler" adlı şiirini okuduktan sonra ben de hasıl ettikleri intibaları samimiyetle notladım. Bu notumu ayrı bir kağıda yazarak benim "Bir Genç Münevver" adlı hikayemin zarfıyla yolluyorum. Genç olduğunu tahmin ettiğim arkadaş darılmaz sanıyorum...

Benim hikayeye gelince: Kahramanım bugünkü cemiyetin "yarı münevver" dediği asabi, ukala, alim geçinen, telakkileri telakkilerine uymayan ve bugün sevdiğine yarın söven dejenere tiplerinden biridir.

İdealist midir? Hayır.. Tahassül etmesini istediği gayeleri mi var? Ne gezer... İçinde yaşadığı memleketin rejimini kavrıyamamış, cemiyetle bağını koparmış, bir daha da bağını kopardığı cemiyete girememiştir. Mistiktir. Sık sık ruhi muvazenesizliklere düşer. Ve böyle asabi bir anında kendisini öldürür. O öyle...

Bir de yeni bitirdiğim uzun bir hikayem daha var ki, bu vaktiyle tezgahlarında benim de bez dokuduğum, muhasebesinde memurluk yaptığım bir sinai fabrika milyösüne aittir. Amele hayatından bahsediyorum. 18 yaşındaki bir işçi delikanlının aşkından, nisyanlarından bahsedip bilhassa sosyal sebeplerle "fena" adetleri benimsemiş bazı "ahlaksız"ların çocuğa yaptıkları hareketleri sıralıyorum. Tabii cemiyette yalnız "fena" insanlar yok. İyiler de var. Velhasıl epeyce uzun olan bu hikayenin ikmal edildikten sonra size de bir nüshası gönderilecek.

Bir de şiir gönderiyorum. Bugünkü harbin bazı vahim neticelerini "resim" halinde vermeye çalıştım. Muvaffakiyet ölçüm siz olduğunuz için mektubunuzu sabırsızlıkla bekleyeceğim.

Bulgarlarla yaptığımız anlaşmaya ve onun neticesi olacak olan harp musibetinden uzaklaşmamıza öylesine sevindik ki.

Yaşasın Cumhuriyet!

Şairanelik hakkındaki fikirlerinizi getirecek mektubu bekliyoruz.

Mektubumu bitiriyorum. Sinop'taki arkadaşlara ve doktor ağabeyimize selamlar. Gözlerinizden öperim kardeşim.

İmza

Kemal,

Benim kağıtta yer bitti, buraya geçtim:

"Sağır Dere"yi her ne kadar yazdıysan, her ne kadar olduysa, her ne şekilde bulunursa bulunsun müsveddelerini olsun bana gönder. Sana buradan, gönderdiğin kağıt miktarınca kağıt yollarız. Dehşetli merak ediyorum. Nasıl olsa sen onun ilk müsveddesini yapmışsındır. Arada sahifeler eksik olsa da zarar yok. Razıyım.

Gözlerinden bir daha öperim.

İmza
Nazım Hikmet

Zavallı Balıklar

" Büyükannemin itikadınca
Karaya vurmuş balıklar
Yeni bir harp çıkmadan önce.
Eğer böyleyse sahiden
Nedir bu balıkların çektiği."
(Melih Cevdet)

Saat

Vakti gagasından aldık
Bir sabah vakti bir acaip kuşun.
Ne kadar güzel işliyor

Şimendifer saati çavuşun.
(Fazıl Hüsnü Dağlarca)

Akıllı Robenson'um

Robenson, akıllı, Robenson'um
Ne imreniyorum sana bilsen!

(Cahit Sıtkı Tarancı)

"Zavallı balıklara, akıllı Robenson saate vesaireye dair"

Şarkılarını kesin radyoların
Ajanslarını açın.
Şarkı mevsimi gelmedi daha!
Mendil kadar gölge
İki tutam hava
Bir lokmacık ekmek

Haram edilirken insan soyunun yüzde altmışına
Oturup balıklara acımalıyız demek?

Adisababa'ya
Bingazi'ye
Elenlere
Okyanuslara gömülenlere
Ve evimin içinde esen rüzgara dair
Şair.
Mısraların yok mu?
Bunlar çok mu yufkadır akıllı Robenson'dan?

Kafiye yapmak için kuşa,
Şimendifer saati veriyorsunuz çavuşa.

Hoşuna gidelim diye Nurullah Ataç'ın
Sesini duymuyorsunuz milyonlarca ölünün

Milyonlarca açın.

Şarkılarını kesin radyoların
Ajansları açın
Şarkı mevsimi gelmedi daha!
Raşit Kemali

Geçmiş Zaman

Batan güneşlerin solgun rengiyle,
O eski alemler maziye dalmış
Şeyda bülbüllerin son ahengiyle,
Mutrip nağmeleri sanki bunalmış!

Mecnun "Oy!" dedikçe dağlar inlermiş,
Kerem'in sazını sular dinlermiş,
Ferhat bu bahçelerde serinlermiş,
Ah o günlerin masalı kalmış!..

Hayyam illerinin gözleri yaşlı,
Yüreği yaralı, ciğeri taşlı,
Bağdat'ın çıldırtan o kara kaşlı,
Ümmü Gülsüm'leri rüyaya dalmış!

Harabat ehlinin boynu bükülmüş,
Civan sakilerin dişi dökülmüş,
Baykuş kahkahayla bu hale gülmüş,
Meş'um feryadını dünyaya salmış!

Ardıçlı dağların çamlı belleri,
Lahur, Arabistan, Şiraz illeri,
O nurun ala nur Türk güzelleri,
Hepsi hepsi hazin birer masalmış!

Şimdi ne Mecnun var, ne Kerem, ne saz,
Ne eski baharlar, ne o eski yaz,

Raşit'im otur da dertlerini yaz,
Çünkü artık sana mevzu kalmamış!..

10.10.940
(Sana bu âlemde mevzu kalmamış! da olabilir.)

U n u t u l m a k!

Kalbime sindirerek gurbetteki acıyı,
Bekliyorum her akşam ümitle postacıyı.
Ne kardeşten tek satır, ne sevgiliden mektup..

Bir var, bir yokmuş gibi geçenleri unutup,
Kabuğumun içinde taşlaşmış duruyorum,
Talihsiz Yusuf gibi çile dolduruyorum!

12.11.940

E t r a f ı m d a G ö r d ü k l e r i m

-I-

(Gece)
Duvarda dedemi gösteren tablo,
Masamda ruhunu kaybeden adam.
Bir kemik kutuya bağlı bir kablo,
Tepemde kalbura benzeyen bir dam!

Gecemi boyayan bir küçük lamba,
Işığı boğmaya çalışan zulmet..
Karşımda gündüzü örten muşamba,
Bir dekor içinde kızıl kıyamet!

Önümde Dekart'ı söyleyen kağıt
Elimde belamın katibi kalem
Sefalet marşını haykıran ağıt
İpleri kördüğüm olmuş bir alem!

Sofamda korkuyla dolaşan adım,
Evimde anafor arayan hırsız,
Dünyadan habersiz uyuyan dadım,
Açlıkta tokluğu uman akılsız!

-II-
(Rüya)

Rüyamda "Sesini Kaybeden Şehir"
İçinde yolunu şaşıran cüce.
Ağzıyla ediyor kendini teşhir,
Boynunu ilmeğe gider görünce!

Lisansız ağzıyla bir kafatası,
Hayale örs diye sallanan yumruk.
Bir fikir.. Saplanıp yere batası,
Bir fikir.. Beyinde kurşundan tomruk!

"Sesini Kaybeden Şehir"de gündüz,
Adını haykıran şehirde gece.
Dikenli sandığım yollarım dümdüz,
İşte bu çektiğim büyük işkence!

22.3.940

B e n v e O a d a m

Ömrüm süzgeçte su gibi,
Tükeniyor damla damla..
Gece gündüz başbaşayız,
Duvarları loş odamla..

Kıvrılıp bükülecegiz,
Kırılıp dökülecegiz,
Bazan coşup güleceğiz,
Ezelden serhoş odamla!

Kainata şaşıyoruz,
Karlı dağlar aşıyoruz,
Günleri paylaşıyoruz,
Karyolası boş odamla!..

3.3.940

"Şikayetler.." şiiri hakkında işaretler.

Evvela, şiirde nesir unsuru hakim. Mevzu fena olmamakla beraber mevsimsiz sanıyorum. Şair mademki "şikayet etmek" ihtiyacını duyuyor, mesafelerden önce daha samimi davransa ve bazı pek mühim ihtiyaçlarını tatmin edememekten mütevellit "ahval" ve "şartlar"dan bahsetseydi diye düşündüm.

Sonra, mesafelere yalnız "insanı insandan vücudu candan ayırdıklarından ötürü" mü kızarız?

Bu hain mesafeler hangi vücudu hangi hayattan ayırmak insafsızlığını yapıyorlar acaba? Ben anlayamadım, üstada sordum: "Yahu dedim, vücudu candan ayırmak sözü ile neyi kastediyor?" Galiba dedi sevgilisiyle kendini. Eğer böyleyse bunu daha güzel bir veya bir kaç imajla anlatamaz mıydı? Sonra düşünüyorum: Bizi can veya canandan ayıran şey mesafeler mi, yoksa daha bambaşka mecburiyetler mi? Herhalde mesafelerden önce, başka imkansızlıklar.. Bu mısralar bana bir şair demagojisi gibi geldi. Mesela Cahit Sıtkı ve bilhassa Necip Fazıl çok yaparlar.. "Niçin küçülüyor eşya uzakta?" diye soruverir Necip Fazıl.

"Ayırdıklarından ötürü" sözü de hoş değil.
"Kızgınım deniz, göl ve nehirlere
Boylarını dünyamıza sere sere
Kaplamışlar tarlamızın dörtte üçünü.."

Haydi birinci mısra kalsın.. İkinci mısrada "nehirler"e ile "sere sere" kafiyeli olsun için söylenmiş, bu bir, deniz, göl ve

nehirler dünyamıza yalnız boylarını mı sererler? Onların tulleri olduğu kadar arzları, umkları da yok mudur? "Parlamızın" sözü de erken! Ve ikinci mısra samimi değil.

"Kaplamışlar tarlamızın dörtte üçünü..."

Eğer onlar tarlamızın dörtte üç veya daha çoğunu kaplamasalardı veyahut -gönül istemez ya- kuruyuverseler şairin bunda ne istifadesi olur?

"Küs oldum toprağın başı dağlara"

Biz konuşurken "küs oldum" demeyiz. "Küsüm" veya "küstüm" deriz değil mi?

"Toprağın başı dağlar..." Bütün toprakların başları dağ mıdır? Bu mısra da tabii değil.

"Köyümle şehiri birbirine hasret ettiğinden, denize selam verip bittiğinden ötürü..." dağlara küsmeye ne hakkımız var? Köyle şehiri birbirine hasret ettiyse, biz de bu hasretliği bertaraf edip, şehirleri köye nakletmeye çalışmıyor muyuz? İnsan, istihsal aletlerini tabiatla mücadele etmek, onu bir dereceye kadar arzusuna râm etmek için mükemmelleştirmiyor mu? Dağlar bize "hasret"i yaratıyorsa, bizi çalışmaya, müşkülleri yenmeye, kavgamızda muzaffer çıkmaya imkanlar hazırlıyor demektir ki, dağlara küsmek değil, -fazla garip düşmezse- bilakis teşekkür etmeliyiz. Sonra, köyle şehiri ayıran dağlar değil, içtimai geriliklerdir.

En son mısradan da bir şey anlamadım veya anlayamadım...

Hele bu "ötürü"ler ciddi mevzulara hiç gelmiyor. İnsana, "orijinalite yapmak için zorlanmış", hissini veriyor. Ötürü yerine, "için", "dolayı" daha hoş düşerdi sanıyorum.

Bütün samimiyetimle düşündüklerimi not ettim. Genç arkadaşımın samimiyetimden şüphe etmiyeceğini umuyorum.

Raşit Kemali

Bursa Cezaevi, 18.2.940

Adaşım,

Merhaba! Mektubunuzda, bana da ait kısımlar bulunduğu için çok sevindim. Sizi yeni değil, ta **Yedigün** mecmuasındaki hikayelerinizden beri tanıyorum. Hele "Softalar Asker" adlı hikayeniz beni size gıyaben o kadar bağlamıştı ki...

Fotoğrafımı gördükten sonra yaptığınız istidlallerde oldukça muvaffak olmuşsunuz. Yalnız (fazla sigara içer) hükmünüz tamamen yanlış, hiç içmem...

Üstadımız Nazım Hikmet bana koğuşumuzu ve bilhassa koğuş realitesini tasvir etmek vazifesini verdiği için hemen işe başlayıp, burayı dilimin döndüğü kadar size tarif edeceğim:

Birinci kısmın en üst katına çıkmak için, altmış metrelik karanlık bir malta boyunda bir baştan bir başa yürümek, beton merdivenlerden kıvrılarak ikinci kata çıkmak lazımdır. İkinci kata ayak atar atmaz hemen sol kola dönüp küçük bir demir parmaklığın önünde gardiyan beklemek mecburiyetinden sonra yine sağdan sola doğru kıvrılarak çıkan bir merdiveni tırmanmak ve birinci kattaki takriben altmış metrelik olan malta boyu gibi "münferit hücreler maltasında" da bir miktar yürümek lazımdır. Bizim kovuşumuz bu kısımdaki münferit tertibatlı hücrelerden birisidir ve üst katın en iyi koğuşudur. Kapımızı açıp içeriye giren insan bir adım atınca hemen solunda kapalı bir kapı görür. Bu kapıyı itip içeriye bakınca buranın yüznumara, çeşme ve mutfak tertibatını haiz olduğunu anlar. Kapıyı kapatın. Birbuçuk metre murabbaı tahmin olunan beton zemin üzerinde ve arkanız kapıya dönük olarak durun. Sağınızdan başlayıp, mutfak kapısının hemen solunda biten ve yerden bir metre yükseklikte bulunan tahtalar vardır. -Ki bu tahtalara PAT diyoruz- pat'ların sağında benim ve üstad'ın meşin ve tahta bavullarımızla, gene üstad'ın yarı ikmal ettiği portreler, tahta parçaları, kaplar, mecmua, eskileri, (Metelik) denilen ve bütün teferruatı hapishanede imal edilmiş olan tahta saplı teneke bıçaklar, çay ve su bardakları karmakarışık bir halde dururlar.

Ha, bir de erzak deposu olarak kullandığımız tahta sandığımız var ki, onun içi de Pat'ın üzeri gibi karmakarışıktır. Zeytinden, soğandan, Adana bulguruna, şekerden, çaydan, kahveden, börülce ve fasulyeye kadar -her ihtimale karşı kaydiyle- iddihar edilmiş erzakla doludur. Ne olur ne olmaz deyip bir aylık zahiremizi birden aldık. Geleyim yataklarımıza.. Üstadın "pötikare" kılıflı yatağı koğuşun sağındaki köşesinde topludur. Üzerinde kahverenkli ince battaniyesi örtülüdür. Baş ucundaki duvarda Piraye ablamızın resmi. Daha yukarılarda benim yeni ikmal edilen portrem asılıdır. Onun yatağı ile benim yatağım arasında bir keçi postu serilidir. Tabii postun bu tarafında da benim yatağım. Tabii üstadın yatağı gibi benim yatak da toplanmış ve beyaz pike bir örtü ile güzelce örtülmüştür.

Benim yatağın baş ucundaki duvarda (Abidin Dino'nun) üstada hediye ettiği yağlıboya bir "işçi" portresinin fotografisi asılıdır. Gerek onun, gerekse benim yanlarımızdaki duvarda birer tahta raf vardır. -ki bu rafları üstad ısmarlayarak, kendi zevkine göre imal ettirmiştir.- Onun rafında boyalar, kağıtlar, fırçalar, tenekeden bir palet, bu paletin üzerinde birbirine karışmış boyalar, tütün paketleri, diş macunu ve fırçası; benim rafta ise şiir, roman, hikaye denemeleri yapılmış müsvedde kağıtları, defterler, devri Hamit'ten nasılsa müdevver bazı kitap parçaları...

Yataklarımızın baş ucundaki duvarın tam orta yerinde geniş bir pencere vardır. Bu pencereden bakan ilk önce hapishanenin ana duvarını, daha ilerlere çevrilen gözler ise ölü bir tabiatın sararmış manzaralarını görürler; ağaçlar, tarlalar, evler... Sağda ve solda çıplak ayaklarıyla tarlasında çalışan siyah çarşaflı kadınlar, daha uzaklarda kurşuni lekelere benzeyen ameleler, daha ötelerde ise mavi tüller gibi engin dağlar...

Bu anda yavaş yavaş şairleşmeye başlayan muhayyilemin intibalarını kaydeden kalemim (rak!) diye olduğu yerde duruverdi; kapımız şiddetle açılmıştı. Başında küçücük kalan lacivert asalete mensup mor takkesiyle ve esmerleşen hiddetli yüzü ile "Sarıyer Belediye muhasibi sabıkı muhterem üstad Emin bey" içeri daldılar. Kapı kadar vücutlarıyla ve maşallah

ayın ondördüne benzeyen tekerlek çehreleri ile -bilhassa bu çehre pek benziyor- papa onbeşinci Piyus gibiler...

Bana ateşli gözlerle bir an şöyle baktılar. Şaşırdım: "Acaba gazabı şahaneye mi maruz kaldık!" diye düşünürken, üstad: -Ulan Dimitri! diye mutbakta yemek pişirmekte olan Rum arkadaşa çattılar... sonradan anladık ki üstadı kızdıran şey aşağıda bir saygısızın "kinayeli konuşması" imiş.

Meğer Emin bey ne kazak adammış. Üzerimde bu hissi bırakmak için olacak ki, tabii asabiyetlerini mümkün olduğu kadar sunileştirerek Dimitri'ye bas bas bağırdılar. *

Şu anda lilelhamd sinirleri yatışmış ve sükunete avdet buyurmuşlardır. İşte tam bu sırada üstad Nazım da Müdür beyin yanlarından gelip, koğuşu teşrif ettiler. Emin bey ağabeyimiz üstadı görür görmez "kazaklığımı göstermek için saat bu saattir" kabilinden az evvelki tehevvürlerini tekrarladılar.

Üstad şaşırdı. Velhasıl bu Emin bey yaman adam vesselam! Boş zamanlarında bizim üstadla Aznif oynarlar. Böyle anlarda Emin bey **kazara** üstadı yenecek olursa neşesine payan yoktur. Yakası açılmadık laflar, demode olmuş şarkılar ve henüz devri şebabetlerinde idrak ettikleri şadımani ile coşarlar. Aksi olunca -ki aşağı yukarı her zaman böyledir ve bazen sevinsin diye oyun verilir- somurtur da somurtur. Koyu bir tefekkür onun samur kaşlarını çattırır. Velhasıl Emin bey Emin bey değil, meğer bir bilmem ne imiş!

Gelelim şu andaki vaziyete: Saat tam onikiyi bir geçiyor. Üstad, arkadaşlardan bankacı Süleyman bey adlı bir canlı modelin portresini ikmalle meşgul. Ben mektup yazıyorum. Emin bey de yeni arkadaşımız Ertuğrul beyle yan yana oturuyor ve benim yazdığım şeylerde kendisine ait taraflar hissederek ne yazdığımı soruyor. Laf arandığı bakışından belli. Bir ara üstad yeşil boya istedi Emin beyden. Emin bey:

Ben Türkçe anlamam. Bana Fransızcasını söyle! dedi. Mutbaktaki maltızda börülce pişmekte... Velhasıl aziz dost yazmakla bitmeyecek. Bir hayli yazı yazdım. Mektubuma son verirken muhterem ağabeyimiz doktor Hikmet beyle sair arkadaşlara selamlar eder, üstad Nazım'ın medhettiği hi-

kayelerinizin kopyalarını beklediğimizi ilave ederim

Raşit Kemali
İmza

** Bu Dimitri'yi İstanbul tefkifhanesinden tanıyacaksınız. Size çok çok selamı var.*

15-16.1.941

Adaşım,

Mektubunuzu hazla okudum. Yazdıklarınızı çok beğendim. Size yolladığım şiir, serbest nazım tarzının ilk numunesidir. demek bir haylı muvaffak olunmuş.. Elbette ki bu kafi değildir ve elbette çok çalışmak ve işi şuurla idare etmek birinci şart..

Geçen mektubumda size klasik tarzlarda yazılmış iki şiir göndereceğimi vadetmiştim, yanlışlıkla burada kalmış onlar. Bu sefer dört tane takdim ediyorum. Fakat tarzımı değiştirdiğim için onlara fazla kıymet vermiyorum.

Şimdi tam saat dokuzu on geçiyor. Koğuşların üzerlerine demirler çekildi. Biz üstadla birlikte size mektup yazıyoruz. Dışarda kuvvetli bir fırtına esiyor.

Kediler miyavlıyorlar ve fırtınanın betonlara savurduğu cam parçalarının şıngırtısı...

Dün, müteşebbis iki arkadaşın himmetiyle dört liraya bir futbol topu aldık. Bahçede mükemmel bir çift kale oynadık. Tabii kırk yaşına basmadığı halde mütemadiyen kırk yaşındayım diye her vesile buldukça yaşını söyliyen ve bunda kimbilir ne gibi bir fayda uman üstad da aramızda olacak.

Hazret o kadar genç ve dinç ki.. Santr Haf oynadı, tabii dalgakıran gibi.. Çarptı, devirdi, ve topa her bacak sallayışta ayağındaki çarık toptan fazla havaya kalktı, yahut da hasmın suratına..

Yakında kulübümüzün azalarını -başta Emin bey olmak üzere- bir araya toplayıp resim çektireceğiz. Size de bir tane yollarız...

Adaşım ben de bu sefer mektubumu kısa keseceğim. çünkü öbür sahifeye şiirlerimi yazacağım. Doktor Ağabeyime selamlar. Öteki arkadaşlara da keza..

Gözlerinden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Bursa, 24.1.941

Adaşım,

Mektubunuzu aldık. Size bugün bir hayli gazete ve mecmua da posta ettik.

Bugün Cuma. Halbuki mektup günümüz Perşembe idi. Bu bir günlük rötara sebep, sizin mektubun gecikmesidir. Mamafih bu ihmalde haklısınız. Yazı ummanı içinde kaldığınız malûm.

İstanbul'da çıkmakta olan **Yeni Edebiyat** gazetesinden bize bir nüsha geldi. Bu nüshada, Abidin Dino ile Ali Rıza ve Doktor Haydar Seçkin arasında bir realizm münakaşası vardı. Biz de bu münakaşaya iştirak ettik ve bilvesile benim -Bir Beyrut Hikayesi- adlı denememi de yolladık. (Yolladık) diyorum, çünkü üstadla beraber çalıştık. Hece ve aruz kalıplarını bırakıp serbest nazma geçiş zor olmadı desem yalan olur. Fakat her geçen gün yeni şiir anlayışımı bana ve beni ona yaklaştırıyor. Ve cidden tam şiir cevherini ancak serbest nazmın realist aramalarında bulmak kabil olacak. Sonra amatör değil profesyonel bir yazıcı gibi yazılarımı neşretmemi tavsiyeniz cidden yerindedir. Hakikaten insan, emeğinin mahsülünü umumi kıyaslar çerçevesine geçmiş gördükçe şevki artıyor.

Size bu defa da eski yazılarımdan bazı numuneler göndereceğim. Her zaman söylediğim gibi onlar nihayet birer (deneme)dir.

Mektubumu kısa keseceğim. Şimdi zimmetçi gardiyan gidecek. Bilmecburiye yazılarıma son verip şiirleri bir daha sefere yollamak ızdırarında kaldım.

Kusura bakmayın. Doktor ağabeyimize ve diğer arkadaşlara selamlar.

Gözlerinizden öperim.

Raşit Kemali

1.2.941, Bursa

Adaşım,

Mektubunuzu büyük bir lezzet ve o nisbette de büyük bir istifade ile okudum. İlk yazılar, ilk gözağrıları mahiyetinde oldukları için, yahut da -ki bu daha doğru sanıyorum- o ilk denemelerin tarzını değiştireliberi hasıl olan boşluğu dolduracak kadar yeni şiirler yazamamış bulunmaklığım onları kolay kolay feda edivermeye imkan vermiyor. İmkan vermiyor ama, itminanla: "Güzel!" de diyemiyorum. Yani umduğum dağlara kar yağdı...

Yeni tarzda bazı yeni yazılara başladım. Ekserisi bitmiş sayılabilir. Fakat defalarca elekten geçirmek mecburiyeti malûm olduğuna göre henüz yeni başlandılar demektir. Mamafih size bu natamam yazılarımdan parçalar gönderiyorum, üç tane de eskilerden.. Şiir bahsı böyle.

Hikaye faslına gelince: Dün akşam üstad'a: "Hazret" dedim, "benim bir sürü hikaye denemem vardı, bunlar yarım kalmışlardı. Size okuyayım da dinleyin. İpe sapa gelir şeyler mi bilmem. Zere ben hiç beğenmiyorum..." Eksik olmasın hepsini de büyük bir sabırla dinledi. Neticede ne dedi bilir misiniz? "Bu yazı bütün yazdıklarınızın topuna muadil. Bütün şiirleriniz, tiyatrolarınız terazinin bir kefesine, bu hikaye tek başına bir kefesine! Tabii mübalağa ediyor. Fakat henüz yolun başında bulunan bir gence bu sözler az teşvik mi?

Öteki hikayeleri de beğendi. Tabii içlerinde sözüm ona edebiyat yapacağım diye çabalanmış söz hokkabazlıkları, kulağı ters yoldan göstermek kabilinden garabetler eksik değil. Mesela: " Bir saniyenin küçücük hacmında canlanan mazi..." " Dilsiz karanlıklar" "Zaman seli" "Göğsün sol tarafındaki nazik uzvun yaralı bir kuş gibi çırpınması..." v.b., v.b.. Tabii bütün bu

anormallikler bertaraf edilecek. Ondan sonra tam rötüş edilmiş şeklinin bir kopyasını size de gönderirim.

Evet, bütün eski tarz şiirler birer hatıra olarak saklanacak. Sizin "Balkon" şiiri -eski şiir telakkime göre- hiç fena değil. Üstad hakkındaki düşüncelerimi, kavrayıp ve izah edebildiğim şekilde yazmağa çalışacağım, size gönderirim. Mektubumu bu kadarla kesmek mecburiyetinde kaldım. Çünkü kağıdın öbür yüzüne yeni şiirlerimden nümuneler koyacağım.

Sinop'daki arkadaşlara ve doktor ağabeyimize selamlar.

Gözlerinizden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

----- K a r ı m a M e k t u p ------

-I-

Havalar soğuk gidiyor
Odamız sıcak
Karnımız tok
Fakat karıcığım
Ne yalan söyliyeyim
Ağzımın tadı yok.

O kadar özledim ki
Turunç ağaçlarının
Beyaz çiçeklerini
Hatırlar mısın bilmem
Kol kola
Asfalt yola
Gezmeye çıkardık geceleri
Atatürk Parkı'nın yanında bir büyük konak vardı
Beyaz mermer havuzu
Gece gündüz
Durmadan akardı

Asfaltın kenarında
Geniş yapraklı ağaçlarıyle "kübik" evler

Ve uzaklarda derinden derine
Düdükleri öterdi bekçilerin
Sonra nasıl olurdu bilmem
Birdenbire hava gürler
Yıldızlar sönüverirdi de
"Yağmur yağacak galiba!" derdik.

Küçüktü evimiz
Hurmalı mahallede
Kocaman konağın
-Konak haraptı-
Alt katındaki oda

Gülbenkyan'ın çırçır fabrikasına bakardı
Soldaki pencereye
Üzerinde bir tavus kuşu dolaşan
İnce bir tül asmıştın.
Sokaktan geçenler görmesinler diye seni,
Küçük petrol lambasını yakmadan otururdun.

Üzülme karıcığım,
Ne kaldı şurda zaten
Yattım cezamın yarısını,
Kaldı yarısı.
Rüya görürsen iyiye yor,
İyiye yorulan rüyalar
İyi oluyor!

Bir büyükçe poem yazmaya çalışıyorum. Bazı parçalarını size gönderiyorum.

Yastığı (maşallah)lı
Yüzü mavi yorganlarda uyurmuşum.
Ceviz beşiğimi sallarken annem:
Uyusun da
Dermiş,

Büyüsün de
Dermiş
Ninni!
Tıpış tıpış
Dermiş,
Yürüsün de
Dermiş ninni!
Ve nurtopu oğlunun
Allahın izniyle paşa olmasını
Beklermiş.

Uyudum
Büyüdüm
Tıpış tıpış yürüdüm
Koşuyorum şimdi de.
Her gün oniki saat.
"Rihter" markalı
Tezgahımın başındayım.

"Ormancı Alâaddin beyin hikayesi"

Geyveli Alâaddin bey derler
Bir asabi kişidir
Avurtları çöküktür
Yarısı beyazdır saçlarının
Melûl melûl bakar insana.

"Bu dinini bellediğimin dünyası
Zindan be dinime imanıma zindan!"
- Kebap olmuş ciğerinden derin bir ah çekti
"Bana gayrı yaşamak haram!" dedi
Dedi Alâaddin bey!

Geceleri gözümün önünden
Şöyle geçiyor hayali.
Dik dik bakıyor bana

Acep durur m'ola,
İki laf eder mi ki derken
Beni yalnız bırakıyor.

Bir gece
Uyuyordum
- Nasıl oldu bilmem
Ayaklarımı tutup sarstı birisi.
Bismillahirrahmanirrahim diyerek.
Baktım dört bir tarafa
Odada canlı sade ben vardım.

Yağmur yağıyor
Pervazları çatırdıyordu pencerenin
Kırık camlardaki gazete kağıtları
Patlayacakmış gibi şişip sönüyordu.
Uyumak ne mümkün bir daha!
İhlâs
İhlâs-ı Şerif
İhlâs-ı Şerif'i okuyup üfledim ruhuna!

Yaşaran gözlerini yumdu
Alâaddin bey on seneye mahkûmdu.
İçeri düşeli üç sene yeni bitiyor.

"İnsan dediğin bir baharcık ömrü olan çiçekler misali
- Bir kere tohumunu dibine dökmeye görsün-
Ondan sonrası yok.

Ne yaman ahmış bu
N'ettim, neyledim bilmem
Ne kefareti ödenmez günahmış bu."

Kar yağıyor lapa lapa
Uludağ görünmez oluyor.
Ve uzaklarda selviler

Sağdan sola
Soldan sağa doğru
Yatıp kalkıyor.

Mangalın kenarında mor çaydanlık kaynamaktadır.
Sabık orman memuru Alâaddin bey
"Hava amma da kışladı ha!" diyerek
Isıtmaktadır ellerini.

Kahverengi kostümünü
Rehne bıraktı emanetçi Baha'ya
On liraya.
Baha da insafsızın biridir.
Bir liraya haftalığına,
Yirmibeş kuruş faizle verir.

R.K.

Gelecek mektupta bir veya iki şiir daha yollayacağım.

9/10.2.941

Kardeşim Kemal Tahir,

29.1.1941 tarihli mektubunuzda yeniden tafsil ettiğiniz Safis efendi meselesini okuduktan sonra Nazım Hikmet'le bir hayli konuşarak keyfiyeti en doğru şekilde tesbit ettim. Bilhassa (sosyal fonksiyondan gelen) tahassüslerin ne demek olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum. Evet, tamamiyle haklısınız. Bu iki mektupluk münakaşamsı mübahase, tiplerin ne şekilde verilmesi lazım geldiği noktasında beni bir basamak merdiven daha çıkardı..

Diğer taraftan (her aklımıza gelen mevzuun çalakalem zaptedilmesi) ve Nazım Hikmet'te olduğu gibi bir kırıntı bohçası bulundurulması da gayet yerinde bir tavsiye.

Üçüncü ve en mühim noktaya (erken bunama ve sürrantrene) olmak bahsine dokunuyorsunuz ki, hakikaten misalinizdeki genç kızın erken bunadığını sanarak doktora mü-

racaat etmesi kabilinden, ben de çoğu sefer aynı tevehhüme düşerim. Bazan okuduğum bir kitabın, elli altmış sahifelik muhteviyatı gayet vazih olarak kafamda yer eder de, bazan tek sayfa, tek satır kafama girmez. Aklımda bambaşka şeyler dolaşır. Kendimi sıkarım olmaz. Onun için düşünürüm: "Galiba ben erken bunayacağım. Eyvah... Demek elliye varmadan adamakıllı bunamış olacağım" falan. Demek ki bunadığını bilmek, bunamadığına alâmet. Şu halde artık merak etmiyeyim. Çünkü ben bunadığımın farkındayım.

Yeni bir hikayeye başladım. Nazım Hikmet bunun şimdiye kadar yazdıklarımın belki en iyisi olacağını söylüyor, işlerken o kadar müşkülpesentim ki, ben de bu ince eleyip sıkı dokumaya şaşıyorum. Eğer önümde siz olmasanız, gene vehme düşüp, "Eyvahlar olsun tükeniyorum artık, demek bendeki hikaye kabiliyeti de bu kadarmış!" diyeceğim. Halbuki görüyorum, siz ne kadar müşkülpesentsiniz ve eserlerinizi elerken ne kadar insafsızsınız. Bende de bu hareketin başlayışı hikaye sanatının zorluğunu ve üzerinde nasıl bir itinayla tıpkı iğneyle kuyu kazar gibi çalışmanın zaruriyet haline geldiğini gösteriyor ki çok memnun oluyorum.

Size (Güllü) ismindeki hikayemi bundan bir müddet evvel yollamıştım. Acaba almadınız mı? Eğer aldıysanız onun da tenkidini sabırsızlıkla bekliyorum.

Cezamın üçte ikisini iyi hal ile yattım. Şubat'ın sonlarına doğru muntazaman işe çıkabileceğim. Yeknesak hapisane hayatının sıkıntılı günlerini tadil ediyorum demektir. Fakat bu şekilde ne hikayelerimi, ne okumamı, ne düşüncelerimi terketmeyeceğim elbet... Yalnızca dışarı hayatının epeyden beri yabancısı olduğum realitesine yeniden kavuşup, yazacağım hikayelerde bu realiteyi daha canlı verebileceğim demek olacak. Size yollayacağım mektuplarda da hür hayata dair enteresan haberler vermeye çalışacağım.

Şimdi bizim odada oturuyoruz: Nazım Hikmet, Köylü İbrahim Efendi, ben ve diğer iki mahkûm arkadaş. Yayalar Köylü o tatlı anlatışıyla Milli Mücadele'ye dair menkıbelerden bahsediyor. O kadar tatlı anlatıyor ki, şu satırları yazarken ikide bir

de onun anlattıklarına takılıp dalıyorum. Hele bir Arnavut'un bir Rum'u kesişini o kadar güzel ifade ediyor ki tüylerim diken diken oluyor. Eğer Yayalar köylü anlattıklarını yazabilseydi, Milli Mücadele'nin o eşsiz kahramanlıklarını ne güzel canlandırırdı.

Yazık, o fevkalade mevzuları işleyecek bir realist muharrir çıkamayacak. Eğer Nazım Hikmet (12000) mısralık muazzam eserini ikmal ederse, bu boşluğu kısmen dolduracak. O da olmasaymış şu vatan evlatlarının harikulade başarıları tarihin kuru satırları arasında kaybolup gidecekmiş. Romancılarımız hâlâ ilahi semalarda ipek kanatlarla uçuşan ruhlarıyla harikulade mevzular arayadursun... Ve birbirlerini taklitle meşgul olsunlar. Ne yazık!

Son hikayemi de ikmal eder etmez size yollayacağım. Ha: Sinop'taki arkadaşlar benden hikaye istiyorlar. Benim hikayeleri okuyup tenkit ettikten sonra -eğer kabilse- Sinop'a yollayın olmaz mı?

Gözlerinizden öperim benim aziz kardeşim

R.K.

10.2.1941

Adaşım,

Mektubunuzu bugün aldık. Bugün telaşlı bir günümüzdü. Üstad, -mutadı hilafı- sabahleyin saat yedide giyinmiş ve tabir-i amiyanesiyle iki dirhem bir çekirdek vaziyette idi. Bu resmiyetin sebep ve manası malum: Piraye abla...

Karıma adlı şiirindeki falsolara isabetle işaret etmişsiniz. Zaten o tamamlanmış değildi ki. Öteki poem ise hâlâ na tamamdır. "Bir Genç Münevver" adlı olan hikaye ikmal edilmiştir. Gelecek mektubumda, -belki- bir kopyasını takdim ederim. Belki dedim çünkü bazan sözümde duramıyorum. Nitekim geçen mektubumda size eski tarz şiirlerimden bir kaç tane göndereceğimi yazmama rağmen göndermemiştim. Sebep unutuvermek. Unutmaya da sebep sizin mektubun zarfının değişmesi oldu. Bu mektupta onları gönderiyorum.

Bugün çok kısa yazmak zorunda kaldım. Kafam darmadağınık. Gelecek mektup uzun ve özlü olur sanıyorum kusura bakmayın.

Doktor beye ve öteki arkadaşlara selamlar. Gözlerinden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

12/13.2.1941

Resimler

I

Geçen sene
Tepedelen'in karları yeni eriyordu.
Bugün Arnavutluk'ta kurşun atan
O gün Elbasan tavası yiyordu.
Ve geçen sene çözülüyordu karlar...
Bugün de karlar çözülecek
Kabaracak derelerin suları
Fakat Elbasan tavasına elveda!
Öldü kara gömleği parça parça...
Etleri donmuş,
"Ayy !" derken açılıp
Bir daha kapanmayan ağızlarıyla
Bir çukura tek başına...
Gülüyor bu acaip şakaya...
Yuvarlanacak sırtlarından tepelerin...

II

Geçen sene
Avustralya'dan gelmişti.
Belki ağlamamıştır henüz arkalarından
Belki Kahire Garnizonu'nda sanıyor karıları
Yüreği rahat!
Halbuki öldüler Tobruk önlerinde...
Şimdi çöl çakalları...
Kısa pantolunundan bacaklarını çekip çıkarıyorlardır.

Çöl ve çakal, böyle çok macera gördü.
İkisi de ihtiyardır.

III

Geçen sene
Dilinde ondan öğrendiğin
Bir Napoli şarkısını söylüyordun....
Şimdi düşünme düşünme
Gelmeyecek karnındakinin babası.
Pike yaptı Malta'ya
Öldü inandığı için
"G i y o v e n e z z a" ' ya
Ama ölürken inanıyor muydu bilmiyorum.
Üzeri örtüldü denizle. Ölürken kimbilir ne demiştir
İşte kollektif ölüm haberi:
Bir tayyaremiz üssüne dönmemiştir.

IV

Geçen sene şöyle
Diyordu:
–Sevgilim
Seni seveceğim ebediyen seni!
Ebediyet hâlâ ebediyettir
Lakin bizim delikanlı
Londra'da bir kalasın altında dün gecedenberi

Bir miktar ezilmiş kemik
Ve bir miktar sarı saçtan ibaret kaldı.

V

Nedenini bilmeden
Bir türlü söylemeden
Sevmeğe mecbur oluyorlar.
Bu kavgada suçsuzları vurup,
Suçsuz yere vuruluyorlar.

VI

Tohum çatlamak üzere
Yine bahar geliyor.
"Ferman Padişah'ın
Dağlar bizimdir !"

Her oniki saatte akşam
Her oniki saatte bir sabah olacak.
Güneş ferman dinlemez!
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir.

12. 13/2/ 941 Gece
Reşit Kemali

Bursa, 28/3/941

Adaşım,

Sağır Dere romanınızın gönderdiğiniz kısımlarını ben de okudum. Umumiyet itibariyla gayet güzel buldum. Tenkit edilecek taraflarını üstad etraflı bir yazı ile bildiriyor olduğu ve benim de buna iştirâk ettiğim için tekrar birşeyler yazmadım.

Benim hikâye bitti sayılırsa da son kısımlarını hazf, yerine başka şeyler ilâve ve lisan düzeltmeleri gibi nakiselerinin itmamı icap ediyor. Bugünlerde –mevsim değişmesinden mi ne–fevkalâde bir tembellik içinde oluşum bu ufak tefek işleri ikmale imkân vermiyor.

Buraya nakletmek meseleniz hallolsa da gelseniz nekadar iyi olacak.

Son günlerde büsbütün boş kalmış değilim.. İki tane şiir yazdım. Onların da tashihlerini yapmaktayım. Birdaha sefere yollamağa çalışırım.

Doktor Hikmet Bey ağabeyimize selâm. Sizin de gözlerinizden öperim kardeşim.

R. K.

-Komşumun Öksüzü-

Babası ölmüş on sene evvel
-İnce hastalıktan-
Dört yaşındaymış Emine
Çok ağlamışlar...

Dedesi bir avukatın odacısıdır
On lira aylık alır
Emine mavi gözlüdür
Sarı saçları var Emine'nin
Yumruk yumruktur memeleri

Geçen yaza kadar çeşmenin önündeki arsada oynardık
Bu sene çıkmaz oldu
Başına örtü alıyor artık
Bakıyor kafes arkasından dışarıya

Emine'nin annesi çok benzer Emine'ye
-Belki kırklık
Belki çok daha genç-

Saçları bembeyaz,
Yanakları kırışık
Büyükbabası
Bir akşam süpürürken yazıhaneyi
Birdenbire
Yuvarlanmış yere
-Kalp sektesinden-

Emine babasına ağlayamamıştı ama,
Çok ağladı dedesine
Aklı erdiği için

Emine on beş yaşındadır
Yumruk yumruk memeleri,
Mavi gözleri var..

Her şey ateş pahasına
Ayda on lira ile geçinmek zor
Annesi:
-Ya ben de ölüverirsem!
Diye korkuyor.

Emine on beş yaşında
Göğsü sığmıyor entarisine,
Boyu uzun
Gözleri mavi
Saçları sarıdır Emine'nin

Bir sabah
Bir sabah erken
Dallarda serçeler,
Uzaklarda tren
Bahçelerde horoz öterken
Emine baktı uykulu gözlerle hasta annesine
Annesi hâlâ uyuyordu.
Öylesine hafifti ki nefesi...

Emine kalktı yatağından
Baş ucuna geldi annesinin
-Anne!
Dedi
-Anne!

...*

Sokaktan salepçi ile simitçi geçiyor
Uzaklarda tren
Dallarda serçelerin sesi
Ve son uykusunda yatan Emine'nin annesi.

Güneş yükselmektedir
Pamuk yüklü kamyonlar geçiyor yoldan
Emine'nin kulağına bir gramofon sesi gelmektedir:
"Hayatı gel de içelim, gel içelim
Puseden kadehlerle!!!"

Emine bir aydır pankolarda ameledir
İplik büküyor
Bakmaktadır ona pankoların ustası hayran hayran
Gözü var Emine'de bu genç ustanın!

Emine on altıya girdi
Boyu uzun
Gözleri mavi
Kırmızı çizgili entarisi dar geliyor Emine'ye!

28/3/941
R.K.

* Şiirde her şey bir parça da kalabalığa okunmak içindir. Emine ikinci anneyi söyledikten sonra, sükut işaretleri geliyor. Bunları bir yerde okurken nasıl söylersiniz. Orada biraz mevzuu denedim. Pek olmadı. Tabii... denemek lazım.

Şiir bitti. Kendi kendime Emine'ye ne olmuş diye sordum. Hiç bir şey olmamış. Normal hayatı yaşıyor. Bu normal hayatın şiirini senin şiirinde bulabildim mi hayır. Hazin mi bu şiir, bir zabıta haberi kadar ümitli mi hayır. Bana bir şey öğretti mi? Zannetmem. Bu münasebetle yeni bir eda, yeni bir kelime ve cümle tarzı hatta kafiye, vezin, ahenk bakımından yani şiir zenaatine ait bir hususiyet de göremedim. Babası veremden ölen, büyükbabası avukat odacısı olan ve bir kaç mısra evvel ben de ölürsem diye anasının ölüm haberine de fazladan hazırladığımız Emine, bu hayata rağmen de başka bir şeyler mi arzu ediyordu. Anası ve büyükbabası da ölmemiş olsaydı ya iplik bükmede çalışmayacaktı, yahut bir usta ile evlenecekti. Değil mi. Bu sefer de Emine hiç yaşamıyor, esas noksan bu. Bir de bu kadar sade yazılmış. Bu tarafı çok muvaffak ve güzel. Bir

şiirde insan bir çeşit küçük hikaye tekniği ile bir vaka, hatta bir sürpriz bekliyor. Belki realite tıpatıp yazdığın gibidir adaşım, lakin ince hastalıktan ölen babayı, gene de romantik buldum ve yadırgadım. Neden şiirlerde, romanda muayyen bir hastalıktan öldürürüz, yahut böyle bir his vardır içimizde. Fakir aileler çok kere verem illetinin de verem illeti olduğunu da bilmezler. Bir şeyi yoktu. Birdenbire yattı, ağzından kan boşandı diye anlatırlar. Fıkarada umumi zafiyet, hafif öksürük, kırıklık, sırt ağrıları ehemmiyetsiz soğuk algınlığı alametleri sayılmaz mı?

Şiirde altı tane kafiye var. Hepsi de ara kafiyesi, yani bir hareketi veya fikri yüreğimize veya aklımıza yerleştirmek için kullanılmamışlar. Gelişi güzel serpilmişler. Bence şiirde kafiyenin muayyen bir yeri olacak. Kafiye için kafiye değil. Annesinin ölüsü başında -bir odada yapayalnız- uyanmış bir genç kızın hislerini hiç düşünmemişsiniz. Dışarı ile bu ölüm odasının münasebeti de yanlış. Dışarda serçe sesleri, salepçi, simitçi, güneş, tren düdüğü, horoz çığrışı, yüklü kamyonlar, gramofondaki şarkı. Emine yalnızlığı hiç mi hissetmedi? Anasına acımadı, ağlamadı mı. Hakikatı -ölümü- anlayınca, ilk hareketi, ilk sözü ne oldu. Odanın ölüme ait atmosferi hangi eşyalarla birinci plana gelmişti. Bunlar uzun uzadıya işlendiği takdirde, dışarının sesleri, ışıkları, hareketi, ölüm psikolojisini böylesine silip süpüremezdi. Kendimi o kadar zorladığım halde, bu dekorun ve musikinin içinde bir an bile ölümle ve Emine'nin ızdırabı ile karşı karşıya kalamadım. Şiir azami sadelikle yazılmış. Halbuki ölüm için (son uyku) demişsiniz. Bakıyor kafes arkasından dışarıya da hececiler devrinin mısraı. Bence kafesli bir mahallede oturan çocuk, (pencere) dediğimiz maddi varlıktan ayrıca kafes tespit edemez. Kafes orada tabiidir. Binaenaleyh pencereden bakıyor demek yeterdi zannederim. Bu şiirde Nazım'ın ansiklopedideki Büyük Köylü Çocuğu şiirini hatırlatan bir çalışma tarzı var. Mesela: Dört yaşında imiş Emine çok ağlamışlar. Bunu hatalı bulmuyorum. Bilakis Nazım'ın tesirinde bir müddet kalmanızın faydası olacaktır. Lakin, sonra sonra kurtulmak şartı ile. Emine'nin yumruk yumruk memeleri de, başta dört yaşında mısraından pek az sonra verildiği için,

onbeş yaşına girdiğini hikaye eden parçadaki kuvveti kaybediyor. Ben olsam, Emine sarı saçlıdır, mavi gözlüdür diye bir tek mısra yapardım. Halbuki bu da Emine'nin hususiyetini vermiyor. Galiba, asıl noksanlardan birisini daha bulduk. Burada Emine azami derecede mücerrettir. Herhangi bir Emine. Zira yazmak istenilen Emine'nin hususiyetleri realiteden tesbit edilmemiş. Emine'nin saçlarının sarı, gözlerinin mavi olduğu neden tekrarlanıyor? Haydi saçları boyanabilir diyelim, lakin gözlerinin rengi bir muayyen yaştan sonra hiç değişmez. Değişmeyişi de bir fevkaladelik ve o muayyen hayat parçalarının karakteristiğini veren bir cihet değildir.

Dokumacı Haydar

Evleri tek odadan ibarettir
Çocuklar oynar
Kadınlar konuşur
O kitap okur!

Yağmurlu ve soğuk bir gece çıkınca fabrikadan
Düşündü
"Bir evim olsa üç odalı!" diye
Kapısından girince içeriye
Çocukları çevirip etrafını
"Nerede kaldın baba?" deseler
Ve elinden tutup
Yemek odasına sürükleseler.
Masanın üzerinde bulsa opera biletini...

Sulu sepkene çevirdi hava
Rüzgar esiyor
Adamı bıçak gibi kesiyor!
Kaldırıp önünde durduğu apartmana başını
"Hey gidi dünya hey!" dedi.
Çekerek kulağına yakasını mavi muşambasının
Gülümsedi.

Sulu sepkene çevirdi hava
Rüzgar esiyor
Adamı bıçak gibi kesiyor.

Apartmanda çalgılar
Ve radyoda başka dünyaların sesi
Kaldırıma en alt kattan ışık vurmuş
İçinde bir kadın gölgesi
-Sofra hazırlamakta-

Dokumada ameledir Haydar
Bu hafta gece gidiyor işine
-Bostan dolabında dönen
Gözleri bağlı beygir gibi-
Şaşıyor
Yolların tükenmeyişine!
Dudağını büktü
Kasketinin altına parmağını sokarak
Kafasını kaşıyor.

Tezgahın başında Haydar
Aklmda hep o var:
"Üç odalı bir evi olsa..."

Havada pamuk tozları
Devri daimini yapan motorun sesi
Mekikleri şakırdıyor tezgahların
Soğuk hava borularının gümbürdemesi...

Haydar'ın tezgahı mekik attı
Yanındaki Battaloğlu Süleyman
Birdenbire
Yuvarlandı yere.

Toplandılar başına
Saplandı mekik şakağına
Mekiği çektiler yaradan

Demir ucu kanlı tahta mekik
Bölünmüş ortasından ikiye
Tarakhanenin önünde yatıyor.

Kola kokusu, talk kokusu
Ve yerde yatanın
Öleceğim korkusu!

Gece
Uzaklarda çarpılan bir kapının sesi
Düdükleri bekçilerin
Ve Haydar'ın parmaklarında tırnak kelepçesi.

Karısı hasta
Oğlu bekçi yazıldı Tarsus'ta
Kızı pankolarda iplik büküyor.
"Kara haber tez ulaşır!" derler
Reçete cebinde kaldı
Pamuk yüklü kamyonlar geçiyor yoldan...

Tavanı basık
Duvarları çatlak bir oda
Komiser efendi şahitleri yazıyor
Yandaki odada.

Sesler geliyor
Polis sesleri
"Asri Sinema" dağılmış olacak.
Dövmekte topuklar caddeleri...

Fabrika borusu öttü
Gececiler işten çıkacak
Ağır ağır vurması çarşıdaki saatin
Vakit geceyarısına yakın!

R. Kemali

Bursa, 30.4.941

Adaşım,

Sahiden, mektup birdenbire kesildi. Bunun sebebi malum: Şahane tembellikler içinde bulunuşum. Kusura bakmayın.

Size hikayemin müsveddelerini göndermeyi vadettiğim halde ve aradan da aylar geçmesine rağmen sözümde duramayışım şundan ileri geliyordu: Lisanını, kabiliyetimin son haddine kadar işlemek.. Dedim ya bir insan tembel olursa kabiliyetini kullanamıyor. Misal: Mektuplarımın birdenbire kesilişi. Size berveçhi peşin, hikayemin 29 sayfasını gönderdim. Fakat onu lisan bakımından mazur görün. Yalnız mevzu hakkında kaba bir fikir edinin kafi.

Şiir de gönderiyorum.

Göl İnsanları hikayelerini iptida okumağa başlamıştım. Sonra her gün ayrı ayrı okumak, edinilecek olan fikir silsilesini inkıtaa uğrattığı için tefrikaları kesip biriktirdikten sonra, kül halinde okumanın daha münasip olacağını düşündüğümden toplamağa başladımdı. Derken -agleb-i ihtimal- Dimitri cenapları aradan bazılarını kaybetmiş. Mamafih gelecek mektubumda bir kari sıfatiyle düşündüklerimi yazmaya çalışırım.

Biz iyiyiz. Etrafımızdakiler de iyi. Sağ bacağımda siyatik olduğundan bir sürü merasimli muayeneden sonra tedavisi için mütehassıs tarafından banyo raporu verildi. Üstadla birlikte siyatiklerimizi tedaviye başlıyacağız..

Doktor Hikmet Bey ağabeyime çok çok selam.

Gözlerinden öper, mektubumu bitirmeme müsadenizi rica ederim kardeşim.

Raşit Kemali

Bursa, 31.5.941

Sevgili Adaşım,

"Komşumun Öksüzü" adlı şiirimin tenkidini yerinde buldum. Teşekkür ederim. Bu mektubumda size üç tane daha gönderiyorum. Şimdiye kadar serbest nazımda bir sürü kalem de-

nemesi yaptım. İtiraf ederim ki Nazım Hikmet'le tanışmadan önceki şiir telakkim bambaşkaydı. Şimdi sadece ahengi kavramış ve oldukça kullanmaya başlamış vaziyetteyim. Fakat azizim şuna inanıyorum ki felsefesiz şiir olmaz. Eğer şiirlerime diyalektik materyalizmi sokamaz ve yazılarımı natüralizmden kurtaramazsam bu sahadaki gayretlere son vereceğim.

Hadiseleri şiirleştirirken diyalektik materyalist bir gözlükle müşahade edemedikten sonra o yazıların ne kıymeti var? İnsan Nazım Hikmet'in yazılarını okurken "Sahi, diyor, bu hakikaten böyle. Ama ben göremiyordum. Yahut görüyordum da gördüğümü bilmiyordum." Bakalım bu vadide bir hayli zaman emekleyeceğim. Olmazsa elveda demek lazım gelecek.

Büyük fabrika hikayesini dün bitirdim. "Onsekiz yaşım" ismini verdik. Yarın da Naci Sadullah beye yollayacağız. "Orhan Raşit" imzası ile neşretmek istiyoruz. Bakalım üstadlar ne diyecek. Belki de muvaffak bulmazlar kim bilir...

Sizi dört gözle bekliyoruz.

Havalar çok sıcak gidiyor. Bizim Adana'nın meşhur olan sıcaklarını hatırlatıyor.

Hele şu satırları yazarken bunalıyorum.

Üstadın mektubu bir hayli yüklü. Ben kısa keseyim de gelirseniz bol bol, uzun uzun konuşuruz.

Gözlerinizden öperim.

Raşit Kemali

Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'e 11/7/1941 tarihinde yazdığı mektubun arka sayfasına yazılmıştır Mektup no.34

12/7/1941

Adaşım,

Nazım bey yazmayı unutmuş. Sizin nakil işiniz hakkında bay Naci Sadullah'dan haber bekliyoruz. Bu işle o meşgul oluyor malum. Nazım bey tekrar mektup yazdı.

Size ikinci büyük hikayemin bir kopyasını gelecek mek-

tuptan itibaren göndermeye başlıyacağım. Şimdi 150 sayfa kadar yazdım. Henüz birinci kısmı bitmedi. Öyle zannediyorum ki 300 sayfayı çok geçecek.

Son gönderdiğim bir sürü şiir hakkında bir şey söylemediniz. Şu nakil işi hal olsa da hep beraber bir arada bulunsak. Hayırlısı olsun.

Gözlerinizden öperim adaşım.

Raşit Kemali

Bursa Hapishanesi 13/9/941

Üstadım,

Bir seneye yakın bir zamandanberi "adaşım" hitabı ile mektubuma başlamaktan mıdır ne, usanmış olacağım ki bugün size "üstadım" şeklinde bir hitapla başladım. Hoş bu elbette böyledir. Mektubunuzda "bu devamlı çalışma ile Türk milletine güzel hikayeler hediye..." edeceğimden bahsetmekle bilseniz bana ne büyük bir vazife veya şeref vermiş oluyorsunuz.. Ciddiyetinizden emin olmasam latife ettiğinize kani olacaktım. Gerçi hikaye vadisinde -hoş Nazım Hikmet'e kadar şiir de aşağı yukarı öyleydi ya...- bizde ciddiye alınarak mesela Gorki veya diğer Rus realistleri çapındaki muharrir ve eserlere raslamıyorsak da ne de olsa benim gibi henüz edebiyat vadisinde çok kısır ve müptedi olan bir delikanlıya böyle bir hitapta bulunuş doğrusu gurur verir. Teşekkür ederim. Size "Asma Çubuğu" ismindeki hikayemin bir kopyasını yolladım. Bu hikayenin ceryan ettiği muhit bizim Ceyhan'daki çiftlik muhitidir. Bütün isimler ve tabirler asıllarına sadakatle tesbit edilmişlerdir. Yalnız vaka muhayyel..

Daha bir sürü hikayem var. Onların birer kopyaları yanımda mevcut. Vakit buldukça peyderpey göndermeye çalışacağım. Tabii yazılarım hakkındaki mütalaalarınızı öğrenmek benim için istifadeden hâli değil, bilakis terakkim yolunda hız olacak.

Bugünlerde, epeydir yarım bıraktığım büyük fabrika hikayesine yeniden ve bitirmek azmi ile tekrar sarılacağım. "On-

sekiz yaşım" ismini verdiğim büyük hikayeden hâlâ bir ses çıkmadı. Onu bay Naci Sadullah vasıtasıyla **Tan** gazetesine göndermiştik. Fakat adının "Çırçır Katibi" olacağını kuvvetle zannettiğim bu ikinci büyük hikaye "Onsekiz Yaşım"dan daha iyi olacak. Tabii bu iyilik kıyası "Türk edebiyatı" numuneleriyle ölçülerek çıkarılmış bir netice değil. Sade kendi terakkim ve eski numunelerimle nisbet edilerek elde edilmiş olan bir neticedir. Hoş dedim ya, henüz memleket edipleriyle yarışmayı gözüm kesmezse haklıyım. Size hikaye ve romanlardan pasajlar okumayı çok arzu ederdim. İmkan olsa hiç fena olmayacak.

Şiir de yazıyorum. Fakat üstadım emin olun Nazım Hikmet'in yazılarını okudukça "şiir" namı altında yazı yazmaktan utanıyorum. Diğer taraftan edebiyat gazetelerindeki "Yeni şiir" iddialı yazıları okudukca da inadına yazmak istiyorum. Nazım Hikmet'in irtifaına erişemedikten sonra şiir yazmamalı. Ben onların yerinde olsam böyle yapardım. Mamafih gene onlardan Allah razı olsun. Çünki dedim ya onları okumasam şiir vadisinde kalemimi çoktan kırardım.

Siz şiir yazmıyor musunuz? Eskiden, yani geçen sene değil de evvelki senenin sonlarında **Yeni Ses**de okuduğum "İsmail Kemalettin" imzalı şiirler fevkalâde nazarı dikkatimi celbederdi. O da kendine göre bir "janr"dı. Ve hiç de fena değildi. Bilhassa tenkit sahasında çok güzeldi.

"İsmail Kemalettin"in susuşundan şunu anlıyorum. Nazım Hikmet'i geçmedikten veyahut o kuvvette başka bir sesle çıkmadıktan sonra "Şiir yazılsa da olur, yazılmasa da.." hikmetini İsmail Kemalettin'in kabul ettiğini.

Biz çok iyi ve rahatız. Gerek hapishane memur ve müstahdemleri gerekse jandarma fevkalâde insanca muamele ediyorlar. Sizin de orada aynı şekilde muamele gördüğünüzü öğrendikçe bedeni rahatımıza ruhi rahatımız da inzimam ediyor.

Mektubumu bitirirken gözlerinizden öper, Sinop'takilere selamlarımın iblağını rica ederim kardeşim.

Raşit Kemali

Ayrıca masraf olmasın diye hikayeyi, göndereceğimiz ga-

zetelerin arasına koyacağız. Çünki "Evrakı mesalih" şeklinde matbua almıyorlar. Tabii öbür türlü göndermek de çok pahalı oluyor.

Raşit Kemali

Sevgili Adaşım,

Mektubunuzu aldık. Nazım bey galiba dün fevkalade merak içinde kalarak size bir telgraf çekmiştir. Bugün mektubunuz çıktı...

Benim "Sıcak" şiirimin aslı mı yoksa muaddel şekli mi iyi onu üstad daha iyi bilir. Mamafih mademki o sıcak atmosferini verebilmiş ve siz umumiyetle -takdim tehir müstesna- beğenmişsiniz bence bugün için matlup hasıl olmuş demektir. Çünki malum a heceden ve daha doğrusu eski şiirden yeni şiire geçişteki bu istihale lehime bir not verilmesini icap ettirecek kadar süratli oldu sanırım. Şimdilik her geçen günle bir parça daha anlıyorum ki "şiir" ve "nesir" cidden yorucu ve çok emek isteyen şeyler. Hele Nazım beyin üzerinde çalışmakta olduğu yazıyı yazarken çektiklerini gördükçe şuna kani oldum ki hakiki şairin gebe kadından farkı yok. Kadın çocuk doğrururken kıvranır, üzülür, bağırır. Şair de mısra yaratırken öyle.

Evet kültür ezberle olmuyor. Umumi malumatı hayatta icap eden yere tatbik etmek lazım. Hele bir artist için bu keyfiyet ne kadar lüzumlu. Alelade mevzular üzerinde, alelade kimselerle konuşurken bile...

Benim "Onsekiz Yaşım" isimli hikaye bir hayli tashih ve temyizlerden sonra Bay Naci Sadullah adresine posta edildi. Alıp almadığına dair el'an malumatımız yok.

O öyle.

Bugün adını her halde "Çırçır Katibi" koyacağımı kuvvetle sandığım yeni bir hikayeye başladım. Yani ilk hızla yirmi sayfa yazdım. Beğenmedim. Tekrar bir yirmi sayfa daha yazdım. Onu da beğenmiş değilim. Fakat zarar yok bu şekilde devam edip neticelendirdikten sonra lisan üzerinde oynamak daha doğru olur sanırım. Hikayem isminden de anlaşıldığı gibi

fabrika hayatından bahis olacak. Yalnız bu seferki daha şümullü. Öteki hikayede Adana'nın bir hususi fabrikasındaki amele, patron, usta, bakkal, kooperatif memuru, katip vesaire münasebetleri ile amele hayatından bahsediyordu. Bu seferki bir parça daha geniş mevzularla muhat olacak. Bakalım muvaffak olursam ne mutlu. Mektubum bu kadar kafi. Gözlerinizden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Not: Mektubunuzda Çukurova'lılardan bahsediyorsunuz. Bunlar kim acaba? Adana'lı mı? Gıyabi selamlar. R.K.

Adaşım,

Serzenişde yerden göğe kadar haklısınız. Sahiden hikayelere kendimi dostları unutacak kadar verdim. Sabahtan akşama kadar çalışıyorum. Bazan günlerce bahçeye inmediğim oluyor. Bugün bahçede bir parça dolaştım. İnanır mısın gözlerim kamaştı. Fakat bir de atalet başlar tembellik çökerse vay babam vay. Aylarca sürüyor.

Sizin **Göl İnsanlarını** bugün tekrar okudum. İlk neşredildikleri zaman hiçbir kanaatım olmamıştı. Şimdi iyiden iyiye lezzetine vardım. Bundan şunu anlıyorum ki ozamanki telakkimle şimdiki arasında dehşetli fark oldu. Ne olacak üstad buraya gelene kadar ben hikaye denince **Yedi Gün** hikayeciliği cinsinden sürprizli, parlak cümleli -Halit Ziya üslübuna yakın- hayatla pek alakası olmayan şeyler anlardım. Halbuki gün geçtikçe realist eseri daha iyi anlar oluyorum. Sizin **Göl İnsanlarındaki** lisanınız gayet güzel. Sonra vakalar insanı adam akıllı sürüklüyor ve "acaba sonu ne olacak?" diye meraka düşürüyor.

Sait Faik'in **Şahmeran** adlı hikaye kitabını okudum. Nazım bey, "son Fransız edebiyatının mukallidi, kötüsü" dedi. Ben Fransız edebiyatını bilmediğim için Sait Faik hoşuma gidiyor. Netekim Panait Istrati'nin **Kira Kiralya**sını okuduğum zaman okadar tesiri altında kalmıştım ki hâlâ ondan kur-

tulamadım. Bakın sizin **Göl İnsanları** da öyle. Aynı anlatış demiyorum. teferruat ve tabiat parçalarını tasvir falan... Yoksa gerek Rum'da gerekse Sait Faik'te ciddiyet yok...

Şimdi yataktayız. Nazım bey Feridun Osman'ın **Bahar Şarkısı** adlı kitabını okuyordu. Boyuna gülüyor, "Allah belanı versin!" diyor. Nihayet kitabı kapayıp attı. Bana:

-Bu kitabı okumaktansa Peride Celal'in **Cumhuriyet** gazetesindeki hikayelerini daha severek okurum! dedi ve yorganı başına çekti. Ne yazdığımdan haberi yok. Bir eliyle bir gözünü kapamış, tek gözle bana bakıyor.

Sahiden **Bahar Şarkısı** da adından belli olduğu gibi bir sürü "İlahi deyişlerle"dolu.

Ben bir sürü şiirle keza bir sürü küçük hikaye yazdım. Bunlardan altısını **Tana** gönderdik.

Şiirleri neşretmiyeceğim. İçlerinden bazılarını bilahere size yollarım.

Kardeşim gelin bu seferlik bu kadarla iktifaya razı olun da bir daha sizle daha uzun konuşalım olmaz mı? Gözlerinizden öperim. Sinop'takilere selam.

Raşit Kemali

Necati'nin sabrı tükenmişti. Bu anlatılanı pek namussuzca bulduğu için, elindeki kitabın yaprağını kıvırıp yanına bıraktı, doğruldu:

- Bunları kabadayılık diye anlatıyorsun değil mi? dedi.

Duran demindenberi öğünerek ve büyük bir iftiharla anlattığı şeylerin bir anda hiçe sayıldığını görünce kızdı:

Ne belledin ya çakal! dedi. Senin İstanbul'lularını da gördük. Bir taktık mı yırtarık ta...

Necati külhanbey değildi ama, insanın insan üzerindeki tahakkümüne oldu bitti kızardı. Sertçe söylenen bir söz, bir emir, bir küfür onu eli bıçaklılara bile karşı koyardı.

Ulan terbiyesizce konuşmasana! diye asabiyetle söylendi, kalın siyah kaşlarını çattı.

Adana'lı Duran:

- Lan baban! diye dikildi. Sizin İstanbul'larınızı da bilirik. Balıkçı Aziz, ağabeyciğim, Marmara Hasan... Gelsinler bizim oraya görek!

Necati birdenbire, bu bahisle hiç alâkası olmayan bir söz attı:

- Git kahramanlığı Sovyetlerde gör! Erkeğiz dersiniz bir de... Acıyorum...

Necati'nin yanında Kosti, yatağa sırtüstü uzanmış, elleri başının altında, elektrik lambasına bakıyordu. Necati'yi dürttü. Necati susacaktı, fakat Duran:

- Lan Necati, dedi, namusunla otur, dilini tut ha...

- Tutmazsam ne olacak?

Kavga çıkacağını koğuş halkı sezmişti. Vasfi birşey bahane ederek ayağa kalktı, Niyazi yatakta oturdu, Kosti hazır vaziyet aldı, uyuklayan polis uyandı. Duran:

Ananın... Diye ağır bir küfür savururken yanıbaşında duran boş su şişesini aldı ve Necati'ye fırlattı. Necati yana kaçtı, şişe duvarda parçalandı.

Necati koğuşun bir köşesindeki bir odunu kaptı. Tam o sırada üstüne atlayan Duran'ın alnının ortasına kuvvetle vurdu. Odanın içinde tok bir ses çıkaran bu vuruş, Duran'ın alnını yardı. Bir anda koğuş birbirine girdi. Yataklar hırsla çiğnendi, paçavralar havalandı, yumruklar savruldu... Nihayet gene koğuş halkı kavganın daha fazla büyümesini önlediler. Fakat gürültü ve küfürleri meydan yerindeki nöbetçi gardiyan duymuştu. Koşarak geldi. Necati'yle Duran'ı yukarıya başgardiyana çıkardı.

Başgardiyan geceyarısı hapishanenin ölü sessizliğini karıştıran bu gürültüyü duymuş, uyanmıştı. Yataktan don-paça atladı ve uykulu gözlerini oğalıyarak, tadsız tadsız onlara baktı. Esmer yüzü hırsla kızardı..

Necati'yi oldu bitti sevmezdi. Onun kitap okuması, şiir yazması sinirine dokunur, bu işleri, yani şiir yazmak, kitap okumak gibi şeyleri müddeiumumi, doktor, üniversite talebesi filan gibilere mahsus şey sayar, böyle "iki paralık bir mahpus"un "başından büyük işlerle uğraşmasına" kızardı. Bunu açık etmezdi ama, ara sıra yarı şaka, yarı ciddi laf dokundururdu: "Gel ba-

kalım Namık Kemal..." yahut "Sen fakir bir mahkumsun... Kitap senin neyine..." veyahut da bilhassa ajans haberlerini radyoda dinlerken Necati'ye arkasını dönüp, sanki orada insan yokmuş gibi durmasiyle...

Necati'ye hınçla bakarak:

Nedir bu rezalet gece vakti? diye sertçe sordu. Necati cevap vermedi. Başını önüne azametle eğdi; cevap vermeğe tenezzül etmiyormuş gibi. Halbuki Duran, daha başgardiyan kendisine bakmadan anlatmağa başladı:

-Hemşerim -başgardiyan Konya'lıydı. Duran ona hep böyle derdi- sor Vasfi'ye.. Biz memleketten konuşurduk, lafımıza karıştı. Bunlar kahramanlık mıymış, git Ruslarda gör babayiğitliği filan..

Birdenbire kendini kaybederek:

Anasını avradını... Diye sövdü. Seni başımıza amir mi diktiler...

Necati'nin üstüne yürüdü. Başgardiyan mani oldu.

Duran'ın yarık alnından sızan koyu kan, yanaklarından gerdanına akıyordu. Başgardiyan yanıbaşlarında dikilen nöbetçi gardiyana:

- Götür bunu revire, sarsınlar.. Dedi.

Nöbetçi gardiyanla Duran çıktılar.

Yalnız kaldıkları zaman başgardiyan bir cigara yaktı. Elleri arkasında, odanın içinde kısa kısa dolaştıktan sonra tanı Necati'nin karşısına dikildi, hırsını yenmeye çalışan asabi bir yüzle:

- Sana seksen kere söyledik.. diye başladı. Sen burda evvela bir mahkumsun.. Sonra meydancı.. Bizim bildiğimiz meydancılar idarenin adamı sayılırlar. İdare ne derse idarenin sözünden çıkmazlar ki ekmek yesinler.. Sen öyle değil. Kafanın dikine gidersin..

Tekrar dolaştı, tekrar durdu:

Mesela bak, kitap senin neyine? Sen o Nazım Bey'le Kemal'i taklit ediyorsun ama sen o adamlarla sidik yarıştırabilir misin? Senin suçun..

Necati'ye dikkatle baktı. Demindenberi başgardiyanı hafif

bir gülümseme ve adeta alaylı haliyle sakin sakin dinleyen Necati birdenbire irkildi. Gözlerini başgardiyana kaldırdı. Dudakları kımıldadı. "Sen nihayet bir hırsızsın!" demek istediğini anlamıştı. Şimdi müthiş bir isyanla bağırıp çağırmak, hatta başgardiyanı yumruklamak ihtiyacını duyuyordu.

- Bana akıl öğretme! dedi, ben kitap okurum, şiir yazarım, bütün bunlar benim bileceğim iş. Siz ne diyecekseniz...

Başgardiyan fena halde bozuldu.

Ya! dedi, peki.. diye söylendi.

Masasına don paça, azametle oturdu. Sonra kalktı. Tekrar oda içinde gezindi. Aklından birçok şey geçiyordu: Dövmek, zincire vurmak, zindana atmak, meydancılıktan çıkarmak... Neye karar vermek istediyse gözlerinin önüne hep şair Nazım'la Kemal dikildi. Kemal'e pek ehemmiyet vermiyordu. Fakat şair Nazım'dan ürküyordu. Bu ürküntünün sebepleri vardı: Şair Nazım fevkalâde pervasız ve ateşli konuşan, hiç kimseden, bilhassa hükümet adamlarından zerre kadar çekinmeyen bir insan tesiri yapıyordu onun üstünde... Sonra, bu hapishaneye nakledildiğinden az sonra şair Nazım bir gece kısımda -O zaman revire alınmamıştı henüz- arkadaşlarıyla kolonya içiyorlardı, geceyarısına doğru başgardiyan nasılsa bunu haber almış, adam göndermiş, kolonyaları aldırmak istemişti. Bunu mahsustan, bilhassa daha ilk gördüğü anda ürktüğü şair Nazım'ı tesiri altına almak için yapmıştı. Fakat şair Nazım kolonyaları vermek şöyle dursun koşarak gelmiş, şimdi Necati'nin yanı sakin durduğu odada, bir fırtına gibi olanca asabiyetiyle bağırmış, çağırmış, kolonya içmeye devam edeceğini, icap eden kanuni muamelenin yapılmasını öyle bir tavır ve sert lisanla söylemişti ki başgardiyan bir tek kelime söylemeğe kadir olamamış, odaya bir fırtına gibi girip gene bir fırtına gibi çıkan adamın tesiri altında kalakalmıştı. Hâlâ kulaklarında manasını anlayamadığı "gavurca" birsürü kelimeyle "kanun, nizamname, disiplin, amir, alkol..." seslerinin tekrarlandığını duyar gibi oluyordu. Ne zaman şair Nazım'ı düşünse, yahut onu karşısında görse, iki sene evvelki o hadisenin baskısını daima yüreğinde duyardı.

Başgardiyan en kestirme yolun Necati'yi münferit'e atmak

olduğuna hükmederek sandalyesinden kalktı.

- Gel bakalım!

Önden yürüdü. Necati, çatık kaşları, erkekçe tavırlarıyle koca bir çocuk gibi arkadan yürüdü. Telörgünün bulunduğu alt kata indiler. Başgardiyan münferit'lerden birinin, en ıslak ve havasızın kapısını hırsla itti:

- Gir!

Necati içeri girerken söylendi:

- Zindancılar!

Başgardiyan bunu duymamazlıktan geldi. Münferit'in kapısını hınçla çekti, kilitledi, odasına döndü.

Bu "hiç kıymet vermediği halde kendisine her zaman, her yerde, her vesileyle kafa tutan, alt tarafı iki paralık mahkum. Üstüne üstelik hırsız." Adama hâlâ içerliyor, onu bir kaşık suda boğmak, yahut ayaklarını falakaya takıp bayıltıncaya kadar dövmek için yanıyordu. Odanın içinde dolaştı, dolaştı. Kendikendine söylendi, homurdandı, mırıldandı, gidip Necati'yi getirmek, bu serkeşlikten maksadının ne olduğunu sormak, hatta şair Nazım'a rağmen onu adamakıllı dövmek için birkaç kere niyetlendiyse de her seferinde gözlerinin önüne şair Nazım'la hapisane müdürü dikildi. Birdenbire hapisane müdürüne kızdı ve küfür etti. "Hergele.. Müdür olmuş. Senin gibi müdürün... Ah, elimde bir salâhiyet olmalı ki..."

Sonra, elinde salâhiyet olduğunu, hapisanenin başgardiyanı bulunduğunu, müdür olmadığı zamanlar hapisane müdürünün salâhiyetini kullanabileceğini düşününce bu sefer kendine, kendi aczine kızdı. Bütün yapmak istediği şeylere şair Nazım'ın mani olabileceğini, elleriyle kollarıyla, bağıra çağıra, sarı saçları dağıla dağıla, mavi gözleri döne döne haykıracağını, "Olmaz efendim. Olmaz. Islahane, disiplin, halet-i ruhiye, insanlık..." Filanla birlikte manasını bilmediği, bilmesine hiçbir zaman imkan olmadığına inandığı birsürü "okkalı" lafla onu nasıl susturacağını, netice, gardiyanlarla mahkumların önünde aczini meydana vurduracağını düşünüyordu.

Nöbetçi gardiyan, Duran'ı, başı bir sarık gibi sarılı, getirmişti. Başgardiyan ancak onların içeri girmesiyle kendine

geldi. O zaman ferahlar gibi oldu: Zabıt tutup resmi vazifesini yerine getirmeliydi. "Ha... diye sevinçli bir yürek geçirdi. Zaptı tutar, müdüre havale ederim. O da müddeiumumiye... Vukuat yaptı hergele.. Elbette meydancılıktan atarlar.. Nazım kurtarsın bakalım kurtarabilirse..."

Dehşetli bir sevinç içindeydi. Masa başına geçti. Her tarafı oynayan daktilo makinesine kağıt takarken nöbetçi gardiyana emir verdi:

- Getir o hergeleyi münferit'ten!

Nöbetçi gardiyan çıktı.

(II'inci kısmın sonu)

Bu iyice ağır bir söz. Oysa ki ben bir hayli tarih, bir hayli felsefe, bir hayli edebiyat, bir hayli kimya, fizik, astronomi, cebir, hendese falan filan biliyorum. Evet ama bütün bunların halitasından çıkan şey, "kültür" na kafi! Nazım haklıdır. Senin de bir mektubunda söylediğin gibi iyi tarih, iyi coğrafya, iyi kimya, fizik falan filan bilmek "kültürlü" olmak için yetişmiyor. Kültür "umumi malûmatın hazım ve tatbiki" sözü çok doğru.

Zamanında anamın, "ben evladımdan şikayetçi değilim. Anasız, babasız, yetim çocuklar gibi onu gurbetlere, yatılı mekteplere göndermeye kalbim dayanmaz!" gibi bizim anacıklarda fazlaca mevcut olan "hassasiyet" "evlat sevgisi" yüzünden ben vaktiyle belki Paris'e gidecekken bu mükemmel fırsattan istifade edemedim. Eğer o zaman -ki benim için bir kollej, Hayskul, Galatasaray, Saint George lisesi, ne bileyim bir sürü ecnebi mektep kabil olacaktı ki sırf anamın kaprisleri yüzünden mahrum kalmıştım. Sözümü getirmek istediğim nokta şu ki, yabancı dil bilmeden "kültür" ya kısır oluyor, ya topal. Zavallı memleketimiz.. Garp edebiyatının sayısız eserlerinden mahrum. Üç beş "ukala"nın anlıyarak veya anlamıyarak dilimize çevirdikleri şeyleri, okuduk -pek azı müstesna onlar iyidir- okuyoruz.

Sen ne bahtiyarsın. Bugün Fransızca'yı bilsem öyle sanıyorum ki -gene pek azı müstesna- Türkçe- bilhassa ilim ve felsefe kitabı okumazdım.. Neyse...

Şu benim Çırçır Katibi hikayesini yeni baştan yazıyorum. Fakat Fransızca haricinde ne edebiyatla, ne sair şeylerle layıkıyla meşgul olmamağa karar vereliberi o, çok ağır yürüyor. İkmal olunduktan sonra sana da göndermeye çalışacağım.

Gözlerini öperim kardeşim. Hoşça kal.

Dostlarınıza selamlar.

O. Raşit

Benim şiiri beğenecek misin bakalım!

O.R.

Bursa: 18/10/941

Aziz kardeşim Kemal Tahir,
Size bir de şiir gönderdim.
R.K.

10/10/941 tarihli mektubunuzu bu akşam aldık. Benim "Asma Çubuğu" hikayesi hakkındaki tenkidinize çok çok teşekkürler. Sahiden, işaret ettiğiniz noktalarda haklısınız. Onları şimdi daha iyi anlıyorum. Fakat azizim o zaman için bunları görmeme imkan yoktu. Çünkü çok tuhaf bir halet-i ruhiye içindeydim.

Bir hikayeye başladım mı, bütün süratimle neticeye doğru elektriklenerek koşuyor, bir nevi ıspazmoz da geçiriyorum. Bu heyecanlı seyir neticesinde tabii olarak pek çok pürüzler, noksanlar, lisan hataları, tabir yetersizlikleri oluyordu. Şimdi de oluyor. Ama bugünkü, ogünküne benzemiyor. Tabii sizin de başınızdan geçmiştir, hikayemi yazıp bitirince okuyacak insan arıyordum. Öyle istiyordum ki kendilerine okuduğum (tabii hikayeyi) insanlar bilâ şek ve şüphe "mükemmel!" desinler. Sonra bir garip huy daha: Hikaye biter bitmez onu dürüp, büküp rafa koyuyor, ondan iğreniyor, adeta kaçmak istiyordum. Tıpkı doğuran bir mandanın yavrusundan kaçması gibi.

Bugün bu haller kısmen zail oldu. Şimdi, yazdıklarımı tekrar tekrar okumak, ilave veya tenziller yapmak, "tamam!" diye temize çekilmiş bir yazıyı icap ederse baştan başa tadil ettikten sonra yeniden temize çekmek külfetlerine pekala katlanıyorum. Gün geçtikçe de "ince eleyip sık dokumanın" ne kadar lazım olduğunu daha iyi anlıyorum.

Azizim! Bekir Sıdkı ve Sait Faik'i benimle mukayese edişiniz bana öyle gurur verdi ki... İnşallah şımarmam...

Üstadımız Nazım Hikmet adeti olduğu gibi odadan içeri bomba gibi girdi. Hazretin bir yere girmesiyle beraber etrafında ne varsa adeta harekete gelir, kağıtlar uçar, odada hava anaforları ve telaş başgösterir.

Bugün de öyle oldu. Sizin mektubu bana uzattı:

Üstad! dedi. Benim gözlerim şu oğlanın yazılarını se-

çemiyor. Belki seninki seçer!

Bereket benim gözlerim seçti. Okumağa başladım. Kırkından sonra "hikaye ve roman" yazması için yaptığınız tavsiyeleri galiba fazla parlak bulmuş olacak ki utandı. Ve gayet basit gibi görünen fakat haddizatmda bir mısra kadar ahenkli olan cümleleriyle "Beni medhettiğini bilseydim, yüksek sesle okutmazdım. Bak hele neler yazmış şu oğlan!" demek istedi. Sonra ilave etti:

"Kemal Tahir bu kış yanımızda olsaydı ne güzel vakit geçirirdik!"

Nazım Bey'in sık sık sizden bahsedişi, gözümün önünde duran fotoğraflarınıza dönüp dolaştıkça bakmam, kafamda size ait öyle canlı bir şekil hasıl etti ki, birgün karşılaşsak hiç yadırgamayacağım galiba... Be üstadım sizin gelmeniz de "paşanın geldi geldisine" döndü. Bazan geleceğinize dair bir havadis çıkıyor. Biz de soranlara aynı havadisi ciro ediyoruz. Aradan zaman geçiyor. Ses seda kesilince, el aleme yalancı oluyoruz. Be birader şu Ramazan'ı şerifte hatimler indirip oruç tutarak beş vakit namazı ve teravisiyle Allaha niyazda bulunmak dururken sen tut oruçlu ümmet-i Muhammed'in önünde fosur fosur cigara iç ve açlık tarikiyle gidilecek cennete "acaip vasıta" de elbette işin olmaz... Bak yarın Kadir gecesi bizim Ertuğrul'la Sarıyer'li Emin Bey'ler oruç tutup namaz kılacaklar. Bari onlara rica edelim de Kemal Tahir kulu nam hesabına vacip-ül vücuttan, onu Bursa'ya naklini kolaylaştırmasını temin etmesi için dua etsinler!..

Şaka bertaraf. Tenkidinizden çok istifade ettim. Tekrar tekrar teşekkürler.

Sinop'taki arkadaşlara mektup yazdıkça benden selam koymayı unutmayın olmaz mı?

Müdür ve katip beylerle başgardiyan ve gardiyan efendilere ben de bilmukabele selam ve saygılarımı yollarım.

Sizin de hasretle gözlerinizden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Kardeşim Kemal Tahir,

Hikayem hakkındaki tenkidinizin bir çoğu yerinde. Ben yalnız şuraya takıldım: "Safis'in Murtaza'ya acıması gayrı tabiidir. Zira biz bu Safis'te hiddetten, tabasbustan dalavereden başka tarafı görmemiştik..." diyorsunuz.

Ben bunu bililtizam yaptım. Çünki bu hepimizde vardır. Bir insana ne kadar kızarsak kızalım öyle anımız olur ki birdenbire tamamile değişir bambaşka hisler iktisap ederiz. Netekim herhangi bir can sıkıntılı anımızda, mevzu ile katiyen alâkası olmayan bambaşka şeyler de düşünüvermez miyiz?

Mamafih bu hissi verebilmek için ifadede noksanlık var demektir ki sizin gibi bir kari bunu hiç olmazsa sezmediyse öteki kariler asla anlayamaz.

Sonra: Aksiyon itibariyle zayıf oluş da yerinde bir tenkittir. Esasen ben bu yazıyı hatta bu yazıları belki tahliyeden sonraya kadar üzerlerinde oynamadan saklayacağım. Bu müddet içindeki tekamül o zaman onları yeni baştan tashihe kafi gelecek..

Geçen mektubumuzla size şiirler göndermiştim. Şimdiye kadar elbette aldın.

Bugünlerde bir orta hikaye daha göndereceğim. Onun da tenkidini beklerim. Sizin de hikayelere muntazırız. Bugün " (

) Ustası" adlı yeni bir hikayeye başladım. Bir hayli yazdım. Mevzuu sağlam. Tipleri çok yakından tanıdığım insanlar. Dekor, evimin içi kadar bildiğim yerler. Tabirler, makineler vesaire her şey her şey çok iyi bildiğim şeyler. Öyle olduğu halde içimde bir (zink!) deyip durmak, çalışmamak arzusu, bir başaramamak korkusu, yazdıklarımı beğenmemek, velhasıl fevkalade fena haller var. Hani futbolde bir "sürantrene" olmak vardır. Öyle bir şey. Ne tuhaf. Bu sünepelikten bir sıyrılsam ne güzel şeyler yazabileceğim halbuki.. Bilmem bunlar istihale merhaleleri mi?

Bütün günüm esaslı meşgalelere parçalanmış vaziyette. Dün Nazım Hikmet'e dedim ki: Yahu günde oniki saat kafi gelmiyor!

Bunu hakiki bir ihtiyaçla söyleyivermiştim. Bakın nasıl,

sabahleyin yataktan kalkmak, kahvealtı vesaire, saat on. Haydi dokuz buçuk diyelim. Öğleye iki buçuk saat kalıyor. Herhangi bir kitap okumaya dalınca iki buçuk saat rüzgar gibi geçiyor. Öğleden sonra Fransızca'ya ait. Geceyse gündüzün yorgunluğunu def için tabii bir istirahat hakkı. Mamafih bu istirahat hakkını da pek tanıdığım...

(Meşruten tahliye) ye dair bugünlerde bizim mahkum arkadaşlar bir balon uçurdular. Aslı çıkarsa onbeş ay kazanıyorum. Nazım Hikmet de galiba altı sene kazanacak. Altı ordan altı burdan ne kaldı? Tahliye yaklaştı demektir. Mamafih benim hepsi hepsi bir sene yedi ay cezam var.

Sizin buraya gelmenizin imkansızlaştığına çok üzülüyoruz. Hep bir arada olmak ne iyi idi.

Mektubumu bitirirken gözlerinizden öper, müdür ve katip beyinizle başgardiyan ve diğer arkadaşlara hürmetlerimi yollarım kardeşim.

Raşit Kemali

Kemal Tahir!

"Nurettin Şadan Bey"imi aldın mı? Bu mükellef "deyyus" hikayedeki kopyasının beşyüz misli daha namussuz. Geçen gün Nazım Hikmet'e söylediklerini duyunca içimden "Ah, dedim, hergele.. seni istediğim gibi kepaze etmek için ne güzel fırsat.." Halbuki iş işten geçti.

Bahçede Nazım Hikmet onu bir hayli tahrik etmiş. Sen, demiş, cesareti medeniyesi olan insansın. Yüreğindekini çekinmeden söyle!

Zatı Valâ: "Evet, demiş, ilk işim hapishaneden çıkınca dosdoğru Almanya'ya gideceğim, asker olup Ruslarla döğüşeceğim..

Ve takrar gıcırdayan, homurdanan sesiyle:

"Bu avam milletini elimde olsa keserdim!" Gayrı sen küfrün gerisini tamamla. Hoş değmez. Ben şimdi Fransızca'ya doludizgin çalışıyorum. Bunun için yeni hikayeler yazmamağa mecburum. Fakat öyle hazin bir mevzu yakaladım ki.. Bakalım..

Belki perhizi bozarım.

Gözlerini öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Tren geldi. bugün yolcular her günden çok. Şose kalabalık bu kalabalık gittikçe artıyor. Arabalar, kamyonlar, eşekler, katırlar ve küme küme yaya halk.

Hava gittikçe yükseliyor.

Akşam işden döndüm. Odama çıkmadan kısma girdim. Marmara Şakir'in koğuşunda çay içtim. Şimdi Nazım Hikmet'le karşı karşıyayız.

Sinop'tan gelen marangoz eşyalarının satışı ile alakadar olan üstadın iktisat doktoru olmasına rağmen on küsur lirayı bir türlü denkleştirememesine kahkaha ile gülüyorum.

Boyuna söyleniyor:

- Öp pederin destini e.... fazla para çıkıyor. Yahu! Birine fazla para mı verdim ne?

Mahkûmlardan Arnavut Akif girdi odaya. Üstad bu sefer ona sataştı. Zorla bir otomatik cıgaralık satmak istiyor. Bizim bildiğimiz, tezgahtarlar müşterilerine karşı mültefit hareket ederler. Halbuki hazret müşterilere evvela akıl veriyor, sonra konferans, o da sökmedi mi başlıyor hakarete.. Bana döndü:

- Allah rızası için bana bir cem ameliyesi yapın.

Devam etti:

Yahu ondört liranın içinde 45 kuruş nasıl fazla çıkar? Bırakın yazmayı yahu!

- İki dikiş kutusu 310, oldu mu Marmara?

(Bu esnada Marmara Şakir odamıza misafir gelmişti. Yemek de hazırlanıyordu. Hazret misafirin falan farkında değil tabii, merhabadan önce iş buyuruyor. Şunu da antr kerre ilave edeyim: Bize misafir gelenler cıgaralarını da beraber getirir hatta bize takdim ederler. Eğer sıkılmasak kahvenizi de getirin diyeceğiz...)

Ateşparesin yahu!

Marmara Şakir soframızı hazırlamaya başladı. Nazım

Hikmet:

Dur canım, artık yeter, zahmet etme, gerisini biz yaparız! diyor. Gene bana çatıyor. Çünki ben mütemadiyen onun sözlerini not etmekteyim:

Üstad bırakın yazmayı yahu! Cem edin şimdi kapayacağım kasayı..

Yazmayı bıraktım, dediklerini yapacağım.

Mektubun hacmi genişliyor bu gün bu kadar yeter. Devam ederiz.

Ertuğrul ve Emin beylerin selamları var. Ben de oradaki gıyabi dostlara selamlar ederim. Gözlerinizi öperim kardeşim.

(İmza)

Raşit Kemali

Sarı Esirleri Sinop'a yolladım.

10/11.1.942 Bursa

Kardeşim Kemal Tahir,

Ayrı ayrı iki zarfta gelen ve ayrı ayrı tarihlerde yazılmış olan iki mektubunuzu aynı günde aldık. Büyük bir merakla bana ait satırlar aradım, fakat yok. Çünkü ben "Çır Çır Katibi" adlı hikayemi size yollayalı bir hayli zaman oluyor. Halbuki onu almadığınız anlaşılıyor. Bense bugünlerde mutlaka bir tenkit mektubu bekliyordum. Çünkü sizin ihtisas ve tenkitlerinize hususi bir kıymet veriyordum.

Şu hal karşısında ne inkisar hayal değil mi? Doğrusu bu hikayenin zayi olmasına üzüldüm. Size şiir yolluyorum. Eğer mektubumuzun hacmi müsait olsaydı dört beş tane daha ilave ederdim. Mamafih son aylardaki mesaimin mahsulleri beş altı şiirden ibaret değil. Mesela **Yeni Edebiyat** Gazetesi'nde okuduğunuz **Beyrut Hikayeleri** serisinden "Kardeşim Niyazi" hikayesinin dördüncüsünü de yazmış bulunuyorum. Bundan maada "Güllü" adında bir orta hikayeyi daha bitirdim ki bu bizim fabrika ve fabrika muhiti mahallelerin amele ve duvarcı misillü insanların hayat, karakter ve adetlerinden bahistir. Onu

da ilk fırsatta size yollamak bence vazife..

Bunlar haricinde bazı romanlar okudum. Mesela **Madam Bovary** ile **Sarı Esirler**.

Madam Bovary'deki tasvirler üzerimde bambaşka bir tesir yaptı. **Sarı Esirler**e gelince ondan mahalli renklerle yerli halkın adetlerini nasıl bir idareyle anlatmanın lazım olduğunu yani mahalli hususiyetleri bir makale gibi "hususiyetleri vermiş olmak için" değil işin tuzu biberi olarak kullanmanın şeklini öğrendim. Belki (öğrendim) sözü mahalline masruf değil. Ama herhalde "sezdim"

Şimdi Piyer Loti'nin **Bir Siyahinin Romanını** okumaktayım. Kitabın ellinci sayfasındayım. Onu bir noktadan beğeniyorum: Herif ressam gibi. Buna mukabil tipler hiç de canlı değil. (Bir aşk)ı anlatıyor. Fakat ben bu aşkı hissetmiyorum, sade müellifin basma kalıp sözlerinden Fransız delikanlısının çılgınca sevdiğini anlıyorum ki zamanla aklımdan çıkıyor. Belki roman bitene kadar keyfiyet değişir.

Şimdi saat dokuzu çeyrek geçiyor. Ben karyolamda bu satırları yazıyorum. Nazım Hikmet karşımdaki karyolada uzanmış ve köylü İbrahim efendinin anlattığı bir "At" hikayesini kemali merakla dinliyor. Ertuğrul kapının yanındaki karyolasında. Keza o da köylüyü dinliyor, başında lacivert atkı, tıpkı Köroğlu vari sarılmış.

Gözlerinizden öperim Aziz kardeşim, oda arkadaşlarınıza, Müdür Beyinize ve başgardiyanınıza selam ve hürmetler.

Raşit Kemali

-M e k t u p-
Kardeşim Mazhar Lutfi,
Bir yazında:
Ve cenuba "
Pamuk işleyenlere gitmek için
Toroslor'dan bir kere olsun geçemedim diye
Utanıyorum."
Demiştin.

Yağmurlar dindi
Oturdu havalar
Yengemi al
Cenuba gel bu bahar.

Bizim dokumada bile şiirlerini okuyan
Hayranların var
Sizi bekliyoruz kardeşim.

Çok sıcak diye adı çıkmıştır Adana'nın
Yılmasın gözün.
Bursa hapishanesini hatırlarsın ya
Birinci kısmın üst katı
52'inci koğuş
Şartolsun taş çıkartır Adana'ya!

Fabrika evlerinde oturuyoruz
Evimiz iki gözden ibaret
Beğendiğiniz odada siz yatın
Fazla bir döşeğimiz var yüklüğümüzde
Kılıfı mavi
Altınıza sereriz.

Biraz fabrika kokar
Okadar
Turunçlu bahçeleri gezeriz
Şeker kamışı vuruşuruz mahalle aralarında
Tatlı limon, portakal yeriz,
Kütlü toplayışını seyrederiz kızların
Pamuk tarlalarında
Ve ılık gecelerde yıldızların
Toprağa yaklaştığını.

Gel kardeşim gel
Sırtlarında yalınayaklarla dolaşılan asfaltları gör,

Mahalle aralarında
Mortiz oynayışlarını mektepsiz çocukların.

Annemi sorma
Saçları bembeyaz oldu
-Kma yakıyor-
Fersizleşti gözleri fıkaranın.
Çok övmüştüm seni ona
Dedi:
"Mektup atarsan oğluma
Bu bahara beklediğimizi yaz!"
-Çiğköfte yoğurmakta mahirdir-

Gel kardeşim gel
Hoş et gönlünü ihtiyarm
Bu baharı çıkaracağı şüpheli
Kimbilir
Belki ölmüş olur gelecek bahara
Sonra dert olur içine
Yanarsın bilirim.

Bizim evde radyo yok
Ne de gramofon
Ama gündelik kazancımızdan
Gazeteye ayrılan
5 kuruşumuz var.
Bazan karım okur gazeteyi
Bazan ben okurum,
Komşular toplanır dinler.
Bizim mahallede yabancı değil hiç
Timoçenko,
Manilla,
Bir Oçiç!

(Haydarpaşa-Adana) arası
Onbeş günlük üçüncü mevki bilet

Şu kadar lira, şukadar kuruş
Belki ucuz
Ama sana bana göre değil
Bilirim gözün tutmuyor bunu
Bir aylık kazancımız sayılır,
Haklısın!

Dün sordu benim kız:
"-Baba! Dedi
Yeni şairlerden kimisi
"Tanrıya mektup" yazıyor,
Kimisinde oğma bakır mangallar,
Yusufçuk kuşu,
Şehri cehennem gibi fikir eyleyiş
Köroğlu
Dadal,
Mekke-i Mükerreme'den gelme seccadelere
Hasret çekiş!

Halbuki ben
Mazhar Lutfü amcamınkileri okurken
Ferahlarım!"

"Sen bakma kızım onlara! Dedim.
Şairliklerine rağmen onlar
Kocaman haylaz çocuklarıdır ki apartımanların
Kağıttan kayıklar yüzdürürler havuzlarda
-Yarından ümitleri yoktur-
Başlarında cin külahı
Sihirli değnek ellerinde,
Kaybolurlar kalabalık şehirlerin
Parke döşeli caddelerinde...

Halbuki yirminci asır
-Bütün kavgası ve bütün açlığı dahil-
İnsana dünü aratacak kadar

Çirkin değil.

Bir haylı uzattık sözü
Hülâsatül hülâsa
Ve hülâsatül kelam
Hoşça kal
Soranlara selam!

B u r s a, 10.1.942
Orhan Raşit

Bursa, 30.1.1942

Kardeşim Kemal Tahir,

Mektuplarınız muntazaman gelmektedir. Buna öyle alıştık ki bir parça gecikirseniz içimizde bir boşluk hissediyoruz. Şiirlerim hakkındaki teşvikarane satırlardan dolayı sevindim. Eğer siz bunları daha evvelce yazmamış olsaydınız müthiş inkisarı hayale uğrayacaktım. Çünkü Kemal Sülker'den aldığım bir mektupta bana hikayeyi şiire tercih etmemi yazıyordu. Bu tercihin neden dolayı olacağını izah etmiyordu ama ben fena halde tuhaflaşmıştım, çünkü az çok kabiliyetim bulunmadığı işlerle meşgul olup fuzuli yere nehri tersine akıtmayı hiç sevmem.

Mamafih Nazım Hikmet de sizin fikrinizde. Onun için gene şiir yazmakta devam edeceğim. Kim bilir belki uğraşa uğraşa onda kendimi bulabilirim. Zaten çok büyük bir şair olabileceğime kanaatım yok. Yalnız küçük ve lirik şeyler yazabileceğimi sanıyorum.

Sizinle Nazım Hikmet'in hükümleriniz bence en doğru olduğundan yolumda yürümekte mahzur görmüyorum.

Bu mektubumla birlikte size "Güllü" isimli hikayemi de yolluyorum. Herhalde bunu biraz da müterakki bulacaksınız. Size tuhaf birşey söyliyeyim: Hani geçen senedenberi üzerinde çalışıp durduğum büyük bir hikayem vardı, adı "Onsekiz

Yaşım", galiba bazı pasajlarını da yollamıştım size. İşte bu hikayeyi **Tan** gazetesine göndermiştik. Zekeriya Bey okumuş, beğenmiş (herhalde hatır için beğenmiş olması daha akla yakın) Yalnız son taraftaki amele hareketlerini çıkarıp tekrar göndermemi söylemiş. İşin tuhafı bu değil, en kabadayısı dört veya beş ay evvel gözümden uzaklaştırdığım bu büyük hikayeyi bugün elime alır almaz tekrar okudum fakat hayret, lisanına ve vakaların tesellüsündeki acemiliğe şaştım. Hatta utandım.

Bu belki genç bir hikayeci için gayet tabiidir. Fakat azizim kendisine inanmak bakımından dehşetli birşey oluyor. Hani şu (Telkini binefsi hi) dedikleri şey.

Bende garip bir illet var: Kendime güvenememek! Bunun nereden geldiğini bilmem. Fakat o heyulayı yukarıda bahsettiğim küçük hadise kısmen yok etti. Kim bilir belki de böyle hadise veya hadiseciklerin devamı onu büsbütün öldürecek. Her ne olursa olsun hikayelerimin daha idealini tahliyeden sonra yazabileceğim. Şimdilik hafızamdaki intibaları tedavüle çıkarmak suretiyle hikaye yazıyorum. O zaman mahallinde görüp tesbit etmek, tiplerin muhaverelerini kendi ağızlarından not almak suretiyle yazmak kabil olacak. Ozamana kadar gerek Nazım Hikmet gerekse siz bana işin nazariyatını ve ne yapılmak lazım geldiğini güzelce öğreteceksiniz. Sizin için de, benim için de memleket borcu değil mi?

Madam Bovaryyi de bu mektupla gönderiyorum. [Yani ikisini de aynı zamanda postaya veriyorum. Allah belasını versin ağzı bozuk olmak böyle işte.] Ha, bu kitap bizim değil. Okuduktan sonra iade edersiniz.

Ben şimdi **Şark Rüzgarı Garp Rüzgarı** adlı ve Pearl Buck'ın eseri olan romanı okuyorum. Romanı dedim ama, şu bizim ideal manadaki roman tarifine uygun mu bilmem. Belki de büyük hikaye. Fakat karı bunu gayet sanatkârane işlemiş. Zaten onun **Sarı Esirleri** de fevkaladeydi. Bu seferki daha ince. Kısaca şöyle: Bir Çinli kadının gözüyle garp medeniyeti. İnsan bunu okurken "irtica"ın ne demek olduğunu bütün dehşetiyle anlıyor. Tabii bizim irticamızla onlarınki arasında çok fark var.

Eğer kitap benim olsaydı size maalmemnuniye yollardım.

Ne çare ki bizim Müdür Beyin kızınınmış ve Nazım Hikmet okusun diye daha yapraklarını kesmeden ona vermiş. Biz de o sayede sayeban olduk. Allah Nazım Hikmet'in yokluğunu göstermesin. Neredeyse adamcağızın gırtlağına basıp ilmini kafasından sökeceğiz. Tabirimi mazur gör...

Başkaca ben bermutad Fransızca'ya devam ediyorum. Arasıra felsefe ve saire... Mamafih bugünlerde üstadın rahatsızlığı edebi ve felsefi konuşmalarımıza sekte verdi.

Sizin buraya gelmeniz işi tavsadı da tavsadı yahu. Ne olur hep bir arada olsak da daha muntazam çalışsak!

Demin Nazım Hikmet'e sordum:

- Üstad! dedim. Şu anda Müddeyi Umumilikten bir müzekkere gelse ve bütün siyasi suçluların tahliye edileceklerine dair emri tebelluğ etseniz ne yapardınız?

Yüzü güldü ve gözleri parladı.

Hiç! dedi. Üstümü başımı giyer, bir lokantaya gider, ta be sabah kafayı çekerdim.

Aramızda ihtilaf çıktı. Ben Servinaz Oteli'ne gidelim dedim. O Çelik Palas'a dedi. Ben (şarap) içelim dedim, o (rakı) dedi. Sonra sabahı ettik. Sizi Karaköy'de bekledik. Hep birlikte İstanbul'a geldik. Yengeye sürpriz yaptık. Ben iki gün sizin misafiriniz oldum. Sonra beni Pendik'e kadar yolcu ettiniz. Ve ben Adana'ya ayrıldım...

Ne yani olmayacak şeyler değil ki. Kim bilir bir gün böyle olacak. (Gün doğmadan Meşimeyi şebden neler doğar!)

Mektubumu bir hayli uzattım kardeşim. Gözlerinden öperek eyvallah derim.

Raşit Kemali

Bursa, 13.2.942

Kardeşim Kemal Tahir,

Mektubunuzla birlikte "Küçük Balık" hikayesi bugün geldi. Hikayenin bir kısmını Nazım Hikmet okudu, öbür kısmını ben. O okurken ben dinledim, ben okurken de o dinledi. Aldığım intibaları notlamıştım. Onları aşağıya sırayla yazacağım:

1- Hikayeyi okuyup bitirdikten sonra kendi kendime düşündüm:

Üzerimde ne intiba kadı? Mevzu neydi? Teessür duyuyor muyum? Ümitlendim mi? Mevzu şu: "Darül'eytamlı iki mektep arkadaşı var. Birisi tüccar ve hayatı para kazanmak şeklinde anlıyor. Gayesi işini büyütmek, büyük bir atelye sahibi olmak. Öteki daha ziyade insani hisleri olan, hayatın esrarına vakıf, her şeyi en geniş manasında düşünen bir Marksist sempatizanı. Bu arada çorap atelyelerinde çalışan İstanbul kızlarından bir kısmının hayatını bir nebze öğreniyoruz. İsmail Adalet'i seviyor, onunla bir müddet yaşıyor. Sonra Abdullah Semiha'yla tanışıp sevişiyorlar. Netice büyük kaygı gelip çatıyor. Yani fabrikada açılan bıçak imalathanesi küçük bıçak esnafının dükkanlarını kapıyor. Bu hadise karşısında bir mahalle kızı olan (Adalet) İsmail'i bırakıp gidiyor, Semiha'ysa müsbet tip olan Abdullah'la yaşamağa razı oluyor.

Yukarda yazıma başlarken de söylediğim gibi, bu büyük hikaye üzerimde ne tesir yaptı? Acıdım mı? Hayır. Çünkü muharririn o kadar uğraşmasına rağmen Adalet'i hâlâ tanımıyorum. Zaten Adalet enmuzici bir tiptir. Garp tekniği memlekete girelidenberi onun dansı, balosu, sineması, otomobili ve tabii olarak içkisiyle başı dönen (mahalle) kızı tiplerinden birisi. Semiha'ya gelince o da Adalet'in bir aynı. Fark kız oluşunda bir, Adalet kadar cesur olmayışında iki, bir de belki Abdullah gibi bir karakter itibariyle mazbut bir delikanlıya rastlamış oluşunda. Bence bu üç vasıf ve imkan onu Adalet'ten ayırıyor.

2- Hikayeniz bittiği zaman içimde, ne İsmail'e, ne de Adalet'e ait, onlar hesabına bir melal yoktu. Semiha'yla Abdullah çiftine gelince Semiha'nın en son sözü onu derhal canlandırdı: Ondan evvel Semiha'yı da pek tanımıyordum.

3- Ümitlendim mi? Evet. Abdullah'ın İsmail'e söylediği sözler beni ümide götürdü. Zaten Abdullah bütün hikayenin devamınca bir damla ışık gibi yürüdü durdu.

Bu bahiste sözümü bitirip teferruata geçmeden evvel şunu da ilave etmek isterim: Mevzu ve işleniş hiç sürükleyici değil. Mesela ben **Madam Bovary** ile şimdi okumakta olduğum **Ger-**

minalde dehşetli bir meraka kapılmıştım ve kapılıyorum. Hele **Madam Bovary** bittiği zaman Emma'yı karım kadar, karımın hususiyetlerini bildiğim kadar biliyordum. Emma'nın ölümü (bütün metanetime rağmen) beni ağlatmıştı. Şu satırları yazdığım zaman bile Emma gözlerimin önünde. Hatta okadar ki onun entarisi, Leon'u arayışı, Vikont'un şatosunda lakaydiyle karşılanışı herşey herşey içimde birer hazan halinde yaşıyor. Buna mukabil mesela Adalet'e kızmıyorum. Semiha'yı da sevemiyorum. Neden? Belki onun Abdullah'la olan sevgisi iyi tesbit edilmemiş. Esasen sizin hikayeyi **Madam Bovary** ile mukayese etmek doğru değil. Çünkü o Fransa'nın bir taşra muhitiyle Emma'nın aşklarını yazıyor. Sizse küçük balığın büyük balığa yem olması temini. Belki aşk sizde ikinci planda.

4- Lisan itibariyle -baş taraflar müstesna- monoton. Tıpkı benim gibi. Bence anlatılan yerin atmosferine göre, uzun cümleler kullanmak şart. Mesela vaktin geçtiğini anlatmak için iki nokta arasındaki kelimeler çok olmalı ve cümle nihayetleri yeni cümle başlarıyla birleşirken adamakıllı törpülenmeli. Kısa cümle kullanmanız yüzünden hikayenizde bir acelecilik, bir çabuk bitirme hareketi seziliyor. Bu bir parça da eski harfleri sür'atle okuyuşumdan olacak belki. Mamafih esaslı değil tali bir not kabilinden buna pek de ehemmiyet vermeyin.

5- Muhavereler.. İşte en ziyade üzerinde durmanız icap edecek taraf bence bu. Bir defa çok uzun konuşuyorlar. Saniyen cümle teşkilleri hep birbirinin aynı. Mevzuu hep aksiyon halinde verdiğiniz için hikayenin belki yarısından fazlası muhavere şeklinde. Sonra insan öyle dalıyor ki bazan söz söyleyenin sırasını şaşırıyor, bu sözü kim söylüyor acaba diye tekrar baştan kontrola mecbur oluyor. Eğer her tipin cümle teşkili ve laf miktarı ayrı ayrı olsaydı, ihtimal tiplerin karakterlerini daha kolay anlardık. Bu bakımdan psikolojileri de belki daha kuvvetle tebarüz ederdi kanaatindeyim.

6- Hikayenin havası boyunca, nihayetler müstesna, ben gerek Abdullah'ı, gerekse İsmail'i yaşlı başlı adamlar sanıyordum. Abdullah'ın yirmidört yaşında oluşu adeta bir sürpriz tesiri yaptı. Ama diyeceksiniz ki onların mütareke senelerinde

Darül'eytam talebesi oldukları ve mektepte revirde Ayşe kadınla olan münasebet ve diğer birçok teferruat kafi değil mi? değil azizim. Kafi gelmiyor. Nedense onları yaşlı başlı adamlar sanmakta ısrar ediyorum.

7- Ruh tahlilleri: Okadar fazla ki akla derhal Suat Derviş geliyor. O, (malûmu ilam) kabilinden tiplerinin düşündüğü en basit fikri bile tavzihe kalkar. Uzun uzun izahat verir. Siz elbette bu kusuru yapmıyorsunuz. Fakat her vak'a karşısında onları okadar düşündürüyorsunuz ki, akıl istemiyerek Suat Derviş'i hatırlıyor.

8- Gerek İsmail, gerekse Abdullah birbirlerine karşı en ufak kıskançlık hisleri olmayan iki adam. Onlar hariç insanlara da kızmıyorlar.

9- Bazı tâli tipler: Ziya, Zehra, Fatma Sultan, Rum kızı ve ilah. Onları bir içki sofrasında gördük. Şarkı söylediler, dans ettiler, kasap oynadılar.. Romanın dört kahramanı olan Abdullah, Semiha, İsmail ve Adalet'in mademki çok samimi dostları idiler, onlarla tekrar karşılaşmaları icap etmez miydi? Halbuki birdenbire ortadan siliniverdiler. Neden?

10- İşin en lüzumlu tarafı bence, nasıl bıçak yapılır? Çırak Mehmet'in çalışırken çektiği azap. İş esnasında, ne gibi zorluk çekilir? Bahisleridir. Bunlar kafamda pek silik ve ekşeriya yoktur..

11- Rakı meclisi gibi mahalle, çarşı, fabrika, atölye atmosferlerini daha kuvvetle veremez miydiniz?

.....

Yukarıya onbir madde halinde sıraladığım noktaların birçoğunda belki haksızım. Çünkü herşeyden evvel şunu biliyorum, realist büyük bir hikayeci karakterini henüz iktisap edemedim. Bu bakımdan elbette söylediğim şeylerin birçoğunda "anlamamaz"lıktan gelen tenkitler var. Hepsini bir tarafa bırakalım bir okuyucu sıfatiyle gayet kısa söylemek lazımsa hikayeniz bana katiyyen melâl vermedi, beni sürüklemedi. Sadece sonunda ümitlendim okadar.

Bütün bunlara rağmen elbette muvaffak olduğunuz taraflar çok. "Fabrika" karşısında münferit "sai"in nasıl sök-

mediğini öğrendim. Mamafih esnaf hayatının lazım-ı gayrı müfariki olan "kıskançlık, murabahacılık, dolandırıcılık, rüşvet vesaire..." unsurları ya çok az, yahut da hiç yok.

Ben sizin **Göl İnsanlarınızı** daha olgun buluyorum. Ondaki "felsefi" fikirler daha sanatkarane yerleşmişti. Nazım'ın şiirlerinde daima rastladığımız "öğretiş. Hah sahi be.. Ben bunu biliyordum" şeklindeki öğretiş vardı onlarda. Bu seferki fazla törpülenmemiş olacak.

Sizden herhalde daha kuvvetli eserler beklemek hakkımız. Bakın hâlâ **Göl İnsanlarını** unutamıyorum.

İşte benim tenkidim.

.....

Şiiri bırakmıyacağım. Nedense o nahoş ihtardanberi "şiir" yazmak içimden gelmiyor. Elimde işlemekte olduğum bir büyük hikayeyle, kafamda birsürü küçük büyük hikaye mevzuları var. Onları peyderpey hazırlamağa çalışıyorum. Tabii bittikleri zaman size yollamak en büyük (hikaye idealim) Şimdilik neşretmek hevesinden külliyen vazgeçtim. Hatta bütün hikayelerimi yeniden yazmak ihtiyacındayım.

Mektubumu bitirirken gözlerinizden hasretle öperim sevgili kardeşim.

R.K.

19/20 Şubat 942

Kardeşim Kemal Tahir,

Mektubunuzu bugün aldık. Nazım Hikmet'in şiiri hakkında düşündüklerimi siz daha etraflı ifade etmişsiniz. Evet Nazım Hikmet Türk edebiyatını birkaç kitap boyundan da çok fazla kaldırmış erişilmez bir şair. Onunla yakından arkadaş oldum olalı ve onu gittikçe daha iyi anladığım için sık sık şu sual geliyor aklıma: "Nazım Hikmet yapılan, yapılması lazımgelen her şeyi -tabii şiirde- herkesten iyi yaptı. Yeni türedi üdebanın şiir yazmasına ne lüzum var? Gazete ve mecmua sahifelerini dolduran gevelemeler beni şahsen çok sıkıyor. Eğer şiir okumak lazımsa Nazım her sefer yenibaştan seve seve oku-

nacak kuvvette bir şair. Karşımızda dev gibi duruyor. Bu cüceler zahmet etmeseler daha iyi değil mi?..

Bu fikrimi bizzat kendisine de söylemiştim. Malum olan meşhur tevazuuyla (yok canım dedi, öyle şey olur mu? Fena halde utanıyorum. söylemeyin!)

Nazım Hikmet benim teşvikime lüzum göstermeden tıpış tıpış yürüyor maşallahı var bugünlerde..

Sizin (Küçük Balık) hikayesi hakkında ikimiz de dehşetli hücum ettikti. Tabii bu tenkitlerimiz mübalağalıdır. O eser haddizatında muvaffak bir eserdir. Mesela sizi hiç tanımadan okusaydık "güzel" diyecektik. Fakat Kemal Tahir'in kaleminden çıkan bir eseri biz bir "Malraux", bir "Gorki", bir "Şolohof"la mukayese etmek isteriz. Onun için sizden "güzel" değil, "harikulade" hikaye ve romanlar beklemek hakkımızdır değil mi?

Şimdi "Kelleci" hikayesini bekliyoruz. Çünkü bunu Nazım Hikmet çok medhetti. Dedim ya sizden harikulade hikayeler bekliyoruz dostum..

Bize 750 gram ekmek veriyorlar. Hükümet mahkumları ağır işçi saymış. Bu kararda isabet yüzdeyüz. Mahkum denilen mahluk -pek azı müstesna- aldığı tayın ile hem taayyüş eder, hem ondan havayic-i zaruriyesini temin eder. Bilirsiniz.

Kemal Sülker'den aldığımız mektupta Naci Sadullah'tan da bahis vardı. **Ulusa** (Esat Mahmut Karakurt) tertibi hikayeler yazıyormuş. Romanından haberimiz yok.

Babamın nerede olduğunu soruyorsunuz. O şimdi Adana'dadır ve avukattır. Buraya bir gelişinde sizi sormuştum. Kütüphanede verdiği kitabı filan hatırlatmak istedim. Uzun uzun düşündü birtürlü hatırlayamadı. Malum ya aradan seneler geçti. Zavallı ihtiyarladı da.. Mamafih Allah razı olsun. Bana, karıma, çocuğuma çok iyi bakıyor. Eğer o olmasaydı vaziyetim pek perişan olurdu.

Kemal Sülker bana "hikayelerinden bir kısmını ayır da bir kitap bastırmağa çalışayım" diyor. Ben pek böyle şeylere taraftar değilim. Sebep malûm: Henüz hikayeci sayılmam. Bu işin daha basamağındayım. İhtimal lisan vesaire gibi en lüzumlu madde-i asliyeler bile yeni yeni teşekkül etmekte bulunuyor, falan.

Nazım Hikmet neşredelim dedi, tabii o (olur, yapalım) derse bize itiraz etmek düşmez. Şimdi (18 Yaşım) adlı büyük, fabrika hikayesini yeniden yazmakla meşgulüm. Yeniden yazmakla demem, kuruluş ve tez aynı. Yalnız, lisanı daha ziyade sadeleştirip stilize etmek ve 18 yaşındaki bir Adana delikanlısının konuşuşunu -taklide kaçmadan- vermek.

Kitaba (18 Yaşım) bir, (Güllü) iki, (Asma Çubuğu) üç, bir de ya (Bir Yılbaşı Macerası -ki siz bunu **Yeni Edebiyatta** okumuş olacaksınız.-) yahut (Çırçır Katibi) hikayeleri girecek. (18 Yaşım)dan mada ötekileri okumuşdunuz. Tabii (Güllü, Asma Çubuğu, Çırçır Katibi) hikayeleri gerek sizin tenkitleriniz, gerekse sonradan ilaveleri düşünülmüş pasajlar nazarı itibara alınacak. Şöyle böyle iki aylık muntazam bir çalışma ister. Hayırlısı..

Mektubumu epeyce uzattım. Oda arkadaşınıza çok çok selamlar.

Sizin de gözlerinizden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

*NOT: Size yolladığımız **Yedigün Mecmuasında** Faruk Nafiz'in "Devler" adlı bir şiiri var. Lisan berbat. Fakat muhteva ne güzel. İhtiyar şairler de mi acaba ruhların ve istikbalin mühendisi olmağa başladılar dersiniz!*

R.K.

8.3.942

Kardeşim Kemal,

Mektubuma başlarken bilhassa şunu işaret etmek isterim. Yazılarınız bana muhtelif mevzularda düşünmek fırsatı veriyor. Bazen ne tuhaf, benim de aynı mevzuda düşünülmüş fikirlerim oluyor. Zamanla ben bunları unutuyorum. Bir gün apansız siz de aynı meseleye basıyorsunuz. O zaman daha etraflı bir şekilde anlamış oluyorum.

Siz Nazım Hikmet'ten ayrıldıktan sonra karşılaştığınız meseleleri kendi kendinize çözmek mecburiyetinde ol-

duğunuzdan fikriniz mütemadiyen işliyor. Yani bu şu demek: Ben herhangi bir müşkülü etraflıca düşünmeye pek de lüzum görmeden hemen Nazım'a soruyordum. Tabii onun hükmü bence en doğru hüküm. O bahsi diğer, asıl olan bizatihi düşünmek. Eskiden metotsuz, hayallah aklıma gelenleri kendi kendime hal etmek için kafamı daha fazla işletirdim. Mamafih Nazım Hikmet'ten sorarak defi müşkilat etmenin ameli faideleri olduğu muhakkak. Hülasa demek istediğim şu ki, mektuplarınızda mümkün mertebe bu tarzı ihya ederek devam edin. Faydası çok büyük oluyor.

Gelelim şuera delikanlılarımızın şiir yazıp yazmamaları bahsine: Evet Nazım Hikmet yeni şiirin ana hattını ata ata ve bir daldan öteki dala atlamak suretiyle bir sürü yeni şekil ve muhtevalar icad ede ede yürüyor. Elbette ki onun ihate ettiği şeyleri incelemek misaller, örnekler vermek onu başka sahalarda derinleştirmek başka şairlerin vazifesi. Fakat -sizin de isabetle durduğunuz gibi- bu hadise maalesef olamıyor. Nedenini Nazım Hikmet bilir. Ben pek anlamıyorum. Bildiğim şu ki, ben Nazım Hikmet'in şiirlerinden aldığım zevki mesela bir Orhan Veli'nin, bir Oktay Rıfat'ın veya Sefer Aytekin'in şiirlerinden tadamıyorum. Ama sanat bakımından onlar henüz arama vadisindeymişler.. Bana ne? Ben olgun eser isterim.. Onların emekleme çağında oluşları benim -yani kariin- susamasına cevap verebilir mi? Arasınlar, uğraşsınlar fakat her denemeyi neşretmesinler.

Mehmet Akif Nazım'ın felsefe ve ideoloji itibariyle tam aksi. Elbette büyük davası olan kudretli şair. Onun yolunda yürüyen, ondan müteessir olan şairler var. Aklıma Mithat Cemal geliyor. Mithat Cemal gerek şekil, gerek muhteva itibariyle bir şeyler yapmış ve bir şeyler söylemiştir. Nazım'dan müteessir olan şairlerimiz arasında Mithat Cemal kadar muvaffak olanımız kim? **Yeni Edebiyat, Ses, İnsan** ve saire gibi mecmualarda pek çok imzanın pek çok şiirini biz de okuduk, siz de okudunuz. Hangisi size "Hah aferin oğlana. Doğrusu iyi laf etmiş!" dedirtti. Belki hüsnü niyetiniz dolayısıyla- istidatlılara rastladınız. Fakat hakiki kıymet olabilecek örneklere rastladınız

mı bilmem.

Şunu da ilave edeyim, Akif'le Nazım'ı bugün mütalaa emek zamansız olduğu gibi Mithat Cemal'le bizimkileri mukayese etmek de pek çok sebepten dolayı mevsimsiz, farkındayım. Ama birader gönül aksini istiyor. Çünkü münevverlerimizin mühim bir kısmı da dahil olmak üzere bizde şiir denince akla ya aruz, ya hece örnekleri gelir. Nazım Hikmet bir fantazi mahiyetindedir onlarca. Şu manada ki "Demir Nalçalarıyla Türk edebiyatının içinde hoyratça yürüyüp, pervasızca dolaşan azgın bir delikanlı..." geldi ve geçti. Onun ağzında pipo, bacağında golf pantalon, uzun boyu, gür sesi ve küfürü(!) memlekette bir sürü isyankar velet üretti. "Mektepler kuluçka makinası" oldu. Her eline kalem alan şair, her küfür şiir telakki olundu. Ve Nazım Hikmet tıpkı bir fırtına gibi esti, seralardaki gülleri, karanfilleri, şebboyları, ıtırları birbirine kattı gitti. Gidiş o gidiş...

İşte serbest nazmı ve Nazım'ı maalesef böyle düşünüyorlar. Aksini isbat için gene Nazım Hikmet'ten örnekler alırsak febiha. Aksi halde Orhan Veli, Oktay Rıfat, Sefer Aytekin falan filan için "tımarhane" tavsiyelerinde ısrar edecekler.

Başka başka şairler şiir yazsın. Elbette yazsınlar... Ama hiç olmazsa bir Yusuf Ziya, bir Orhan Seyfi, bir Faruk Nafiz, bir Necip Fazıl hatta bir Necdet Rüştü tenevvüiyle şekil, lisan, muhteva ayrılıkları göstersinler. Bilmem maksadım anlaşıldı mı?

Gelelim hikaye bahsine:

Ben kitap halinde intişarını tasmim ettiğimiz hikayeler üzerinde çalışmaktayım. Her ne pahasına olursa olsun neşretmek tavsiyenizde haklısınız. Çünkü bunlar elden çıkmadıkça yürekten de çıkmayacak. Yürekten çıkmazlarsa kafada kuru kalabalık ederler, en iyisi neşr.

Yeni hikaye yazmak için eskiye nisbetle daha metodlu, daha tetkikli daha bilerek notlar almaktayım. Hikayem büyük çapta olacak. İçinde şimdilik üç tip bulunacak. İsmi "Hapishane Reviri" olacak. Tiplerden üçünü de çok yakından tanıyorum. Dekorun içindeyim. Hadiseler musanna değil, aynıyle vaki ola-

caklarından belki muvaffakiyet de artacak.

Mamafih bizden gayret, tevfik Allahtan(!). Az söz, çok iş şiarımız. Bu da malumunuzdur.

Şunu da not olarak bildiriyorum: Nazım Hikmet dedi ki "Şu oğlan -Yani Kemal Tahir- mektuplarındaki samimi lisan ve edayı hikayelerinde kullanabilse harikulade olurdu!" Ben de onun irşatlarından birini daha size ulaştırmayı borç bildiğimden vazifemi yaptım.

Sizi Gorki, Malraux, Şolohof ve sair ile mukayese etmek faslında samimiyim. Elbette onlar üstatlarımız. Fakat boynuz kulağı geçecektir. Şiirde şuara delikanlılarımıza bol keseden yüklenirken hikayecilerimizi ihmal mi edeceğiz? Onlar Nazım üstadlarım geçmeliler biz de Gorki ve saire üstadlarımızı. Ben onu bunu bilmem, büyük işler yapabilmek için büyük gayeler tahayyül etmek lazım azizim. Haydi hoşça kal. Oda arkadaşlarınıza selam. Gözlerinizden öperim. Selamınızı babama söyledim. Bilmukabele...

Raşit Kemali

21. 3. 1942

Kardeşim Kemal Tahir,

Bugün ikindi üzeri işden yorgun argın geldim. Nazım Hikmet mektubunuzu verdi. Sevindim. Şu satırları yazarken karyoladayım ve gözlerim uykusuzlukta yanıyor. Siz bugün **Bursa Manzaralarından** ve **Hür İnsanlardan** bahsedeceğim:

On gündenberi dışardayım. Malûm olduğu üzere geceleri hapishanede geçirmek şartıyla..Maliyenin evrak mahzenlerinde tozlu, parçalanmış, buruşmuş kağıt ve defterleri arasında çalışıyoruz. Bütün gün elektirik yanıyor, üstüne üstlük beton mahzenimiz dehşetli ratip. Vazifeme gelince hammallık işi. Rafları boşalt, evrak taşı. Yeni raflara istif et vesaire..Kağıt ve karton kutuları istif et, güneşsizlik, bütün bunlara rağmen hürriyettin tadı benimle birlikte beş arkadaşımı kendisine çekiyor. Memnunuz. Madem ki yarı hürüz, madem ki hakiki hayatla rabıtamız oluyor, şu halde şeraitin, berbatlığın kıymeti yok.

Sabahleyin saat sekizde yola çıkıyoruz, tenha ve taşları fırlamış dar sokaklardan meşhur Atatürk Caddesine varıyoruz. Ekseri güneş caddenin beyaz taşlarında parlıyor, sabah sisli olduğu zaman üşüyoruz. Bazan sis o kadar kesiftir ki insana Londra'yı hatırlatıyor.*

Üç buçuk senedir dışarı hayatıyla bağım kopmuştu. Şimdi vatandaşlarımı yakinen görmekteyim. Onlardan öteberi satın alıyor, garsona yemek ısmarlıyorum. Boyacıya iskarpinlerimi boyatıyorum, kitapçıdan kitap alıyorum. Onlar benim mahkum olduğumun farkında değiller, ben bile bu keyfiyeti unutmuş kadar onlara yakınım. Kadınlar, bilhassa genç kızlar, gene Nazım Hikmet'in söylediği gibi, memeleriyle mağrur, laf atanlara karşı bazan haşin bazan mültefit ve müsadekarlar. Onların iç alemlerinin de çok az değiştiğini sanıyorum. Şekillerine gelince maşallahları var. Bizim anlayışımız bu bakımdan geri. Sivri külahları, mantar iskarpinleri, ökçeyle tabanları yekpare bir nevi kunduraları ve ismini hiçbir zaman öğrenemeyeceğim elbiseleri ile dolaşıp duruyorlar. İçlerinde çok güzelleri, çok harikuladeleri ve sahiden nefisleri var. İnsan bazan "bu güzellerin hepsi benim olsa!" diye düşünüyor. Aklıma ekseriya ihtiyarlık gelir. O zaman, yani yani morukladıktan ve kadınlarla fizik münasebetlerimizin kesildiği sıralarda onlara bakarken ne hissedeceğiz? Bugünkü hissimiz malum. İhtiyarlığın çok acı olduğunun ve netice acı olacağının farkındayım. Bu kayguyu içimde zaman zaman duyuyorum.

Nazım Hikmet'in size yazdığı mektubunu okudum. Benden bahsederken çalışıyor falan.....diyor. Çalışamıyorum azizim, bütün hüsnü niyet ve bütün gayretime rağmen çalışamıyorum. Halbuki yarım kalmış ne kadar hikayem var ki ufak birer himmet istiyorlar. Acaba bu hal tahliyeden sonra da bu şekilde devam edip gidecek mi? Yani dışarının ekmek kavgası içinde erimek mukadder mi? Belki de bir hafta on gün bilemedin bir ay, beş ay insan kendini mukeyyefata verir de sonra toparlanır, kim bilir... Çünkü dehşetli bir vicdan azabı insanı yiyor. Hikaye kitabımı neşredebilmek için hiç değilse on beş gün gayretle çalışmak iktiza ediyor. Tevfik Allahtan...

Nazım Hikmet radyo dinliyor. Ben mektup yazıyorum. Köylü İbrahim efendi, revir müstahdemleri ve Ertuğrul şakalaşıyorlar. Gürültü okadar fazla ki kafam darma dağın. Cümleler arasında irtibat yok, galiba. Mektubumu kesiyorum. Gelecek sefer size "Asma Çubuğu"nu tekrar göndereceğim. Onu yeni baştan düzelttim, lisanını sadeleştirdim. Ard arda gelen teşbihleri attım. Kuruluşta tebdiller yaptım. Sizin tenkitlerinizden istifade ettim.

Mektubumu kesiyorum artık. Koğuş arkadaşlarınız Nuri Beye selam ve hürmetlerimi sunarım. Sizin de gözlerinizden öperim kardeşim. Babama selamınızı yazdım ve yazıyorum.

Raşit Kemali

.....

** Bizim üstad 914'de Londra'da Oxford'ta okuduğu için sis dendi mi Londra'yı hatırlıyor. N. H.*

Kardeşim Kemal Tahir,

Bugün son olarak işe çıkıyorum. Belki on gün, belki onbeş gün çıkmayacağım. Çünkü dışarının serbestisine alışınca çalışmak kabil olmuyor. Halbuki ilk hikaye kitabımın intişarı için devamlı ve titiz bir çalışma lazım.

Bursa şehrine dair benden manzaralar beklediğinizi yazmışsınız. Haklısınız. Bursa gibi renkli ve Bursa gibi harikulade tabiat manzaralarını tesbit etmek bir hikayeci için değil, bu işle meşgul olmayanlar için bile kabil olacak kadar kolay birşey.

Mesela Çekirge semti.. Buraya geldiniz mi bilmem. Kırmızı otobüsler sizi Ulucami'nin önünden aldı farzedelim. Yol parke döşelidir, pek de muntazam değildir. Otobüsün içinde sarsıla sarsıla bir müddet gidersiniz. Bu dar ve gayrımuntazam yolun iki kenarındaki dükkanlar pek süslüdür. En göze çarpan manzara "döner kebapçılar"dır. Berberler, kartpostal ve kitapçı dükkanları, bilhassa manavlar. Mevsimine göre portakal, limon, elma, armut, şeftali, erik, kaysıdan tutun, sebzelerin envai bulunur. Tabii Beyoğlu'ndakiler gibi. Yani intizam ve pahalılık itibariyle..

Otobüs yürüyor. Bu caddenin iki tarafında dehşetli tezatlara rastlamak her zaman kabildir. Gayet lüks bir lokantanın hemen yanıbaşında küçük bir aktar dükkanı, sahibi uzun sakallı, beyzi gözlüklü bir ihtiyardır ve başında takkesi vardır. Dışarının otomobil, mantar iskarpin, empermeabl, kürklü manto, manikürlü tırnak, rujlu dudaklarına öyle yabancı yabancı bakar ki insan bu adamın hem kör, hem sağır olduğuna kanaat getireceği gelir.

Otobüs yürüyor. Mezar taşları ve murabba şeklinde kesilmiş fayans, çini, çimento saksılar teşhir eden dükkanları, kereste biçen makinelerin gürültüsünü arkanızda bırakıp birdenbire geniş bir caddeye çıkarsınız. Bu yol ta (Altıparmak) denilen mahalle kadar bu genişliği muhafaza eder. Burada yol ikiye bölünür. Ortada ağaçlar dikilidir ve yolun öbür tarafı bir dağ sırtıdır ki kışın yaprağını dökmeyen ağaçlarla mesturdur. Bu kısım, Çekirge'de daha fazlalaşmak üzere, Bursa'nın en mükemmel ve İstanbul'a en çok benzeyen yerleridir.

Otobüs kıvrıla büküle uzayan yollarda homurdana soluya, her mevkıfta dura, müşteri ala indire Çelik Palas'ı geçer..

Evler artık konaklaşmışlardır. Tahta oymaları bir tentene kadar işlemelidir. Pencerelerinde ekseriya genç kadınlar dışarıyı seyretmektedir. Yazın kısa kollu entariler giyen genç kızların parlak göğüslerini, tombul kollarını bol bol görürsünüz. Kışın hava yağışlı değilse, zamanın modasına uyan Bursa'lı hanımların mütenasip vücutları birer sanat abidesi gibidir. Dar mantoların içinde yürürken mütemadiyen kıpırdayan, hatta sağa sola çalkalanan kalçalar, gayet mevzun -Necip Fazıl'ın sevmemesine rağmen- ipek çoraplı bacaklar ve "ulan ne karı be!" dedirten bir heyet-i umumiye insanı mesteder.

Karagöz'ün mezarı önünden geçerken gözlerinizi aşağı kaydırırsanız, yirmibeş dakikadanberi çıktığınız yokuşun sizi hangi irtifaa ulaştırdığını derhal anlarsınız. Bir dağ sırtındasınız ve sağınız dehşetli bir boşluktur. Bursa Ovası.. Serviler, yollar, sürülmüş tarlalar, su birikintileri, çayırlar bu hafif buzlu bir cam gerisinden bakılıyormuş gibi sislidir. Irmak veya derelerle su birikintileri güneşte gümüş gibi parlar.

İri kanatlı siyah kuşlar bu sisli ovanın üzerinde süzülerek uçarken sizden çok aşağıdadırlar.

Otobüs homurdanmaktadır. Yolunuz tekmil asfalttır ve ancak iki otobüs yanyana geçebilir. Yani cadde dardır? Sağınız ve solunuzda gene oymaları dantela gibi işlemeli salhurde, harap konaklar, oyulmuş gözlere benzeyen, kanatları sarkmış, kopuk pencereleriyle insana karanlık karanlık bakan köşkler eskiden çok sevilmiş, sonra terkedilmiş veya aşıkı ölmüş bir ihtiyar orospu gibi iç çeker ve maziyi hayallerken dudakları güler gibi gelir. Sanki o bakışla derin derin göğüs geçirir ve "hiç biriniz benim sevgilim kadar güzel değilsiniz. Hey gidi günler hey! Biz neler gördük!" demek ister.

Çekirge. Mütemadiyen radyosu çalan bir tatlıcı dükkanının önünden bir kavis çizerek dönen ve durak yerine gelip homurtusu kesilen otobüsün şimdilik işi bitmiştir artık. İnersiniz. Önünüzde sağa sola ve yan sokaklara ayrılan parke döşeli yollar vardır. Solda bir sokağa sapın. Hafif meyilli bir yokuş tırmanıyorsunuz. İki yanınızda yüksek konaklar birbirlerine yaslanmış gibidirler. Hep o, "hey gidi günler hey.. Biz neler gördük!" diyen asırdideler fasilesinden.

Sokak okadar tenhadır ki insan ürker. Zanneder ki konakların pencerelerinden gözetleniyorum ve herhangi bir yerimdeki falsoya gülüyorlar. Konuşmalar fısıltı nevindendir. Arada bir yoğurtçu zuhur eder. Bu inleyen gürültüye etrafın sessizliği hayretle büyüyen gözleriyle bakıyor gibi gelir size. Yan konakların pencerelerinden bazan çok güzel bir kadın bir hayal gibi kıpırdar. Tekrar bakarsınız. Hayal aynı yerindedir. Duramazsınız, utanırsınız ve nihayet geçersiniz. Ben bu Çekirge'yi Beyrut'a çok benzetiyorum.

Banyolar.. Gayenize vardınız Zaten siz de Çekirge'ye banyoya gelmiştiniz. Hep o asırdide ahşap konakların insana dudak büken, beğenmeyen istiğnası önünde yürürken sıkı sıkıya kapatılmış müteaccip ağızlara benzeyen kapıların üzerinde küçük, büyük, güzel ve çirkin yazılı levhalar.. "Emek Oteli", "Serv-i Naz Oteli", "Ada Palas" ve daha birsürü pansiyon, mansiyon falan filan.

Mesela (Emek) banyosuna girdiniz. Durun. Bu bahsı şimdi konuşmayalım. Mevhum af kanunundan sonra sizinle Bursa'da buluşalım. Emek Banyosu'na gelelim. Daha iyi. Mamafih Kemal Tahir, Nazım Hikmet'i birlikte getirmiyelim. O bizi aşağıdaki lokantada beklesin. Misket şarabı içsin. Çünkü ben yengeden korkarım. (Nazım Hikmet)i öyle yerlere götürmek cesaretim yok.

Mektubumu bir haylı uzattım. Mahzende geçen hayatımıza ve bilhassa dün şahidi olduğum enteresan bir vak'aya dair hikayeler yazacağım. Size de elbette gönderirim.

Hoşça kal kardeşim. Gözlerinizden öperim.

R.K.

Kardeşim,

Dört gözle beklediğimiz mektubunuzu nihayet aldık. Üstadı görmeliydiniz. Sırat bir karış, nasılsın diyene adeta küfredecek vaziyette, üç aşağı beş yukarı dolaşmalar, mahiyeti anlaşılamıyan fakat herhalde küfüre yakın birşeyler olması melhuz mırıltılar vesaire..

Birader hiç olmazsa haftada bir mektup olsun niçin yazmıyorsunuz? Doğrusu size gıpta etmemek kabil değil. Çünkü böyle vefakar ve demir gibi bir arkadaşa maliksiniz. Nitekim ne ben, ne öteki mahkum arkadaşlar sizin yerinizi dolduramadık.

Azizim sizden namıma mufassal bir mektup bekliyorum. Şöyle ki, her iki hikayenin de esaslı tenkidini cami olsun.

Kısa mektubunuza kısa cevap. Gözlerinizden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Not: Size adsız bir şiir gönderiyorum.

Bursa 5/6.5.942

Kardeşim Kemal Tahir,

Nazım Hikmet'e benim hakkımda yazdıklarınıza çok sevindim. Fakat şımarmadım. Gurur duydum. Fakat mağrur olmadım. Emin olun bu mübalağalı takdir bana olgunlaşmak yolunda faideli bir teşvik olacak, teşekkür ederim.

Geç kalmamıza rağmen Bir Mayıs Bayramınızı ben de bil mukabele tebrik ederim.

Havalar düzeldi. Ben işe çıkmak fırsatını haftada bire indirdim. Böyle daha iyi. Aksi halde hiç çalışamıyorum. Bursa'ya ait yeni hikayeler yazmak arifesindeyim. Yalnız şu ilk kitabımın neşri işini bir sona erdirseydim.

Sizin "Küçük Balık" hikayesini okuyalı epeyi oluyor. Günlerdenberi kendimi tartıyorum. Bu hikayeden kafamda okadar kuvvetli pasajlar kalmış ki ne tuhaf hikayeyi yeni baştan okumak arzusu belirdi. Oysaki çok işim var. Piraye Yengenin verdiği "Aptal" romanı var, daha başka kitaplarım var, bence o hikayeyi siz başka türlü kurmak suretiyle ihya edin!

Mektuplarımda yeni birşey yapmak istiyorum ama sırf size yazdığım mektuplara has bir orijinalite olacak. Bu: benim bir hatıra defterim var. Ben bu defteri geçen senedenberi işlerim. Esasen çok muntazam insan olmadığım için -bunu teessüfle söylüyorum- işleyiş keyfiyeti rötarla yürüyor. Her ne hal ise günlük hayatımıza ait enteresan olabilecek sahifeleri aynen size kopye edeceğim. Bu suretle siz de gülersiniz. Misal: (bu seferki ciddi)

2/3.6.941 gece:

"Saat onbiri tam beş geçiyor. Uyuyordum. Kambur Kazımla Sütçü Hasan -ikisi de mahkûmdur- birinci kısmın üst kat maltasında dolaşıyorlarmış. Bizim oda penceresini açtılar tuhaf sesler çıkararak beni uyandırdılar.

Nazım Hikmet:

Susun Raşit Kemali uyuyor! dediyse de iş işten geçti.

Manzara aynen şu:

Nazım Hikmet'in boynu sarılı, üzerinde ince siyah yollu kırmızı pijama ceketi. Kısa sarı donu. Miri muhterem yorganın

üstünde yatıyor.

Raftan (Mayakovski)nin kırmızı ciltli büyük kitabını aldı. sordum:

- Üstad! Mayakovski mahalli bir şair mi, yoksa her mevzuda orijinalite yapmış bir şair mi?

- Üç büyük poemi var. Lenin'in ölümüne dair ve daha iki poem.

- Sizin şiir çok büyük mü olacak?

- İki bin sahife. Haydi bini yalan de, bin. İki seneden fazla çalışmak lazım. Hayatta son iki gayem var. Birisi "Onlar, O ve Maceraları", öteki şu elimdeki. Bunları tamamlamak. Mamafih aşka dair münferit şiirler de yazacağım.

Nazım Hikmet Mayakovski'nin kitabını bıraktı. Halide Edib'in **İngiliz Edebiyatı Tarihini** aldı.

- Bunu ben okuduktan sonra sen de oku! dedi

Kitabı tekrar yerine koydu, ve şiir müsveddelerini aldı..."

Bu seferlik bu kadar kafi. İstersen bunu genç muharrir veya muhabir Orhan Raşid'in ilk röportajı say. Her halde gazetelerde böyle bir röportaja rastlamak bugün mümkün değil.

Gözlerinden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Sevgili Nazım,

Mektubunu ve büyük şiirinin sonunu aldım. Buraya mahsustan "şiirinin" diyorum. Eserin hakkındaki "arpa ektim, darı çıktı" sözünü hiç kabul etmek niyetinde değilim. Yazdıklarını dikkatle düşündüm. Bak bir tuhaf neticeye vardım: Sen ilk defa tam manasıyla realist şiire vasıl oldun. [elbet bir manada realist olmayan hiç bir şey yoktur. Ne kadar uydurma olursa olsun.] Fakat ben burada bir edebi kategoriden, ikimizin de ve bizim taraftan olan edebiyatçıların, ressamların, musikişinasların, heykeltraşların da elde etmek ve hakim olmak istedikleri edebi merhaleden -sana, budala gibi- bahsediyorum.

Evvelki eserlerin, (835 satır), Jokondle Siyao, -Sesini Kaybeden Şehir, Benerci, Taranta Babu Şeyh Bedrettin- [hatta

Kan Konuşmaz ve İspanya hakkındaki yarım roman, Talihsiz Yusuf'un bir kaç parçası, hatta Topal Yusuf bile] yirminci asırdan insan manzaraları gibi realist değildirler. Belki fark şurada: O eserleri de şüphesiz iyi bilerek yazmıştın. Fakat bunu hayattan bizzat ayıkladın. Ötekilerde, hep piyesci Nazım Hikmet kendi kültürünün yardımıyla konuşulurdu. Bunda bizim memleketin insanları Nazım Hikmet'in büyük şiir imbiğinden seslerini geçirerek dertleşiyorlar. Oradakilerin mahallesini sana sorsam senden istesem, adreslerini ve bir çoklarının derhal fotoğraflarını bana yollarsın. Ama bir nokta var: Sen ilk eserlerinde nesri nesir olarak neden kullanırdın da şimdi kullanmadın. Halbuki nesri nesir olarak kullanmaya bu eser kadar tahammüllü olan kitabın belki yoktur. Mimar Sinan için şöyle bir söz söylerler: Bilmem hangi camii yaparken çırak imiş, Süleymaniye'de kalfa, Edirne'deki Selimiye de usta. Bence -Türk edebiyatındaki üstadlığın bu teknik vakıayla bir münasebeti elbette olamaz- Daha İstanbul tevkifhanesinde o ve onların destanıyla sen usta işine başladındı. Anadolu Destanı da Demirhane Bacası parçası da işte bu ustalığın mahsulüdür. Senin de doğru olarak söylediğin gibi nesir değil nesir unsuru bu eserde de var: fakat bu unsur, hatta senin eski eserlerindeki şiir unsuru gibi tamamiyle başkalaşmış, tekamül etmiş. Kendi kendisini değiştirmiş. Mesele, kanaatime göre şudur: Muhakkak ki Türkçenin ve bütün dünyanın -bunu cesaretle söylüyorum- en ileri ve müthiş şiirini yaptın. Tekrarında bir zarar yok. Yaptığın iş, doğrudan doğruya, farkında olarak yirminci asrın 942 senesinde, asırlardanberi muhtelif diller konuşan muhtelif milletlere mensup büyük insanların, başlarının üzerinde taşıyarak bu güne getirdikleri şiir sanatının bir kaç adım daha ileri götürülmesidir. Bir yeni rekor. Yirminci asırda insan manzaraları mutlaka şiirdir. Hem de senin -iyi hatırlıyorum- Çankırı cezaevi bahçesinde bana bir türlü anlatamadığın geniş ve muvaffak olmuş şekli

Acele bir şey yazacağım: Hani Heybeli'nin gazeteci paşa hakkındaki düşüncesi, bir çok kısımları tahteşşuura ait olmakla beraber, evvelce zaten kalın hatlarla çizilmiş olduğu için bana

mufassal geldi. Sonunda ya tekrar dört karı almak kanununun çıkması, yahut da, bu adli hususiyete hiç dokunmadan, kadının öldürülme tasavvuru akla gelir zannederim. Zaten bu kadar muazzam bir eserde bu ve sonraki meçhul kaza, kafi derecede kuvvetli ve ilerdeki ciltlere bağlı son kalın halka olamadı. Çok daha iyi tanıdığımız tiplerden birisinin istikbale ait bir mühim meselesi isterdi. Mesela mahpusların. Filhakika kambur ihtiyarın firar halinde bulunması. Kadınlar kompartımanındaki kadının mahpusdan çıkan oğluyla önümüzdeki hayat memat mücadelesi birinci cildi elbet diğerlerine bağlıyor. Fakat düşüp ölen adamın meselesi ikinci ciltte devam edecekse, bu adamın kim olduğunu bilmemiz alakayı azaltıyor. Ben eseri mektuplardan parça parça okuduğum için, bir çok tipler ve hikayeler pek uzakta kaldılar. Tekrar okuduğum zaman her tarafını ve esaslı bir surette kendime göre tenkit etmeye çalışacağım. Yalnız son parçada gördüklerime hemen nazarı dikkati celbettim.

Son bir hafta içinde gene deli deli çalışmaya başladım. Gece saat bire kadar temize çekip, sabahları uyanınca onikiye kadar Kelleci ile uğraşıyorum. Akşam yemeklerinden sonra da temize çekiyorum. Onbeş güne kadar bu dertten kurtulurum. Bir daha göz geçirip sana yollayacağım.

Ankara Caddesi romanına gelince; bir zamandır burasını verecek bir mevzu düşündüm. Meğer, Nazım ben Babıali'yi bir roman olacak kadar asla bilmiyormuşum. Oraya tekrar bir müddet düşmedikce, yahut da orada

Kemal Tahir

-İnananlar-

"Madem ki duyurduk sesimizi
Madem ki inanabildik
Ölsek ne zarar!"
Diyorlar.

Etleri mosmor
Sökülmüş tırnakları ve gözlerinde gurur,
Urfanları yağlı sehpalara gidiyorlar!

Ne mutlu onlara
Ne mutlu onlara ki
Ve iplerini çekecek olanlara
Gizliden gizliye söylediler
"Yaşatmak için ölüyoruz!" Dediler.

Onlar ki
"Yaşatmak için ölmenin zaruretine"
İnanıyorlar.

- S u l h -

"İpek entarisi parça parça
Kara gözlerinde yaş
Başında defne
Elinde zeytin dalı..."

Bu masal
Bu masal çaresizliğin masalı!

Kan döküldü
Kan döküldü
Kan dökülüyor
İnsan öldü
İnsan öldü
İnsan ölüyor
İnsan ölecek
Kan dökülecek
Fakat eyyy!!!
Son gülen iyi gülecek, iyi gülecek.

Yattık bülent servilerin gölgesinde şad
Dehrin bu hay-ı huyuna meclûb-u handeyiz.
.....
Sırtınızda cübbeler
Sarıklarınız
Hortladınız efendiler hortladınız!

R.K.

2000 Senesine Şiirler
- V -
ERKEKLERİMİZ -Köyde-

Gün gelir muhtar efendi
Beyaz kağıtlar asar duvarlara
Ve meydanlarda davullar döğülür
-Erkeklerimiz kaburgası çıkık öküzleriyle
çift sürüyorlardır-

Bırakıp sapanı oğullarına
Sırtlarlar beyaz torbalarını.
Ve götürürler yüreklerindeki "ana, avrat,oğul" hasretini
Ya bir kızgın çöle,
Ya da uçurumuna
Tepesi kül renkli göğü delen
Bir karlı dağın!

KADINLARIMIZ -Köyde-

İri laflar edilir kocaları için
Tepesi kırık taşlar dikilir namlarına..
Bütün bunlardan habersizdir Fatma'lar
Bilmezler niçin dul bırakıldıklarını.

Onlar artık
Yarı erkek, yarı kadındırlar

Yararlar bıçakla tabanlarını
Ziftli fitiller geçirirler nasırlarına.

Güneşler tarlada bula, tarlada bıraka onları
Yıllar geçer.

Nümayişsiz ve yavaş yavaş unuturlar
Beyaz torbalarıyla gidip
Bir daha dönmeyenlerini
Hasret artık kapanmış bir bıçak yarasıdır.

NOT:(Bu şiirin başı ve nihayeti vardır. Henüz ham olduğundan şimdilik bukadarını yollamakla iktifa ettim.)
O.R.K.
Orhan Raşit

2000 Senesine şiirle.
-I-

Bindokuzyüz senesinin
İkibine yerini
Verdiğini
Görmek istiyorum.

Ne zevkli şey olurdu, seyretmek torunumun
"V a n" üniversitesindeki kız arkadaşlarıyle
Kutb-u Şimali'de kızak kaydığını!

Waşington'da Kapitol bahçesinde
Ren şarabı içip
Çinli dostum (Şin-Fu)yla beraber
Şangay'dan haber
Beklemek!

Adana'da gençlik aşımı yaptırıp

Hindistan'da gerdeğe girmek için
Arzuhalsiz müracaat etmek
Hastanelere
Ve duyduğum sevincin
Radyografisini gösterip Hint'li karıma
"Sevgilim bak!" demek
Ve bahr-ı muhit-i atlasi'de
karımla beraber zıpkın atmak
balinalara!

Ne tadına doyulmaz olurdu
M i s i köylü Çopur Ali'nin, S o r b o n'da
"Parçalanan atom'un
Sanayie tatbikine dair"
Konferansını dinlemek
Ve 1941 harbi için
"Ne acaip şey!" demek.

Hey gidi 2000 senesi hey!
Raşit Kemali

2000 senesine Ş i i r l e r
- IV-

Duvarlarda kömürle yazılı dam ağalarının isimleri:
Osman Kaptan
Balıkçı Aziz
Kalemoğlu
Ve kadınsız erkeklerin çizdiği çıplak kadın resimleri,
Vezni bozuk mısralar
Ve tavanda salkım salkım örümcek ağları
Deposunda esrar nargileleri hapisanenin
-Sırları düşmüş-
Afyon kutuları ve eroin paketleri bir yanda
Bir yanda vurulacak bilek bulamayan kelepçeler

Ve "söğüt yaprağı" kamalar -ki amili
Bursa'lı falan ustadır-
durur bir yanda.
Beyaz kemik saplarında "Can Kardeş" yazar!

Malta boylarını gez
Yer yer kan lekeleri
Çerçeveleri kırık pencereler
Ve bacakları çatlak koğuş peykeleri.
-Tahtakuruları öldürülmüş üzerlerinde-

İzbe dehlizlere in
Kan kokar
Meydan yerlerinde dolaş
Kahbece vurulmuş insan kokar!

Hey gidi 2000 seneliler hey
Siz
Cigara ve esrar dumanları içinde geçen
Kadınsız gecelerimizin küfrünü bilmezsiniz,
Ne mutlu size!
Bursa
Nisan/942
ORHAN Raşit

-- Y e n i U f u k l a r --

Gözlerimin yaşını ceylan dudağıyla sil,
Sana zehir içiren kadehi elinden at!
Hem doyana kadar sev, hem çılgın gibi sevil,
Çünkü aşık gözüyle cennettir çirkin hayat..

Izdıraplar süzüldü gözlerimden yaş gibi
Meyhanede sızan bir kocaman ayyaş gibi,
Yavaş yavaş düzelip kendime geliyorum.

Bu pespembe günlerim mahpeste soluyormuş,
Hayatsa göz çıkaran bir budak oluyormuş,
Budaklardan sakınan göz kör olsun diyorum!

-- Aktüalizm--

Çöllerde yol ararken kaybolmuş bir seyyahım
Etrafıma gerilmiş güneş renkli perdeler..
Bu hümmalı halvette bitmiyor mesafeler,
Bitmiyor günden güne şahlanan ızdırabım!

Gözler ağrımaz başa ağrı sokan delikler
Bir anne, bir kızkardeş görünce kalbi dürter,
"Nerde senin dostların, nerde sevdiklerin?" der,
Gözler ağrımaz başa ağrı sokan delikler.

Postacı hergün bana kendimi hatırlatır,
Herkes neş'e içinde okur mektuplarını..
Sense unut mektubu, unut kardeş, karını
Çünkü ne selam gelir, ne kardeşten tek satır!

-- Serhoş--

Su katmadan çekmiş de 49'luk rakıyı
Bir mide bulantısı gibi kusup duruyor
Mırıldanan sesiyle âşifte bir şarkıyı.

Şimdi onun gözünde ne evlat var ne karı
Yana doğru eğdiği kasketinin ucuna
Takmış da sürüklüyor yağmurlu akşamları..

Işıklar gümüşlenir saçının aklarında
Lacivert gecelerse nemlenmiş bir sargıdır,
Tek çalışan motora dönen şakaklarında..

Bir yılan gibi ıslık çalarak gezer durur
Yorgun bir kadın gibi uzanan caddelerde
Üstü gece ıslanır ve sırtı gece kurur.

Ey kendinden habersiz gezip dolaşan serhoş,
Yatağında kıvranan genç annenin kocası.
Koş karın can veriyor, karın can veriyor koş!

-I-

"Gece Leyla'yı ayın ondördü
Koyda çıplak yıkanırken..."
Görse de olur, görmese de.
Ama sarı sıcakta kütlü toplayan Hatice'yi
Şairin gözü görmese...
Olmaz!

-II-

Şairim
Ne "ruhumla o ruhun arasından
Ateş gibi bir nehir akar
Ne de bir katre alevdir
Ve yarin dudağından getirilmiştir
karanfilim.

Şairiz
Yunan sütunları gibi berrak
Yarasaların inadına
Garazına
Aydınlık!

--- B a r ı ş ---

Paslansın kınında bütün dünyanın süngüleri
Mermileri çürüsün sandıklarında bütün dünyanın.
Ben senin için diş bilemiyorum artık
Yorgi kardeş!
At tüfengini yere
Çıkar ekşi kokan asker postallarını
Gel
Cigara içelim bizim çeşmebaşında.
-942-

--- M ü j d e ---

Dünyayı yalın ayaklarla çiğneyenler,
İplik büken, bez dokuyan
Perdeleri inik odalarda gizli kitaplar okuyan
Lar.
Kardeşimdi
Gün gelir
Yirmidört saat bin kere anasına avradına
küfür ettiklerimiz
Bando muzikalarla kapıştırırlar bizi,
Ve tayyareler
Vınıltılı ölüm kavisleri çizer göklerimizde.
Denizlerimizde dretnotlar..
Onlar

--- Y a ğ a n K a r a B a k a r k e n ---

Memleketimi düşünüyorum
Damlarda cibinlikler
Yelken açmış gemiler gibi.
Helezonlu uğultularla kütlü çeken (1)

Ve amelelerin kartını zımbaladığım
Çırçır fabrikaları.
Ve eski buğday pazarında arpacı dükkanı
Yorgi Mustafa'nın
-Burda toplanırdı mahalle futbol kulübümüz-

Arkadaşlarım vardı
Ilık,
Şeker kamışı gibi tatlı
Ve aydınlık çocuklardı.
Sırasında dalgalıydılar deniz gibi
Sırasında tilki gibi kurnazdılar
Sırasında alçak, sırasında korkak ve küfürbazdılar.
Saplarını kurt yemiş meyvelerden
Aynı ağacın dibine dökülmüştü
Aynı ateşte tava gelmiş
Aynı örste aynı balyozla döğülmüştü
Pencerelerinden ışık ve saadetten gayrı şey akmayan
konaklara
Küfrederek ana avrat
Yumruk sallamıştık aynı kinle.

Gene kara sofuda (3)
Kebapçı usta.....dükkanının üstünde gene
Rakılar içiliyor
Çekiliyor (Ooof!)ların en can ve yürekteni
Ve canlanınca serhoş kafalarda çocukluk günleri
İniyordur kalkık kaşlar
Kolalı yakalarla kravatlar sökülüyordur
Sokuluyordur ceplere.

Herhalde biz de akla geliyoruzdur
Kim bilir, belki de
"Zavallı, diyorlardır, zavallı!"
Bana

Kafasında gayelerin en olgun ve pırıl pırılını
taşıyan adama.

Onlar
Serbestçe rakı içebilirler
Fakat hiçbir zaman
Herhangi bir hapishanenin demirli penceresinden
bakarken yağan
kara
Benim kadar acı duymayacaklar
Esrar çeken
Zar atan
Ve orospularla gecelik yatan

Yani "tarihi bile istediği semte çevirip (!)"
Bizimle satranç oynayanlar
Kaçırdılar ipin ucunu.

Çıplak ayaklarının ucuna kalk
Ufuklara bak
Beyaz güvercinler geliyor
Kırmızı gagalarında buğday tanesi!
O.R.

Babası Harpte Ölen
--- Dünya Çocuklarına ---

Tayyareler gitti
Sonra dretnotlar
Şeker, elbiselik kumaş, çay ve buğday yüklü
gemiler gelecek
Fırınlarda ekmek
Her şey.
Fakat baban!
O artık meçhul askerdir

Namına tepesi kırık taşlar dikilen
Ve sen
Ve annen
Gene hasretle bakacaksınız vitrinlere
Gene çatlak kara tahtalı duvarlarınızda rüzgar
mı sanıyorsun?

Hayır çocuğum aldanıyorsun!
Kesildi kuyuların suları,
İkiz doğurdu katırlar,
Deccal bile dolaştı eşeğiyle
Artık öküzün boynuzundan inmesini dünyanın
Ve güneşin Garptan doğmasını bekleyebilirsin!
O.R.

--- B a y r a m S a b a h ı ---

Bayramlar gelir
Mekke'den, Medine'den, Şam'dan
Pencerem açık kalmış akşamdan!
Kurşuni bir çizgidir ufkun kenarında bayram sabahı
Tekerlek sesiyle başladı
Parke döşeli caddede.
Ve şimdi Karacaoğlan
Yavaş yavaş uzaklaşan
Bir ıslıktır
Arabacının dudağında.

Akşam tahtakuruları tekmil boğulmuş
Masamın kenarındaki su bardağında.

Bugün bayram sabahı
Rüzgarda çırpınan bir patiska çamaşır gibi
neş'eyle gelecek
Çocuklara
Renk renk kumaş ve şarkı taşıyacak otobüstür.

Eller öpülecek
Harçlıklar alınacak
Benim dudaklarımın yeri boş
Ve bayramlık elbisem asılı kalacak mağazada.
Benim bayram sabahımı
Beyaz kanatlı güvercinler getirecek.
Kırmızı gagalarında buğday taneleriyle...
Orhan R.

--- O M e m l e k e t ---

- Tereyağ kalıpları,
Ehramcıklar Gravyer peynirlerinden.
Şerbet gibi tatlı zeytinyağı şişeleri,
Boyalı teneke kutularda sardalyalar,
....."
Bunlar harpten önce de masaldı
Koltuklarında esmer somuncuklarıyla işten dönen
Terli insanların evlerinde.
Ya şimdi ne oldu?
Örme tiftik elbiseli çocuklarına oyuncaklar alan
Mesut insanlar
Açlığın en korkuncunu taşıdıkları gözbebekleriyle
bakıyor
Bakıyorlar dükkan camekanlarına.
Mutfaklarında aç kalmış kedilerin uluduğu bu
patates dünyasında

Süslü camekanlarla ancak
Yabancılar aldatılır.
Çünkü tereyağıyle peynir hasreti
Baba hasretinden daha kuvvetle çarpar
Küçük çocukların kalplerinde.

O çocuklar ki
Amele mahallesinin moloz yığınlarında oynarlardı..
O çocukların babaları vardı.
O babalar, o babalar
çocuklarına resimli kitaplar getiren
Ve hasta çocuklarına gözyaşı döken babalardı.
Şimdi nasıl hiç acımadan öldürüyorlar
Uzak
Çok uzaklardaki babaların
Çocuklarını!
Büyükanneler görüyorum
Karanlık pencereli harap konaklar gibi bakan Büyükanneler,
Basıp tahta göğüslerine torunlarını
Nasıl sarsıla sarsıla ağlıyorlar!
Ve hergün siyaset konuşan el kadar el kadar çocuklar
Nasıl bakıyorlar ufuklara büyümüş gözlerle nasıl?
O çocuklar ki
"Yarınki dünyayı fethe gidecek olan pulsuz balıklardır"
Alıştılar aylardır
Babasız, ekmeksiz, ve patatessiz evlerin
Yalnızlığına.

Sokak kapılarını ancak polis çalar
Bir yabancı radyoyu dinleyen
Erkeksiz ev halkından birini karakola götürmek için.

Yahut da
Yakın çikolata fabrikasında, tayyare kanadı yaptırılan bir harp esiri
Sakalından ter damlayarak gelir
Korka korka indirir bodrum katına

Mavi gözlü çocukların tombul beyaz annelerini.

Bu çocukların babaları yarın
Tiyatro ve operaların
Hain,
Katil,
Ve alçak tipleri olacaklar.

Yazık,
Düşünemiyorlar bile bunu.
Çünkü ölüm
Bir anlık düşünceden de yakın onlara!

B u r s a 942
O.R

Bursa, 16.5.942

Kemal Tahir,

Galiba üst üste iki tane mektup yazdım size. Bunları almadınız mı? Çünki geçende de bu sefer de bana hitap eden mektubunuz gelmediği için boynu bükük kaldım. Sebep yalnız tembellikse febiha, değilse garip!

Şiirlerim hakkındaki iltifatlarınızdan gurur duydum. Geçende de yazdım. Gene de yazacağım, mağrur oldum, şımarmadım. Daha iyi ve daha hamleli çalışmak için hız aldım.

İsmi Uyku olacak sekiz hikayeden teşekkül edecek ilk hikaye kitabımın tabı için bilfiil teşebbüse geçmiş bulunuyorum. Tevfik allahtan (!) Sıra ikincisinde...

Ha, ben 25 kişilik bir mahkum amele işçi gurubunun (başı) olarak ve geceleri yol kenarında çadırlarda yatmak üzere, belki bu pazartesiden itibaren, Yenişehir mi Kestel mi ne istikametine gidiyoruz. Yeni yeni hikaye mevzuları bulmak ve bilhassa tabiat ve diğer teferruatın tesbiti bakımından çok istifadeli olacak. Bakalım.

Bu sefer hatıra defterimden size notlar kopye etmeyeceğim. Çünki hatıra defterim yukarda, bavulda. Ben kalem

odasındayım. Yukarı çıkmak uzun sürecek...

Hava müthiş sıcak. Kuluncum terledi. Gömlek mangalda ısıtılmış gibi insanın vücudunu hohluyor. Müsaade. Gözlerini öperim kardeşim.

(İmza)
Raşit Kemali

Bursa, 31.5.942

Kardeşim Kemal Tahir,

Bir kişinin iki kişiye ayrı ayrı havadisler bulup mektup yazması hakikaten zor iş. Nazım Hikmet'e ait olan mektupların beni de alakadar edeceği gayet tabiidir. Şuhalde bâdema ayrı ayrı mektuba hiç lüzum yok. Yalnız, benim şahsıma ait noktaları müşterek müktubumuzda tebarüz ettirdiniz mi matlup hasıl olur.

UYKU isimli kitabım maalesef neşredilemeyecek. Sebep malum kağıt buhranı. Ne yapalım kalsın. İnşallah gün gelir harp biter, Türkiye'de birkaç kağıt fabrikası daha kurulur da benim ve benim gibilerin kitapları intişar bahtiyarlığına uğrarlar.

Sinop'tan mektup aldık. Nuri Tahir benim "Asma Çubuğu" hikayesi için şunları yazmış: ".....I: Asma Çubuğu. Bu hikayeyi beğenmedim. Ne olursa olsun ben her yazıda biraz da şiir ararım. Senin bu hikayende ne renk, ne de ahenk var. Şahsiyetler ya çok sönük, yahut tek taraflı. Velhasıl onu beğenmedim. Gelgelelim Çırçır Katibi'ne: Bu hikaye fena değil. Yalnız bende bir çabukluk, bir aceleci yazı hissini bıraktı....."

Asma Çubuğu hikayesini sen de okudun. Kardeşin haklı mı, değil mi bilmem. Var kıyas et. Hatta bana kalırsa -ki bu pek lazım çünkü hikaye yazıyor- "renk ve ahenk'ten" ne kastettiğini sor. Malum ya bütün bunlar basmakalıp şeyler. Bakalım bizce ideal olan manadaki renk ve ahengi tarif edebilecek mi.. Hoş bunları sana niye yazdım? Ben kendim pekala sorabilirim. Ve soracağım da. Mamafih, tenkitlerinde gayet cesur, aynı zamanda hatır gönül de tanımıyor. Bu, kollektif çalışmamız için az şey mi?

Çadırlara gidip yol inşaatında çalışmağa başlıyacağımız günler yaklaşıyor gibi. Bunu öyle istiyorum ki..

Bir parça da hatıra defterimi okuyun:

22/3/1942 Pazar

Bugün ve dün işe gitmedik.

Cumartesi ve Pazardı. Gece dehşetli soğuk vardı. Sabahleyin kalkınca baktık, kar yağmış. Şimdi fena halde ayaz. Vakit sabahın dokuzudur. Ben, "Asma Çubuğu" hikayesini temize çekiyorum. Nazım Hikmet, Adalet Hanım'ın resmini "modern" tarzla yapıyor. Eserinden kendisi de memnun. İkide bir de böbürlene böbürlene etrafına gösteriyor.

Ertuğrul bavulunu açtı, bir kese çıkardı, gururla bize gösterdi. Nazım Hikmet:

- Sizin kesenizle kat'iyen alakadar değiliz! Dedi, siz berveçhi peşin bana bir cigara verin bakalım!

Ertuğrul, Nazım Hikmet'ten onbirbuçukluk cigara ikramına uğramış:

Vay keşki içmez olaydım o onbirbuçukluğu! diye şaka etti..

Ertuğrul ıslıkla bir tango çalmaya başladı. Nazım Hikmet hafif tertip ona uymak istedi olmadı. Ertuğrul:

Bazı filmlerde Araplar böyle söylüyorlar! Dedi. Nazım Hikmet:

Tabii böyle söyleseler hiçbir Arabı filme almazlardı? deyince gülmeye başladık.

Dışardaki rüzgar odamızın pencere camlarını zorluyor. hava soğuk. Hey gözünü sevdiğimin Adana'sı! Yaz gelmiştir bile şimdiye!

Bu sefer de bukadar kafi.

Maksim Gorki'nin ANA romanını buldum. Kitap, (İsmail Müştak)la (Muhiddin) -Bergen olacak herhalde- tercümesi. Lisan çok fena. Eğer kitaplar benim olsaydı sana ve Sinop'a göndermeyi ne kadar isterdim!

Hoşça kal. Bize selam edenlere bilmukabele selamlar. Gözlerinden öperim kardeşim..

R.K.

15.6.942

Kardeşim Kemal Tahir,

Mektubunuz bir parça gecikti. Nazım Hikmet yarın telgraf çekecekti.

(Uyku) kitabımızın neşrinin teehhüre uğramasını ben de faideli buluyorum. Çünkü lisan ve diğer teknik bilgiler üzerinde yarın daha liyakatla durabilirim. Mamafih **Tan** Gazetesindeki arkadaşlarımızın yazdığına göre **Yurt ve Dünya** mecmuası kitap neşriyatını yapacakmış. Bu meyanda bizimkini de bastırmağa çalışacağını söylüyor. Basılırsa ne âlâ, basılmazsa gene âlâ, henüz bir senelik hikayeciyim. "Hikaye"nin ne demek olduğunu ve nasıl olması lazım geldiğini yeni yeni anlıyorum. Onun için sabır lazım. Şimdilik iyi şeyler yazmağa çalışıyorum. Tab işi zamanı gelirse kendiliğinden olur değil mi?

İş hayatım bana üç kısımdan teşekkül edecek bir büyük hikaye kazandıracak. Mevzuum şose inşaatında çalıştırılan mahkum amelelere aittir. Birinci hikaye biteli epey oldu. Bugün ikinci hikayenin planını yaptım. Size şu mektubu yazdıktan sonra plan mucibince ikinci hikayeye başlıyorum. Nazım Hikmet bu yol ameleleri mevzuunun bizde henüz işlenmemiş olduğunu söyledi.

Dün akşam uzun uzun edebiyattan konuştuk. Bahsımız, dünyayı alakadar eden büyük eserlerin bünyesi ve bizde böyle âlemşümul mevzuların var olup olmadığı üzerineydi. Nazım Hikmet bu işi bütün etrafile anlattığı için dündenberi kafam kendi kendine çalışıyor. Kendi yazdıklarımı düşünüyorum. Yazacaklarımı tasarlıyorum, ümen olabilmesi için hangi mevzuları nerelerinden yakalayıp yazmanın lüzumunu inceliyorum. Velhasıl dün akşam bir sıçrayış oldu galiba bende.

Nuri Tahir'in yazdıkları dolayısiyle Nazım Hikmet'le

epey konuşmuştuk. Benim de yanlış anladığım bazı noktalar bu suretle düzelmiş oldu. Mamafih ben -size de yazdığım gibi- bazı sualler sordum. Onların cevaplarını bekliyorum. Bu suretle malumu ilam kabilinden de olsa kafamızdaki bazı ıstılahları açar, daha iyi öğrenmek için tekrarlarız. Hiç fena olmaz bu..

Kemal Sülker'e hatıra defterimden parçalar göndermekteyim. O diyor ki: " Nazım hikmet'in birçok hususiyetlerini çok iyi yakalıyorsunuz. Onunla uzun bir konuşma yapsanız ve bütün şiirlerini kendisine okutup sualler sorsanız, kendi hayatını kendi ağzından zaptetseniz ve nihayet kendi hususi kanaatlarınızı ilave edip bir kitap hazırlasanız..."

Bu tavsiye bana derhal sizi hatırlattı. Geçen sene siz de böyle birşeyden bahsetmiştiniz. Ben onu unutmadım. Yalnız, galiba yapılacak işi layıkıyla kavrayamadığım için sustum. İsterseniz bu işi birlikte yapalım. Gelecek mektubunuzda bana fikirlerinizi etrafiyle yazın. Hatta mümkünse planını da gönderin. Ben de size fikirlerimi bildireyim. Anlaşalım.

Mamafih Nazım Hikmet sizin yapmak istediğinizle benimki arasında fark olduğunu söyledi. Ben roman, röportaj, hatıra karşılığı birşey yapmak tasavvurundaydım. Yani kuru bir röportaj değil, bulunduğumuz muhiti bazı alakalı tipleriyle alarak mesela **Nazım Hikmet'le Üç Sene** ismini vermeyi tasarladığım kitabı meydana getirmek. Biliyorum bu iş hah deyince olmaz, zordur. Nazım Hikmet benim kalemimle kolay kolay izah edilemez ama ne yapayım ki Kemal Sülker'in dediği gibi onun nasıl çalıştığını, hususiyetlerini, günlük tahassüslerini adım adım takip edebilecek durumdayım. Eser belki zayıf olur, belki üstadı noksan verir ama, hiç olmazsa, şahsi mütalâlardan sarfınazar edilirse, görerek notladığım sahifeler yarın işe yarar. Ve yarın onun monografisini yapanlara doküman vazifesini görür değil mi?

Gelelim günlük notlara:

Size hangi parçaları gönderdiğimi unuttum. Halbuki gidenleri işaretlemek lazımdı, ihmal ettim. Neyse...

21/5/942 Perşembe

Sabah. İş yeri. İstasyon şosesi üzerindeyiz. Hava fena halde sarkmıştı. Yağmur hafif hafif çiseledikten sonra bulutlar yükseldi. Yaş ve serin bir hava var. Biz şoseye bakan kahvede oturuyoruz. Önümüzden akan bulanık derede yeşil başlı ördekler yıkanıyor.

Bakkalın kızının tavukları (Not.- Mevzuubahsettiğim üç kısımlık hikayede tanıyacağınız bir bakkalın kızıdır.) birbiri peşisıra yem yemeğe koşuyorlar. Tarlalarda kadınlar çalışıyor. Bizim mahkum arkadaşlar parke yapmakla meşgul.

28/29. 6. 942 gece, Bursa

Kardeşim Kemal Tahir,

Şimdi şu mektubu Aka Gündüz'ün **Bebek** isimli kitabı üstüne yazıyorum. Hapishaneye düşmeden galiba bir sene evvelindenberi -senin **Göl İnsanları**, Sabahattin Ali, Sait Faik, Bekir Sıtkı müstesna- yerli roman okumamıştım. Mesela Aka Gündüz'ü on sene evvel okuduğum zaman beğenmiştim. Bu beğeniş hâlâ kafamda oldukça müsait bir mevkide oturuyordu. Bugün **Bebek**le bu müsait mevki yıkıldı. Demek realist hikaye ve romancılığı artık iyice benimsemişim. Yani kendim belki iyi numuneler henüz veremiyorum ama, realist olmıyan eserleri de beğenmiyorum. Doğrusu seviniyorum vesselam.

Ben henüz ismini vermediğim dört hikayelik bir büyük hikayenin üç hikayesini bitirdim. Sonuncu hikayeye dün başlamıştım. Bugün pazardı, devam edecektim, Aka Gündüz'ün **Bebek**i mani oldu.

Bilmem geçen mektubumda bahsetmiş miydim? Hikayem mahkum işçi amelenin Nafıa ve Belediye yollarındaki iş hayatına ait. Her hikaye, çalışılan ayrı bir muhiti verecek. Belki bu ay sonunda değilse de gelecek ayın haftasına dördüncüsü de bitmiş olacak bu hikayeleri sana yollamak işi epeyce uzayacak çünkü okadar çala kalem yazıldılar ki...

Sonra yarım kalmış bekleyen Adana'ya ait bir büyük hikayem daha var. Onu da ikmale çalışacağım. Küçük hi-

kayelerim de tabii tashihden geçmeye muhtaç. Uyku kitabını dolduran hikayeleri artık yuvadan uçurdum.

Sizin Kelleci Mehmet hikayesi Paşanın geldi geldisine döndü. Farkındasınız tabii...

Hatıra defterimi açalım:

21.6.42 Cumartesi

Dün ve evvelki gündenberi Belediye işçileriyle birlikte - yani Belediye işlerinde çalıştırılan mahkum amelelerle birlikte- Altı Parmak'a çıkıyorum. İşçilerin bir kısmı Stadyumda çalışıyor bir kısmı da Çekirge'ye uzanan caddenin orta yerindeki çimlerin tanziminde, bir kısmı ise daha yukarı ve daha aşağıda... Yani Yahudilik semtinin başladığı caddenin ucundan ta Çelik Palas'a kadar olan yolun muhtelif kısımlarında. Marmara Şakir, Rıfat Hoca, Necati, ben, Vasfi Bey, Şöför Salih ve Emin Dede, yağcılar pınarı'ndaki kahvede oturuyoruz. Manzara fevkalade: ceviz, dut, şeftali, erik ağaçları, buğday, arpa tarlaları, gül fidanları ve daha ismini bilmediğim bir sürü ağaçlar, ota gömülmüş bir kahve. Necati yemek pişiriyor. Hava çok sıcak. Öyle ki insan oturduğu yerde terliyor...

Beyaz bir tavşan yavrusu satın aldım. 50 kuruş verdiğim bu tavşana Nazım Hikmet'in ne kadar sevineceğini iyi hesap etmişim. Hapishaneye geldiğim zaman üstad radyo dinliyordu. Arkası bize dönüktü. Bulgaryalı Mehmet dürtüp te döndüğü ve elimde tavşanı gördüğü zaman:

Vay, vay, vay! diye hayvanı kaptı. Radyoyu falan unuttu. Revir merdivenlerinden koşarak çıkmaya başladı. Öyle seviniyordu ki her önüne gelene gösteriyor, herkesin sevinmesini istiyordu.

Tavşanı karyolanın üstüne bıraktı. Hayvan fena halde titriyordu.

Bu dedi, korktuğu için titremiyor, titrediği için korkuyor..

Ve her önüne gelene soruyor:

- Bu böyle titreye titreye ne olur, ölür mü?
- Ne yer bu?

- Buna bir de karı bulalım mı?
- Bahçeye çıkarsam hava alır mı?
- İnsana alışır, değil mi?
- Ölürse billahi çocuğum ölmüş kadar müteessir olurum. Tasavvur edemezsiniz ne kadar seviniyorum. Halbuki böyle bir tavşanın yer yüzünde mevcudiyetinden haberdar değildim, değil mi?

Mabadi gelecek nüshada... Kağıt doldu.

Koğuş arkadaşlarınıza selamlar. Gözlerinizden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Bursa: 30.7.942

Kardeşim Kemal Tahir,

Kelleci Mehmet hikayesi bugün geldi. Öğleden sonra ben okudum, Nazım Hikmet dinledi, sonra ben yorulunca Nazım Hikmet aldı,okudu, ben dinledim. Adamakıllı insafsız tenkit etmek için can kulağıyla kendimi hikayeye vermiştim. İşte intibalarımın umumi neticesi: Enfes azizim!

Tipler okadar canlı, hadiseler öyle ölçülü ki takıldığım tek taraf yok. Seni tebrik ederim. Bu hikayenle bize hakiki köylü hikayesini verdin. Eğer romanını da bu tempo ile yazarsan fevkalade olacak. Teknik güzeldi. Hele hikaye yarıdan sonra gittikçe güzelleşiyor, Kelleci Mehmet'in İstanbullu ile muhavereleri, topalın, hocanın, ötekilerin zihniyetleri, müspet tip vazifesini yapan İstanbullu, sonra İstanbullu'ya şairin en son sözü, hepsi hepsi çok güzeldi.

Şimdi Çankırı hapishanesinin muayyen bir sene içinde muayyen tiplerinin mantalitelerini bilmekle beraber Çankırı köylerinin, Çankırılıların yaşayış tarzlarını da öğrenmiş oluyorum. Bence, olsa olsa en zayıf tarafı -belki de mübalağa ediyorum- hikayenin âtmosferi tarafıydı. Mamafih bu hiçbir zaman hikayeyi seve seve ve merakla takip etmememiz için sebep değil. Hikayede ana mesele Kelleci'nin bir insan olarak ıslahı

keyfiyetidir ki: Vakaların teselsülü, köylü espirileri, vakadan vakaya geçerken akıcılık doğrusu çok ustacaydı. Seni tekrar tekrar tebrik ederim.

Ben bu Temmuz ayında bir hayli faal oldum. Mesela ayın başlarında mahkum amelelerin Nafıa işlerinde çalışmalarına ait dört hikayeyi bitirdim. Şiirler yazdım, küçük hikayeler yazdım. En son bir büyük hikayeye başlamış bulunuyorum ki yüz küsur sahifesini yazdığım bu hikaye dört beş gündenberi yüzüstü kaldı. Mevzuu şu: sınıfî bağını kaybetmiş bir küçük burjuva gencinin yavaş yavaş ameleliğe, büyük memleketlerde iş aramaya koyuluş seyri. Bu kışı yarım hikayelerimi ikmalle geçireceğim. Fırsat buldukça sana birer kopyalarını yollamaya gayret ederim.

Maksim Gorki'nin **Ana** romanını maalesef bulmak kabil değil. Çünkü sahibi artık Bursa'da değil. Buna mukabil **Rüzgar Gibi Geçti**yi alır, acele okur, sana yollarız.

Dün gene bir futbol topu satın aldık, bugün ilk egzersizimizi yaptık. Birader bu futbol iptilası ne fena şeymiş! Evli barklı, çoraçocuğa karışmış insanların böyle şeylerden tevakki etmeleri işin ciddiyeti bakımından ne kadar lazım halbuki.. Sanki yirmi yaşındaymış gibi koştum, didindim. Az kalsın kolum da kırılıyordu. Bereket atik davrandım da tehlike ehemmiyetsiz bir arıza ile bertaraf oldu. Kalem tutan elim fena halde şişdi. Sana şu satırları zorla yazıyorum. Mamafih hatıra defterimdeki notları ihmal etmiyeceğim:

4.7.942 Cumartesi

Dün akşam uzun boylu, sırım gibi bir kasap geldi. Katip beyin Karacabey'den dostuymuş. Adam kendinden biraz fazlaca bahsediyor, babasının altıyüz senelik su karışmamış Türklerden olduğunu söyledi. Annesi de Hükne imiş. Velhasıl dik, tok sözlü biri. Karacabey'de muhtelif işler yapıyormuş. Sanatı suculukmuş. Ne ise, hoş beşten sonra Nazım Hikmet muazzam bir pot kırdı! Adama sordu:

- Bu sucuk nasıl yapılır üsdat?

Adam tuhaf tuhaf baktı.

Nazım Hikmet temin etti:

- Hiç yani, bir fikir sahibi olmak için sordum. Kesersiniz beygiri...

Adam büsbütün şaşırdı:

Beygiri kesmeyiz efendim! dedi. Biz koyunla yaparız sucuğu.

Nazım Hikmet özür diledi.

- Hay Allah belasını versin. Kusura bakmayın!

Mektubuma son verirken muhterem Müdür, Katip ve başgardiyan beylerinize selam ve saygılarımı yollar senin de gözlerinden hasretle öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Bursa, 16/8/942

Kardeşim Kemal Tahir,

Sağır Dereyi bir hamlede okuyup bitirdikten sonra "mabadını" nasıl aradım ve hâlâ nasıl arıyorum tasavvur edemezsin. Yamörenli Mustafa bütün cepheleriyle ne güzel canlanmış! Esasen bütün diğer tipleri de Mustafa'ya yakın bir kesinlikle hatırlıyorum. Hele Cemal Usta, Mustafa'nın han odasına kabul ettiği hasta adam, ciğersiz İsmail, hasta damın karısı, pehlivan Vahit, müsbet bir rol oynayan, romanda miskince olmasına rağmen pekala canlanmış bulunan Yamörenli Mustafa'nın ağabeysi velhasıl isimlerini unutmama rağmen içimde tatlı, acı, tuhaf hisler bırakan insanlar fevkalade canlı ve sahici idi.

Sen artık bizim en iyi romancımız oldun, yahut olmaktasın. Seni tebrik eder, üzerinde "roman" damgasını taşıyan diğer eserlerini görmeyi temenni ederim. İnşallah gerek bu **Sağır Dere**, gerekse **Kelleci Mehmet** birer deneme olurlar da Şolohof, Malraux derecesindekilerin bir mübeşşiri olarak kalırlar.

Sağır Dere'nin gerisini bir ihtiyaç halinde bekliyoruz.

Bana gelince (tembellik) dehşetli bir aşkla yakama sarılmış, Galiba dört kadar şiir yazdım. Onlardan birisini sana yolluyorum. Yarım hikayelerime tekrardan sarılıp onları bitirmek,

sonra, şu (Fırka romanı) denemesine başlamak, küçük hikayeler yazmak, velhasıl onbir aya düşen tahliye gününde bir hayli yüklü çıkmak lazım. **İkdam**'da, Orhan Kemal imzasıyla benim eski hikayeler neşrolunuyor. Bir tanesinin de **Yürüyüş** mecmuasında neşredileceğini gazetedeki bir kısa haberde gördüm. Bu hikayeler **Uyku** kitabının içindeki hikayelerdir.

Nazım Hikmet'le birlikte felsefe notları çıkarıyoruz. Lenin'in bir Fransızca kitabından o tercüme ediyor, ben not. Tabii sana da bir kopyasını göndereceğiz.

Bayramın ikinci gününü dışarda geçirdim. Maliye'de iş vardı, arkadaşlarla çıktık. Çocukluk günlerimizin gürültülü, davullu, şamatalı bayramı yoktu. Hapishanedeki ziyaretler, merasim vesaire daha şatafatlıydı. Bunu, ziyarete gelenler de teslim ediyorlardı. Size bayram hatırası bir de resim yolluyoruz.

Nazım Hikmet'in yeni yazı ile yazdığı paragraf:

Kemal, benim mektupta yer kalmadı buraya yazıyorum: I- **Germinal**, 2- **Sarı Esirler**, 3- **Budala**, 4- Gorki'nin **Aşk Rüyası**, 5- **Şu Leydi Şatırley'in Aşığı** kitaplarını yolla. Baştakileri Kemal bir daha okuyacak ve yengeye gidecek bir kısmı. Sonuncu bana lazım. Ondan bir pasaj alacağımı sanıyorum. İhmal etme!

2000 Senesine Ş i i r l e r :
-VIII-

Vatandaşlarımız var:
Pire,
Tahtakurusu,
Sivrisinek.
Tarlalarımızı delik deşik eden köstebek.
Ciğerlerimizdeki verem mikrobu
Ve koyunumuzu kapan kurt kadar zararlıdır bize.
Yapışırlar terli ve yorgun tenimize,

Emerler kanımızı.
Onlar bize düşmanımızı
Bize düşmanımızı dost gibi gösteren onlar
Elbette kurşunlanmalıdırlar
Alınlarının orta yerinden,
Yahut asılmalıdırlar sıra sıra
Çınarların dallarına.

Mamafih ben
Öldürülmemeliler diyorum
İhtikâr, propaganda, beşinci kolluklarına rağmen
Öldürülmemeliler.

--- Nasıl olsa bizimdir istikbal---

Pırıl pırıl bandolarımızda çalınırken....
Zincirinden boşananlarımızın... Geçişini görüp
Kahrolsunlar.

Dişlerini gıcırdatıp
Saçlarını başlarını yolsunlar!
Öldürmemeli onları öldürmemeli.

Köylerinde "seferberlik" davulu çalınmayan
Asfaltlarında yalın ayaklıların dolaşmadığı
Ve en küçük menfaat için alçaltmayan
Dünyamızda yaşasınlar!
Markası soluk
Bir yedibuçukluk
Cigara paketi gibi.
Okadar uçsuz bucaksız ki onlara olan kinimin derinliği
Okadar uçsuz bucaksız ki...
Bir kere ölmelerini az buluyorum.

Bence asıl ölmek

İstenilmeyen dünyada yaşamaktır.
Her yirmidört saatte yirmidört kere ölerek!

Orhan Raşit

Not. - Nazım Hikmet'in sesinden büsbütün kurtulduğumu iddia edemem.

Bursa 29.09.942

Kardeşim Kemal Tahir,

Mektubumun kağıdı kadar mektup yazma şeraitim de biçimsiz. Son günlerde tahtakurularından illallah demiştik. Bugün yani şu satırları yazmağa mecbur olduğum gece -Çünkü mektubu yarınki postaya yetiştirmek için sabahı beklememek lazımdı- bizim karyolalar yataklar allak bullak edilmiş. Püsküren bir gaz ocağı ile karyolalarımızın her yanına tavattun etmiş bifaide hayvanları ihrak-ı binnar suretiyle itlaf etmekte bulunmuştuk. Şimdi nöbet Nazım Hikmet'te. Benim karyolanın tahtakurularını yakıyor. Ben de onun karmakarışık yatağında bu mektubu döşeniyorum.

Sağır Dere romanı geldi. Ben henüz okumağa başlamadım. Okuduktan sonra fikirlerimi yazarım.

Fransızca belki bir parça ağır, fakat herhalde belli bir terakki ile yürüyor. Birader, zamanında öyle fırsatlar kaçırıyoruz ki.. Mesela ben babamla birlikte Beyrut'ta iken ne güzel bir fırsatla karşılaşmıştım. Orada bir Fransız Lisesi vardı. Beni leyli meccani yazdırmak kolayı da bulunmuştu. Babam, anam, bildik, tanıdık okadar ısrar ettikleri halde ben, hayır da hayır ille Türk lisesi olacak diye reddetmiş, evvela Antakya lisesine sonra Adana lisesine kapağı atmıştım. O zaman dâussıla beni o şekilde harekete mecbur etmişti. Bugün o hatanın ne büyük bir hata olduğunu acı acı duyuyorum. Mamafih ne bileyim ben ki günün birinde beş sene cezayla hapishaneye düşeceğim, hapishanede şiire, hikayeye 'heves edip denemeler yaparken Nazım Hikmet'le karşılaşacağım. Bir amatör işi gibi şöyle bir başlayan bu heves, üstadın himmetiyle şuurlanacak, ateş bacayı saracak ve bana Fransızca lazım olacak. Her ne hal ise.. Bir ecnebi lisanı bilmeye şiddetle ihtiyaç olduğunu gene şiddetli bir

ihtiyaçla duyuyorum.

Babamın Adana'daki Fırka sergüzeştinin roman halinde yazılması fikrini Nazım Hikmet de doğru buluyordu. Yalnız, o zaman çok küçük olduğum için hatıra dağarcığımdaki intibalar romana lazım olan malzemeyi verebilecek mi? Şimdilik çalakalem yazıp, yazarken aklıma gelen ve tedai tarikiyle bulduğum bir sürü teferruatı zapta çalışıyorum. Esasen bu roman şöyle olacak. Ayrı ayrı üç veya dört cilt halinde. Birinci cilt fırka, fırka erkanı, içtimalar, mitingler, vesaireyle fırkanın gazete ve matbaası. O zamanki Adana hayatı, akrabalar. İkinci cilt Refik Halit'in **Sürgün**'üne müşabih fakat tamamen ayrı karakterde (Antakya, Huma, Humus ve Beyrut'ta ihtiyari sürgün hayatı yaşayan ailelerimizin serencamı.) Üçüncü kitap benim vatana avdetim. Benim serencamım. Ta fabrikada görüp sevdiğim ve evlendiğim bir amele kızının aile içinde yaptığı aksülamellerle benim "Sırat-ı müstakim" tabir caizse- geldiğim zamana takaddüm eden buhranlı devirler... Dördüncü kitap, babamların vatana dönüşleri, iki küçük burjuva ailenin tekrar eski haline rücuu. Bu arada, sınıfi bağını koparan karımın küçük burjuvalaşması. Benimle ailemin arasındaki zıddıyetler, fikir münakaşaları vesaire...

İşte kabataslak olarak romanımın mevzuu bu. Birinci cildini bu sene çalakalem de olsa burada bitirmek lazım. Öteki ciltlerin, bilhassa son cildin yazılması için dışarı çıkmağa ve memlekete dönmeye suret-i kat'iyede ihtiyaç var. Çünkü amele kızı bir çocuğuyla beni beklemektedir. Sınıfi bağını koparıp koparmadığını bilmem. Öyle tahmin ediyorum.

Gene bir sürü şiirler yazdım. Herhalde birkaç ay sonra ses bakımından Nazım Hikmet'ten ayrılacağımı sanıyorum. Tamamladığım şiirlerimi sana yollamakta elbette devam edeceğim. Tereddütlerim hakkında yazdıklarınızda dehşetli hakikat var. Yaşayın!

Mektubumu bitirirken gözlerinizi öper, müdür, katip, başgardiyan beylerle dostlarınıza hürmetlerimi, selamlarımı yollarım kardeşim.

R.K.

Kardeşim Kemal Tahir,

Bu seferki mektubun -ayrıca bana yazılmadığı halde- beni de pekala tatmin etti. Gerçi sen mektup yazmakta çok mahirsin. Her zaman da böyle mutmaindim. Şu halde mektuba başlarken "bu seferki mektubun" diye istisna ederek birşey söylemek istiyen tavrımın manası (saçma) oldu. Ve galiba Nasrettin Hoca'nın karla ekmek hikayesine benzedi.

Şaka bir taraf, gelelim ciddi fasıllara. Mesela benim son hikaye hakkındaki mütalâanız: Siz de aynen Nazım Hikmet gibi düşündünüz. O da babamın siyasi fırka sergüzeştini hatta bir roman hacminde yazmamı söyledi. Onun için -eğer kabil olacaksa ve o günleri göreceksem- şimdi değil, bu işi yarın, üç, beş yahut on sene sonra, babamı, onun siyasi kanaatlerini iyice tetkik edip "materyalistçe" yazmam lazımgelecek.

Bu hikaye anha minha şu: Muhtelif sebeplerle çökmüş bir küçük burjuva ailenin onsekiz yaşındaki çocuğunun gene muhtelif sebeplerle -boğazı tokluğuna futbol oynamak, İstanbul'da iş bulmak vesaire- taşraya uzaması. Bunda aşk belki üçüncü, dördüncü, hatta beşinci planda. Mümkün olsa da hikayenin tamamını göndersem nekadar iyi olurdu.

Bu mektubumla birlikte bir büyük hikayeden bir pasajla bir şiir yolladım. Hikayem, yolda çalıştırılan mahkum amelelere ait. Fakat okadar çalakalem ve okadar henüz kalem oynatılmamış ki bunu sırf bir fikir vermek için yolluyorum.

Nazım Hikmet'e "hangi esmer hanımı soruyorsun birader" demiştin. Doğru. Demek esmer hanımlar okadar çok ki hangisi?

Orada rahat olduğun için nekadar seviniyor ve idare amirlerinize ne uçsuz bucaksız saygı duyuyoruz! Varolsunlar..

Ben, malum olduğu üzere İş Kanunu'ndan istifade etmiş bulunmaklığım hasebiyle, maliye dairesinde işe çıkıyorum. Hergün değil. Haftada bir gün. Sair günlerimi Fransızcaya çalışmakla ve kitap okumakla geçiriyorum. Birader ya ben dehşetli kafasızım, ya Fransızca lisanı öğrenilmeyecek kadar zor. Birtürlü sökemedim. Bazan öyle sinirleniyorum ki... Yarım yamalak, küçük büyük birsürü hikaye himmetimi bekliyor, farkındayım ama, ne yapayım ki bir türlü onlarla uğraşmağa vak-

tim ve iştahım olmuyor. Ne tenbel herif oldum yahu! Bu illetten kurtulmanın ilacı sende var mı Allah aşkına? zaten bu fena itiyâd hikayelerimde de müşahade ediliyor sanırım. Bir tipi layıkıyle ve onsekiz tarafiyle işlemek mümkünken "aman yetiş!" diye şişirme tarafından gidiyorum. Acaba büyük sanatkarlarla bizim gibi "amatör"lüğü kolay kolay bırakmayacak insanlar arasındaki fark buradan mı geliyor? Kültürü bir tarafa bırakır, neyi yazıp neyi geçmenin lüzumunu farkeden insan herhalde yapacağı işi sabırla devam ettirirse muvaffakiyet nisbeti artar. Çünkü Nazım Hikmet'e bakıyorum bir tek mısra üzerinde bazan saatlarca uğraştığı oluyor. Ben henüz ne şiirde, ne de hikayede lüzumu kadar müşkülpesent olamadım. Yahu gelecek mektubunda birşeyler yaz. Sen de böyle miydin? Fransızca öğrenirken benim kadar "manḳafa" mıydın Allah aşkına, "heves kırıp kırmamaktan" vazgeç de dosdoğru yaz. Bu cenabet lisan meselesi beni pek sinirlendiriyor. Şurda bir sene ceza kaldı. Beş senelik hapisane inzivalarından çıkarken müsbet ne iş yaptın derlerse bari bunu önlerine süreyim derken olmuyor, olmuyor. Bizim evde hikaye, şiir, diyalektik materyalizm, ekonomi politik vesaire vesaire... Beni gözden düşürmekten başka işe yaramaz. Sözümü yanlış anlama. Babam elinden gelse bana sarık sardırırdı. Bereket versin gelmiyor, tabii gelmiyecek de. İşte bu gelmiyecek meselesi dolayısiyle onlarla kavga edeceğim belki, yahut ağız tatsızlığı olacak. Esasen "adam olamıyacağıma dair" evin kuvvetli bir kanaatı da var. Fransızca ise onlara verilecek müsbet bir cevap olurdu.

Arabistan'dayken galiba iki ay içinde, yani babamdan en küçük kızkardeşime kadar bütün aile halkından önce Arapça konuşan ben olmuştum. Demek lisana karşı gabavet-i zihniyem yok. Peki bu Fransızca cenapları ne oluyor? Velhasıl bazı tavsiyelerde bulun, reçeteler ver de, yüreğim ferahlasın: yani ben bu bir sene içinde Fransızca'yı herhangi bir kitabı okuyup anlayabilecek hale gelecek miyim, gelmiyecek miyim? Mesele bu. Şimdilik bu. Baki selam ve hürmetler.

Raşit Kemali

Bursa: 30/31.10.942

Kardeşim Kemal Tahir,

Şiirlerimi beğendiğine sevindim. 2000inci seneye yazdığım şiirlerin mesela (altıncı, yedinci)lerini şimdilik göndermeye imkan olmayışına üzülüyorum. Çünkü onlar hakkındaki fikirlerini öğrenmeyi çok isterdim!

Üzerimdeki tembellik hâlâ devamda. Hikaye yazmak meselesindeki tembelliğimi Fransızca'ya çalışmak ve yazacağım yeni hikayelerin planlarını kafamda hazırlamak, pişirmek husunda gayet çalışkanım. Fransızca'yı 11 aya kadar öğrenmek mecburiyeti hissediyorum. Evvela babama karşı mahcup olmamak için, sonra kendi vicdanıma karşı. Dün ve evvelsi gün babam buradaydı. Müdür Beyin odasında konuşurken laf arasında Nazım, benim Fransızca'yı söktüğümü, çıktığım zaman herhangi bir kitabı rahat rahat okuyup anlayabileceğimi falan sena faslında söyledi. Tabii bizim peder efendi beni serbetçe ilk yakaladığı yerde elime koca bir Fransızca kitap uzatıp, haydi diyecek oku, tercüme et bakalım... Eğer sadre şifa bir tercüme yapamazsam nasıl alaya alınacağımı tasavvur edin. Çünkü maalesef evde hatta akrabayı talukat arasında bendeniz "maymun iştahlı" olarak iştihar etmiş bulunduğumdan fena halde eğlence mevzuu olacağım ki böyle vartalara düşmeyi hiç istemem. Onun için Fransızca'yı sökmek vacip oldu.

Burada bir Alaaddin Bey var. Siz onu İstanbul mahpusanesinden tanır hatta münakaşalar edermişsiniz. Galiba aranızda bir de iddialı ziyafet meselesi varmış. Uzun boylu, iri yarı bir adam. Bacakları koca gövdesini zor taşıyor hissini verecek kadar ince... Doğum yeri (Havra) valdeleri Rus, babaları Türk, memuriyeti konsolosluk, ismi Haydar Bey. Herhalde hatırladın. Şimdiye kadar belki on sefer size selam yazmamı söylediği halde boyuna unuttum. Ha işte bu zatla birlikte hapisane bahçesinde Fransızca konuşuyoruz. Müthiş istifade ediyorum. Tekrarlıyayım: Alaaddin Bey'in size çok selamları var.

Şurada **Sağır Dere**'den bahsedeyim. Hâlâ tadı damağımda azizim. Bütün tipler, kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu hatırımda. Bizim ahbabın yani **Sağır Dere**'nin kahramanı olan

delikanlının Yamören köyüne döndüğü ve döndükten sonraki hayatını ne kadar merak ettiğimi anlatamam. **Kelleci Mehmet**le **Sağır Dere**nin müsait şeraat içinde neşredilmesini ve yapacağı tesiri görmek bence zevklerin en mükemmeli olacak. Sana bir şey söyliyeyim mi Kemal Tahir, sen -Sait Faik'i bırak- bence Sabahattin Ali de ve Reşat Nuri, Halide Edip de hepsi hepsi bir tarafa senin şu iki roman bir tarafa. Bunu sana olan sevgimden dolayı sırf kompliman kastıyla söylemiyorum. Hakiki realist romanı bizde, en iyi sen yazdığını ve köylü realitesini verdiğin için söylüyorum. Ben aşağı yukarı bizdeki romanların hepsini değilse de, bir kısmı mühimini okumuştum. Sonra mektubunda kaygıyla bahsettiğin "acaba benim **Sağır Dere**de okunduktan sonra hazmedilmek için de böyle güzel bir kitap mı lazım olacak?" gibi külfete katiyyen ihtiyaç yok. Senin romanın elbette aydınlık. Bütün vakaları altındaki tenkit ve alay o kadar bariz ki, insan kolaylıkla bunu duyuyor.

Ben, benim eski **Çırçır Katibi** tamamiyle değiştirip içersine müteaddit entrikalar koyup onu kocamanlaştırmak arifesindeyim. Yeni plana göre yirmi sayfa kadar yazdım. Şimdi tasarılarımı iyice pişiriyorum. Bundan başka iki tane de mevzum var ki, bunlar iki küçük hikaye olacak. Mevzular gayet kısa. Şöyle: Birincisi "mahpus bir delikanlı var, karısına çok düşkün. Kendisi mahkum olduktan sonra kadın köye babasının evine gidiyor. Delikanlı müthiş bir evhama kapılıyor. Kafasında bin türlü şüphe doğuyor. Nihayet karısını fena yola sapmış farzedip, günahsız kadını boşuyor."

İkinci mevzu: "Fakir bir delikanlı, aç, sefil. Bir gün düşünüyor. Hastanenin önünde kendisini vuracak: Maksat hastanede bir yatak ve yiyecek bulmak. Vaka hadise olacak. Netice ya delikanlı ölecek, yahut yarası hafif diye sarıp taburcu edecekler, yahut ta bir ay yatıp çıkacak."

Bu seferlik mektubum bu kadar. Gözlerinden öperim, dostlarınıza selam ederim.

Raşit Kemali

Bursa, 12.11.942

Kardeşim Kemal Tahir,

Uzun ve sevimli mektubunu dün aldık. Öğle üstü, yemekten evvel hapishanenin önündeki dar yolda okuduk. Daha doğrusu ben okudum, Nazım Hikmet dinledi. Yemekten önce okuduk mektubunu dedim, takdir edersin ki fena halde açtık. Bir alay yemek tarif ediyorsun. Nazım Hikmet de ben de yutkunmaktan adeta hunnak illetine tutuluyorduk...

Neyse... O kadar güzel yazmışsın ve umumiyetle mektuplarının hepsi okadar güzel ki, insan mükemmel hikayelerden duyduğu zevkle mütelezziz oluyor. Hele aşıkdaşlık edişine ben kendi payıma müthiş sevindim. Ah dedim, ya şu Kemal Tahir şurada olsa, yahut ben orda olsam. Çünkü seninle bu hususta öyle anlaşacağız ki... Tabii sence de malum, Nazım Hikmet'le bu sahada iş birliği ve fikir arkadaşlığı yapmaya imkan yok. Benim evli ve bir çocuk babası olduğum halde bu gibi lüzumsuz (!) hareketlerde bulunuşuma kızıyor. Ondan sonrası gene malum: Konferans faslı. Sabrın varsa, işin yoksa dinle. Meseleyi sosyal ekonomik bakımdan kor, fizyolojik, biyolojik, bilmem ne lojik tahlillerini yapar, moral neticeler çıkarır falan filan. Bütün bu kalabalık laflardan sonra bakarım olacak gibi değil "doğru söylüyorsun üstad. Benim yaptığım hakikaten münasebetsizlik..." dedim mi hazret dehşetli memnun olur. Yumuşar, gönlüme göre, nabzıma göre şerbet vermeye başlar: "Sen de haklısın! Der. İnsan monogam değildir. Elbette gençsin. Fizyolojik, biyolojik, bilmem ne lojik dolayısıyla kadına muhtaçsın. Yap. Fakat kardeşim bir şartla, yani ..."

Şartlar malumdur: Hastalık almamak, eve zinhar duyurmamak, gönül vermemek vb...

Senin Tözey hanım meselesine gelince: Sizin aşkınız pek platonik. Bütün serbestliğine rağmen bu çerçeveyi aşmaya imkanı olmadığı anlaşılıyor.

Bana gelince ben bu çerçeveyi senelerden beri aşmış bulunuyorum.

Mukabele-i bilmisil kablinden maceramı anlatmadan önce şunu ilâve edeyim, senin oradaki serbesti ve rahatını öğ-

rendikçe fevkalâde seviniyoruz. Hele mümkün olsa da fabrikaya gidip gelsen ne mükemmel olurdu.

Ha... Ben de burada boş durmuyorum, bizim kadın hapishanesi de erkek hapisanesinin avlusu içinde. Senin gibi ben de bir kadın tarafından sevildim. Aynen seninki gibi o kadar ani oldu ki... Bayram günü ziyaret esnasında mevzuubahis hanım dik dik, gülerek ısrarla bakıyordu. Ümitlendim. Hele çigara ve esans gelince ümidimde haklı olduğumu anladım. Neyse... Gel zaman, git zaman mektup geldi, mektup gitti, resim geldi fakat resim gitmedi. Söz alınıp verildi ve birgün o cezasını bitirip çıktı. Ertesi gün Pazartesi'ydi. Ben de çıktım. Sözleştiğimiz muhallebici dükkânında buluştuk. O ana kadar birbirimize tek kelime söylememiştik. Yanık yanık, dertli dertli konuştuk. Onu çok güzel bulduğumu, fevkalâde mütenasip endamı olduğunu velhasıl böyle telâkilerde söylenmesi ve yapılması mutâd olan bütün söz ve hareketleri noksansız yerine getirmeye hassaten gayret ettim. Kalktık. Birlikte tıpış tıpış yürümeye başladık. Kâh mahalle aralarından, kâh şehrin kenarındaki bahçelikten ta (Yıldırım) denilen ve şair Ömer Bedrettin'in, bir şiirinde dehşetli methettiği semte geldik. O Yıldırım Camii ve o havaliyi fena halde öğmüştür. Halbuki hiç de onun dediği gibi ilâhi yerler değildi. İki selvi arasında Yıldırım Camii pek tenha ve pek eski hatta pek harap duruyordu. Tepeye çıkan ve bizim yürüdüğümüz sokaklar haraptı. Çamurdu, çirkef kokuyordu. Evler, çürük siyah tahtalı, paslı tenekeler çakılmış, ufak birer gözden ibaret barakalardı ki dünyanın her yerinde– oradan mâda– aynı hususiyetleri taşırlar. Donsuz çocuklar, şiş karınlı kadınlar, şüpheli şüpheli ve kurnazca bakan çökük ihtiyarlar, devrilmiş çöp tenekeleri, kaburgası çıkmış köpekler vesaire...

İşte bu dekoru sağ ve solumuza alarak çamur, çirkef bata çıka, küçük dereciklerden atlaya zıplaya bir odalı harap kulübenin önünde durduk. Sonra içeri girdik. Odanın içi dışından daha haraptı. Kocası mahpus bir kadının eviydi burası. Duvarları badanalı, fakat döşeme ve tavan berbattı. Kadıncağız eski bir ev kadını, onun tâbiriyle, "görmüş geçirmiş aile hanımı" imiş. Bunu kâh ağlıyarak, kâh ezile büzüle fakat bizim yalnız

kalmak için sabırsızlanmamıza rağmen sözünü haddinden fazla uzatarak anlatmıştı.

Evet kadın tertipli bir kadına benziyordu. Duvarlarda kırık motifler, **Kur'an-ı Kerim** mahfazaları, büyükçe bir tahta sandıkla üzerinde oyma resimlikler bunu anlatıyordu.

Kadının, çok zayıf, kırmızı entarili, iri ve çok güzel gözlü on yaşında bir de kızı vardı.

Neyse.. Orda galiba dört saat yalnız kaldık. Ve sermest-ü hal olduk ki bunun tafsilatını geçiyorum.

İşte böyle Kemal Tahir.. Bu dekor ve bu şerait her Cumartesi tekrarlanıyor. Hatta şu mektubu sana yazarken ondan gayet süslü bir mektup aldım. Kendisi bir dokuma işçisidir.

Garip kuşun yuvasını Allah yapar! derler. Ya ben orda olsam, yahut sen burada.

Sekiz parça irili ufaklı şiir yolladım. İki küçük hikâyemi de göndermeyi çok isterdim. Maalesef müsvette haldeler. Temize çekip bir tanesini gelecek mektupta, ötekini daha sonra yollamağa gayret ederim.

Şiirlerim hakkındaki mütalâanı da merakla beklediğimi bilmem ilaveye lüzum var mı?

Oradaki küçük büyük bütün arkadaşlarına candan selam ve hürmetler. Gözlerini öperim sevgili Kemal Tahir.

Orhan R.

Not. – Alaaddin Bey bilmukabele selam ediyor ve bahsi kaybettiğini itiraf ediyor. Şimdi yanımda İstanbul'lu bir arkadaşı var: Necati. Sizi o da benim gibi gıyaben tanıyor ve seviyor. Selam yazmamı söyledi. O. R.

Bursa:5–12–942

Sevgili Kemal Tahir

Nazım Hikmet'e en ziyade yaklaşabilmek bahsinde hakkımda gösterdiğin mübalağalı teveccühe teşekkürler ederken beni hakikaten çok düşündürücü bir duruma soktuğunu söyleyebilirim. Düşündüm ve düşünüyorum: Ben şair mi olacağım hikayeci mi? Hangisini hangisine tercih etmeliyim? Bu iki janrı

hemen hemen aynı derecede seviyorum. Yalnız sevmek başka başarmak başkadır tabii.. Ben hangisinde daha fazla kabiliyet gösteriyorum? Bundan başka çok haklı bir şey daha söylüyorsun: Gerek hikaye gerekse şiirde istenildiği kadar ciddi değilim. Ve galiba hikayelerimde fazlaca teferruatçıyım ki, anladığıma göre realizmle naturalizmi birbirinden ayıran meselelerden biride bu. Bilhassa şiir ve hikayede çok hem de pek çok bir doktor, bir mühendis mesuliyetiyle çalışmak lazım geldiğini galiba yeni yeni anlamaya başladım. Şekli muhtevaya uydurmak, yazılacak mevzuun önceden mükemmel bir planını yapmak, mevzua en orijinal zaviyeden bakmak vesaire vesaire.. Bunların kıymet ve ehemmiyeti bende bu yakınlarda teşekkül etmeye başladı sanıyorum. Onun için dehşetli müteredditim: Şair miyim hikayeci mi?

Şiirlerimde yeni sesi el'an bulamadım. Fakat yeni sesi bulacağımı ümid ediyorum. Yeni sesin ne demek olduğunu bugün anlamış vaziyetteyim. Nazım Hikmet'in tesirinden büsbütün kurtulabilmekte ancak on ay sonra Nazım'dan ayrılmakla, zannedersem kabil olacak. Şimdilik şair ya da hikayecilikten birinde karar kılmak, birini ötekine tercih etmek bence mümkün değil. Zaman kendi hükmünü verirse o zaman belki kabil olur. Gerçi bu tuhaf kaçtı, kadercilik gibi birşey oldu ama zamanın hükmünden kastımın ne olduğunu tabii anladın: Yani demek istiyorum ki, kültürün ve hayati görüşlerim daha keskinleşirse..

Umumiyetle şiirlerimi beğenmene nekadar sevindiğimi anlatamam. Bu bana dehşetli gurur veriyor.

Bir **Mahkumun Notları** diye bir seri yazmak cidden yerinde olacak. Bu tavsiyenizi yerine getirmeye çalışacağım.

Size son yazdığım iki hikayeden birisini ve birkaç da şiirimi yolluyorum.

Bir havadis! Belki Nazım Hikmet'te yazar ya, hani şu iki Harbiye talebesi vardı. Memlekete Hilafeti getirmek meselesinde mektep müdürlerini tabancayla tehdit etmişlerdi de aynı bizim gibi askeri ceza kanununun 94. maddesi mucibince galiba onbeşer seneye mi ne mahkum olmuşlardı.. İşte bu iki talebeyi büyük millet meclisi affetti. Bilmem gazetede okudun mu?

Yeni bir büyük hikayeye başladım ve yetmiş seksen sayfa kadar yazdım. İsmi ya **Kadir Ağa** olacak yahut başka birşey. Mevzuum gene fabrikaya ait. Hususi bir mensucat fabrikasına. Patron, katip, amele münasebetleri. Bu arada, "anarşistlerin kapitalizmin kucağında can verdiği" meselesi de tebarüz ettirilecek.

Babamın Fırkası, benim işsiz ve mektepsiz gezdiğim seneler, İstanbul seyahatleri vesaire hakkındaki hikayeyi sizinde tavsiyeniz üzere ileride roman yazmak üzere saklayacağım.

Sizin **Sağır Dere**'nin gerisini nekadar büyük bir merakla beklediğimi ve okuduğum kısmın damağımda bıraktığı tadı tasavvur edemezsiniz. Gerek **Kelleci Mehmet**, gerekse **Sağır Dere** Türk edebiyatının ölçülü, sahici eserleri ve en muvaffak köy hikayeleri olacak. Ve bunlarla nekadar övüneceğimizi düşünün.

Sinop'tan çoktandır mektup alamadık. Onlarda tuhaf bir sükut var. Halbuki ne iyi birbirimizi didil liyorduk!

Dostların hepsine selamlar. Alaaddin ve Emin beylere selamlarınızı söyledim. Bilmükabele dediler.

Gözlerinizi öperim sevgili kardeşim.

Orhan Raşit.

Gönderdiğim yazılar:
1-Beynelyevm velyakaza(hikaye)
2-Kitap odamda(şiir)
3–Motor sesleri(şiir)
4–(?)(şiir)
5–Kırk yaşında(şiir)
6–Akşamlar gelir doğudan

16.1.943.

Sevgili Kemal Tahir

Nedamet isimli şiirimi beğenmene bilhassa sevindim. çünkü o şiiri –bilmem neden?– çok seviyordum, istiyorum ki herkes beğensin.

Cumartesi izinlerimden bir gündü. Şiirde anlatıldığı veçhile bir amele kahvesinin kırık camı gerisinde kırmızı bereli sevgilimi beklerken duyduklarımı elimdeki kitabın kenarlarına notlamıştım. Samimi oluşu hakikaten hissedilmiş olmasındandır. Ne olursa olsun o bence –geçici de olsa– bir amele sevgiliyi hatırlaması bakımından kıymetlidir. Hele sen beğendikten sonra büsbütün gözüme girdi.

Sana **Yürüyüş** mecmuası geliyor mu? Son nüshasında Cemalettin Mahir'le Kemal Bilbaşar'a dair, yani bu sanatkarların sanat meşreplerini inceleyşen iki makale vardı. Geçen haftakinde Sabahattin Ali'yle Sait Faik'i ele almıştı. Bu hafta seni ve ötekini.

Mecmuayı açıp da Cemal Mahir ismini görünce kendime aitmiş gibi büyük bir heyacan duydum. Çok iyi şeyler yazmasını bütün gönlümle temenni ediyordum. Öğle yemeğimizi yiyecektik, yemeklerimiz tabaklarımızda tütedursun Nazım Hikmet okudu, ben, koğuşun beton maltasında donarak ayakta dinledim. Muharrir isabetli ve hiç de şişirme olmayan teşhisler koymuş. Bu mecmua belki sana da gelmiştir. Her ihtimale karşı biz gene de yollayacağız.

Fransızca için Nazım Hikmet'e yazdıklarına teşekkürler. Allah senden razı olsun be birader. Of be!

Aybaşındanberi evden mektup alamamıştım. Onaltı günlük bir teehhür o kadar mühim birşey değilse de geçen ayki mektupta babamın bazı imalarından manalar çıkarıp "Ha, kızım öldü. Mektup bundan dolayı tehire uğradı"falan diye tasarlamış, oldukça sıkıntılı günler geçirmiştim. Meğer ortada fevkalade bir değişiklik yokmuş, ne kız ölmüş ne de karı kaçmış...

İşte yeni senenin yeni ayının bu buhranlı günlerinde biri orta, öteki küçük olmak üzere iki hikaye yazdım. Küçük hikaye Ayşe ile Fatma isimli iki kızın psikolojilerine ait.

Kızların ikiside iki kadın gardiyanın çocukları. İkisi de reel tiplerdir. Yalnız bu tipler daha ziyade tanıdığım bir sürü küçük kızın terkibinden meydana geldi. Nazım Hikmet, senin bir mektubunda bahsettiğin kızı da hikayemin kahramanlarına malettiğini söylüyor. Dikkat edince hak verdim. Bu tahtelşuur

denilen esrarengiz kırpıntı bohçasında neler yok!

Kadir Ağa ve Niyazi'nin Mahallesi hikayeleri –bilhassa ikinci– ağır ve fakat sapasağlam ilerlemekte. Sekizbuçuk aya kadar herhalde ikisine de "temmet" demiş bulunurum.

Senin **Sağır Dere**'yi nasıl bir sabırsızlık içerisinde beklediğimizi tasavvur edemezsin.

Bu hafta yeni şiir veya hikaye yok. Belki gelecek mektubumda son iki hikayemden birini yollarım.

Nurettin Şadan Bey gibi şaşaalı bir isim taşıyan hikayenin kahramanı hâlâ hapishanemizde yaşayan, inbikten çekilmiş süzme bir beşinci koldur. Herif kelle kulak itibariyle "asıldığı zaman ip koparacak veya sehba yıkacak" cinsinden. Hayatının son yirmibeş senesini Almanya'da geçirmiş. Goethe ve Shiller meftunu. Birgün o, ben, Nazım Hikmet hapishane bahçesinde geziyorduk. Bahçe duvarının üzerinden görünen karşı dağlara baktı, kötü bir aktör poz ve konuşuşuyla: Şu tabiattaki sükuna bakın! dedi. Ne ilahi manzara! Bir de insanlar arasındaki didikleşme gırtlaklaşmaya bakın! Goethe böyle demiş.

Nazım Hikmet itiraz etti:

–Hayır üstad! dedi. Bilakis Goethe kainatta sükun olmadığını söylediği için Goethe'dir. Faust, "İlk önce hareket vardı" diye başlar.

Kendisinin hukuk doktoru, felsefeci, estetikçi, Goethe'nin aşıkı olduğunu iddia eden "Üstad!" ıkındı, sıkındı, geveledi ve sustu.

İşin tuhafına bakın ki hazret hukuk doktoru hatta profesörüdür de, mahkemede yapacağı müdafayi, temyiz layihasını, bilmemne istidasını, malum ve meşhur zevat olan paşazade Şevket namındaki dolandırıcıya yazdırır.

Ha... Bu Paşazade Şevket Bey de anha minha derken Nazım Hikmet'in soyundan çıkmaz mı! Bilmem kaçıncı batında birleştiler. Bu şecere tahkiki sırasında Nazım Hikmet'in annesi hapishanede misafir bulunuyordu. Gözlüğü, fırçaları, boyaları gayet kibar duruşu ve konuşuşuyla daha doğrusu eski İstanbul Hanımefendisi haliyle Paşazade Şevket'i uzun uzun dinledikten sonra ona hak verdi.

Şecere sayılıp dökülürken Nazım Hikmet'teki keyfi görmeliydiniz. Birader bunların soyunda meğer ne kadar paşa varmış. Bir ara Nazım Hikmet vay anasını dedi. Benim soyumda da amma hergele varmış ha! Bu arada dedesi Bursalı (Saraç) mı bilmem ne bir zata rastlanınca:

– Hele şükür yahu! diye soluk aldı. Hah şöyle.. Bir tane de medarı iftarımız bulunsun!

(*)Piraye Yenge "sahillere ineceğiz" şiirini daha çok beğenmişti.

Dostlarınıza selam ve hürmetler. Gözlerinizden öperim.

Raşit Kemali

(*)Bu birbuçuk satırın yeri daha yukarıda ama oldu bir defa...

Raşit

12./13.2.943

Sevgili Kemal Tahir,

Şiirimi beğenmişsin, sevindim. Az daha (teşekkür ederim) diyecektim. Bir an düşündüm ki bu (şiirimi beğendiğin için teşekkür...) gibi olacak. Teşekkürden vazgeçtim.

Kemal Sülker dostumuzdan bu gün ikindi üstü bir mektup çıkageldi. Nazım Hikmet bundan sana bahsetmeyi unutmuş.

Havadis 1- Okuyucu bayan Safiye Pehlivan Mersinli Ahmet'le beraber yaşıyormuş.

Havadis 2- Gençlerden birisi bir şiir antolojisi hazırlıyormuş. **Yeni Edebiyat**, **Ses**, ve galiba **Yürüyüş**'te çıkan benim şiirler dolayısiyle benden de bahsedecekmiş. Tercüme-i halimi istemiş.

Ne tuhaf! Antoloji ve Raşit ve Kemali.. Kendi kendime gülüyorum. Bu işlerde henüz ağzımız süt kokuyor 3-5, 15 şiirle insan (şair), (ruhların mühendisi) falan filan olabilir mi? Bir taraftan sevinmiyorum değil hani, ama öbür taraftan da alaya alınıyorum gibi geliyor. Mesela bizim Adana'daki (Ham Reis, Gazi, Topal Salim, Kodoş Mehmet Ali gibi) arkadaşlar duysalar bunu kimbilir ne kadar gülerler..

Neyse,şaka bertaraf, böyle terceme-i hal filan gibi şeylere şimdilik "boş" vermenin doğru olacağını Kemal Sülker'e yazdık.

Ben Fransızca'ya fena halde sarıldım. Öyle sanıyorum ki bir daha kuyruğunu bırakmayacağım. Zaten sık sık dışarı çıkmaktan da vazgeçmek zaruret oldu. Neden dersen, hani bir zamanlar sana bir sevgiliden bahsetmiştim.. Bayram günü tanıştığımız bir zaniye mahkumdan.. Kadıncağızla iki buçuk ay kadar düştük kalktık. Neticede varlık vergisi dolayısıyla fabrikası paydos edince zavallı müşkül vaziyete düştü. Ona maddi yardım edecek kabiliyette değildim. Açlık aşka galebe çaldı nihayet. Ve bir gün -gene benim beceriksizce zamparalığım yüzünden- karıyı kaçırdık. Kadın İstanbul'a gitti, mesele bitti...

Bu macera bana birkaç şiirle bir hikaye kazandırdı. Gerek hikaye gerekse şiirleri bir daha sefere yollamaya çalışacağım. Gazetelerle birlikte "Nurettin Şadan Bey" isminde bir hikaye göndermiştim her halde almışsındır.

Başka ne yazayım? **Sağır Dere**'nin "mabadını" beklediğimizi söylemeye lüzum yok. Koğuş arkadaşlarınıza ve **Ali Bey**'e selamlar. Gözlerinizden öperim kardeşim.

Raşit Kemali

25.5.943

Sevgili Kemal Tahir,

Mektubunu şimdi aldık. Revirdeki odamızdayız. Nazım Hikmet, Sarıyer'li Emin Beyle Tolstoy tercümesi üzerindeler. Ben, lûgat kitabımın yardımıyla mahut Fransızca'ya çalışıyorum. Çalışıyorum ama, dikkatimi birtürlü bu işe teksif edemiyorum. Yalnız o değil, bu öyle berbat bir huy haline geldi ki bende, mesela herhangi bir kitabı okurken müthiş zorluk çekiyorum. Şöyle: Gözlerim kitabın satırlarını çabuk çabuk deviriyor, gelgelelim muhayyele, hayalden hayale atlayarak, ekseriya hikaye mevzuları arayarak, birşey yapamama korkusuyla ezilerek, hatta çoğu sefer "bu işler çok zor ve muazzam halbuki ben..." gibi yılgınlıkla düşünerek, ekseriya da anama, karıma,

arkadaşlarımdan birine kızıp kendi kendime "dedi ki, dedim ki..." gibilerden muhakeme yürüterek zihnen meşgul oluyordum. Bir de bakıyorum ki sahifeler devrilmiş, gelgelelim kafaya birşeyler girmemiş. Acaba bu muvakkat bir devre midir? Herhalde bu yaşlarda ve bu şerait altında olan insanların başına yapışan bir illet olsa gerek. Neyse...

Bir makale tercüme ettim: "Onsekizinci asır Alman Klasik Edebiyatı ve Hürriyet Fikirleri" Serlavhalı. Makaleyi okuyacak olanlar, muharriri -laf aramızda- Alman edebiyatındaki vukufuna peh peh diyecekler. Meğer bizdeki mütefekkir ve "doktor"ların ekserisi böyle aşiremento yoluyla alim ve mütefekkir olurlarmış. Ben buna "Peyami Safaizm" diyorum.

Yarın tam dört ay cezam kalıyor. Nazım Hikmet'in ihmalini Piraye Yenge dolayısıyla mazur görüyorsun. Dört aylık cezası kalan bir mahpusun kafasında neler, ne tasavvurlar, ne kaygular bulunabileceğini tahmin edersen, beni de ihmalimden dolayı mazur görürsün sanırım. Mamafi tahliyeden sonra, fırsat bulabilirsem ve sen de o zamana kadar çıkmazsan, seni odanda ziyareti ahdettim. Adana'dan Malatya pek uzak değildir. Diyarbakır'daki kadının başından inşallah böyle şeyler geçmemiştir. Yoksa bu dedikodular ne ayıp değil mi? Biz "bizim çivimiz burjuvaların duvarına" derken, bu ne halttır yahu!

Yeni hiçbir şey yazmıyorum. Eldekileri tamir edip arasıra **Yürüyüş**'e gönderiyorum.

Yeni yazı yazmak için mevzuum var. Fakat öyle tereddüt ve buhran anları geçiriyordum ki.. Herhalde yeni bir sıçrayış için birikme oluyor. Ben bunu bilhassa böyle düşünüyorum, çünkü "artık bende atacak barut kalmadı!" şeklinde -belki- yersiz bir düşünce kafamda icrayı hükmetmede.

Nurullah Ataç'ın yeğeni bay Hikmet'i buradan tanıyorum. Hatrımda kaldığına göre mal beyanında bulunmadığı için, bir gün hapislikle bizim oteli teşrif etmişti. Bursa'da bir de dişçi amcaları vardı sanıyorum. Kendileri bütün şekil ve şemailleriyle gözlerimin önüne geldiler. Çok çok selamlar...

Mektubunu kahkahayla okuduk. Orospu kızını vuran herif hakkında yazdıklarını -geçen ve bu mektuptakileri- hiçbir

şey katmadan alt alta sıralarsak, orijinal ve mükemmel bir küçük hikaye olacak. Melodramatik bir mevzuu bundan daha realist işlemek herhalde çok zor.

Baki hoşçakal. Dostlarına selamlar. Gözlerini öperim kardeşim.

Raşit

Kardeşim Kemal Tahir,

Size uzun uzun mektup yazmak için havadisim yok. Yalnız kısmen bitmiş fakat üzerinde ince ince çalışılması icabeden bir sürü hikaye ve şiirim var. Sizin tabirinizle "şahane tembellik"ten sıyrıldım. Çalışmaya başladım.

Adının "Çırçır Katibi" olacağını sandığım bir hikayeyi ikmalle meşgulüm. Size de bir kopyasını gönderirim. Bunun haricinde fransızca ve felsefe ile de meşgul olmaya çalışıyorum, meşgul olmaya çalışıyorum dedim çünkü üç karpuzu bir kolduğa sığdırmak zor oluyor, tuhaf değil mi vakit bulamıyorum, bulamıyoruz. Dışarda olanlar belki bu sözüme şaşarlar. Fakat sizin de başınızda olduğu için şaşmazsınız.

Sizin yeni hikâyelerinize intizar etmedeyiz. Başkaca yazacak bir şey olmadığından hasretle gözlerinizi öper Sinop'daki arkadaşlara selam eder mektubumu bitiririm kardeşim.

Raşit Kemali

(Nazım Hikmet'ten Kemal Tahir'e Mektuplar" kitabındaki N. Hikmet'in 76 nolu mektubun sonuna Orhan Kemal'in ilave ettiği mektup. Mektup eski Türkçe)

19.5.943

Kardeşim Kemal Tahir,

Geçen gün sana yazamadım? yalnız selamla iktifa ettim. tabii bu tembelliğimden dolayı beni affetmişsindir...

İkisini de aynı anda aldığımız iki mektubunu hazla, bilhassa kahkalarla okuduk. Senin oradaki hayatına imrenmemek

kabil değil. Aman ha Kemal yerinden kıpırdama. Gerçi Nazım Hikmet'le bir arada bulunmak zevk ve rahatların en haşmetlisine dahi göz kırpmadan değişilir ama gene de şu yirminci yıl dönemine kadar beklesen fena olmaz.

Her Cumhuriyet Bayramı yaklaşırken af balonları da uçmağa başlar. Bu seferki Cumhuriyet Bayramı Cumhuriyet Bayramlarının kodamanı. Tabii onun şerefine uçacak balon da kodaman olacak. Nazım Hikmet bu kodaman balondan herhalde bahsediyordur. Çünkü şu anda karşımda ağzında piposu önünde "asar-ı atika"dan addettiğim daktilosu, harıl harıl döktürüyor. Sen oradan İsmet Paşa'nın akrabalarından, biz Churchill ve İsmet İnönü mülakatını dinleyen ve sözlerine inanılır kimselerden havadis aldığımıza göre bu işi, bu af işini bir kuşa benzetecekler galiba. Haydi inşallah. O zaman İstanbul'da buluşur, senelerdenberi böyle mektuplarla konuşmanın mahrumiyetini bir anda çıkarıverirdik. Mamafih, eğer ben çıktıktan sonra daha bir hayli yatarsanız, ben de bir parça paralanırsam herhalde gelir seni orada anlata anlata bitiremeyip bizi boyuna imrendirdiğin meşhur odanda seni bastırırım. Fakat çık birader, çık ta Nazımların evinde, Piraye yengenin masasında buluşup konuşalım.

Sana **Ayşeyle Fatma** diye bir küçük hikaye yolluyorum..Yeni nesil hakkında senin yazdıklarına benzeyen taraflar olduğu için bilhassa gönderiyorum, yalnız bir şartla ki bu hikaye bir tek nüshadır? Okuduktan sonra iade ediver. Kemal Sülker geldi. O benim eski bir arkadaşım, mektep arkadaşım (!)dır. Çok şirin, bilhassa fevkalade samimi ve tasannûdan uzak bir delikanlı. Sana mektup yazdığım zaman selamını bildirmemi, kardeşin Ratip Tahir vasıtasiyle gönderdiği Fransızca kitapları alıp almadığını yazmanı istiyor.

İşte böyle Kemal Tahir. Dostlarına selamlar. Gözlerinden öperim.

Sevgili kardeşim. Benim 130 günüm kaldı çıkmaya.

Raşit Kemali

Bursa: 10/6/43

Kemal Tahir,

Sana bir küçük hikaye daha gönderiyorum. Bir aşk mektubu. Geçen sefer **Bir Ölüye Dair**'i göndermiştim. Bilmem bu hikayelerde nisbi de olsa bir (Çehov) kokusu sezecek misin? Son günlerde onun küçük bir kitabını okumuştum.. Tembellik ve dehşetli avarelik hâlâ berdevam. Birkaç büyük ve bir sürü de küçük hikaye, tekrar gözden geçirilip, tashih edilip, temize çekilmek ihtiyacındalar. Fakat namussuz bir tembellik yakamı birtürlü bırakmıyor.

Sonra bilhassa büyük hikaye olabilecek birkaç mevzu kafamda kendi kendini yazıp duruyor. Kağıdı kalemi alıp oturmak dehşetli ağırıma gidiyor. Diğer taraftan bu avareliğim ve kafamda daldan dala atlar gibi hızla gelip geçen mevzuların kaçtığına üzülerek dehşetli azap çekiyorum. Şu üç ay çabucak geçse de bu berbat gönül ve kafa rahatsızlığı bitse.

Bu gece ilk defa, galiba senelerdenberi ilk defa karımı ve anamı, babamı rüyamda gördüm. Okadar kısa, okadar çabuk biten bir rüya ki.. Tahliye olmuşum. Eve gidiyorum. Babamın elini öpüyorum. Karımın elini sıkıyorum. Kızımı kucaklamak istiyorum. O ağlayarak kaçıyor. Derken uyanıyorum.

Sahne, her zaman tasarladığım şeyin, yani düşündüğüm manzaranın rüyalaşmış hali...

Şimdi vakit sabahtır. Nazım Hikmet uyuyor. Ben, revir maltasının Bursa ovasına bakan penceresi içinde sabahın üşüten, serin ve temiz havasını koklayarak bunları yazıyorum.

Bursa ovası yemyeşil. Kesif bir sis içinde. Tarlada kadınlar çalışıyor. Arkamda, revir meydancısı Yusuf alfabede, dersini heceliyor...

Hikayelerimin esaslı tenkidini mutlaka beklerim. Başkaca şayanı iş'ar havadisim yok. Ahbaplarınız ve arkadaşlarınıza selamlar. Gözlerinizi öperim kardeşim.

Raşit Kemali

Gazeteci Alaaddin Bey'in çok selamı var. Hani şu vaktiyle İstanbul hapishanesinde bir bahse girmişsiniz. Galiba Al-

manya'nın bize taarruz edip etmiyeceği meselesine dair. İşte o Alaaddin Bey.

R.

Bursa: 13/8/943

Sevgili Kemal Tahir,

Evvela nişanınızı tebrik eder, karı koca bir yastıkta kocamanızı -Cenab-ı Hak'dan değil- siz dostlarımdan bekler ve temenni ederim. Şu veya bu şaiyalar bertaraf, bugünkü vaziyette sırtında on sene ceza bulunan bir insanı kendine hayat yoldaşı seçen mert yengemizi cesaret ve civanmertliğinden dolayı nekadar tebrik ve tebcil etsem az. Bilhassa son nesil genç kız ve delikanlılarımızın böyle ince görülen ve fedakarlıklardan uzak yetiştiklerini görmekten mütevellit duyduğumuz teessür zail oldu. Demek böyleleri varmış da, bizim miyop (!) gözlerimiz görmüyormuş. Yarına olan güvenimiz nasıl artmaz!

Gelelim benim hikayeler hakkında yazdıklarınıza.. Çok iyi şeyler yazmışsın, Kemal Tahir.. Desene ki ben şöyle böyle, basbayağı adam oldum. Hikayeci oldum ha? Hele "Türk edebiyatında böyle güzel hikaye okumadım" demen beni gururumdan yaprak yaprak etti, hâlâ da ediyor. Bu sözlere, gerek senin, gerekse Nazım Hikmet'in arkadaşlığına ve teşviklerinize layık insan, arkadaş ve sanatkar olmağa çalışacağım.

Bunlardan mada bir de büyük hikayem var. Bizim revire ait. İmkan olsaydı sana bunun bir kopyasını yollardım. Fakat Kemal Tahir şimdilik buna imkan yok.

Bu bahsı kaparken sana iki şiir yolladığımı ilave eder, beni hikayelerimden dolayı şımartacak kadar pehpehlediğin için tekrar tekrar teşekkür ederim.

Gelecek mektubumda Nazım Hikmet'e ait yeni şeyler, yeni menkıbeler hatıra defterimden kopya edeceğimi vadeyler, mektubuma burada -mündericatımın çokluğu, sahifelerimin azlığı dolayısiyle, kemal-i teessürle kısa kesip- nihayet verir, gözlerini öperim.

Raşit Kemali

- E K M E K -

Bizi el kapısına köle eden de sensin,
Elleri kapımıza köle eden de sen:
Ekmek!

Senin için elpençe divan beklemek
Arsız ve hodbin,
Rugan iskarpinlerin
Önünde.

Analarımız senin için yetiştirdi
Senin için bu ellere yolladı bizi.
Bizse seni koca göbekli mağazalarda unutup
-Bu yaşanası dünyada-
Gırtlakladık birbirimizi.
Sen şol afet-i can sın kim
Güzelliğinle gelmiyeceksin bize.
Biz de sarıldık tüfeklerimize,
Seni fethedeceğiz!
Bursa: 943

- G E L -

Gel,
Gel benim dinsiz, fakat imanlı sevgilim
Gel seninle kuşlar gibi sevişelim.
Kurşun kubbelere pisleyerek sevişen
Kuşlar gibi.
Askı kağıdı, izinname, falan filan...
Bir çocuğumuz olsun
Nüfus, tapu, sicil kayıtlarına sığmayan
Kocaman
Bir çocuğumuz.

Bir takım insanlardan uzak olsun
Fakat dünyaya ve bütün insanlara yakın!

Bursa 943
R a ş i t

28.8.43

Sevgili Kemal Tahir,

Bilmem bu, hapishaneden yazacağım son mektup mu acaba? Bugün -27 ağustos Cuma ikindi üstü- tamamı tamamına yirmidokuz günüm kaldı. Fakat bu keyfiyet, emin ol beni kat'iyen sevindirmiyor. Hürriyete kavuşmak hem bir ihtiyaçtır, hem de en büyük arzu ama, Nazım Hikmet'ten ayrılmak bahasına olacak olan bu hürriyetin gözümde bir pul kıymeti yok. Bunları yazarken, dar düşünceli bir softa mantalitesiyle ve bol keseden, hatta bir parça da sevinçten, yahut Nazım Hikmet'e hulûs çakmaktan dolayı bir vesile olduğu için yazdım sanma. Bil'akis.. Yatağında sık sık hastalanıp koca bir çocuk şikayetleriyle oflayan, ağlayan, meydan bulsa aşırı naz etmeye fevkalade mütemayil bulunan Nazım Hikmet'ten belki gına geldi. Arasıra birbirimize dik dik laflar çaktığımız oluyor, fakat bütün bu beşeri noksanlar haricinde ondan ayrıldığıma daha doğrusu ayrılacağıma dair hüküm gününün yaklaşması içime fena halde dokunuyor. Ben Nazım Hikmet'te anamı, babamı, ağabeyimi, küçük kardeşimi, bunlardan sonra da evvela ilkokul öğretmenimi, arkasından ortaokul ve lise hocalarımı, hatta üniversite profesörlerimden daha yüksek birisini buldum. Nazım Hikmet'i, geçici, onun insani, hem de en hagaragort- bu onun tabiridir- insanı, en softa, en çekilmez insanı bir an içinde kendine bend ve hayran eden şen, şuh, politikacı Nazım Hikmet'i değil, bir memlekette bir devir yaratmış, yeni, yepyeni bir çığır açmış Nazım Hikmet'i, mütefekkir, münekkit, hoca, ahlak metotlarını evvela kendi nefsine tatbik eden ahlakçı Nazım Hikmet'i, bilerek, düşünerek sevdim ve bağlandım. Onun için yüreğimde tuhaf bir üzüntü var: zannediyorum ki, Nazım Hikmet'ten ay-

rılıp Adana'ya gidince, artık ne hikaye, ne şiir yazabileceğim... Bu, benim hikayelerimde onun yüzde yüz tamiri vardı da ondan ayrılınca böyle bir ustanın yardımı olmadığı için bir daha hiçbirşey beceremiyeceğim demek değil, ama büsbütün de değil, evet Nazım Hikmet'ten ayrılınca onun birçok küçük yardımlarından mahrum kalacağım. Fakat birşey kazanacağım: Senin kazandığın şeyi.. Yani herhangi bir sanat eserine başlarken -tabii şiir ve hikaye- plan, nüans ve saire gibi teknik meseleleri evvela yalnız başıma tesbit edeceğim. Bu tesbitten sonra tatbik edeceğim ve bütün girdi çıktısından sonra Nazım Hikmet'e ve sana yollayacağım. Bu yollanacak eser, benim bütün kabiliyet kaynaklarımın bütün imkanlarının elinden çıkmış olacak ki, artık bence yapılacak iş kalmayacak. O zaman siz, şöyle yap, böyle yap diyeceksiniz. Sen şimdi bu merhaledesin. Ben, hâlâ bu merhaleye varamadım. Mesela bir hikayeye başlarken - büyük hikayeye- mevzuu ona peşin anlatmak, hikayeye başladıktan yirmi, otuz, bazan elli sahife sonra ona okumak ihtiyacını duyuyorum. eğer o- "fekalade... Aferin Raşit..." falan derse dehşetli bir enerjiyle tekrar işe sarılıyorum, yok eğer "fena değil.. Şurası şöyle olmasa da burası böyle olsa..." falan derse, artık hikaye gözümden düşmüştür. Onu tekrar gözüme sokmak için vacib-ül nücut bile önayak olamaz.

İşte böyle Kemal Tahir.. Ben Nazım Hikmet'i bir parça da bunlardan fakat daha ziyade, daha, yok başka şeyden dolayı, onun insanlığından dolayı onu seviyorum ve ayrılmak, hürriyete kavuşmak bahasına dahi olsa, zor geliyor.

Çıktıktan sonra bazı projelerim vardı. Galiba gene suya düşecek. Şiir ve hikayelerimi neşretmek istiyorum. Mesela ilk kitabım **2000 Senesine Şiirler** ismiyle otuzbeş şiirimin mecmuası olacaktı. Arkasından bir hikaye kitabı, UYKU. Arkasından bir başka hikaye kitabı, arkasından iki büyük hikayeden müteşekkil daha bir başka hikaye kitabı, onun arkasından**18 Yaşım** büyük hikayesi, ondan sonra **Niyazi'nin Mahallesi** ismindeki büyük hikaye -ki bundan sana hiç bahsetmedim sanıyorum- ve bu kalabalık faaliyetin arkasını alınca ilk roman tecrübeme başlayacaktım. Roman tecrübem şu, hani

sana da pasajlar göndermiştim.. Babamın Fırka macerasını hikaye eden büyük hikaye.. Fakat evdeki pazar çarşıya uymuyor. Kimbilir, belki de birkaç sene sessiz oturmak lazım gelecek.

Revire ait büyük hikayemi artık Adana'da tashih edebileceğim. Tabii, bir kopyasını da sana yollarım.

Adana'ya gidince tekrar tezgaha konulacak bir alay büyük ve küçük hikayelerim var ki, hepsinin mevzuu ana hatlarında kafamda duruyor. Fakat burada bir türlü ikmale fırsat değil imkan bulamıyorum. Mesela onlardan birisinin mevzuu şu:

Necati isminde bir delikanlı var. Bu işçidir. Hapisanede yedi sene yatmasına, fevkalade cahil olmasına rağmen yüreğinde insanlara karşı iyi hisler taşıyan, kafasında, birgün büyük bir musikişinas, yahut şair, yahut da hikayeci olmak gayelerini taşıyan, bunu yalnız taşıyan değil, kendinden aşağı gördüğü insanlara kendisini bir sanatkar gibi kabul ettirmeyi nefsine karşı ihtiyaç sayan bir delikanlı var. Günün birinde hapisanede bir komüniste rastlıyor. Bu adam Necati'yi okutuyor, şuurlandırıyor ve gayelerinin birgün tahakkuk edeceğine onu inandırıyor. -Zaten Necati'nin hapisane hayatındaki durumu onun ne tipte bir insan olduğunu da anlatacak..-

Neyse.. Necati iyi bir insan olarak hapisaneden çıkıyor. Dışarıda, cemiyetin lakayt, idealsiz, hiçbir şeye inanmayan, alelade ticaret ruhlu afmosferi içinde, polisin daimi takibi falan, tekrar bir suç işleyip içeri düşüyor. Bu Necati tipi tamamiyle otantik bir tiptir. Onu bir hayli yazdım, sana şimdi ondan bir miktar kopye edeceğim.

İşte böyle Kemal Tahir.. Çıktıktan sonra, eğer siz çıkmazsanız -ki herhalde çıkacaksınız- ilk fırsatta seni görmek istiyorum. Gözlerini öperim, aziz kardeşim. Dostlarına selamlar.

R.K.

Geçelim hikayemize:

-I-

Hapisanede küçük büyük herkesin "hoca" dediği öğretmen Daniş hapisane idaresinin, öteki mahpuslarla sık sık temas edememesi için ayırdığı revirdeki odasında, masası ba-

şında kitap okuyordu. Bu, felsefeye dair, Rusça bir kitaptı. Öğretmen Daniş, odanın, kapıdan girince tam karşısındaki bir tek penceresi önünde, içeriye bir sütun gibi vuran sabah güneşinin altında, rahat, sakin ve adeta mesuttu. Oysa ki bu mesut görünen adam otuz sene ağır hapse mahkumdu. Geride bir karısı, verem olduğundan endişe ettiği yetişmiş bir kızı, ve kollejde bir oğlu vardı. Halbuki öğretmen Daniş'in bir kenarda birikmiş on parası bile yoktu..

Onu böyle sakin, böyle rahat, ve bir çift iskarpinin kırk elli liraya satıldığı bu ikinci harp dünyasında adeta endişesiz görenler "dünyayla alakasını kesmiş!" derlerdi. Halbuki o, bilhassa şu anda, yani önündeki felsefe kitabını okurken kafasında değil, yüreğinde, öyle aydınlık, öyle ferah, öyle pırıl pırıl bir dünya taşıyordu ki.. Fakat çok kimse, bilhassa yabancılar bunu bilmiyorlardı şüphesiz..

Öğretmen Daniş, sandalyesinde birdenbire doğruldu. Gerindi, esnedi ve karşısındaki karyolada Fransızca'ya çalışan genç arkadaşına sevgiyle baktı.

Bu, yirmidokuz yaşlarında bir adamdı. Zayıftı. saçlarının yarısından çoğu ağarmıştı. Bilhassa bugün hergünden daha zayıf ve sinirli görünüyordu. Önündeki büyük bir lûgat kitabında zayıf parmaklarının sinirli hareketleriyle yaprakları acele acele çevirerek bir kelime arıyordu ki, gözü birden öğretmen Daniş'e ilişti. Bakıştılar.

-Ne arıyordun kardeşim? Söyle, söyleyivereyim.. Diyen öğretmen Daniş şefkatle, ve bütün iddialardan uzak konuştu. Beriki leblebiden nem kapan, çok asabi biri olduğu halde, öğretmen Daniş'in sualinde "öğretmek iddiasını güden" tarafı bulmayı düşünmedi bile..

-Lamentable! dedi.

Öğretmen Daniş, küçük mavi gözlerini yumdu, üst dudağını yaladı:

- Acıklı.. merhamete şayan...

Diye tercüme etti.

Kemal -Fransızca'ya çalışanın ismi Kemal'di- tekrar dersine koyuldu. Ve öğretmen Daniş'i unuttu.

Öğretmen Daniş, karşısında, hırsla, inatla, ona bir parça da zoraki gibi gelen bir gayretle, defter, diksiyoner ve Fransızca bir mecmua arasında, bir sinir yığını gibi kımıldayan, bazan yüzünü nefretle buruşturan fakat bütün bu isteksiz hallerine rağmen habire çalışıp didinen genç arkadaşına baktıktan sonra gözlerini kitabına indirdi ve okumasına devam etti.

Dışarda revir maltasının duvar saati ağır ağır onu vuruyordu.

Oda kapısı hızla açıldı. Necati girdi. Bu, dağınık, kıvırcık, saçları çok uzun ve kirli, sakalı iyice uzamış, üstü başı harapca bir delikanlıydı ki, sırtında omuzları geniş, etekleri dizlerine sarkan, vaktiyle çok usta bir terzi elinden çıkmış ve ağır kumaşlı bu ceketi ona öğretmen Daniş hediye etmişti.

Necati zıpır, fakat daha ziyade çocukça bir sevinci taşıyan haliyle

-Merhaba hocam!

Diye öğretmen Daniş'i selamladı.

Öğretmen Daniş sakin ve ağırdı.

-Merhaba Necati, gel bakalım... Diye mırıldandı.

Beriki, elinde tuttuğu beyaz bir kitabı, Maksim Gorki'den çevrilmiş "**Aşk Rüyası**" isimli kitabı uzatarak:

-Bitirdim hocam! Dedi. Başka var mı?

Uzun sivri burnu, şiş gözleri, çökük avurtlarıyla öğretmen Daniş'e baktı. Bakıştılar. Öğretmen Daniş sordu:

- Beyendin mi?

Necati, içinde biriken heyecanı tutamıyorak:

- Enfes! Dedi. Hocam, ille o, şey hikayesi.. Neydi ismi?

Şehadet parmağını ısırıp düşünürken, beri yanda Kemal, Fransızcaya çalışmakta olan adam, bir an gözlerini usulcacık Necati'ye kaldırdı. "Bu sözleri, Maksim Gorki'nin hikayelerini, bu kadar serbest halleri" bir türlü ona, Necati'ye layık göremediği bu "daha hayatında mektep kapısından içeri girmemiş" adama bu "deliye" bu "zıpır"a baktı, bakmasiyle dişlerini sıkıp yüzünü buruşturması bir oldu. "Bok! Diye aklından geçirdi. Adam olmuş!"

Öğretmen Daniş ne ona, ne ötekine sezdirmeden onlara

baktı. Kemal'in aklından geçenlere, şimdi Necati'nin bilhassa aldığı vaziyet ve odaya girerken takındığı tavırlarla sırf Kemal'i kızdırmak için yaptığı hareketlere dikkat etmişti.

- Demek beyendin!...

Necati hâlâ düşünüyordu:

- Dur hocam.. Dedi. İsmi aklıma gelmedi.. Canım hani şu bir mürettip çocuk vardı, hasta olur, hastane koğuşunda uzun boylu, korkunç yüzlü bir adamın kızkardeşine sevdalanır.

- Ha anladım.. Demek en hoşuna o gitti?

- Evet hocam..

Ve gayet laubali, çok samimi bir arkadaş haliyle, bir parça da Kemal'i kızdırmak için, öğretmen Daniş'e sokuldu.

(Burada kesmek zarureti hasıl oldu, affet!)

R.K.

Kardeşim Kemal Tahir,

Bana epeydenberi ayrı mektup yazmadığın için özür yerine kendine adeta küfrediyorsun. Niçin? Ayrı ayrı mektup yolladığın zamanlar ne oluyordu? Nazım Hikmet'inkini ben okuyordum, benimkini o okuyordu. Anha minha hepsi bir kapıya çıkmıyor mu? Belki bir parça daha uzun oluyordu, okadar.

Yeni hikayeler üzerinde çalışmaktan bana mektup yazacak vaktin olmasın, ben daha çok memnun olurum. Keşke ben de öyle olsam da dostlara bu meşrû sebepten dolayı mektup rötarları yapsam...

Nuri Tahir'in senin vasıtanla bize gelen mektubundan öğrendiğime göre, mahut "renk, koku, ahenk" kelimelerinden neyi kastettiğini anladık. mesele kalmadı demektir. Olsa olsa sırf bir sui'tefehhüm, okadar.

Benden yeni hikayeler istiyorsun. Son günleri hikaye cihetinden belki bir parça tembel geçiriyorsam da bunu telafi eden taraf var. Mesela Fransızca'yla felsefe ciheti tarafı ağır basıyor. Mamafih pek de boş durmuş değilim. Bazı küçük hikayeler yazdım. Bunlar esasta bitmiş sayılırlar. Diğer taraftan iki büyük hi-

kaye de aşağı yukarı bitmiştir. Kendi hayatıma ait olan büyük hikayemden pasajlar göndereceğim. Onun için bu mektubum burada bitsin. Pasajlara geçeyim.

Henüz ismini koymadığım büyük hikayem böyle başlıyor-

"Birinci Kısım"

Şubat ortalarıydı. Yağmur gittikçe hızlanıyor, arada kuvvetle gök gürlüyordu. Annem, babama yazdığı mektuptan başını kaldırdı, sordu:

- Gidecek misin yarın? Oğlunu Ceyhan'a gönderdim diye yazayım mı babana?

Ben sözde ders çalışıyordum. İsteksizce:

- Gideceğiz bakalım, gideceğiz! Dedim. Sevindi.

- Şu hasta halimde beni oralara kadar yorma oğlum. Kemiklerim tutmuyor zere..

Ona hem acıyor, hem kızıyordum. Ceyhan'a, tarlalara gitmek içime bütün ağırlığıyla çökmüştü. Pamuk tohumunun toprağa atıldığı bu yağışlı havalarda diz boyu çamura bata çıka dolaşmak...

Vakit geceyarısını geçiyordu. Biri üç, öteki sekiz, en büyükleri onbir yaşındaki üç kızkardeşim birbirine sokularak çoktan uyumuşlardı. Ben, riyaziye kitabımın arasına sakladığım bir kız resmine dalmış bakıyordum. Bu kız benim sevgilimdi. Asfalt caddenin sağında, Girit'li kahvesinin karşısına rastlayan inişli çıkışlı buğday tarlasından Setbaşı'na doğru giderken sol koldaki beton evin kızlarından ortancası.

Her sabah evden mektebe diye çıkardım. Dörtyol'un ağzına gelince Gazi ile Ham Reis'i beklerdim. Onlar benden önce gelmişlerse hep beraber yola düzülürdük. Yolda güle söyliye, kedileri kovalıya, köpekleri taşlaya, asfaltın üstünde yağ gibi kayan pırıl pırıl otomobillere hayranlıkla baka baka Girit'li Mustafa'nın kahvesine geldiğimiz zaman çoğu sefer onu yatakta bulurduk. Mustafa, Türkçeyi Rum şivesiyle konuşan uzun boylu, zayıf bir Girit'li delikanlısıydı ki, benimkinin ablasiyle sevişirdi.

Otuzu aşkındı. Bohçacılık yapan, kırışık yüzlü beyaz annesi ve sarı saçlı güzel kızkardeşiyle kahvenin arkasındaki Giritli Mahallesi'nde iki göz bir mutfaktan ibaret evlerinde otururlardı.

Kahve çok pencereli büyük bir kibrit kutusuna benzerdi. Demir parmaklıklı bahçesinde okaliptüsler, ıtırlar, selviler, gül fidanları ve şebboylar dikiliydi. Şehirden epeyce uzak olan kahveye kış günleri hemen hemen müşteri gelmezdi. Fakat biz, yani ben, Gazi, Ham Reis istediği kadar yağmur yağsın, fırtına kopsun mutlaka kahveye damlar, ocağı yakardık. Mustafa o zamanlar kahvede yatar kalkardı. Bizi görünce yataktan don-paça fırlar, acele acele giyinirdi. Herbirimiz bir iş tutardık: Ben bitişik bakkaldan ceviziçiyle sıcak ekmek alırdım. Ham Reis ocağı yakardı, Gazi yuvarlak demir masaya çay bardaklarını dizerdi. kahvaltı edilirken sevgililerimizden konuşurduk. Gece saat onikide, biz gittikten sonra ehemmiyetli bir hadise olmuşsa Mustafa bunu büyük bir ciddiyetle anlatır, biz merakla sualler sorardık. Mesela derdi ki: ".....tam yatacaktım, bir otomobil geldi, korna çaldı, durdu. Baktım bir alay kadın erkek indiler, onlara girdiler....."

Gazi'yle beni bir meraktır alırdı: "Gece yatısına gelen bu misafirler kim acaba? Dünürcü olmasınlar? Ya dünürcüyseler? Ya aksi babaları onları verirse? Diye tasalanır, sahiden iş olmuş bitmiş, söz kesilmiş gibi bizi bir kıskançlık alırdı. Bağırırdık çağırırdık, asıp keseceğimizden dem vururdum...

Gazi benim sevgilimin amcasının kızıyla sevişirdi. Kız öksüz olduğu için küçükdenberi bizimkilerde büyümüş, orayı baba ocağı bilmişti. Çoğu geceler ben, Gazi, kahveci Mustafa sevgililerimizi karşı tarladaki turunç ağaçlarının altında bekler, onlara ıslıkla parola verirdik. Onlar misafirliğe gidiyoruz diye evden çıkarlarmış. Karşıdan titrek beyaz gölgeler gibi gelirlerdi. her seferinde de sapsarı yüzleri, donmuş elleriyle sinirli hareketler yaparlardı:

- Ay vallahi babam görecek diye ödüm koptu!
- Bu bizimki delilik billahi. Gece vakti böyle...

Benimki elimi tutar, yüreğinin üstüne koyardı:

- Bak nasıl çarpıyor! Kırk güne kadar ölürsem sebep sensin!

Yaş ve kaypak toprakta ıslak saplara sürünerek her birimiz sevgilisini elinden çeker, fısıldaşa fısıldaşa ayrı birer istikamette kaybolurduk.

Ham Reis yalnız kalırdı. Bir cigara yakar, arasıra öksürerek yanık bir şarkıyı hafif hafif mırıldanır, turunçların altında bizi beklerdi. Hiçbirimizi zerre kadar kıskanmazdı. İkide bir de, çapaklanan takma gözünü çıkarıp mendiliyle silerek kesik kesik konuşur, bizim menfaatimizi bizden çok kollardı. Öyle ayazlı geceler oldu ki sabahlara kadar dişlerimiz çatır çatır vurarak sevgilileri bekledik. O da yanımızdaydı. Yağışlı, karanlık gündüzlerde sevgililerimize söz atanları çamurlara bulayarak bayıltıncaya kadar dövdük. O bizden çok yumruk salladı. Sevgililerimizle sinemaya gitmek icabetti, yeni ayakkabısını çıkarıp verdi. Bayram günlerinde sevgililerimize çiçekli kutularla şeker yollamak için paramız yetişmedi, Ham Reis kendi harçlığıyle paralarımızı tamamladı ve borç lafını ağzına almadı. Bizim keyfimiz için mektepten kaçtı, bütün bir kış beraber mektepten kaçtık. Gazi'yle ben sevgililerimizle birlikte ıssız bağ çardaklarında saatlerce kaldığımız oldu, bizi tevekkülle bekledi. "Nerde kaldınız? Beni ne bekletiyorsunuz? Sizden yiğip içtiğim mi var? Ben sizin babanızın uşağı mıyım?" demedi. Bazı kimseler ona "kodoşluk ediyorsun!", "boynuzlu!" dediler, aldırmadı, gülüp geçti. O, kızların üçüyle de dosttu. Onlara bizim karılarımız, kendisinin de kızkardeşleri gözüyle bakardı. Sokakta, çarşıda, kırda, pazarda kızların hangisine, nerde rastladıysa yakaladı, nerden gelip nereye gittiklerini bir ağabey gibi sordu. Sırasında azarladı, dövdü, evlerine yolladı. Kızlar da "Sana ne? Sen bizim amirimiz misin? Nene lazım senin?" Demediler. Onu ağabey tanıdılar ve sevdiler...

Annem yazdığı mektubu zarfa koyarken bana:

- Sen de iki satır bir şey yazsana babana! Dedi.

İstemiye istemiye kağıdı kalemi aldım, iki satır yazdım, kaldım. Çünkü aklıma babam gelince nedenini anlıyamadığım bir korkuya tutulurdum: Çatık kaşlı, iri gövdeli, kalın sesli bir

korku. Serbest Fırka- Halk Fırkası mücadelelerine o da başka bir Fırka'yla karışmıştı. O seneleri şöyle hatırlıyorum: Dar ve loş bir sokakta karşılıklı iki yüksek konak. Bu konaklardan birisi bizim konağımız. Mekteplerde elişi dersinde marifetli talebelerin yaptıkları mukavva konaklara benziyen bizim evin üst katındaki odalar geniş ve aydınlıktı. İçinde güneş eksik olmıyan bir sofa ki gıcır gıcır silinmekten tahtalar sarı kehribar gibiydi. Evin altı ağır beyaz taşlarla döşeliydi. Avlu sessizdi, rutubetliydi, korkunçtu. Eski bir Ermeni evi olduğundan mı ne, onlara dair işittiğim mübalağalı hikayeleri hatırlar, birbirine yakın iki sahanlıkta sıkı sıkıya örtük köhne kapıları açılacak, sanki içerden sarı yüzlü korkunç Ermeniler çıkacak gibi gelirdi.

Gün geldi bu konak babamın Fırka binası oldu. Ağır beyaz taşlarla döşeli olan sessiz, rutubetli, korkunç avlu insanla doldu, boşaldı. Yalın ayaklarla yemenili, çarıklı, iskarpinli ayaklar aynı taşlara bastılar. Şimdi yüzlerini hayal meyal hatırladığım, fakat hangi cins ve hangi sınıfa mensup olduklarını kestiremiyeceğim insanlara nutuklar söylendi, eller çırpıldı, kinle sallanan yumruklar havada kavisler çizdi. Cigara dumanlarıyla kesifleşen bu gürültülü patırtılı avluyu ben sofanın budak deliklerinden seyrederdim. Şimdi hatırladığıma göre babam Halk Fırkası'ndan da, Serbest Fırka'dan da ayrı siyaset güdüyordu. Yani Ömer'in adaletiyle Muhammed'in saf islamlığını karıştıracak, diğer taraftan Garbın makine tekniğini bütün imkanlarıyla memlekete sokacaktı. Bununla beraber kuvvetle bildiğim şu ki o, Allah'la kulun arasından peygamberi bile çıkaracak kadar liberal bir müslümandı. **Kur'an**ın "kısasa kısas" diyen ahkamına dayanarak kurtla kuzuyu bir arada yaşatmanın yolunu bulmak istiyordu. Her neyse...Onun bugün dahi bir türlü fırsat bulup tetkik edemediğim ideolojisi belki buydu, belki bu da değildi de ben üzerimdeki intibalardan dolayı böyle bir neticeye varıyordum. Burası bence şüphelidir...

Yüz sahifesi yazılan aynı hikayemden bir küçük pasaj daha:

Annem Adana'nın yerlisiydi. Akrabaları gayet

zengin oldukları halde ne kendileri, ne de çocukları kat'iyyen bize benzemezlerdi. Mesela ben ve erkek kardeşim kısa pantalonlar giyerdik. Parlak derili iskarpinlerimiz, frenk gömleklerimiz, beyaz şemsisiperlerimiz vardı. Onlarsa erkek kız aşağı yukarı aynı biçim ve aynı renkten uzun entarilerle dolaşırlar, donsuz oldukları için oturdukları vakit her yanları görünürdü. Üstleri başları yağ, pas, çamur, toz içinde gözleri çapaklı ve trahomluydu. Vakitli vakitsiz yemek yerlerdi? ellerindeki bazlamaları, ıslatılmış yufka ekmeklerini, yahut patlıcan dolmalarını, yağlı et parçalarını şuraya buraya süre süre dolaşırlardı. Ağrılı gözleri aydınlıkta kamaştığı için bakarken gözleri kırpışır, yüzleri buruşurdu. Hele yaz günleri hiç unutmam, evin büyük sofasına sıra sıra salıncaklar kurulurdu. Uykunun göz ağrısına birebir olduğuna inanan anneler koca koca, donsuz oğlanlarını bu salıncakta yatırırlar, oğlanlar zırıl zırıl ağlarken hırstan ve sıcaktan haşlanmış gibi bitkinleşen anneler onlara ninni söyler ve salıncağı habire sallarlardı.

Biz bütün bu olanlara şaşarak, biraz da tiksinti ile bakardık.

Yemekler başka bir alemdi. Annemin akrabalarından bir Durmuş Ağa hatırlarım. İri yarı, gözü gönlü tok bir adamdı ki ağır İngiliz laciverdinden şalvarının cep kenarları sırma işlemeliydi. Odanın ortasına kurulan ve hiç değilse evin bütün taze gelin ve kızlarının hizmet gördüğü tekerlek geniş ekmek tahtasının kenarına büyük bir azametle ilk önce o kurulurdu. Sonra sırasiyle yaşına göre daha küçük yaşdaki erkekler dizilirler, kenarları girintili çıkıntılı -ki biz buna kirtikli derizbüyük sinilerde taşınan yiyecekler sofaya dizilirdi.

Kadınların en sonra oturdukları sofrada, tahta kaşıkların bakır kaplara girip çıkmasından hasıl olan seslerle ağız şapırtılarından gayrı gürültü olmazdı. Zaten şöyle bir itikat vardı: "Yemek yerken konuşmak günahtır!"

Bu ağız şapırtılı sükût, arada, kat kat gerdanlı Durmuş ağa'nın tok sesiyle ihlal olunurdu. Çocuk analarından birine çıkışırdı:

- O çocuk üstüne döküyor. Kendin yedirsene onu!

Yahut:

- Aş dibine tutmuş. Bu nasıl avratlık anlayamadım ki..

Sofradaki kadınların hepsi beyaz başörtüleriyle sıkı sıkıya sarılırlardı....

Diğer bir pasaj: yazın harman zamanı evin reisiyle birlikte öteki erkekler köyde olurlardı. Büyükanneler de onlarla birlikte gittikleri için evde kalan ikinci derecede yaşlı kadınlar - ki gelinlik kızları, evlenecek oğulları olurdu- bağda kalırlar, sabahleyin daha güneş doğmadan gelinleri, kızları, torunlarıyle üzüm toplarlardı. Genç kızlar fingirdeye kıkırdaya, türlü maskaralıklar ede ede bir yandan üzüm keser, bir yandan da birbirlerine tane atarak kaş göz ederlerdi. Gülmesi biraz yükselip de kahkaha hududuna varanları yumruklarını böğrüne dayayan büyükanne şöyle azarlardı:

İlahi gözceğizin ışığı söne emi? O nasıl gülüş öyle kız? Bitişiklerin oğlanı duyacak diye de korkmuyor fahişe!

Azarı işiten renkten renge girerdi. Zaten kızlar komşu bağın oğlanının huduttaki dardağan ağacı üzerinden kendilerini gözetlediklerini bildikleri için kahkahalarını yükseltirlerdi.

"Bağlar bozulup da pekmezler kaynamağa başladı mı öyle bir faaliyet öyle bir şamatadır giderdi ki ev düğünlerde olduğu gibi bir arı kovanı kadar işler, siyah kazanlarda böngüldeye böngüldeye kaynayıp taşan pekmezin kokusu etrafa siner, kadınlar kepçelerle köpüğü aldıkça pekmez adeta çoğalırdı. İhtiyarlar, Hızır aleyhüsselamın kazana elini batırdığı için pekmezin böyle kabarıp taştığı itikadında olduklarından Allaha duvalar ederler, hamdler, şükürler birbirine karışırdı.

.....

İşte bu. Muhtelif pasajlar. Bu pasajlar, yüz sahife kadarı yazılmış olan bir büyük hikayeden..

Gözlerinden öperim. Hoşça kal.

R.K.

Bursa, 9.9.943

Sevgili Kemal Tahir,

Bu sana hapisaneden yazacağım mektupların sonuncusu galiba. Şu anda okadar yalnız, yapayalnızım ki.. Nazım Hikmet aşağıda, radyonun başında, bizim hapisane jandarma karakolunun yeni teğmeni ile ahbaplık etmekte.. Odamız bomboş. Dışarda yağmur şıpırtıları.. Elimde **Yurt ve Dünya** Mecmuası. **Yurt ve Dünya** Mecmuası'nda Romain Rolland'ın bir romanından bir pasaj tercümesi. Şu anda hem yapayalnızım, hem müthiş doluyum. Eğer ağlamak adetim olsaydı hüngür hüngür ağlardım. Buna imkan yok. Ben bunu çocukluktanberi müthiş bir aciz, ve bir parça da -dünün üzerimde el'an baki miraslarından bir telakki kırıntısı- karılık gibi birşey sayarım. Sanki erkeklerin hepsi erkek, insanların hepsi insan, namuslu geçinenlerin hepsi namusluymuş...

Neyse. Müteessirim..Buna sebep, az evel Nazım Hikmet'e müdafaasını yazdıran bir (erkeğin) gözlerini sile sile ağlaması. Yani bir erkek, hem de sözüm ona "vatan müdafaasında canını dişine takıp bu topraklar için kurşun atmış bir babayiğit, sırtında da hâlâ asker elbisesi olan, koskocaman bir adam, çoluk çocuk sahibi," bir erkek, bir Mehmetçik ağladı. Suçu yalancı şahitlik:

Bu adam askerden tezkere alıp köyüne geliyor. O sırada, yani bu adam köyüne geldikten bir müddet sonra, değil o köyün, civar kırk pare köyün bile "Allah(!)" gibi korktuğu birisi, demirci Ali Usta denilen bir sergerde, bir hergele bir cinayet yapıyor. Cinayetin mahiyetini elbette anladın. Bir sergerde bir cinayet yaparsa elbette taammüden yapar.. Neyse, bu zavallı vatan bekçisini zorla, yani tehdit vesaireyle kendi lehine şehadete cebrediyor. İş mahkemeye düşüyor. Mahkemede beriki, şehadetini layıkiyle yapamıyor, eline yüzüne bulaştırıyor anlaşılan, falso veriyorlar ve mahkemece "yalancı şehadetten" tevkif ediliyor. Bugün de üç sene yemiş. Fi sebilûllah, hükümet içindeki hükümetin yüzünden üç seneye mahkum olmuştur. Askercik, otuz seneye mahkum olan demirci Ali Usta tarafından "layıkıyle eda-yı şehadette bulunamadın" diye burada da, yani hapisanede de boyuna dayak yemede ve dışarıda, Allahın bol,

kulun az olduğu yerlerde uğradığı hakarete hapisanede de uğramaktadır.

Nazım Hikmet'e dedi ki:

Aman bey, kendisi haber almasın, alırsa beni dayaktan gebertir...

Ben elimden mecmuayı bıraktım. Nazım Hikmet daktiloda bir an durdu. Merakla baktık. O bu bakışın manasını sezdi. Ağlamağa, çocuk gibi ağlamağa başladı ve yumruğuyla gözlerini silerken:

Ne anamı bırakıyor, ne avradımı bey.. Dedi. Ben ondan Allahtan korkar gibi korkarım!

Nazım Hikmet hırsla:

- Kısmını değiştir! Dedi.

- Gelir bey, gelir... Nereye gitsem gelir.. Diye ümitsizce ve dehşetli bir yılgınlıkla konuştu.

Bilmem neden Kemal Tahir, bana bilhassa bu son senelerde, bir erkeğin ağlaması fena tesir ediyor. Bilmem dışarda da bu böyle devam edecek mi? Sanki, gözyaşıyla yoğrulmuş, adımbaşında hıçkıran erkek, kadın ve çocukların dolaştığı, iş işlediği dünyada şimdiye kadar hiçbir şeyin farkında değilmişim de yeni görüyor, yeni işitiyormuşum gibi kalbim yanıyor.

En son bir küçük hikaye yazdım. Bu küçük hikaye benim bir hikayemdir. -Yani şimdiye kadar yazdıklarım gibi yaşanmış bir hikaye- İsmi "Anneme"

Geçen Cumartesi işçilerle birlikte, çalışmaya diye çıkmış, ipi koparmıştık. Bir zamparalık yapalım dedik.. Tesadüf bu, kocasından yeni ayrılmış, biri memede, öteki ikibuçuk yaşında iki çocuğu olan bir kadıncağız düştü kısmetimize.. Kadını aldık bahçe aralarına götürdük. Neyse uzatmıyayım, henüz orospuluğun adap ve erkanını bile öğrenememiş bu sabık aile, halihazır tütün işçisi, anne ve orospu kadının memelerini tuttum, müthiş bir acıyla irkildi, hatta birparça da bağırdı ve:

Yapma! Dedi süt dolu...

Ne hale geldiğimi tasavvur et. O bu teessürü yanlış tefsir etti tabii.. Özür diledi. Sonunda:

Darılma bana, n'olursun darılma! Dedi. Bende çıksın..

Vallahi çok fena ağrıyor memelerim.. Haydi tut, deminki gibi tut, birdaha ses çıkarmam.. haydi..

Ben bu hikayeyi yazdım. Sana gönderemedim. Fakat herhalde Adana'dan yollarım.

İşte böyle Kemal Tahir.. İnanır mısın dışarısı beni korkutuyor. Ne karım, ne çocuğum, ne kardeşlerim, ne anam, ne babam, hiç, hiç bir şey beni sevindirmiyor. Buradan çıkmak Nazım Hikmet ve senden ebediyyen ayrılacakmışım, sanki bir daha "hasret kıyamete" kalmış gibi müthiş bir ayrılık seziyorum. Seni bir kere bile görmediğim halde, nekadar bağlandım. Seni okadar iyi tanıyor,öyle seviyorum ki.. Malum klişesiyle her hafta veya her onbeşte bir mutlaka gelen mektubunun zarfı, eğlenceli, kültürlü, zeki, müthiş münekkit yazılarına hasret kalacağım diye korkuyorum.

Sonra önümde müthiş bir dünyanın "ekmek" uçurumu başımı döndürüyor. Geçimiyle mükellef olduğum insanları beslemek, besliyebilmek korkusu. Karımın amele olması bile beni teselli edemiyor. Hayır, bugünkü dünyada, çok iyi ve çok yakından bildiğim polis, memur, jandarma, vali, arkadaş, ahbap vesaire cemigafirinin ortasına, onların borularının öttüğü bu müthiş dünyaya karımı bir işçi mahiyetiyle gönderemem. Ya ona yan bakarlarsa? Ya ben bunu görürsem?!!

Hayır hayır.. Onu asla fabrikaya göndermeyeceğim. Ne iş bulabilirsem kendim için bulacağım, ben kazanıp getireceğim, onlar yiyecek..

Kemal Tahir mektubum daha uzun olabilirdi. Dışardan çağırmışlar. Kusura bakma. Son mektubum bukadar olsun. hoşça kal. Seni kucaklar, gözlerini öperim, sevgili kardeşim.

- Seni sevenlere selamlar-

Raşit Kemali

25.11.946

Kardeşim Kemal Tahir,

Adana'ya geleli hemen hemen bir ay olduğu halde sana mektup yazmayışım herhalde taaccübüne gitmiştir. Haklısın..

İki sebepten dolayı yazamadım:

1- Kemal Sülker'e senin roman müsveddesi hakkında yazmıştım, cevap bekliyordum, alacağım cevabı bildirmek istiyordum.

2- Naci'ye (bir iş hakkında) başvurmuştum, keza cevap bekliyordum.. Sonra, yazacak mühim havadislerimin olmayışını da bunlara ekliyebilirsin.

Kemal Sülker'den cevap geldi, menfi. Cevabı aynen kopye edeyim: **Sağır Dere** romanını almış, beş on sahifesini okumuş. Hemen Zekeriya Bey'e vermiş, neşrini rica etmiştim. **Tan**'da olmazsa **Yedigün**'le konuşmasını da söylemiştim. Peki öyleyse okuyalım diye müsveddelerin hepsini aldı."

Kelleci'ye gelince: kelleci için de şunları yazıyor:

Sürgüne götürüleceği gün oturduğu ev, çalıştığı daire aranmış. Ona ait nekadar evrak, kitap, müsveddeler varsa alınmış. Kelleci'nin müsveddesi de bunlar meyanında imiş.

Gelelim Naci'ye yazdığım mektuba: tavsiyen veçhile yazdım. Bugüne kadar hâlâ -müsbet veya menfi- bir cevap gelmedi. Acaba mektup eline varmadı mı? Tekrar yazmayı manasız buluyorum. Ne dersin?

Ben terhis oldum olalı "bir iş" peşinde koşup duruyorum. Hani "iş" denilen Anka pek öyle arslan ağzında da değil, fakat benim için kimya oluyor mübarek. Ne devlet, ne de hususi müesseseler iş vermiyorlar. Patron da olamadığım için, "şahsi teşebbüs hürriyeti"nden faydalanamıyorum. Babamın ayda yaptığı 35-45 liralık bir yardımla dört nüfus geçiniyoruz... Bu kepaze şartlara dahilinde daha ne zamana kadar sürünmeye tahammül edebileceğimi bilmiyorum. Hükümetten bir pasaport istemek ve (bizi iktisaden mahvetmiyecek kadar alicenap) davranacak bir misafir diyara -muvakketen- göç etmek de aklımdan geçmiyor değil.

Şunu antrparantez kaydedeyim, peşimde birer gölge gibi dolaşan fırsatçı baylar ufak tefek (adam)lardır ki, ekmeğimi onlar elimden alıyorlar. Milli Emniyet'li veya öteki emniyetin işsiz güçsüz, aylak bayları. İşleri güçleri (hiçbir iş yapmamak ve

bir iş yapıyor hissini) verdirmekten ibaret olan bu baylar benimle de aynı zamanda (canciğer) ve işsizliğime benim kadar (müteessif) görünmekle beni aldattıklarını zan etmektedirler. Görüyorum ki hükümet -ankastin değil- beni ve çocuklarımı öldürmek istiyor. Biz de ölmemeye çalışacağız!

Yıldız senin fotoğrafa bayıldı ve (ona hitap eden bir fotoğrafın muhatabı) olmak gururuyla bir hayli böbürlendi.

Nazım'sa, adaşı tipinde hemen hemen. Yalnız gözleri mavi değil, koyu yeşil..

İşte böyle kardeş.. mektupların da onbese çıkması pek tatsız oldu hani.. İnsan sağa sola bol bol mektup yazamıyor. ha.. Sana üç Amerikan muharririnin üç ayrı romanını yolluyorum. Bilmem ama bunlar beni pek sarmadı. Belki seni sarar. Okuduktan sonra fikirlerini yazarsan memnun olurum.

Çocuklarım ellerinden öperler. Nuriye'nin selamları, gözlerini öperim kardeşim.

R a ş i t

Adresim:
Raşit Öğütcü
Han kurbü mh. 31 sokak, 28 evde
A d a n a

Kardeş:

İşsizlikten mütevellit can sıkıntısı insanı hem dalgın, hem de savruk yapıyor..

Müdür ve başgardiyan beylerle gardiyan efendilere selam ve hürmetlerimi söyleyiver..

Raş.

24.12.946

Kardeşim Kemal Tahir,

İmanlı mektubunu takdirle okudum ve mektubumdaki hüzünlü havadan dolayı utandım. Emin ol fevkalade metinim.

Hâlâ işsizim. Bugünlerde (bir kazmaya sap) olacağımı

umuyorum. Fakat kötü bir ruh haleti içindeyim.

Şu Sosyalist Emekçi Partisi'nin kapatılması hadisesi dolayısiyle benim evi de aradılar. Tekmil kitaplarımla birlikte şiir, hikaye ve roman müsveddelerimi, yığınla notlarımı alıp götürdüler. Şimdi bom boş vaziyetteyim.. Gerçi bu müsveddelerle onların hiçbir ilgisi olmayacak, er veya geç bunları iade edecekler kanaatındayım ama, etmezlerse diye de düşünmüyor değilim.. yıllardır emek verdiğim, boza, düzelte, temize çeke, tekrar boza, tekrar düzelte en son şekillerine getirdiğim bu (eser)lerin bir kalemde yok oluvermesi, maneviyatımı berbat etmişti. Lakin düşündüm ki, onları meydana getiren ben, daha iyilerini elbette yazacağım.. Hatta bazılarına tekrardan başladım, ilk hamlede otuz sayfayı aştım, diyebilirim ki bu seferki zayi olandan daha çok muvaffak.

Şimdi senden ricam:

Zannedersem sende -ben daha Bursa Cezaevi'ndeyken yolladığım bazı hikayelerin kopyaları olacak. Mesela (Nurettin Şadan Bey vesaire..) Hatta şiirler de olacaktı galiba.. Sonra mesela **Yurt ve Dünya** gibi, **Yeni Edebiyat** gazeteleri gibi, **Gün** gibi mecmualarda çıkmış hikayelerim de olacak. Eğer yanında benim imzamı taşıyan hikayelerin varsa bir zahmet yollayıver n'olur!

Tamamiyle kaybolanları yeniden yazmağa çalışacağım, fakat neşredilmişleri bulmak yazmaktan daha kolay olacak. Mesela **Gün** dergisinde çıkan ve senin pek beğendiğin (Teber Çeliğin Karısı) isimli hikaye vesaire..

Yeni Edebiyat gazetelerinde Beyrut Hikayeleri'nin ilki ile, **Yürüyüş** mecmualarında keza Beyrut Hikayeleri'nin üçüncüsü, dördüncüsü ve **İkdam** Gazetesi'nde çıkmış **Asma Çubuğu** hikayesi, **Vatana Dönüş** Hikayesi gibi bu **Asma Çubuğu** hikayesinin bir kopyasını da vaktiyle yolladığımı hatırlıyorum.

Her ne hal ise, sende bulunanları lütfen yolla olmaz mı?

Babamın sayesinde çocukların sıhhatı iyi. (İşsiz ve parasız bir baba) psikolojisini artık ezberledim. Bu vadide istediğim kadar kalem oynatabilirim..

Cumhuriyet Gazetesi'ne gönderdiğin romanlardan ne

haber? Yeni yeni birşeyler yazıyor musun? Ben bir taraftan, sağdan soldan bulduğum dergilerdeki hikayelerimin kopyasiyle, bir taraftan da yeni şeyler yazmak için lüzumlu dökümanları toplamakla meşgulüm. Hele şu günlerde vadedilen iş de tahakkuk ederse, artık gecelerimi gönül rahatiyle işime verebileceğim. İlk fırsatta bizim oğlanla senin Yıldız'ın bir adet fotoğraflarını çektirip göndereceğiz. Buna karı-koca karar verdik.

Nazım'a epeydir yazamıyorum. Belki bugün, belki yarın mutlak yazacağım.

Müdür Bey'e sonsuz saygı ve selamlar.

Başgardiyan ve Başçavuş beylerle gardiyan efendilere de selam ve hürmetler.

Mahkum arkadaşlarınıza da keza selam ve sabırlar.

Ben gözlerini öperim, çocuklar ellerini. Nuriye'nin hürmetleri.

Raşit

İhtiyaten adresimi yazıyorum:
Han kurbü Mahallesi 31 so. 28 evde
Adana

Ha.. Sana kitap göndermiştim. Alıp almadığını yazmadın. Mektubunda bu hususa dair malumat ver olmaz mı?

R.

Adana: 14.12.949

Sevgili kardeşim Kemal Tahir,

Mektubun beni ve yengeni ağlattı. Abdülkadir Kemali'ye, yani babama selamınız buna sebep oldu. Çünkü o kahraman adam, 20 temmuz 1949'dan beri Ankara mezarlığının üçüncü sınıf bölümünde yatmaktadır.

Evvela bu.

Sonra, mektubundaki hava... Demek seninle görüşeli ne kadar zaman geçmiş? Demek sen hariçle rabıtanı bu kadar zamandır kestin? Edebiyat dergileri bile gördüğün yok demek? Sana elimde bulunan **Varlık**'larla **Yaprak**'ları yarın posta ede-

ceğim. Ve bundan sonra da elimden geldiği kadar gazete, dergi, kitap yollamaya çalışacağım.

Ekmek Kavgası benim ikinci kitabım. Birinci kitabım **Baba Evi** isimli bir romandır. Sana ondan da bir tane gönderiyorum. Nuri Tahir'e de göndereceğim. Seni bu kadar zamandır ihmal edişimin sebebi, Nazım'dan aldığım bir mektuptur. O mektubunda üstad, seninle muhaberinin yasak edildiğini yazmıştı. Bu belki de yalnız kendisi için... Çünkü işte mektubun sağ ve salim geldi.

Kitabın hakkında Kemal Tahir'in söyledikleri beni bu yolda daha iyi, daha kuvvetli olmaya teşvik edecek, hayır zorlayacak.

Baba Evi ile bu Şubat'ta yayınlanacak olan **Avare Yıllar** -ki bu iki kitap, Küçük Adamın Notları serisinin birinci ve ikinci ciltleridir- hakkında da kanaatlerini, tenkitlerini beklerim.

Gelelim bizim haneye:

Evvela Yıldız: Yıldız şimdi ortaokulun birinci sınıfında. zayıf, bir hayli durgun, vasat çalışkanlıkta, aklı başında bir hanım hanım kız.

Bu sene orta ikiye geçeceğini umuyor.

Nazım'a gelince... Onu Malatya'da görememiştin galiba, kundaktaydı. Şimdi koskoca oğlan oldu. Gelecek sene o da mektebe başlıyor.

Yaşına göre irice, afacan, oyun için yiyecek ve uykuyu unatacak cinsten.

Gelelim henüz anasının karnındaki üçüncüye. Bu üçüncü bir ay sonra teşrif edecek. Henüz müşerref olamadığımız için, onun hakkında birşeyler yazamayacağım.

Yengene gelince... O, Doğuş hikayesinin kahramanı, malum! Onun bana geçen hakkını ödeşebilmek için Küçük Adamın Notları'na bir üçüncü cilt ilave etmek ve ismine Çocuklarımın Anası demek istiyorum.

O benim hem anam, hem karım hem de arkadaşım. Böylesi dostlar başına...

Seni bundan böyle mektupsuz ve kitapsız, dergisiz bırakmam. Başkaca neye ihtiyacın varsa neolursun yaz. Çekinme.

Param olmaz da temin edemezsem açıkça yazarım, param yok derim. Tekrar ediyorum birşeye ihtiyacın varsa, olursa neolursun yaz.

Bana gönderdiğin elli adet kitap sağa sola verilmek yahut hediye edilmek suretiyle tükendi. Adana kitapçılarında da mevcut kalmamış. Ben Nuri Tahir'e **Baba Evi** gönderdim. **Ekmek Kavgası** gelirse ondan da yollarım. Ona da Melahat bacıma da.

İkinci bir hikaye kitabı hazırlıyorum. Bu ikinci kitaba girecek hikayeler nisbeten daha uzun hikayelerden mürekkep olacak. Bu yaz İstanbul'a kadar uzanmıştım. Ne yalan söyleyim, orayı pek beğenmedim. Şu bakımdan: Pek avare muhit. Hem avare, hem de gayrı ciddi ve fazla müstehzi. Hiçbir şeyi ciddiye almıyorlar gibi geldi bana.

Sonra bir de roman götürmüştüm, **Bizim İnsanlar**, isminde. Kıraç Orta Anadolu köylerinden kalkıp Türkiye'nin California'sı denilen Çukurova'ya iş için gelen üç arkadaşın, fabrika, inşaat ve bilhassa Çukurova güneşinin altmış hararet derecesi altındaki tarlalarında ekmek peşindeki maceraları. Bu kitapta Çukurova'nın ne demek olduğunu, (Milli Refah)ı meydana getiren kahramanlarımızın, isimsiz kahramanlarımızın maceralarını, birtakım münasebetlerini göstermeye çalıştım. Bütün gayretime rağmen bu kitap basılmadı.

Sağlık olsun. Elbet birgün basılır...

Ben asıl senin romanları merak ediyorum. Para kazanmak için de olsa yazdıklarından bazılarını, yahut birini kısmen takip etmiştim. Ama benim asıl merak ettiğim başka...

Cezan dolmak üzere sanıyordum. Cezanın dolmasını, romanlarını neşre başlamanı dört gözle bekliyorum.

Bu yakında fotoğraf çektirip size göndermeyi, bu işi çabuk yapmayı tekrar söz veriyorum.

Nazım'la muntazaman mektuplaşıyoruz. **Ekmek Kavgası** hakkındaki kanaati tıpatıp seninkinin aynı. O da senin gibi, resim için (bir rezalet!) diyor. Ben pek değişmedim, şişmanlamadım da... Arat Efendi öyle görmek istemiş herhalde...

Melahat'a mektup yazarsan, bizden selam koymayı unutma.

Mektubum pek darmadağınık oldu, heyecandan. Kusura bakma. Eski bir dostla hiç umulmadığı anda karşılaşmanın heyecanı...

Bu seferlik bu kadar yeter.

Çocuklar ellerinden öperler, yengenin selamları.

Ben de gözlerinden hasretle öperim, arkadaşlarınıza gıyabi selemlarımı sunarım.

Raşit Kemali

- S I C A K -

Hacı leylekler dolaşıyor tarlada
Anası da harmanda çalışır onun
Döğene demet taşır Hadice'yle beraber.

Hadice güzel kızdır
Karayılan gibi iki örgü saçı güzel vesselâm
İri siyah gözleri var Hadice'nin örgü örgü saçları siyah
Teni beyazdır.

Gün alabildiğine kuru
Gün alabildiğine sıcak
İnsan bunaldı bunalacak.

Uzakta "Batüz"ün sesi.
Dinelince insan
Bir karış olsun önüne düşmüyor gölgesi.

Hadice onüçünü bitirdi bu yaz
İki karayılan gibi belikleri (*) var Hadice'nin
Teni beyaz.

Hadice
O gece ilk defa gördü düşünde eloğlunu
Anasını çağırmadı

Yerden bir taş alarak
"Dur soyka!" diye bağıramadı.
Uyandı
İki yanına baktı
Yorgan kaymıştı bacaklarından

(*) Belik - Kadınların saç örgüsüne Çukurova'da belik derler.

Sevgili Kemal Tahir,

Uzun mektubunu aldım. **Baba Evi** için yazdıklarını zevk ve istifade ile okudum. Baştanbaşa haklısın. Bizim ölçülerimize göre- şüphesiz roman değildir. Sonra tabii... Müthiş çıkarmalar yaptı, en sondaki açlığa dair olan pasajın yeri orası değildi. Zaten kitap üç forma sonra bitecekti. Sana mektup yazacağım daha sonra. Şimdi başım telâşeli.

Baba Evi, Küçük Adamın Notlarıdır. Nottur. Uzun hikayelerdir, roman değildir, böyle bir iddiası yoktur. Ah şu tâbiler! Gözlerini öperim kardeşim.

18.1.950
Raşit

Adana: 25.2.950

Sevgili Kemal Tahir,

Baba Evi hakkında yaptığın dörtbaşı mamur tenkitten sonra mektuplarımın birdenbire kesilivermesi, bu tenkide "içerlediğim hissini mi verdi acaba?" diye beni düşündürmedi değil... Ama sonra hesap ettim ki, böyle düşünmeyecek kadar olgunsun, ben de kuyruğumdan kıl aldırmayacak kadar titiz değilim.

Mektubumun gecikmesinin asıl sebebi, yılbaşı, malum umumi heyet toplantıları, bilançolar, raporlar, şu bu gibi teferruat içinde bocalayıp durmamdır. Emin ol aylardır yeni bir tek satır yazamadım. Öfke içindeyim. Yazamadım ama bol bol düşünmedim değil. Kendi kendimi aşmak, aşabilmek için iyi zihin yordum. Mesela tahsilat yaparken, bilançoyu tanzim ederken, muvazeneyi bozan kuruşları ararken, roman ve hikayenin

şekil ve muhtevaları mevzuunda kafam elimde olmayarak işledi durdu.

Baba Evi hakkında yazdıkların doğru. Fakat bu kadarcığı bile akraba ve taallukat arasında ne dedikodulara yol açtı! Herkes kendisine arslan zannettiği için, bir türlü, kediliği kabul etmiyor.

Vay efendim şu şöyle değil böyleymiş, vay efendim böyle şeyler aile sırları faş edilir miymiş? Kendisi melek miş de ben ankasdin köfülemişim... Filan fıstık... Tahmin edersin. Ya mazallah senin istediğin tarzda, daha ciddi, daha yaşıyarak, etraf-i erbaasiyle yazsaydım?

Bu yakınlarda **Baba Evi**'nin ikinci cildi olan **Avare Yıllar**'la **Orhan Kemal Hapis** olarak yeni bir hikaye kitabım yayınlanacak. **Avare Yıllar**'ı bakalım nasıl bulacaksın?

Sana söz verdiğim Fransızca kitaplarla mecmuaları maalesef temin edemedim, bir takım mülahazalar yüzünden. temin edersem yollarım. Ben de, son neşriyattan:

1- **Ekmeğimi Kazanırken** - Maksim Gorki

2- **Allaha Adanan Toprak** - Erskine Caldwell isimli iki roman var.

Okumadıysan yaz, yollayayım. Arasıra gönderdiğim gazete ve edebiyat mecmualarını herhalde alıyorsundur. Af rivayetleri herhalde tahakkuk edeceğe benziyor. Gazetelerin yazdıklarından başka bir duymuşluğum yok. Hayırlısı... Abdülkadir Kemali süratle büyüyor. Yıldız, Nazım ve Abdülkadir Kemali ellerinden öperler. Nuriye'nin selam ve hürmetleri. Ben de gözlerinden öperim sevgili kardeşim. (Fotoğraf gönderme işini unuttum sanma. Havaların ısınmasını, Abdülkadir Kemali'nin objektif karşısında durabilecek kadar büyümesini bekliyorum.)

Nazım'dan mektup alamıyorum. Hasta mı yoksa?

Mermerli Mahalle 35 so 84 ev

Raşit

Feridun Osman,

Bayım,

5/9/948 tarihli **Ulus** gazetesinde (Garip Dünya ve Komünizm) ismi altında yazdığınız fıkrayı okudum.

"Prensip olarak -politika da dahil- hiçbir şeyde ahlak tanımayan komünizm..." buyurmuşsunuz.

Komünist olduğum için fena halde yanıldığınızı biliyorum. Ahlaka biraz hürmeti olan her insan, bu kadar şümullü bir sözü bir gündelik gazetede, bir gündelik fıkra içinde sarfetmez.

Nasyonal sosyalist Almanya dostunuz yenilmeye başladığı sıralarda "demokrasilerle beraber harbe girip girmemek meselesi" mevzu bahsedilmiştir. Siz **Cumhuriyet** gazetesinde yazdığınız milli, ahlaki, vatani birkaç makale ile Almanya'ya karşısında harbe girmenin -aynen- namussuzluk olduğunu ileri sürmüştünüz.

Buna karşı **Tanin** gazetesinde Hüseyin Cahit bey, yazdığı milli, ahlaki, vatani birkaç makale ile Almanya'ya karşı harbe girmemenin aynı namussuzluk olacağını ileri sürmüştü.

Sonra biz harbe girdik mi, girmedik. Zafer kazandık mı, kazanmadık mı, gayrı ciddi bir iş olduğu için farkında değilim.

Farkında olduğum bir cihet varsa oda, o zamandan bu zamana ikinizin de aynı partinin saflarında rahat rahat barınabildiğiniz ve milli, ahlaki, vatani makaleler yazarak sevgili Türk milletine doğru yolu(!) göstermekte devam edebildiğinizdir.

Aradaki namus meselesini herhalde bir Amerikalı mütehassıs demokrasi kanunlarına uygun bir şekilde halletmiş olmalı.

Hudutları içinde gizli veya açık kerhaneler bulunan her memlekette ahlaktan bahsetmek büyük cürrettir.

Bu büyük cüretin zatı alinizde tecelli eden azametli şekline hayranım. Ahlaksızlık istinadını -bir komünist sıfatı ile- bütün faizleri, kırıntıları ve kırpıntıları ile beraber (Ankara ker-

hanelerinde ve randevu evlerinde mevcut olanlarla birlikte) zatı alinize iade ederim.

6.9.948
Çorum cezaevinde komünistlikten
ağır hapse mahkum
muharrir ve romancı
Kemal Tahir

Hikmet Bayur,
Millet Partisi Şefi,
Ankara,

Nazilli'de söylediğiniz nutku gazetede okudum. Komünistler için (para uğruna çalışan satılmışlar) demişsiniz. (Millet) Partisi şefi sıfatıyla (Millet)e bunu bu kadar kati söyleyebilmek için iki şart lazım:

1- Birinci şart verilen paraya vasıta olmanız. Eğer bu şarta istinaden konuştunuzsa, vasıtalık komisyonu ile iktifa ederek senelerden beri yaptığınız dolandırıcılıktan vazgeçip hissemi göndermenizi istiyorum.

Satılmak ne de olsa, bir alış veriş meselesidir. Fakat bu satılmanın kötülüğünü hiç değilse sizin kadar bilerek arada vasıta olmak ve bu vasıtalıktan bilistifade, satın almışın, satılmışlara mukavele mucibi verdiği parayı dolandırmak en az, Çakırcalı haydudu kadar namussuz olmayı icap ettirir.

2- İkinci şart: Bir vakitler sizin yahut paşa pederin para için bazı hünerleri kolayca yapıvermiş olmanızdır.

Entellicens servis Çakırcalı Efe- Sait paşa çetesinin memleketi nereye getirdiğini biz gördük. Anlaşılan bundan siz bihabersiniz! Yoksa bir insanın bu derece utanmaz olabilmesini bir başka insanın havsalası almaz.

Nazilli'nin toprağına ayak basar basmaz Çakırcalı eminizin ruhu vücudunuzu ziyaret etti galiba! Kendisini müdafadan mahrum insanlara pusudan saldırmaya başladınız. Eski

yobazlar size nazaran biraz daha dürüst imişler. Düşmanın eli bağlı olsa da: "Hamle et ya kâfir!" derlermiş.

Şimdi bunları yazarken düşünüyorum: Profesörlük etmişsiniz... Katibi umumilik etmişsiniz. Mebusluk, vekillik, sefirlik etmişsiniz... Fazla pey sürenin üzerinde kalmak hüneriniz! Memlekete kimbilir ne faydalı hizmetler görmüşsünüzdür.

Halen bir partinin şefi bulunuyorsunuz! Şu halde hizmetinizden ilerde de istifade edenler olacaktır.

Bu mektubu (Tuh! Allah belanızı versin!) demek için yazmıştım. Resminize bir daha baktım ve şunu bir daha anladım ki tükürülecek bir suratı olmamak da bir mazhariyet imiş. Ve siz bu mazhariyetin kârını ömrünüzde hiçbir faniye nasip olmayacak kadar doyasıya tatmışsınız. Elhasıl, anlaşılıyor ki utanma kabiliyetinin her çeşidinden kurtulmuş olmanın rahatlığı içindesiniz!

Hoşça Kalın.

Sevgili bacım Semiha,

Bolu'ya vasıl olur olmaz yolladığın 15 lira ile bu hafta gönderdiğin 20 lirayı aldım. Teşekkür ederim. (teşekkür ederim) demek dile kolay. Adeta hızır gibi imdadıma yetiştin.

Son aylarda işlerim hiç de parlak gitmedi. **Karikatür** de, **Yedigün** de romanlarımı basmıyor. Bundan başka, geçen ay **Tasvir** gazetesinden heyecanlı, komik, maceralı bir roman ısmarlamışlardı. Oturup acele yazdım. Gönderdim. Kırk gün oluyor cevap verilmedi. Son gelen **Tasvir** gazetesinde bir de ne göreyim, başka bir roman ilan ediyorlar... Teklif mektubunda, "okuyan beyler kahkaha ile gülecek, okuyan küçük hanımlar ise, romantik hislere kapılarak ağlaşacak" demişlerdi. Beyleri güldürüp küçük hanımları romantik hislerle ağlatacak marifeti gösteremediğimi biliyorum. Bir kerre okuduktan sonra meydana çıkan matah ile istenen şey arasında hiçbir münasebet kalmadığını anladımdı ama, gene de yolladımdı. Bana yardımı düşünenleri de beyhude yere sıkıntıya sokmuş oldum. Reddetmeyi de münasip görmüyorlar. Reddetmedikçe kitabı geri vermeyecekler. Kitap geri gelmeyince ben başka bir yere yollayamıyacağım. Velhasıl iyi bir fırsatı becerisizliğimden ve kabiliyetsizliğimden böylece kaçırmış oldum.

Başka bir matbaaya da bir polis romanı yollamıştım. Onu da (elimizde birikmiş kitap çok) diye iade ettiler? Velhasıl, ahvalim pek de sevimli değildi ki yardımın yetişti.

Hastaneden verilen rapor her üç ayda bir kerre muayenemize lüzum göstermişti. Bu ay başında gittim. Eski raporu tekrarladılar. Gene her üç ayda bir kerre muayeneye tabi tutulacağım. Gönderdiğin ilaçlardan çok istifade ettim. Hâlâ on santigramlık yedi kalsiyum tüpü ile iki tane vitamin iğnesi var. Onları da bu haftalarda yaptırmaya başlıyacağım. Sıhhat me-

muru biraz ara vermemizi teklif etmişti. Senin yolladığın vitaminlerden başka, altı tüplük bir kutu da buradan aldık. Doktor yeniden ilâç yazacaktı. Bunların henüz harcanmadığını söyledim. Bittikten sonra bir kerre daha gelmemi tembih etti.

Göndereceğin kitaplar için peşinen teşekkür ederim. Okuyacak bir şeyim kalmamıştı. Mamafi bu günlerde okumaya vaktim de yok ya. Şimdi Bir Mülkiyet Kalesi isimli bir roman yazıyorum. Bitmek üzeredir. Dörtyüz küsur sayfa tutuyor. Buna çok ehemmiyet veriyorum. Sebebi de 5-6 ciltlik büyük bir serinin ilk cildi olmasından. Mevzuu şu: Bir adamcağız, mutlaka bir ev sahibi olmak sevdasına düşüyor. Çok tuhaf maceralardan sonra buna muvaffak oluyor. Adamcağız bir yüzbaşıdır. Sırasıyla Balkan muharebesine, Birinci Cihan Harbine, Kuvayı Milliye muharebelerine iştirak eder. Bütün bu yakın tarihin ehemmiyetli vakalarını işte bu orta halli adamcağızın gözüyle yaşarız. Asıl kahraman bu adamın oğludur ki, onun maceraları diğer ciltlerde devam edecek. Okuyup fikrini bildirmeni isterdim.

Melahat iyidir. Bu hafta mektup alamadım. Hasta mı diye merak ediyorum. Mektubu gelince selamlarını yazacağım.

Sen de enişteme hörmet ve sevgilerimi lütfen yolla!

Gözlerini hasret ve sevgiyle öperim sevgili bacım.

Kemal Tahir
16.7.1946

Sevgili bacım Semiha,

Mektubunu aldım. Seni elimde olmayarak meraklandırdığım için müteessirim. Her halde, mektubumu şimdiye kadar almış olacaksın.

Bolu'ya vasıl olur olmaz yolladığın 15 lirayı ve geçenlerde gönderdiğin 20 lirayı aldım. Teşekkür ederim. Bilhassa 20 lira pek işime yaradı. Adeta Hızır gibi imdadıma yetişmiş oldu.

Son zamanlarda kitap, yazı işlerim pek parlak gitmedi. Bir polis romanı tercüme etmiştim. Matbaa kabul etmedi. Yövmi gazetelerden birisi için (heyecanlı, gülünç, romantik) bir

roman yazmıştım. Gitti gider dahi gider. Hiçbir haber çıkmadı. Mamafi benim kitabı basacak yerde meşhur romancı Muazzez Tahsin Berkant hanımın kitabına başladıklarından işi anlamak mümkün. Demek ki beğenmemişler.

Bereket versin mecmualara bazı ufak tefek yazılar yazabiliyorum. Sıhhatim iyidir. Sen nasılsın? Bolu'nun havası biraz sertti:. Senin de ciğerlerin zayıf. Rica ederim kendine dikkat et. (çalışacağım) diye yorulma.

Eniştem ne alemde? Onun sıhhati hakkında da iyi şeyler duymalım. Bana lütfen sıhhat haberlerinizi gönderin.

Ben son zamanlarda Bir Mülkiyet Kalesi adında bir roman yazıyorum. İlk tahminlerimin aksine uzadı gitti. 500 küsur sayfa oluyor. Üç dört günlük bir iş kaldı. Ama, ben de usandım.

Bundan başka, bir sürü yazı ve bir küçük roman daha yazacağım. hasılı iyi, kötü çalışıp avunuyorum.

Hepinizi artık dehşetli özledim. Hasret, bazı bazı ağır geliyor.

Melahat'ın sana çok çok selamları var. Her mektubunda senden bahsediyor. Geçenlerde sıtma tutuyordu.

Bu hafta ikinizin mektupları bir arada geldi. Birkaç misli sevindim.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim sevgili bacım.

Acele cevap ver ki mektuplarımın eline geçtiğini anlayarak yüreğim rahatlasın.

Tekrar selâm ve sevgiler.

Kemal Tahir
1.8.1946

Sevgili bacım Semiha,

Gönderdiğin 20 lirayı da aldım. Sağol. Bana artık para yollama. ihtiyacım olursa ben sana yazarım. Şimdi **Karikatür** için bir komik roman yazıyorum. Bedelini derhal alacağıma eminim. Bu suretle, iki üç aylık ihtiyacım karşılanmış olur. Senin kuvvetsiz kesene yük olmak bana ıstırap veriyor. Bi-

liyorum, sana böyle bir söz söylemek ayıp ama, ne yapayım, hissim bu.

Enişteme ve senin sıhhatte olduğunuza sevindim. Şişmanladığını yazıyorsun. Fotoğraf asrındayız. Bir de vaadin vardı. Lütfen bir yeni resim çıkar da yolla! Sana inanmadığım için değil, hasret duydukça bakmak için.

Romanımı bitirdim. Yani, bu birinci cildi bitti. Şimdi elimdeki işi bitirince ikinci cildine başlayacağım. Mahpuslar, (mahpusluğun anasını yatmak ağlatır) derler. Ben de (hayır, onun kahrolası valdesini çalışmak ağlatır) diyorum.

Sıhhatim yerindedir. Şimdilik ilaca filân ihtiyacım yok. Enişteme yazınca selâm ve hürmetlerimi bildir. O, her zaman büyük bir adamdı.

Melahata yazdığın selâmı yollayacağım. Kız, son zamanlarda biraz hastaydı. Bilmem ki iyileşti mi?

İzmir'e nakledebilirsen memnun olacağım. Büyük bir şehirdir. İstediklerini bulursun. Doktor, biraz eğlence... Belki de sanatına daha çok müşteri. Velhasıl, yalnız hayat, büyük bir şehirde, küçük bir kasabada olduğu kadar sıkıcı değildir.

Başka ne yazayım?

Gözlerini hasretle öperim sevgili bacım.

Kemal Tahir
11.8.1946

Sevgili bacım Semiha,

Sana bu mektubu Çorum hastanesinden yazıyorum. Hemen meraklanma. Ben (sarılık) olmuşum. Malum ya, bunun belli başlı bir ilacı yok. Hangi sebepten ileri gelmişse onu bulup tedavi edecekler. Sızı, sancı falan olmadığına göre karaciğer veya safra kesesi kanseri (ur)u değil. Yani hastalık muayyen seyrini yapıp zarar vermeden geçecektir.

Gönderdiğin yirmi lira için teşekkür ederim. Hakikaten kitaplar henüz para getirmemişlerdi. Çok sevindim. Sağol!

Sana bir resim yollayacağım. Fakat hepsi de cezaevinde kaldı. İyi olup dönersem derhal gönderirim.

Enişteme mektuplaşmamanıza üzüldüm. Ben de yirmi

günden beri Melahat'tan hiç haber alamamaktayım. Bayramda bir tebrik kartı bir de tebrik telgrafı yollamıştı. O zamandır mektup yok. Bilmem ki hasta mı?

Bolu'nun Abant gölünü pek methediyorlar. Gittin mi? Beğendin mi?

Yalnızlık seni üzmesin. Kendine dikkat et. Hastalanma. Seni hasretle kucaklarım benim sevgili, güzel bacım.

18.9.1946

Kemal Tahir

Sevgili bacım Semiha,

Seni nasıl oldu da telaşlandırdım. Kusurumu affet. (Sarılık) denen hastalık, karaciğer ile safra kesesinin vazifelerini iyi yapamamasından ileri geliyor. Bir sürü sebebi var. En tehlikelileri kanser ve UR. Sancı falan olmadığına göre, ancak ameliyatla geçebilen bu iki illet değilmiş. Geriye herhangi bir arızadan bu iki azanın vazifelerini beceremmemeleri kalıyor. On gün yattım. Perhiz ettim. Artık geçmeye başladı. İki gün kadar da böbreklerim sancılandı. Her halde, sarılığı defetmek için verilen ilaçlar böbrekleri zorlamış olmalı.

İşin berbadı, burada dahiliye mütehassısı yok. Hariciye mütehassısı yok. Koca hastanede bir röntgenci bir de göz doktoru. Aynı zamanda dahiliyeye bakan röntgenciyi fazladan ihtiyat askerliği yapmaya davet etmişler. Adamcağız bir kışlaya koşuyor, bir bozuk röntgenin başına seğirtiyor, bir de hastalara çaresaz olmaya uğraşıyor. Hüsnü niyet sahibi, kibar bir delikanlıdır.

Ateş filân çıkmadı. Zaten bu ayın sonunda dahiliye mütehassısı gelecek. Ben de eskiden verilen rapor mucibince her üç ayda bir kerre muayeneye tabiim. Dahiliyeci geldikten sonra verilecek rapor vaziyeti tesbit edecek. İştahım yerindedir. Sana bu mektubu yazarken, adeta mesudum. Bu saadette seninle dertleşmenin büyük bir payı var.

Mektubunda yüreğinin rahat olmadığını yazmışsın. Senin kocaman bir yüreğin vardır. Eğer rahat değilse seni elbette üzer. Sevgili Semiha, sen (metin ol!) denilmeyecek kadar metin bir

kızsın. Seni teselli etmenin imkansız birşey olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum.

Enişteмden hâlâ mektup yok mu? Belki de canın buna sıkılıyordur. Hem de, zavallı Semiham benim, senelerdir yapa yalnızsın. Koşup seni avutamadığıma çok mahcubum. Bu kadar pis bir iktidarsızlığı kendime bir türlü yaraştıramıyorum. Sana iki resim yolluyorum. Belki bir an eğlenirsin. Birisi, -siyah elbiselisi- Melahat'a pek zayıf görünmüş. Ben o kanaatte değilim. Belki sana da öyle gelir de merak edersin diye, iyi çıkmamış olduğu halde, öteki şişman efendiyi de beraber gönderiyorum. Resmin arkasında her ne kadar yalnız kazaktan bahsolunuyorsa da gömlek de senin gönderdiğin gömlektir. Onları kullanırken seni hatırlıyorum. İçimden hep sevinmek ve teşekkür etmek geliyor.

Melahat'ın resmi sıhhatli gibi duruyorsa da onun böbrekleri bozuk. Sık sık sancılanıyor. Geçenlerde de sıtma tuttu. Canı sıkılıyor. Çalışırken avunuyordu. İşten çıkardıklarından beri evde usanıyor. Gönderdiği mektup galiba postada kaybolmuş. Benden cevap bekliyormuş. Sana selamları var. (Geçen mektubumda bana bak neler yazmıştım, tekrarlıyayım diyor. Nazım ağabeyime, Nuri Tahir ağabeyime birer bayram tebriği yolladım. Ratip Tahir'den henüz mektup alamadım.) falan, filân...

Zaman zaman, Semiha, (bu işi acaba yanlış mı yaptım?) diye düşünüyorum. Kızcağıza fena bir oyun oynamışım gibi canım sıkılıyor, ama onu aldatmadım. Katlanmak istediği işin güçlüğünü, usandırıcılığını hep anlattım. O sıralarda 12 sene cezam vardı. İcabında bunun hepsini yatabileceğimi de söyledim. Şimdi eğer, (vaz geçtim.) demeye utanıyor da, yalnız bu hicapla bu derdi çekiyorsa elin kızına yazık oldu demektir. Biz, insanlara, bu kadar saadet vermek istediğimiz halde, niçin böyle ıstırap veririz?

Seni, hasretle, sevgiyle kucaklar gözlerini öperim sevgili bacım, arslan yüreği üzüntülü Semihacığım.

Kemal Tahir
27.9.1946

Sevgili bacım Semiha,

Abant'ı bilsen ne kadar merak ediyorum. Eğer buradan kurtulursam bir yaz orada oturcağım. Seni de şimdilik ve resmen davet ediyorum. Bizim Müdür Bey, Bolu zelzelesi sırasında oraya gönderilen inşaat asri cezaevi ekibi ile beraber çalışıldığından Abant'ı görmüş. Pek methediyor.

İçin sıkılıyordu. Kısa bir gezinti yüreğini ferahlatmıştır. Tekrar gıpta edilen neşeni bulduğuna sevindim. Acaip değil mi? Ben seni en ciddi meseleleri konuşup dinlerken de çok gördüm. Fakat şimdi bütün cehdime rağmen yüzünü gülümserden başka türlü hayal edemiyorum. Bir büyük şair: "Rüzgâr bizi döndürmedi yaprağa- Biz kattık önümüze rüzgârı" der. Sen de hayatı, yalnızlığı ve sıkıntıları ile önüne katabilen babayiğitlerdensin. Melahat'ın sana selâm ve hürmetleri var.

Enişte mden niçin mektup alamadığını anlayamadım. Biraz ihmalkardır. Ama, dediğin gibi, sıhhatte olsun da ötesi teferruat...

Ben iyiyim. Kendimi topladım. Çalışmaya başladım. Bir komik romanın ilk cildini göndermiştim. Cevap gelmedi. Her halde ikinci cildi bekliyorlar diye düşündüm de derhal yazmaya giriştim. Onu bitirince, gene bir ikinci cilde başlayacağım. (Bir Mülkiyet kalesi) adlı romanın ikinci cildine. Bu romanın bu ilk iki cildi -ki 1000 küsur sahife tutuyor, maalesef yahut maalmemnuniye- mukaddemeden ibarettir. Ve daha dört ciltlik mukaddemesi olacak. Sanırım altı ciltlik mukaddemesi olan asıl roman ise ancak bir küçük ciltten ibarettir.

Hasılı işim çok. Vaktim müsait, sevginizin ve yardımınızın verdiği büyük kudretle çevrilmiş bulunuyorum. Sağ olun.

Orası da burası gibi sert havalıdır. Kendine dikkat et. Hastalanırsan çok üzülürüm. Siz bize ıstırapla karışık saadet vermişsiniz. (Böyle diyorsun.) Ben, hastalanmanızdan başka "Sizden gelecek mateme bin canla fedayım."

Büyük mesudum. İçim ferah. Hepinizi çok seviyorum. Dünyayı ve bütün iyi, mert insanları seviyorum. Bu insanlar ve

bu dünya sevilmeye hakikaten layık.

Gönderdiğin parayı aldım. Teşekkür ederim. Yirmi lirayı az buluyorsun. Belki hakkın var, ben onun değerini bak nasıl ölçüyorum: Kendi kendine bunu göndermeye karar veriyorsun. Postaneye gidiyorsun. Orada bir kâğıt dolduruyorsun. Parayı gişeye sayıp makbuzu alıyorsun. Bütün bu işler olurken kumral başının içinde ve yüreğinde ben varım. İşte bu, büyük ve öğünülecek bir şey.

Seni hasretle kucaklarım sevgili bacım, sevginle iftihar ediyorum.

Kemal Tahir
17.10.1946

Sevgili bacım Semiha,

Ne olursa olsun, hiç bir resim beni senin resmin kadar sevindirmez. Böyle bir vâdin olduğunu unutma.

Artık hastalıklar arkada kaldı sevgili Semiha, şimdi pek iyiyim.

Karikatür mecmuasına bir komik roman gönderdim. Bir arkadaşım **Yedigün** gibi bir resimli eğlenceli mecmua çıkarıyor. Ona da **Tasvir** gazetesinin basmadığı romanı ciro ettim. Ayrıca **Cumhuriyet** gazetesine de bir büyük roman yolladım. Bunların hepsinin birden kabul edilip basılmaya başlanacağını bin hayal et. Ben derekap zengin olacağım. İşte bu hülya ile keyifli yaşıyorum.

Melahat sana bu mektupta hürmetler ve selamlar yolluyor. Artık hasta filân değil.

Şimdi sana bu mektubu yazarken Cezaevi bahçesinde gümbür gümbür davul çalınıyor. Bayram yapıyoruz. Ben Çorum Halayına bayılıyorum. Oyunların hiç birine istidadım yok olmalı ki o kadar istediğim halde, bir türlü de öğrenemiyorum.

Hasılı, hasretine, mahpusluğa rağmen yaşamak güzel şey. Dünya ve insanlar da güzel.

Şimdi bir müddet istirahat ettikten sonra **Bir Mülkiyet Kalesi** isimli romanın ikinci kısmına başlıyacağım. Bu da beni bahara kadar meşgul eder.

Bir de Fransızca roman tercüme etmek istiyorum. İkisini bir arada beceririm sanıyorum.

Sen lütfen eline geçen romanları bana yolla. Görüyorsun ya, bu sıralarda okuyacak zamanım var gibi.

Sakarya boylarında ölen aziz ve kahraman şehitlerin Cumhuriyet bayramını sana kutlarım.

Gözlerini hasretle, sevgiyle, hürmetle öperim sevgili bacım Semihacığım.

Kemal Tahir
29.10.1946

Sevgili bacım Semiha,

Mektubunu, gönderdiğin romanları aldım. Teşekkür ederim. Sobası kurulmuş, odanı hayal etmeye çalıştım. Bir şeye benzetemedim. Bana orasını tarif et. İnsanlar, insanları budu mücerette tahayyül edemiyorlar. Hülya için bile muhit lazım. Beterin beteri, ben Bolu'yu da hiç görmedim. Hasılı sen bazen Çorum'a pek benzeyen bir kasabada oturuyorsun, bazen Çankırı'ya benzeyen bir yerde.

Ben gene telaşlandım. **Karikatür** mecmuasına gönderdiğim romanı pek uzun bulduklarından kabul etmediler. Yerine bir kısa roman istediler. Bereket versin, parasını peşin yolladılar. Bana yardım etikleri için minnet altında kalmıyayım diye, elimden gelebilecek işin azamisini vermek istiyorum. Bu gayretle mevzu biraz uzuyor. Bir de makbule geçmediğini düşün. Mamafi kabul edilmeyen kitap zayi olmuş sayılmaz. Onu bir başka gazeteye teklif edeceğim.

Bir de karikatürist Ramiz, **Karikatür** mecmuasında çalışırken kahramanı tombul teyze olan bir roman adapte etmiştim. Ramiz oradan ayrılıp kendi başına bir mecmua çıkarmaya başladı. Romanı Sedat bey artık basamıyor. Bir arkadaş vasıtasıyla Ramiz'e teklif etmiş. Ramiz kabul etmemiş. Hepsi bana karşı dostluk hissediyorlar. Birisini vasıta yaparsam öfkeleniyorlar. (Vay bize doğrudan doğruya yazmıyor da...) diyerek. Sedat da evvelâ böyle yapmıştı. Dostluk, bir dosta yardımdan ayrı olarak düşünülürse böyle acaip bir hale geliyor.

Şimdi o romanın yerine de bir kısa roman yazacağım. Eskisini geri alıp bir münasip mektupla Ramiz'e yollayacağım. Hasılı benim işim, bir büyük devletin harici siyasetini idare etmek kadar nazik ve diplomatça dönüyor.

Bir Mülkiyet Kalesi'ni sayın Cumhuriyet Savcısı tetkik etti. Nazım'a yolladım. Henüz müsvedde halinde olmasına rağmen fikrini heyecanla bekliyorum. Beğense pek sevineceğim. Tabii sevincimi derhal sana yazarım.

Bu umulmadık küçük romanlar yetiştirmek mecburiyeti olmasaydı, ikinci cildine başlayacaktım. Artık bu kış buna imkân kalmıyacak sanırım. Eğer **Sağır Dere**'yi **Cumhuriyet** gazetesi kabul ederse onun kaybolan ikinci cildini yeniden yazacağım.

Kışlık ihtiyaçlarımı soruşun beni bahtiyar etti. Hiç bir şeye ihtiyacım yok. Sağol. (Hiç bir şeye ihtiyacım yok) derken yalan söyledim galiba! Hepinizi öyle özledim ve hürriyete o kadar ihtiyacım var ki...

Hiç senin resmin fena olabilir mi? Hem fena da olsa ben razıyım efendim. Siz lütfen yollayın.

Melahat hörmet ve selâm ediyor. Baldızıma talip olmuşlar. Kız hem küçük hem de hasta. Melahat olmaz demiş. Ben de (kız isterse verin) dedim. Bakalım, önümüzde düğün de mi var, nedir?

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim, aziz bacım.

Kemal Tahir
12.11.1946

Sevgili bacım Semiha,

Hastalandın diye bir korktum ki, eğer bu postadan da mektubun çıkmamış olsaydı, telgraf çekecektim.

Çok şükür, mazeretin başka imiş. İnsan kendi hayatını şiddetle alakadar ettiği halde, müessir olamadığı bir kararı beklerken, sinirli olur. Neyse, hiç değil, vaziyetiniz daha altı ay için, tavazzuh etti. Bu kışı da orada, o çok pencereli, bazen derbeder, bazen derli toplu odada geçireceksin. Yapa yalnız... Sevgililerinden uzakta...

Buraya nihayet kış geldi. Çorum'a bu mevsim geç gelir, buradan da pek geç gider. Henüz ovada kar yok ama, etraftaki tepeler çepe çevre beyazlandı. Şimdi, manzara bir yanardağ ağzına benzer. Mamafi, bilirsin, mahpushanenin en iyi mevsimi kıştır. Dışarısı çamurla örtülü olduğundan, insanın canı gezip tozmayı çekmez. Kapalı havaların alışıncaya kadar verdiği kederli asabiyet geçtikten sonra, mahpus milleti, yeni ve müphem bir ümitle baharı bekler.

Biraz da işlerden bahsedeyim: **Cumhuriyet** gazetesine yolladığım romandan henüz bir haber yok. **Tasvir** gazetesi ilk gönderdiğim romanı beğenmemişti. Bu sefer de **Karikatür** mecmuası aldığı romanı münasip görmedi. İade etti.. Onu derakap **Tasvir**'e yolladım. **Tasvir**'in beğenmediğini de, bir müddet sonra **Yedi Gün**'e teklif edeceğim. **Yedi Gün** 7-8 haftadanberi (ödeşmek) isimli romanı basıyor. Bitmesine yakın ötekini yollarım.

Sekiz senedenberi Sinop cezaevinde mahpus bulunan kardeşim Nuri Tahir, geçen ay Çorum'a naklini istedi. Müfettiş buraya geldi. Burada gerek Cumhuriyet Savcısı ve gerek cezaevi müdürü beyefendiler, sağ olsunlar, "gelmesinde bir mahzur yok." dediler. Evrak geçen hafta salı günü Ankara'da Adalet Bakanlığı'na gitti. Bu günlerde müsbet, menfi bir netice alacağız. Çocuğa kavuşmak iyi olacak. Şimdi daha iyi anlıyorum, köpoğlusunu pek göresim gelmiş.

Melahat her mektubunda sana selâm eder.

Sen Ankara'ya gidip ne yapacaksın? Kabil olsa da sen de Çorum'a tahvili memuriyet etsen. Hiç değil, her zaman görüşürüz. Yahut -hodkâmlığımı anlıyorum- Yozgat'a gitmelisin. Enistem orada pek yalnızdır. Senin ihtimamına da eskidenberi alışık. Ona selamlarımı lütfen yaz.

Ben şimdi, eğer bir sipariş almazsam, **Bir Mülkiyet Kalesi**'nin ikinci cildini yazmaya başlıyacağım. Adı (Murat) olacak. Bu da iki kitaptan mürekkep. Birinci kitap (Bebek), ikinci kitap (Delikanlı).

Müsveddenin çala kalem yazılması üç dört ay sürer.

Bu mektubumu Ankara'ya gitmeden evvel alırsan, orada

mutlaka bir resim çıkart da bana yolla.

Biraz erken olmakla beraber 1947 senesinin sana saadetler getirmesini dilerim. Gözlerini hasretle öperim, sevgili, cici bacım Semiha.

Kemal Tahir
6.12.1946

Sevgili Semiha,

Mektubunda ne kederli bir haber vardı. Seni şimdi bir başka türlü yalnız düşünüyor, büsbütün üzülüyorum. Halbuki, sen gayet iyi bilirim ki, rüzgârın önüne "bir kuru yaprak misali" katılanlardan değil, her çeşit rüzgarları yiğitçe önüne katanlardansın.

Ama, hani bir şiirde: "Ama bu yürek- o bu dilden anlamaz pek- o, hey gidi kambur felek- hey gidi kahbe durak hey der.-" gibi bir parça vardır. Bir çok şeyleri biliriz de, bu bildiklerimiz üzülmemize mani olamazlar.

Odanda kocaman bir Anadolu haritası olmasına sevindim. Orada sevgili vatanımızı ve bu sevgili vatanın dört köşesine dağıtılmış arkadaşları düşün, avunursun.

Akşam yemeklerinde umumiyetle iştahsız oluşuna üzülme. Kendini yemek için de zorlama. Yemeğin noksanını bilhassa meyve ile kapatmaya çalış. Yatarken süt, yahut, bol şekerli meyve suyundan büyücek bir bardak iç.

Canım Semihacığım, bana odanı, duvardaki haritaya kadar yazdın. Biraz da vaktini nasıl geçirdiğini, oradaki tanıdığın insanları anlatsana... Senin dostluğunu, sohbetini ne kadar özledim bilemezsin. O ne zevkli şeydi.

Ben şimdi, bir Fransızca roman tercümesiyle uğraşıyorum. Ötekilerden bir haber ve hayır çıkmayacağını artık anladım. Belki bunu bir yere satabilirim. Hiç de canım istemiyor. Canım istemediğinden de iş bir türlü yürüyemiyor. Bir kaç gün evvel tifö aşısı yaptılar. Bu da tembelliğe vesile oldu. Şimdilik somurtarak oturuyorum.

(Somurtarak) sözünü ciddiye alma. Ben de senin gibi, ömrümü şöyle bir muhasebeye vursam, mesut olduğum, sahiden

neşelendiğim zamanlar, kederli ve somurtkan zamanlardan çok daha fazladır.

Yıl başı için piyango bileti aldın mı? Ben bir tane aldım. Eğer zengin olursam, bakalım, nasıl bir adam olacağım? Huyum, ahlakım değişecek mi? Sakın üzerime bir azamet, bir kibir gelmesin. Yakışmaz diye korkuyorum, taşımaya gücüm yetmez sanıyorum.

Annen yanına gelmiş olsaydı ne iyi olacaktı. İnsan, annesine ne güzel şımarır. Ben bu anne bahsinde, kendi anneme hiç bir zaman layıkıyle doymuş olmamanın azabını çekerim. Bu sebeple anneleri yaşayan dostlarımın bütün anneleri topyekun biraz da benim annelerim gibidirler. Mesela Nazım'ın annesi, mesela, Malatya cezaevindeki mahpus arkadaşlarımdan İbrahim'in annesi. Bunlardan İbrahim'in annesini hatta resimde bile görmedim. Ama her mektupta ellerini öperim. Bu da beni bir manada tatmin eder. Nazım'ın annesi az kalsın gözlerini kaybediyordu. Ne kadar üzüldüm, tasavvur edersin.

Sen de annene ve Zehra'ya yazarsan hörmet ve selamlarını gönder. Annenin ellerini öperim. Onu hayal meyal hatırlıyorum. Yahut, hatırladığımı sanıyorum. Her halde sana benzermiştir.

Bana kabilse roman gönder. Göndermeden evvel, sendeki kitapların bir listesini yollarsan, okuduğum kitaplar için lüzumsuz masraf ve külfete girmemiş olursun.

Burada, Bolu'nun aksine havalar birdenbire düzeldi. Zaten Çorum'un adetidir. Kış buraya geç gelir, biraz da geç gider. Fakat bir kerre bahara yetiştin mi, sanki bir yeşil denizin ortasında imişiz gibi, göz alabildiğine bahar içinde yaşarız.

Seni hasretle kucaklarım sevgili Semihacığım. Bu seferki mektubun pek uzundu. Kabil olsa da hep öyle yazsan. Sıhhatine dikkat et. Bana yollayacağın resmi unutma emi?

Kemal Tahir
29.12.1946

Sevgili Semihacığım,

Up uzun mektubunu ve güzel resmini aldım. Hep o in-

cecik, başı dimdik, kalpten gülümsemesini seven sevgili Semiha'sın. Seni bir de Konya'nın Meram bağlarında hayal etmek insanın tuhafına gidiyor. Ben seni her zaman aziz İstanbul'umun Çamlıca'sında düşünüyorum.

Bu mektubunda Bolu'dan adeta şikayet etmişsin. Şikayet mevzularından bir tanesi de, çorapsız sokağa çıkmanın orada kabahat sayılması. Bence bu hiç bir zaman haksız bir şey değil. Bilirsin ya, ben bazı hususlarda fena halde yobazımdır. İnce ipek çorapların tesettürle hiç bir alakası olmadığını bilakis, kadın bacaklarına bir acaip çıplaklık verdiğini aklımla bildiğim halde, gene de baldırı çıplaklığa tahammül edemem. Bu telakkilerinden dolayı Bolulu'ları pek sevdim. Bence çorapsızlığın yalnız bir mazereti var: Parasızlık.

Ama bir taraftan da Bolu hanımlarının şık gezmediklerine öfkelendim. Seni işsiz bırakıyorlar. İşsiz güçsüz ve yapa yalnız Semiha yüreğimi sızlattı. Sen, rica ederim, Vekalete mi, Başvekile mi müracaat et de, lütfen Çorum'a gel. Haziran'ı burada beklersin. Şimdi nasıl geçiniyorsun? Acaba bir şeye ihtiyacın var mı. Bu mahpusluk, mektep talebeliğinden besbeter. İktidarsızlığımı böyle her fırsatta hissetmekten bıkıp usandım.

Kaç mektuptur soracağım, unutuyorum: Sen bu memlekette, insan ayağı değmemiş ormanlarda keşifler yapan bir mutehassıs gibisin. Kuş uçmaz, kervan geçmez Anadolu kasabalarının ev hayatını belki de yakından tanımak fırsatını bulmuşdursun. Kahramanları kasabalarımızın yerli kadınlarından ibaret bir kaç kitap -tabii roman veya büyük hikaye- yazmayı hiç düşünmedin mi? Kasabaların orta halli ailelerinde bir çeşit kapalılık, kendi içinde hapis olup yaşama, bir nevi taassup var galiba. (Bütün bunları belki de ben uyduruyorum. Ama yanılıyorsam bilmediğimdendir. Her halde enterasan tipler ve mevzular görüp işittin.)

Bolu'nun sıkıntılı kış mevsiminde böyle bir iş, nasıl, hoşuna gitti mi?

Annen yanına gelse iyi olur. Anneler, çocuklarının yanlarına gelirken, zannederim ki, hiç üşümezler. Bazen sevgili bir yüz görmek nasıl da ihtiyaç oluveriyor.

Yazdığın roman listesinde tercih yapmayı pek istedim. Lâkin nihayet hepsini yollasan daha iyi olacak gibi geldi. Hepsini, tabii, bir defa da değil. Öyle üçer, ikişer gönder. Uğraştığım tercüme bir türlü yürümüyor, hani geçinmek için mecbur olmasam, yüz sayfaya geldiğim halde yüzüstü bırakacağım. Kendi mevzularımı yazmak istiyorum. İçimde durmadan kımıldayan, haşarılık eden bir sürü insan var. Zaman zaman onların üzerine aç bir kaplan çevikliği ve gaddarlığıyla atılmak arzuları duyuyorum. Ama, ne halt edersin canım, geçer akçeyi kullanacağız. Gazetelerden artık hayır kalmadı. Romanları basmalarından vaz geçtim. Bari, bir cevap olsun verseler...

Nuri Tahir buraya naklini istemişti. Galiba olamıyor. Neyse, bir bir buçuk ay sözünü ederek avunduk ya, bu kadarı da elverir. Bu dünyada herkese istediğini veriyorlar mı bakalım? Bizim gibi fani insanlar şurada dursun, Alman milletinin bin yıllık tarihini temin edecek olan allah -Hitler- bile Moskova'yı istediği halde namertlik edip vermediler. Halbuki zavallı führerimiz nazi bayrağını Moskova'da dalgalandıran afişler bile bastırmıştı. Hasılı bu dünya, hasis (!) bir dünya olmuş. Berbat ve yaşanmaya değmez. (!)

Şimdi sabahtır. Sana gülünç şeyler yazmak istiyordum. Görüyorsun ki kabil değil. Resmine bakıp gülümsedim.

Seni hasretle kucaklar sevgiyle gözlerini öperim, sevgili Semihacığım.

20.1.1947

Sevgili Semihacığım,

Uzun mektubuna teşekkür ederim. Bunu öfkeli bir zamanında yazmışsın. Ama, öfke bile - ki baldan tatlı olduğu söylenir- seni haksızlığa sevk edememiş. Benim arslan kızım, belki pek kabahatsiz olduğun haldę kabahati üstüne alıyorsun. Biz erkekler sizi nasıl da, hayvan gibi, hiç anlayamıyoruz.

Bu günkü şartlar içinde bir Anadolu kasabasında, bir yabancı kadının yapa yalnız yaşaması ne kadar zordur. Kederini seziyorum. Ama ne yapalım, tahammül edeceksin. Tahammül edebilmek için de ben esaslı bir çare keşfettim. Mutlaka yazı

yazmak. Sen romancılığı erbabına bırakacağına lütfen hatıralarını olsun yazmaya başla! Bir Amerikan muharriri, (başımızdan geçeni muhakkak yazmalıyız. Hem de vakit geçirmeden.) diyor. Zaten bu dünyada yazı işinde kimin erbab, kimin değil olduğu işe girişmeden belli olamıyor. Sen, hiç değil, benim hatırım için sarı yapraklı kalın bir müsvedde defteri al. Kalemine yeni bir uç tak. Ve defterin birinci sayfasına en kocaman yazınla (Garip) kelimesini yaz. Kitabın adı bu olsun. Sonra kenara doğru: "Bu kitabı Kemal Tahir'e ithaf ediyorum." dersin. İstanbul'dan ayrılış mukaddime olur. İlk Anadolu kasabası birinci kısım... Sonra sırasıyla Bolu'ya kadar kaç kısım varsa... İlk zamanlar, hayatının ana hatlarını yazdığını göreceksin. Fakat kitap seni kavradıkça zaman zaman teferruat aklına gelir. Bu tefarruatı bir küçük deftere tekrar ve kolayca hatırlayacağın şekilde not edersin. Bu yazılarda, kendine, kendi hislerine karşı da, etrafındaki insanlar ve hadiselere karşı da mümkün olduğu kadar samimi davran. Bir de üslubu hiç bir zaman facia gibi alma. Kitabında, -senin huyuna da uygundur- hafifce bir istihza havası olsun.

Ben eminim, bunun hakkından güzelce geleceksin. Kuzum Semiha, bunu yap. Üşenme. Hiçbir şey beceremesen ilerde bana paha biçilmez roman notları temin etmiş olursun. Bir romanı seninle beraber imzalamak bana şeref verir. Vallaha, Suat Derviş senden, daha iyi romancı değildir.

Buraya bir haftalığına gelmen beni çok sevindirdi. Ama, kışta kıyamette senden bu kadar müşkil bir işi istemek, bilmem ki hodkâmlık olmaz mı?

Burada otel var. Zaten Çorum'daki ahbaplarım seni otelde de bırakmazlar sanırım. Aşağı yukarı yirmi dokuz aydanberi buradayım. Zulme uğramış bir Türk vatanperveri için yurdumuzun Türklerle meskûn bir vilayet merkezinde, bu müddet, dost ve ahbap kazanmak için pek fazladır.

Hiç ziyaretçim olmadığı için gerek cezaevi müdürü bey ve gerekse savcı bey bir haftalık misafirliğin esnasında seni her gün görmeme her halde müsade ederler.

Bir nokta daha var: Gelmen ihtimali benim için zevkine

doyulmaz bir hülyadır. Bunun biraz daha uzamasına razıyım. Yollarda üşümemen için, ziyaretini bahara bırakmanı rica ederim. Burası baharda bir yeşillik denizi olur. Ama, ne bileyim, gönlüm bu kadar beklemeye de pek razı değil.

Beni pek sevindirdiğin için teşekkür ederim.

Melahat iyidir, her mektubunda sana selâm eder. Buraya gelmesi imkânsız. Evvelce çalışıyordu. Beş, on para kazanıyordu. Artık fabrikada çalışması mahzurlu görülüyor olmalı. İşinden çıkardılar. (Sana galiba yazdım. Malatya bez fabrikası kooperatifinde daktiloluk yapıyordu.) Beş kardeştiler. Bu zamanlarda geçinmek pek zordur. Piyangodan da bize para çıkmaz. Hasılı kız, gelemez.

Burası da tamamile karla örtülü. Bu sene kış insafsızlık ediyor. Ben pek sıhhatlıyım. Geçen aydanberi yeniden bir kilo almışım. Şimdi tamam 72 kilo geliyorum. Bu bir rekordur. Yavaş yavaş şişmanlamak korkusu başladı.

Fransızca roman tercümesine çalışıyorum.

Gönderdiğin romanlar için teşekkür ederim. Hepsini aldım ve okumaya başladım bile... Seni hasretle kucaklar, gözlerini, sevgiyle öperim cici Semiha.

3.2.1947
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Düzce'den yazdığın mektup nihayet geldi. Merak ediyorum. Henüz cevap veremediğim mektubunu daima üzerimde taşıdım. Cüzdanı her çıkarışta sevimli bir alacaklı gibi, el yazın gözüme ve yüreğine çarpıyordu.

Hep düşünüyorum. Sürgünlüğün tadını da galiba herkesten çok sen çıkardın. Tabii kepazeliğini de gene herkesten çok sen çektin.

Başına gelenleri yazmaya adeta mecbursun. Buna mukaddeme ile başlamana güldüm. Sen acemi bir muharrir gibi en son yapılacak işi en evvel yapmaya kalkmışsın. O kabil yazıların her ne kadar adı (mukaddeme) ise de kitap tamamlandıktan, hatta birinci defa basılıp ilk baskısı tükenince

tekrar basıldıktan sonra yazılır. İşin yürümemesi belki de bundandır. Daha kolayına gelirse onları mektup tarzında yaz. Bir kadın arkadaşına mektuplar. Adı da mesela: "Gurbetten mektuplar" olsun.

İlk mektuba mesela trende başlayabilirsin. Mukaddemesini sonra ben yazarım.

Her bulunduğun şehir için yedişer, yahut onar mektup yazmış ol. Vakaları birbirinin arkasına mustakil hikayeler halinde, bu mektuplara dağıt.

Senden bilhassa, bir kadın sürgünün yabancı bir kasabada tek başına yaşamasındaki güçlükleri ve daha mühimi kasabalarımızdaki ev içi hayatı hikâye etmeni rica ederim. Yani bir erkek muharririn asla derinden derine tetkik edemiyeceği hususları. (Mektup dedim ama, daha mahrem cihetleri de cesaretle yazabilmen için hatıra defteri şeklinde yazman daha kolay olmaz mı? O zaman adına "Gurbetten hatıralar" denebilir.) Hasılı sevgili Semiha, bir kere başlayıp kolayını alırsan yalnızlığının içinde bu kitabın seni ne kadar eğlendireceğini göreceksin.

Yüz yapraklı sarı müsvedde defterleri var. Onlardan satın al, defter dolunca bana yolla! Bir kerre okuyayım. Sen cevabı beklemeden öteki deftere başla! Hislerini, kederlerini, sevinçlerini tuhaf, gülünç, hazin vakaları bütün çıplaklığı ile tesbit et. İctimai hayatımıza siyasi hadiselerin, gerek hafif, gerek sert tesirlerini, bilhassa kadınların görüş zaviyesinden koyarsan kitap bir kat daha kıymetlenir. Bu mükemmel ve kıymetli eserin hakkından mutlaka geleceğine eminim.

"Geleceğinden eminim." derken buraya Haziran'da geleceğini düşünerek sevindim. Yolunu dört gözle bekliyorum.

Annenin yanına gelmesi ihtimaline de sevindim. Zaten son mektubun beni birçok cihetlerden sevindirdi. Bolu'dan ayrıldığına, Düzce'ye -kendi evine yerleştiğine- annenin yanına geleceğine, senin Haziran'da buraya uğrayacağına, bilhassa gelecek mektubunda bana her zamanki gibi gülen bir Semiha yollayacağına... Bunlara ayrı ayrı sevindim. Beni mesut ettiğin için sana teşekkür ederim.

Annenle beraber de bir resim isterim.

Düzce Adapazarı'na Bolu'dan elbette daha yakın. Benim Adapazarı'nda akrabalarım var. Adapazarı'na mı, Akyazı'ya mı bağlı bir (Kayalar) köyü vardır. Annemin babası bu köydendi. Şimdi orada Cemalettin ve Servet adında iki tane dayım oturuyor. Küçük teyzemi İrfaniye adında bir köye vermişlerdi. İrfaniye her halde Düzce'ye yakındır. Buraları hep Abaza köyleri. Büyük babama Ahmet Zigotla derlerdi. Annemin sülale adı da aklımda doğru kaldıysa (Canipha)dır. Eğer İrfaniye köyü Düzce'ye yakınsa oraya git, Ahmet Zigotların kızı Faika'yı bul. Konuş, ben senelerdenberi hayalini bile unuttum. Benim yalnız teyzem değil, aynı zamanda süt kardeşimdir de...

Büyük babamı Düzce'deki Abazalar da her halde tanırlar. Kendisi vaktiyle (bizi İzmit'ten Bolu'ya kadar tanımayan yoktur) diye öğünürdü.

Düzce'yi uzaktan gördüğümü hatırlıyorum. Nasıl bir kaza merkezi olduğunu yaz.

Şimdi biraz da sana kendimden bahsedeyim: Yeni ve gülünç bir derde müptela oldum. Gittikçe şişmanlıyorum. Eskiden -yani üç aydanberi- her ay bir kilo alıyorum. Bu Şubat ayında yani sana bu mektubu yazdığım 9.3.1947 tarihinde tekrar tartıldım, 38 günde tamam üç kilo ziyadeleşerek 75 kiloyu bulmuşum. Bunun üç kilosunu elbiselere çık. Geriye 72 kilo kalır. Boyum da bu kadar, yani 1.72. Artık kilo almazsam iyi olacak. Sen gelinceye kadar -daha üç ay var- 9 kilo daha alırsam, 84 olacağım ki, beni mahpushanenin kapısında görsen belki tanıyamıyacaksın. Bilmem ki ne halt edeyim? Vücudumda da bir acaiplik hissediyorum. Bunca senelik Kemal Tahir böyle yük götürmeye alışık mı bakalım?

Şimdilik tercüme ettiğim romanı bir tarafa bıraktım. İki yüz sayfa da o, bekleye dursun: (Gönül denen hayvan!) isimli bir aşk romanına başladım. Bu kitabın iyi yürekli kadın kahramanına da müsadeni almadan Semiha adını verdim. Yazarken hep seni düşünüyorum. Pek ahım şahım bir şey değil, eğlenceli bir kitap. Onu bitirince bir gülünç macera romanı yazacağım. Birisini **Tasvir** gazetesine, diğerini **Son Saat**'e yollayacağım.

Hasılı asıl yazmak istediklerimi ele almaya vakit bulamadan çala kalem çalışıyorum.

Melahatın sana çok çok selamları var. Beni ziyarete geleceğin için teşekkür ediyor.

Gönderdiğin ve göndereceğin romanlar için teşekkür ederim. Sana mini mini de olsa bir hediye yollayamadığım için dehşetli mahcubum. Kusurumu affet emi?

Buraya bahar geldi, sevgili Semiha, Çorum gittikçe güzelleşiyor.

Bir büyük şair: "Bahar mevsiminde, içerdeki adamı büsbütün kendisine râm eder (hürriyet) denilen ifrit!" buyurmuş ki haklıdır.

Seni hasretle kucaklar, sevgiyle gözlerini öperim sevgili Semihacığım.

K e m a l T a h i r
9.3.1947

Orası sıtmalı bir yer olmasın. Rica ederim kendine dikkat et! Yirmi yaş dişi yüzünden şişen yanağınla kim bilir ne şirin bir kadın olmuşsundur! Geçmiş olsun.

Sevgili Semihacığım,

Yalnız başına gidip dişine ameliyat yaptırdığın için seni tebrik ederim. Sen zaten her zaman cesur bir kadınsın. Bence, diş ameliyatından daha mühimi, senelerdenberi bilmediğin tanımadığın memleketlerde tek başına yaşamandır. Bunu değme erkek kolayca başaramaz.

Resmini nasıl bekliyordum. Mektubun resimsiz gelince pek kederlendim. Mamafih, ben bir manada beklemeye alışmışım, bunun hazin zevkini tatmasını biliyorum.

Annenle beraber çıkardığınız resmi mutlaka beklerim. Hem, canım, madem ki filim makinen var, sen bana her mektubunda yeni, yahut eski bir resim yollamalısın.

Bu sefer de unutmadan sana buraya hangi yoldan gelebileceğini yazayım: Düzce'den Bolu'ya, oradan Ankara'ya otobüsle geleceksin. Ankara'dan Çelikli (Çerikli) istasyonuna kadar

muhakkak trene bineceksin. Oradan Çorum aşağı, yukarı 150 kilometre. Sen Ankara'ya uğrayıp bir kaç gün kalacaksan lütfen dahiliye vekili Şükrü beye git, seni Çorum'a nakletmesini iste. Emniyet umum müdürü iken halden anlar bir adamdı. Kibar ve sevimliydi. Her halde bu talebini reddetmez. Düzce'de sıtmaya tutulacağından korkuyorum. Senin ciğerlerin de biraz zayıftır. Rica ederim bunu ihmal etme. Çorum'da o kadar yalnız kalmayacağını umarım. Hem de, sevgili Semiha, arada sırada, bana İstanbul yemekleri pişirirsin.

Gelirken fotoğraf makineni de getir. Ben ihtiyarlamadan evvel bir kaç resmimi çıkarırsın. İlerde ölmez de uzun müddet yaşarsak bakar da: "geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer" diye gülümseriz.

Düzce'yi Bolu'dan fazla beğendiğine sevindim. Bolulular eskidenberi dedikoduculuklarıyla meşhurdurlar.

(Gönül denen hayvan) isimli bir roman yazdım. Kahramanının adını da Semiha koydum. Senin ismini her yazışımda biraz da senden bahsediyormuşum, seni anıyormuşum gibi yüreğim ferahladı. Esas itibariyle berbat bir şey. Ama, gündelik gazetelerde, mecmualarda ancak böyle şeyler istiyorlar.

Yazdıklarını bizzat beğenmemek, beğenmediklerini biteviye yazmak ne müşkil! Ama başka çare de yok.

Sen geldiğin zaman beni sahiden şişmanlamış bulacaksın. Bakalım bu ay başı yeniden kilo alacak mıyım?

Sana bu mektupla beraber bir kötü resim yolluyorum. Makine fena, fotoğrafçı acemiydi. Ancak böyle bir fotoğraf elde edilebiliyor.

Burada artık bahar geldi. Her taraf yemyeşil. Güneş sıcak. Ben bütün bir mevsim, beton bir binada kapalı kaldıktan sonra yavaş yavaş açık havaya alışmaya çalışıyorum. Bir müddettir nezleden kurtulamadım. Hâlâ da, üzerimde bir yorgunluk var. Lakin iştiham yerinde, iyi ve uzun müddet deliksiz uyuyorum. İşim olduğu zaman günde on saat çalışıyorum. Mesela: Gönül denen hayvan romanını -250 sayfadır- 20 günde çıkarmışım. Şimdi bir macera romanını bitireceğim. Ondan sonra bir tercüme bitirilmek ister. Bunları bir yere satabilirsem, iktisadi va-

ziyetimi bir kaç ay için düzeltmiş olacağım. O zaman da büyük romanımın ikinci cildine başlayacağım.

Yolunu daha şimdiden hasretle gözlemeye başladım. Melahat'a selamlarını yazacağım. Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim Semihacığım.

Kemal Tahir
28.3.1947

Sevgili Semihacığım,

Bu gün ayın onu. Mektubum eline varınca annen çoktan gelmiş olacak. Ellerini öptüğümü söyle. Sen de İstanbul'u benim kadar özledin mi? Ben bilhassa denizi çok özledim. Buradan gidenlerin hepsine, sanki bir manası varmış gibi, "benden denize selâm söyleyin!" diyorum da, arkadaşları güldürüyorum.

Hani, bir büyük şairin bir güzel şiiri vardır: "Denize dönmek istiyorum Mavi aynasında suların- Boy verip görünmek istiyorum." diye başlar da deniz hasretini bir güzel anlatır. İstanbul'u hep bu şiirle beraber hatırlıyorum.

Resmine teşekkür ederim. Şüphesiz iyi çıkmamış. Sen ondan çok daha güzelsin. Ama, kötü çıkmış bir resimde bile kaybolmıyan şirinliğin gene de bol bol vardı. (Malatyalılar "şirin" kelimesini "tatlı" manasına kullanırlar. Ben de şimdi o manaya yazıyorum.)

Asıl benim resmim kötü imiş. Yahut da sen kibarlık edip bana ancak yirmibeş yaşında göründüğümü söylüyorsun. Saçlarım döküldü. Kalanlar da beyazlaştı. Olduğundan on iki yaş aşağı değil, beş altı yıl fazla gösteriyorum. Mamafih bunun esaslı bir manası yok. İnsan ihtiyarladığını hiç bir zaman kabul etmiyor ki... Akıllı bir ihtiyar: "Gençliğe has, yaramazlıklarımız bizi insafsızca terk edip giderler de, biz onları arzumuzla bıraktık sanarak kendimizi avuturuz." demiş.

Bu günlerde çok kederliyim, sevgili Semiha, Nazım'ın sıhhatini dehşetli merak ediyorum. Karaciğerinde bir arıza var. Bir türlü teşhis edememişler. Beni üzmemek için hakikatı yazmadığından da şüpheleniyorum. Son mektubunda karısının acele gelip rapor sureti ile filmi İstanbul'a götürdüğünü ya-

zıyordu. Ben Nazım'ı babam gibi, ama babamdan çok fazla severim. Yanında olsam, mutlaka iyileşirdi, zannediyorum. Bursa'ya gidemediğim için azap duyuyorum. Ayın on dördünde Meclis açılacak. Bir gazete "Na kabili şifa bir hastalığa tutulduğu için geri kalan cezası affedilecek" diye yazmıştı. Kendisi de kanunsuz mahkûm edildiğinden bahseden bir af istidası vermiş. Bakalım bir netice çıkar mı?

Bu günlerde gene tembelliğim üzerimde. Bol bol uyuyorum. çalışmak içimden gelmiyor. Yazdığım romanları da beğenmiyorum. Bahar, mahpuslar için kederli mevsim. Bu son cümleyi yazdığım için mahcubum.

Balzac'ın romanını mutlaka gönder. Ben bu dev romancıyı çok severim. O kitabın Fransızca'sını okumuştum. Ama Türkçe'sini de okumayı isterim. Balzac ne dehşetli bir adamdır. Bir Fransız edebiyat tarihçisi: "Onun eserini okurken, insan, yarattığı tiplerden müteşekkil muazzam bir ordunun, korkunç bir gürültü ile yaklaştığını duyar." gibi bir söyler. Kanaatimce Balzac hem realisttir, hem değildir. Tiplerini kendisi yaratmış da, muayyen bir tarihi devrede yaşatıvermiş.

Siz, söyleyin bakalım, bana vaadettiğiniz kitaba nihayet başlamadınız mı? Buraya gelirken "hediye olarak" bir kaç sarı müsvedde defteri getirmezseniz kavga ederiz. Tabii yazılmış defterler... Boş değil...

İrfaniye köyünün Düzce'ye bağlı olmasına sevindim. Evet, biraz uzak olmalı. Ama yolun düşer de gidersen, teyzemi görürsün...

Ben, sahi, İstanbul kadar, İstanbul yemeklerini de özledim. Vaktiyle bunları pişirmeyi neden öğrenmediğime bir kızıyorum ki... Burada yaptıklarımı görsen gülmekten katılırsın. Arada sırada, kollarımı sıvayıp işe girişiyorum. Aklımda kalanları toparlamak için bir sürü gayret sarfediyorum. Sonra, meydana çıkan şey yemekten başka her şeye benziyor. Geçen gün mayonezli beyin yapayım, dedim. Asıl niyetim mayonezli balık yapmak ama, neylersin ki balık yok. Hani adamın biri (Rom) denilen içkiyi bir yerde içmiş de eve gelince yapmaya kalkmış. (Bana bir demlik çay lazım) demiş. Konyak yerine de

rakı bulmuşlar. Rakı ile kahveden bir âlâ Rom yapmış. Beğenip beğenmediğini artık bilmem.

Lâfı neden uzatmalı! Mayonezi bir türlü tutturamadım. Zeytinyağı döken arkadaş nihayet usandı. Birden boşaltıverdi. Öteki de limonu elinde tutmaktan bıkmış olmalı. Hasılı, mayonez mayonezden başka her şeye benzedi. Beyni rezil ettik. Arkadaşlar, birer lokma -bunu hatırım için- aldılar. Ben yemeğe mecbur oldum. Nasrettin Hoca (en âlâ sabah kahvaltısı sarımsağı bala batırıp batırıp yemek) demiş. Sonunda önüne getirmişler de (bunu ben icat ettim ama, ben de beğenmedim.) demiş. İşte öyle... Mayonezli beyin salatasını burada ben icat ettim ama, kendim de beğenmedim. Bir de yemek kitabım var. Lakin orada yazılı olanları tatbik edebilmek için bir mutfak değil, adeta bir eczane olmalı. Şu kadar gram şundan, bu kadar gram bundan... Adını duymadığım kokular... Hele "fırına verirseniz..." demiyor mu öfkemden kan tepeme çıkıyor. Sanki herkesin her yerde fırını varmış gibi... Bir piyeste görmüştüm. Kahramanlardan birisi, ötekinden evvelâ bir bıçak, sonra bir tabanca, sonra bir makineli tüfek ister de (yok) cevabı alınca (makineli tüfeksiz adam mı olur?) diye kızar. Yemek kitabını yazanlar da (fırınsız adam mı olur?) demek istemişler. Şaştım kaldım.

Bütün bunları, sevgili Semiha, seni eğlendirmek için zorla yazdım. Ama, bu gün lâtife etmeyi beceremiyorum. Demek, keyfim yok. Sözü uzatmak beyhûde.

Seni hasretle kucaklar, gözlerinden sevgiyle öperim.

Kemal Tahir
10.4.1947

Annene tekrar hürmet ve selamlarımı yollar, ellerini öperim. Beraber resim çıkarıp yollayacaktınız. Yahut eski resimlerden bir tane. Filimleri de gönder.

Senin ismine yazdığım romanı yolladım. Henüz bir cevap çıkmadı. Bakalım beğenip basacaklar mı? Sana doğrusunu söyliyeyim mi? Benim gazetem olsa ben vallaha kabul edip neşretmezdim. Gerek gazeteci arkadaşlarımı, gerek okuyucuları do-

landırıyormuşum gibi ayıp bir şeyler hissediyorum.

Sevgili Semiha,

Şimdi artık yalnız olmadığım için pek mesudum. Seni yapayalnız düşünmek bana ızdırap veriyordu. Bir kitapta bir kadın: "Ben korunacak kadınlardan değilim." der. Sen de elbette pek kuvvetsiz bir kadın değilsin. Fakat gene de ben şarklıyım. Kadını daima himayeye muhtaç düşünüyorum. Erkeklerden çok daha yiğit, kahraman kadınların mevcudiyetini aklımla bildiğim halde, bu yürek o dilden pek anlamıyor.

Hüsamın zayıflığını çok merak ediyorum. Onun da galiba ciğerleri biraz zedeli idi. Fazladan çok içiyordu. Çok çalışıyordu. Şimdi, davanın ilk tahkikat safhasının üzücü işleri sıhhatini büsbütün harap eder mi ki diye düşünüyorum. Bereket versin yalnız değil. Arkadaşları onun sıhhatiyle alakadar olurlar.

Ağabeyinin ölümüne çok üzüldüm. Kendisini filhakika tanımıyordum. Hatta mevcudiyetinden bile haberim yoktu. Ama seni müteessir eden bir hadise beni de üzer.

Ben de on gündür hastayım. Sıtma tuttu. Evvelâ bilemedik. Grip zannettik. Nihayet kinin tedavisine başlar başlamaz geçti. Bu eski bir sıtmadır. Her sene bu mevsimde biraz yoklardı. Ben bir kaç kinin yutarak önünü alırdım. Bu sene ihmal ettim. Cezasını da çektim. Şimdi gene sıhhatliyim. Bakalım bu ay kaç kilo kaybetmiş olacağım.

Bana Balzac'ın romanını yollayacaktın. Lütfen gönder. Başka kitaplar da varsa onları da yolla!

Nazım hasta. Karaciğerin filmi alınamazmış. Bu sebepten hastalık henüz teşhis bile edilmedi. Melahat'ın eskidenberi kum sancıları vardır. Gene tutmuş. Hasılı bu hafta işimiz hastalıkla geçti.

Bir iyi havadis var. Hani benim küçük kardeşim Ratip vardı. Askerdi. Nihayet tezkêre aldı. Belki artık bana biraz yardım eder.

Bu sefer kısa yazdığım için kusuruma bakma. İşler beni bekliyor. Başımı kaşıyacak vaktim yok. Üç tane roman yetiştireceğim. Senede beş altı roman yazıp bastırdığım halde gene

de geçim sıkıntısı çekmek acaip bir hal. Ama ne yaparsın, sevgili Semiha, uğraşacağız. Madem ki başka çare yok.

Annene hürmetler eder ellerini öperim. Beraber getirebilsen ne iyi olurdu. Ama, sen haklısın. Hem yorulur, hem masraf olur. Ben senin yapacağın masrafı bile korku ile düşünüyorum.

Beraber resim yollayacaktınız. Vaadinizi unutmayın.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

KEMAL TAHİR
29.4.1947

Sevgili Semihacığım,

Evvelâ, sana pek sevineceğini bildiğim bir haber vereyim: Sinop'ta mahpus olan kardeşim Nuri Tahir üç gün evvel apansız çıkageldi. Zaten buraya nakil edilmesini istemişti. Bir aralık olamıyacak zannettik. Neyse, gerek Çorum Cumhuriyet Savcısı beyefendinin, gerekse cezaevimiz müdürü beyin de yardımlarıyla nihayet kavuştuk. Çocuğu sekiz senedir görmemiştim. Şişmanlamış, kuvvetli bir delikanlı olmuş. Tahta yontmaya alışmış. Onu böyle çalışkan, kuvvetli, neşeli görmek yüreğimi ferahlattı. Sen buraya gelince Tahir'in iki oğlunu birden görmüş olacaksın. İkimiz de seni hasret ve heyecanla bekliyoruz.

Hüsam'ın artık rahatlamasına sevindim. Kendisini eminim, çabuk toplar. Onun da en kuvvetli tarafı, neşesidir. Mahkum olacaklarını zannetmiyorum. Herhalde yattıklarıyla iktifa olunur. Çıkarlar.

Annenin pencerelerinize tül asması iyi olmuş. Muhite uymak, rahat etmek için birinci şarttır. Bir küçük kasaba için bilhassa bir macerası varmış zannedilen bir genç kadın daima esaslı bir merak ve dedikodu mevzuu olur. Sen hâlâ, Çamlıca'daki serbest hayatı, biraz da uzun bir mektep tatili geçiren neşeli Semihacığı unutmamışsın. Bir gece, Hüsam'ın dükkanından beraber çıkmıştık, hatırlıyor musun, seni her zaman o geceki neşeli halinle düşünüyorum. Öyle bıraktım, öyle bulacağıma da eminim.

Havalar çok şükür burada da bozdu. Biz İstanbullular eskiden havanın bozulup yağmaya başlamasından sıkılırdık. Şimdi, muayyen mevsimlerde, bunun köylüler için ne demek olduğunu biliyorum. Ben de bütün toprak adamlarıyla beraber yağmur yağmasına adeta dua ettim. (Hoş, mahpushanemizin önünde bir de acaip yağmur duası manzarası seyrettik ya!) Köylünün neden bir tuhaf manada müslüman, mütevekkil, ve kaderci olduğunu bu kuraklık sırasında biraz daha anladım. Çoluğu, çocuğu, hayvanı, aletleri ve bütün bedeni kuvvetleriyle toprağa bırakılan ekmeğin geri gelmiyeceği azabıyla kıvranmak ve hiç bir şey yapamamak feci bir şey. Bereket versin, ekinler büsbütün mahvolmadan pek fazla değilse de -böyle söylüyorlar- yağmur yetişti. (Buna neden "rahmet" dedikleri de anlaşılıyor.)

Yağmur olmayınca koyunlar da hep kırılır. Ot olmaz da hayvanlar toprak yerler hastalanırlar. Ben görüyorsun ya, köylülük bahsinde artık en az Macaristan'da ziraat tahsil etmiş beylerden bir kaç misli ziyade- ihtisas sahibiyim. Bu sebeple annenle senin resminden bir kaç hafta mahrum kalmaya razıyım. Ama, havalar da köylülerin gönlünü ettikten sonra bana yollanacak resimlerin çıkmasına müsade etmelidirler.

Kendin için kabiliyetsiz ve tembel demişsin. Bunları, biliyorum, beni aldatmak için böyle yazıyorsun. Ne dersen de, ben bir kerre hayalimde hazırladığım güzel romanı seninle beraber yazmaya ahdettim. Kabiliyetini bilirim, kabiliyetini bilirim. Tembellik ise, tedavi olunmaz bir dert değildir ve bu dünyada benim kadar tembel insan az bulunur. Buna rağmen binlerce sayfa yazdım. (Aşağı yukarı 6-7 bin sayfa.)

Hüsam'ın yanına gelmeyişine gücenme. Onun seni ne kadar sevdiğini ben bilmez miyim. Sen de her zaman, seni çok sevenlere benim gibi şımarırsın. (doğrusu bu da sana yakışıyor.)

Sıtma geçti, gitti. Zaten her sene o mevsimde biraz yoklayan uyuşuk bir nöbetti. İhmal ettim de başkaldırdı. Mesele 21 tane Atebrin yutmaktan ibaretmiş. Hapı yuttuk, ikimiz de -yani hem sıtma, hem de ben- şimdi vazifelerini ciddiyetle başarmış insanlar gibi rahatız.

Romancı arkadaşının eserlerini şimdiden merak edi-

yorum. Kendisi, zahmet edip buraya kadar gelmese bile -canım herkes senin kadar hakikatli olamaz ki- lütfen bana bir numune yollasın. Yazıp bitirdiği eserleri olup, bir bayanın, bunları neden hâlâ neşrettirmediğine de ayrıca şaştım. Yazılmış kitaplar, muharrirleri için, artık ortaya fırlatılması lazım gelen birer ağır yükten ibarettir. Muharrir yazılmış eserlerini ne kadar bastırırsa o kadar ferahlar.

Sevgili Semiha, Nuri Tahir ve ben annenin ellerini öper seni hasretle, sevgiyle kucaklarız.

15.5.1947
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

İstanbul'a şimdilik gidemediğine üzüldüm. Resimde pek yiğit bir süvari gibi durduğun halde, seni hep merak ediyorum. İçimde öyle bir his var ki İstanbul'a yerleşmedikçe emniyette değilsin. Bunlar hep saçma şeyler ya... Neylersin.

Yolunu nasıl beklediğimi sana bir türlü anlatamam. İstediğimiz iyi işlerin ferdaya kalmasına öyle alıştım ki, bundan da ayrıca zevk alır oldum. Seni beklemek heyecanı uzadıkça bunu da bir çeşit lezzet haline getireceğim.

Nuri Tahir tahta yontmaya başladı. Ben de harıl harıl çalışıyorum. Şimdilik marangoz gibi uğraşmak hoşuma gidiyor. Ne zaman bıkarsam, tekrar yazılara avdet edeceğim. Zaten yazıların da bir şey kazandırdığı yok. Muhallebi çocuğu 118 tefrika sürüp bitti. Aradan nerede ise bir ay geçti. Şimdi Gönül Denen Hayvan isimli romana başladılar. Henüz on para göndermediler. Şaşılacak bir iş.

Küçük kardeşim daha tezkere almadı. Bu ayın 28 inde terhis edilecek. Ne tuhaf şey! Bu sıralarda her şey geri kalıyor.

İstanbul'a dönebilmek ihtimali çıktıktan sonra sana Düzce pek boğucu gelir. Zaten havası ağır bir memlekettir. Mümkünse dağ köylerinde bir oda tutup yazı yaylada geçirebilsen. Mamafih resimde seni pek toplu gördüm. Sevindim. Benim şişmanlık hamdolsun durdu. Şimdilik 72 kilodayım. Bakalım kolla çalışmak nasıl netice verecek?

Nuri Tahir de seni heyecanla bekliyordu. Ayın beş ve altıncı günlerini yüreğimiz çarparak geçirdik.

Nazım artık hastalığından bahsetmiyor. Bizi telaşlandırmamak için mi böyle davranıyor, yoksa, biraz geçirdi mi bilemiyorum. Mamafih, henüz çalışmaya başlamaması beni çok üzüyor ve telaşlandırıyor.

Annenin canı sıkılmakta hakkı var. İstanbul'dan uzakta kalmaya alışmak kabil değil. Bunu sen de tekrar oraya dönmek ihtimali baş gösterince bizzat anlamışsındır. Hep bunu düşündüm de, seni buralara kadar geleceğin için adeta ayıpladım. Bana insafsızlık ediyormuşum gibi geldi.

Görüyorsun ki canım sıkılıyor. Eğlenceli şeyler yazayım derken yüzüme gözüme bulaştırıyorum.

Nuri ve ben annenin ellerini öperiz. Seni de hasretle kucaklar gözlerini öperim sevgili Semihacığım. 12.6.1947

Kemal Tahir

Semiha Ablaya Selamlar.

Nuri **Tipi**

Sevgili Semihacığım,

Mektubunun cevabını geciktirdiğim için kusura bakma! Sana neşeli şeyler yazmak istedim. Aksine hep kederli fikirler üstüme hücum etti. Halbuki bilhassa silâhşor resminden sonra hiç olur mu?

Tabancayı yalnız gösteriş olsun diye mi taşıyorsun? Yoksa atmasını da biliyor musun? Tabii, atarken gözlerini yummamak şartiyle...

Gene unutmadan şuracığa yazayım, son defa yolladığın üç romanı aldık. Teşekkür ederiz Eğer şimdiye kadar başkaları da gelmişse gönder.

Nuri Tahir marangozluk yapıyor. Henüz işlerini yoluna koyamadı. Ben son zamanlârda pek tembel olmuştum, Semihacığım, biraz tahta yonttum. Nihayet geçen ayın nihayetlerine doğru işe giriştim. Komik- macera romanlarına başladım. Son eserimin(!) adını sana utanarak yazayım mı? Yedek Aşık artık ne matah olduğunu anla!

Bu bitince aşıkdaşlık maceralarının kıtlığına kıran girmedi ya, bir (Budala aşık) bir (Akıllı aşık) bir (Sarsak aşık) bir (Temkinli aşık) falan uydurur yazarım.

Gene unutmadan bir şey daha söyliyeyim: Düzce sıtmalıktır. Kendini boş bulunur da benim gibi sıtmaya yakalatırsan, bak fena olur, bozuşuruz. Dikkat et. Her zaman kinin al.

Anne, nasıl? Hâlâ İstanbul'u özlüyor mu? Halbuki insan senin yanında hiç bir şey özlememelidir.

Nuri Tahir'le beraber resim çıkartıp sana yollayacağız. Fotoğrafcı yok. Ben çok iyiyim. Sıtma çoktan geçti. Nuri de maşallah arslan gibi.

Bize kitap yollayacağını vadediyorsun. Teşekkür ederiz. Çok iyi olur.

İstanbul'a gitmek meselesi ne alemde? Bari olup olmıyacağını anlasan da rahat etsen. Mamafih, ben bunun daha fazla uzayacağını sanmıyorum. Bu aylarda dönersiniz.

Hüsam'dan haber alıyor musun? Henüz mahkemeye çıkmadılar sanırım. Sıhhati iyi miymiş? Hastalanmasın da, diğerlerinin [illegible] yol..

Melahat iyidir. Şimdi, Malatya'nın kazalarından birisinde istirahat ediyor. Kızın böbrekleri rahatsız. Zavallıyı düşündükçe üzülüyorum. Kıza fena bir oyun oynamış gibiyim. O da yiğitliği tepeleyip (ben vaz geçtim) diyemiyor.

Nuri Tahir ne güzel şeyler yapıyor. Hisseni saklıyoruz. Gelirsen hediyelerini alır gidersin. Ama, bilmem ki ne zaman gelebileceksin?

"Gün batar kuşlar döner, gelmez bu yolda beklenen" diye hazin bir şarkı vardır.

Annenin ellerini, senin gözlerini hasretle öperiz. sevgili Semihacığım.

7.7.1947

Kemal Tahir

Mektubunun cevabını geciktirdiğim için bana küsmemeni tekrar rica ederim. İnsan bazı bazı dehşetli tembel oluyor.

Sevgili Semihacığım,

Resminizi aldım. Teşekkür ederim. Biz de sana -hiç sevmediğin halde- tanımadığın adamlarla dolu olan bir resmimizi yolluyoruz. İkimiz beraber çıkardık. Nuri Tahir pek kısa boylu kaldı. Göndermek istemediğini anladım. Bu kısa boylular için iş bozan derlerdi. Ne kadar doğru imiş. Sevimli arkadaşının resmini ne diye kesecekmişim? Bir Fransız darbı meseli: "dostlarımızın dostları dostlarımızdır" diye bir laf eder ki doğrudur.

Hüsamettin'in nihayet mahkemeye çıktığına sevindim. Onlar hiç bir cürüm işlemediler. Beraat edeceklerine eminim.

Mahkeme dedim de... Millet diye bir mecmua çıkıyor, bu mecmuanın son sayılarında bizim davayı mevzu bahsederek bize top yekûn hakaret ediyorlar. Okuyunca kan tepeme sıçradı. Bir hakaret davası açtım. Neticesini sana yazarım. Yahu! Dokuz seneden sonra muharrir dostlarımızın bizi böylece hatırlamaları ne güzel kadirşinaslık!

Nuri Tahir tahta oyuvor. Ben harıl harıl roman yazıyorum. Geçen ayın yirmi yedisindenberi tamam 285 sayfa yazmışım. Bu sıcağa kar dayanmaz. Mevzu nasıl dayanacak bilmem.

Gönderdiğin iki kitap geldi. Teşekkür ederiz. Bizim aşk maceraları yazmaktan, aşk maceralarını okumaya da, yaşamaya da vaktim olmuyor. Nuri derhal başladı. Ben de -Bazen okumak illetim tutar- o zaman birden başlayıp bütün okumadıklarımı sabahlara kadar uyumadan okumak üzere saklıyorum.

Melahat iyi. Son mektuplarında hastalığından bahsetmiyor. Kendisine oruç tutmamasını yazdım. Bilmem ki beni dinler mi? İşte böyle, benim kız ramazan sofularından...

İşsiz güçsüz canın sıkılmıyor mu? Neden buraya nakletmeye çalışmıyorsun? İstesen bir mahzur görmezler. Doğrudan doğruya bir mektuplâ Dahiliye vekili Şükrü beye müracaat et. Seni burada ne de olsa eğlendiririz. Bizi ziyarete gelirsin. Çorum'un havası çok iyi. Suyu da iyi. Hiç sivri sinek yok. Ucuzluk. Rica ederim, bunu bir kerre dene!

Nuri Tahir senin için güzel hediyeler hazırladı. Hele iç-

lerinde bir büyük kotra var ki seyrine doyum olmaz. İnsana engin denizleri, tatlı türküleri ve hürriyeti hatırlatıyor.

Dikiş makinesini getirtemediğine üzüldüm. Nasıl vakit geçiriyorsun. Bana lütfen herhangi bir yirmi dört saatini yazsana.

Seni resminde pek sıhhatli gördüm. Orada sıtmaya tutulmayacağına dair bana söz verdiğini unutma! Sarı haplardan yut. Bunların deriye verdikleri sarı rengi giderecek bir beyaz ilâç varmış. Orada bulunmazsa ben sana buradan yollayayım. Hem canım, biraz da Çinliler gibi sarı yüzle gezmek neden fena olsun.

Annenin ellerini öperiz.

Nuri hürmetler ediyor.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini öperim sevgili Semiha!

26.7.1947

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Mektubunu sevinerek aldık. Hele buraya gelmek için müracaat edişine pek memnun olduk. Dahiliye vekaletinin bunda hiç bir mahzur görmeyeceğine ben eminim. Artık seni, sahiden dört gözle bekliyoruz. Buraya gelirsen ev bulmak için sıkıntı çekeceğini zannetmem. Yakacak meselesi de kolay. Kilosu üç kuruşa maden kömürü var. Bir saç soba ile her şeyi halledebilirsin.

Hem burası Düzce'den daha pahalı da değildir.

Hediyelerini tekmil hazırladık. Nuri Tahir'in ne kadar usta olduğunu gözlerinle göreceksin. Odanı bir süsleyeceğiz, bir süsleyeceğiz ki...

Beni son resmimde değişmiş bulmuşsun. Değişmek mukadder değil mi, sevgili Semiha? Gel de bak! Saçlarım hem döküldü, hem de beyazlaştı. Gözlerimin etrafında kırışıklıklar ne kadar çok. Adeta, ihtiyarladım. Mamafih, yüreğim hiç bir zaman ihtiyar olmıyacak. Vaktiyle bir şiir yazmış, orada: "Bize ihtiyarlamak yasak" diye bir söz etmiştim. Bu sözde şiddetle duruyorum. Dökülen ve beyazlanan saçlarıma, gözlerimin etrafındaki kırışıklıklara rağmen...

Hüsamettin'i merak etme. Ben onların mahkum edileceklerine bir türlü inanamıyorum. Göreceksin. Ben haklı çıkacağım. Beni yalnız, senin yabancı bir kasabada bom boş oturman üzüyor. Bu da bir çeşit mahpusluk gibidir sanırım. Zavallı Semihacık!

Melahat, orucu bırak, namaz da kılıyormuş. Bir senedenberi. Benim bu hale gülesim geliyor. Ama, hakkı da var, işimiz bu gidişle Allaha kaldı.

Millet mecmuasını mahkemeye vermiştim. Bu ayın 26sında mahkeme başlıyor. O kadar rezil bir hakarete uğradım, bu hakareti o kadar hak etmedim mi, öfkeden çatlıyacağım. Bu mecmuayı, eskiden Beyoğlu dördüncü noteri olan şair, romancı, muharrir, tarihçi Mithat Cemal bey çıkarıyor. Bu zat şerefli bir adam gibi görünürdü. Kendisini iyi tanıyorum. Demek, dokuz senede insanlar fena değişmişler. Herifin soy adı Kuntay idi. Mecmuada (Cemal Kutay) diye bir isim var. Şimdi meraktayım. Acaba bu Cemal Kutay ile benim tanıdığım Mithat Cemal Kuntay aynı adam mı? Bilirsin, bazı gazeteler ve mecmualar, mesul müdür olarak bir biçare fakiri ayda 20-30 liraya tutarlar. Bu zavallıların mecmua ve gazetelere giren yazılarla hiç bir alakaları yoktur. Vazifeleri, böyle davalarda, mahkumiyet kararı verilirse, patronun yerine hapis yatmaktır. Yani patron şantajla para kazanır. Ve hiç bir vicdani ve kanuni mesuliyet tanımaz. (Eğer karşıma böyle bir bedbaht çıkarsa ne halt ederim?) diye düşünüyorum. Yazı zaten imzasızdı. Yazan, vaktiyle dolandırıcılıktan mahkum edilmiş ve bir kaç kerre de casusluk işlerine karışmış (Rıza Çavdarlı) isminde bir namussuz. Bakalım bu çirkefi nasıl atlatacağız!

Kırk günde iki roman bitirdim. İkisini de yolladım. Birisine mukabil, iki dolma kalemle bir saat gönderdiler. Dolma kalemler ellişerden yüz lira, saatin fiyatı belli değil. Ben otuz liralık bir şey istemiştim. Şu halde verilen bedel topu topu 130 lira oluyor. Bizde (romancı) denilen cennet kuşundan daha bedbaht emeği daha değersiz mahluk yok galiba! Burada bir arkadaşın 15 yaşındaki oğlu harmanlarda gündeliği 3 liradan amelelik ediyor. Bir diğeri, daha küçük bir çocuğa ayda elli liraya,

yemek vesaire de mal sahibine ait olmak üzere, manda güdüyor.

Ben **Son Saat** gazetesine üç tane roman yolladım. Birisini beğenip basmadılar. İkincisi 118 tefrika tuttu. Üçüncüsü bu gün 70 tefrikayı buldu. Basılan iki roman arasında bir ay müddet geçtiğini hesaplarsak, 220 gündenberi para yollamadılar. Tefrika adedi arttıkça ücreti dört liradan yavaş yavaş iki lira indirdim. Şimdi dört yüz liraya razıyım. Dört yüz para göndermiyorlar. İki defa mektup yazdım. Cevap yok. Üçüncü defa mektupla beraber şimdi basılmakta olan kitabı yollamıştım. Kitabı tefrikaya başladılar, gazete muntazaman geliyor, mektuplar gene cevapsız kaldı. Ratip Tahir -bizim üçüncü birader- terhis edilmişti. Geçen haftalarda ona da bir mektup yazarak bu işi takip etmesini rica etmiştim. Ondan da hiç bir karşılık alamadım.

İki senedenberi şu kitapları yazdım: On Küçük Zenci- Bir Kirpiğin Yarısı- Bir Acaip Aile- Ödeşmek- Maceraya Tutku- Muhallebi Çocuğu- Bir Gecenin Beyliği- Gönül Denen Hayvan- Yedek Sevgili-. Bu dokuz roman 1850 sayfa tutuyor. Ben iki senede ancak 850 lira kazanabilmişim. Seneliğim 425 liraya gelmiş. Halbuki bu günkü gazetede bir yazı okudum. Beş kişilik bir aile ayda dört yüz lira ile geçinemiyormuş.

Hem hepsi bu kadar değil: **Sevgilim İmdat- Sağır Dere- Bir Haşarı Delikanlının Macerası- Kelleci Mehmet- Küçük Balık-** isimli beş tane roman daha var. Bunlar şunun bunun elinde basılacak yer arıyorlar. Bir tercüme polis romanı, bir komik roman, Claude Farere'den diğer bir tercüme de bende duruyor. Şimdi, bu gece sana bu mektubu yazdıktan sonra yeni bir romanın planını yapmaya mecburum. Ona da derhal başlıyacağım. Bir ayda bitirmeliyim. Hasılı her ay bir roman yazıp satamazsam, geçinmek imkansız gibi bir şey. Ne gülünç değil mi şekerim, Amerika'da herhangi bir muharrir senede altı tane küçük hikâye neşrettirebilirse bir senelik ihtiyacını temin edermiş. Ben bunu altı romanla elde etmeye razıyım.

Daha bir takım münasebetsizlikler daha var: İki buçuk sene evvel, Ulus gazetesine bir roman yollamıştım. Basmadılar. İadesini istedim. Kulak asmadılar. İstida verdim. Bu sefer, yal-

nız birinci cildini yolladılar. İkinci cilt için tekrar mektup yazdım. Cevap yok. Artık ümidim kesilmişti ki, geçenlerde gazetede bir ilan gördüm. (**Sağır Dere** romanının müellifi gazetemize müracaat etsin) deniyordu. Çünki romanın ikinci cildinin üzerinde isim ve adresim yoktu. Anlaşılan tesadüfen ellerine geçmiş, alakadar olmuşlar. Bir mektupla derhal müracaat ettim, cevap yok. İkinci mektupla kitabı iade etmelerini rica ettim. Cevap yok. Dün de bir üçüncü mektup yolladım bakalım ne olacak?

Sevgili Semiha, işte sana bir sürü manasızlık. Demek ki bu gece dertleşmek ihtiyacı duymuşum. Kusura bakma.

Nuri ve ben pek sıhhatliyiz. Artık benim için şişmanlamak kaygusu kalmadı. Bakalım, kışın böyle devam edecek mi?

Annene hürmetlerimizi söyle, ellerini öperiz.

Seni de hasretle kucaklar, gözlerini öperiz, sevgili Semihacığım.

Bayramın kutlu olsun diyeceğim ama, bakalım orada senin bayramın var mı?

Her şeye rağmen ben gene "iyi günler göreceğiz çocuklar" diyen mükemmel ve nikbin şiiri seviyorum. Şüphesiz iyi günler göreceğiz. Bütün bu günkü sıkıntılar lâtife mevzuu olacaklar...

Tekrar gözlerini öperim Semiha!

15.8.1947
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Uzun mektubunu aldım. Sevinerek okudum. Sıhhatli ve neşeli oluşuna memnunum. Ben de iyiyim! Lakin bu aylarda küçük işlerim biraz şakacı davranıyorlar. Mesela: Demin sana mektup yazmaya oturmuştum. Kağıtları, zarfı, cigara paketini, kibriti hazırladım. Taze kahve kokan köpüklü fincan önümde. Pek neşeliyim. Dolma kalemini çıkardım. Bir de baktım, mürekkebi azalmış. Gelsin bu kalem için hususi olarak alınan, süzülmüş, incelmiş stilo mürekkebi... İşe başlamadan evvel sana

meşhur dolma kalemin macerasını hikâye etmeliyim. Romanlarımı bastıkları için ben bir takım mecmuaları, kapış kapış satın alıyorum. Bilirsin, insan, kaç yaşına gelirse gelsin, yazısını basılmış görmekten zevk alıyor. Sanki basılmış bir yazıda bir başka değer varmış gibi. İşte biz bu zevki tatmin gayretiyle telif ücreti olarak aldığımız biçare paranın bir kısmını her hafta bu mecmualara yatırıyoruz. Bunlarda evvelâ kendi yazımızı, sonra diğer yazıları okuyup dururken bazı ilanlar gözüme pek munis görünmeye başladılar. Bilhassa dolma kalem ilanları... Bunları, düzen herifler, ne diller döküyorlar, ne şatafatlı sözler söylüyorlar... Kapılmamak imkansız. Ben, eskidenberi tekniğin ilerleyişine hayranımdır. Kudretimce bundan istifade etmek isterim. Kendi kendime: "Aradan kos koca bir harp geçti. Bu harpte neler, neler icat edildi. Bu meyanda dolma kalemler de kim bilir nasıl güzelleşmiş, pratikleşmiştir. Bir tane alsam mı ki ola?" demeğe başladım. Hem efendim, niçin almayacakmışım? İki tane kos kocaman roman bir gazetede tefrika edildi. Paraları ha geldi, ha gelecek... Tefrikalar, iki yüz küsür gün sürdü. Birer liracık verseler, iki yüz lira... İkişer liracık verseler dört yüz. (Bire medet! Nasıl da güzel yükseliyor bu rakam kısmı!) Üç liradan verseler... Altı yüz. (Hem de üç liradan mutlaka verirler. Çünki 1939 senesinde, hani sade yağın kilosu 45 kuruş iken ve mahpusta bir kişi bir ayda cigara parası dahil beş lira ile ferah ferah geçinirken tefrikanın beher gününe 3 lira vermemişler miydi?) Bu hesapça biz hele bir miktar daha hayal edelim: Dörder lira verseler sekiz yüz lira, beşer lira verseler bin... Tamam! Dur! Bitir! Her halde hesabı böyle en mütevazı, en alçak yürekli hadde getirdiğim güzel, ümitli günlerden birisinde İstanbul'a bir mektup yazarak (Parker), yahut (Şefer) marka dolma kalemlerden en iyisine talip oldum. Arzu ile karar arasında epey müddet geçmişti. Oturup sipariş mektubunu cesaretle yazarken "en iyisi galiba 32 lira!" diye düşünüyordum. Bizim mektup postaya gidince, **Ulus** gazetesinde bir ilan daha gözüme çarptı. Bir yaman dolma kalem ilanı. Bizim ismarladığımız markalardan birisi... Biz artık siparişi, hamdolsun, yaptık, işe giriştik ya, dolma kalemlerin kâffesi ahbap! İnsanlar da ah-

baplarının ahvaliyle alakadar olurlar. İlanı bir süzdüm. Eyvah! Kalemin bilmem ne numaralısı, (52) lira değil miymiş? Yahu! Biz yoksa, vaktiyle, mesele arzu halinde iken, ciddiyetini idrak edemedik de 52'yi 32 mi gördük? Yoksa o zamandanberi fiyatlar mı fırladı? Şimdi ne halt etmeli? Sipariş mektubu geri çevrilmez. Mübarek, namludan çıkan kurşun gibi hedefe doğru çoktan seyrediyordur. Peki! Allah selamet versin! Ne yapalım? kaderimiz böyle imiş. "Yiğitin alnına yazılan gelir." Kırk yılda bir kerre de, böyle bir lüks mukadder demek... Kalemiyle geçinen bir büyük muharrir için, velinimete harcanan 52 lira çok görülmemeli... Mektubumuz derelerden sel gibi, tepelerden yel gibi gitsin. Yerine salimen vusul bulsun. Bize elli iki liralık kalemi ulaştırsın! Sonrasına mevla kerim.

Bu dediklerim hep oldu. Bir gün kalem geldi. Görsen vallaha, küçük bir salon köpeği görmüş lord karısı gibi sevinçten feryat edersin. O kadar şık, zarif... Sade güzel. Tepeliği, aynen top güllelerine benziyor. Ucu dehşet. Zaten bütün mesele ucunda imiş. Bir yerinde bir de (beyaz nokta) var. Bu beyaz nokta, eğer ilanlara inanmak lazım gelirse, (ebediyen garantili) manasına geliyor. Şimdi, benim elimdeki bu mükemmel, son sistem (Şefer) kalemi ebediyyen garantili... Vasiyetnamemi yazıp imzamı bununla atacağım. Yüz sene daha yaşasam bile... Böyle düşününce kaleme bir kanım kaynasın... Kolay mı, beraber ihtiyarlayacağız da, bana bir gün bile ihanet etmiyecek, her an yardıma amade bulunacak. Ben de oracıkta, bu güzel alete layık yazılar yazmayı, bir dakika bile tembellik etmemeyi, kendi kendime vadettim.

Şimdi sıra içine mürekkep doldurup sevgilimi göğsüme bastırmak kaldı. Hatır için bana kırk beş liraya satılan sevgilimi!

Mürekkep şişesini beriye aldım. Bu mürekkep de, şimdi sana bu mektubu yazarken kullandığım, adi, bayağı cinsten bir şey değil, geçen mektubumu süsleyen meşhur (King) mürekkebi. Onun da ilanı neler yazıyor. Kalemi bozmazmış. Tortu yapmazmış. Her an yazmaya hazır bulunurmuş. Kağıda dokunur dokunmaz kururmuş. Hasılı kalem ve mürekkep o kadar biri birine uygun düşüyor ki, neredeyse, benim müdahalem olmadan,

ikisi birleşip aklımdaki roman mevzuunu kendiliklerinden, bir gecede deftere geçirecekler...

Biz, şimdiye kadar dolma kalemin kırk beş liralığını kullanmadık ama, büsbütün cahili de sayılmayız. Bunların bir lastiklisi, bir de pompalısı olur. Bunun lastik basacak mandalı görünmediğine göre, hele, (Bismillah) deyip tepesini kurcalayalım. Kurcaladık. Bir vida dönüyor, tamam! Aman yavaş! Aman dikkat! Vida döndü. Dişlerden kurtuldu. Kurtuldu ama, kalemden ayrılmadı. Biraz daha çevirdim. yavaşça çektim. Ne güzel! Bir beyaz madeni çubuk uzandı. Pek kolaymış canım! Belli bir şey! Harp sonrası icadı. Pratik! İlahi Amerikalı dostlarımız var olun siz emi? Siz nur olun. Şimdi bize kalemin ucunu mürekkebe batırıp bu pompayı yukarı çekerek hazineye mürekkep almak düşüyor. Yaptık. Bizim hesabımızca kalem doldu ama, bu sefer pompa sip sivri dışarda kaldı. Biz şimdi bunu yerine oturtmak için ileri bassak, mürekkebi tekrardan geri boşaltmaz mı? yüreğime bir şüphe girdi. Geri bastım. Aldığı mürekkebi şıpır şıpır damlattı. Kalem boş! Eeee? E mi efendim? Bir daha doldurdum. Bir daha boşalttım. Filhakika böyle oynamakta da bir oyuncak zevki var ama, bizim maksadımız bunu ciddi bir işe yaratmak... Kalemi üçüncü defa doldurdum. Yani pompayı dışarı çekip dimdik bıraktım. Hazineyi güneşe çevirdim. Bire medet! Hazine bomboş! Demek bize bir bozuk kalem yollamışlar. Kırk beş liraya bir bozuk kalem. Gözünün önüne geliyor muyum, sevgili Semiha? telaşlanmışım. düşünüp dururken, aklım parlaklaştı. Zekamın kudretini bilirsin. Başladım muhakemeye... (Hazine dolsa bile, madem ki pompa vazifesi gören madeni değnek sip sivri dışarda kalıyor. Bu mekanizma böyle işlemiyecek! Ya? Sakın... Etme birader! Bu kadar ileri buluş... Bu kadar kuvvetli icat!.. Vallaha böyledir. Haydi bakalım! El benden inayet Allahtan... Kalemin ucunu sihirli mürekkebe batırdım. Onu öyle tutarken sip sivri dışarda kalan demir çubuğu yavaşça bastırdım. Lıkır lıkır bir ses geldi. Hazineyi güneşe tuttum. Hay çok yaşa Amerika amca! Ne akıl! Akıl değil keramet! Sana inanmayan kafirdir canım!

Kalemi iyiden iyiye deneyip emin olmak için boşaltıp

tekrar doldurdum, boşaltıp tekrar doldurdum. Boş bulunsam bu işi akşama kadar yapacaktım. Çünki nevicat pompa vazifesini bir türlü istediğim gibi başaramıyor, kocaman kalemin baş parmağım büyüklüğünde haznesi bir türlü ağız ağıza dolmuyordu. (Vardır bunda bir hikmet! Ağız ağıza dolmaması matluptur elbette!) diyerek kalemi göğüs cebime yerleştirdim.

O gün bu gündür, ben kalemi bir türlü tas tamam, istediğim gibi dolduramadım. Dolduramadığım için de, mürekkebi sık sık bitti. Bu gece de, sana bu mektubu yazmaya hazırlanırken şu kalemi (biraz doldurayım) diyerek mürekkep şişesini biraz beriye aldım. Gene belki elli kerre tekrarladığım muhtelif hareketleri denedim. Gene hazne istediğim gibi dolmadı. Nihayet, (şunu bir de bura bura çekeyim! Boyumun ölçüsünü bir de böyle alayım.) dedim. Keşke demez olaydım. Bura bura çekerken fazla mı çekmişim, fazla mı burmuşum, evvelce bir tuhaf yaylanan, sanki hava tazyikine, yahut bir incecik yaya dayanıyor hissini veren ince madeni çubuk kalemden kurtulup elimde kalmasın mı? (Tuh Allah belanı versin!) demişim. Bu beddua kalemi göğüs cebime koyalı içimde saklı durumuş da, ben bir türlü söylemeye cesaret edemezmişim. Şimdi ne olacak bakalım? Halden anlayan beri gelsin! Nuri Tahir geldi. Evirip çevirdi. çocuk insafsız. (Sen bunu kırmışsın!) demez mi? Bir öfkelendim, bir tersledim. Derhal geldiği yere savuşup gözümün önünden yıkıldı. Biz iki diz üstüne dikildik. Bir elde kalemden kurtulup nihayet hürriyetine kavuşan madeni değnek, öteki elimde işi boşalıp, canı çıkmış boş kalem... Uğraş babam, uğraş! Bir saat, bir buçuk saat! Evet, senin de aklına gelen gibi, bu madeni değneğin ucunda bir lastik mi desem, bir kösele mi desem, yuvarlak bir şey varmış. Değnek ona vidalı imiş. Biz vidayı büke büke çıkarmışız. O (şey) de her ne karın ağrısı ise, biraz yumuşamış. Değneği tekrar vidasıyla ona rapt etmek istiyorum. Bükülüp hazinenin cidarına yapışıyor. Nice uğraştıktan sonra deliğini hizaya getirsem, çevirdikçe yumuşak cisim haznenin içinde ferahca dönüyor. Raptetmek mümkün olamıyor. Kalemin içini açıp o (şeyi) bir iğne ile dışarı almak mümkün değil. Bir başına hücum ederek dişlerimi sıkarak çeviriyorum. Nafile.

Açılmıyor. Elimde kalan değneğin girip çıktığı yerde bir küçük delikten başka fetha mevcut değil. Belki kuvvetle zorlasam, uç tarafı vidalıdır açılır. Lakin, (mal canın yongası) demişler. (Daha doğrusu bu devirde canlar, kamilen malların yongası olmuş.) Kırarım diye korktuğumdan kuvvetimi sonuna kadar istimal edemiyorum. Hasılı kalem böylece, yaralı bir halde önümde duruyor. Ben de sana bu mektubu, kalem geldi geleli pabucu dama atılan hokka ile yazıyorum. Fena halde kederli ve öfkeliyim. Kırk beş liralık kalemin çalışmayıp, on kuruşluk sapa takılmış yüz paralık ucun, bir saatten beri, benden ve kibar kalemden intikam alır gibi harıl harıl iş görmesi izzeti nefsime dokunuyor. Hele kemali hacaletle terk ettiğim hokka takımına muhtaç oluşum pek acı!

Şimdi senin mektubunu bitirince bana bu kalemi satan kırtasiye mağazasına bir yanık name kaleme alıp, kalemi bir güzel şikayet edip, postaya verdiğimi, değiştirmelerini, kabil değilse tamir etmelerini yalvaracağım.

İşte sana benim 45 liralık meşhur Şefer dolma kalemin hazin hi' ayesi!

Bu işin bir de şöyle bir tarafı var: Ben kalemin bana oynadığı bu münasebetsiz oyuna, fiyatı kırk beş lira olduğu için bu kadar kızıyorum ama, bu kırk beş lira, muharebeden evvelki üç lira demek. Muharebeden evvel üç liraya alınan bir dolma kalem de öyle ahım şahım bir şey sayılmazdı. Bu düşünceye göre, bir aydır çalışan kalem, değeri kadar iş görmüş değil midir? Bunu benim, böyle düşünmemin hiç de ehemmiyeti yok. kalemi tamir için gönderdiğim kırtasiye mağazası da böyle söylerse, sen bendeki feryadı seyret.

Şimdi gelelim ikinci maceraya: (Sana bunu yazdım galiba ama, bir daha yazmalıyım. Bu gece seninle dertleşmeye ihtiyacım var. Bizim Anadolu'da, "dert adamı söyletir." diye bir laf ederler.)

Gazeteye iki roman gönderdik. İkisi de basıldı. Yukarda yaptığım hesapların birisine göre muhakkak alacaklıyım. İki kerre mektup yazdım. Para yollamadılar. Çaresiz kalarak küçük biradere parayı tahsil etmesini rica ettim. İki ay kadar oluyor. Bir mektup yazdı. Henüz alamadığmı bildirdi. Ben bir tenkit mektubu yolladım. İşte ondanberi karşılık yok. Eskiden, askerdeyken bile bizi bayram tebriklerinden mahrum etmeyen çocuk, bu bayram onu da ihmal etti. Mektuplarımı almadı desem, bir başka iş havale etmiştim. Vaktiyle gönderdiğim bir kitap basılmamıştı. Onu oradan alıp geri göndermesini emretmiştim. O romanı yolladı. Fakat gene mektup yok. Biz, bir tane daha yazdık. On beş gün oluyor. Cevap yok. Hani bir fıkra vardır: Herif, deniz kenarında düşünceye dalmıştır... Ne düşündüğünü sorarlar. "Kaynanam denize dalalı yarım saat oldu. Daha çıkmadı. Artık merak etmeye başladım." der. Ben de artık merak etmeye başladım. Oğlancağız (bunlar mahpus herifler, parayı ne yapacaklar! Ben burada harcayım da canlarına değsin!) dediyse diyorum. Nuri Tahir (telgraf çekelim) diye akıl veriyor. Ümit kesilen bir paranın uğruna durup dururken bir iki lira harcamak da budalalık olacak. Şimdi, (belki bu Perşembe gelir), (belki bu Cumartesi bir haber çıkar) diye intizardayız.

Al sana üçüncü macera: Bir radyom vardı. Hapse girince İrfan hanım isminde bir bayana bırakmıştım. Kızcağız bunu kullanır dururmuş. Geçen sene, bize bir ihbarname geldi. (Radyonuzun 200 lira abone bedeli birikti. Verirseniz verirsiniz. Vermezseniz şöyle asarız, böyle keseriz.) deniliyordu. Külahımı önüme koyup bir güzel düşündüm. (Evet bir radyo olacak ama... Şimdi, kim bilir nerede?) Bunu böylece yazdık. Herifler, bizi sahtekar zannettiler. Öyle ya, sevgilim, sahtekar olmasa mahpus olmaz. Bir acı tehdit! Ben de öfkelendim. (Bu sayın bayan orta mektep muallimi idi. Arayıp bulun.) dedim. Aradılar, buldular. (Radyo benim değil Kemal Tahir'in. Borcu ödemem.) demiş. Ala!. Evvelce tahsil edilmediğinden bilmem kaç senelik ücreti sildiler. Üç senelik 31 lira kaldı. (Radyoyu satın, ödeyin) dedim. Kız bu sefer, (vermem) dedi. (Anasının ak sütü gibi helal olsun) dedik. (Veririm) demiş. Biradere yazdık. Gitti radyoyu aldı. Bu

sefer de ruhsatnamesi bayanda kalmış. Ruhsatnameyi getirmiş. Radyo mühürlü imiş. Satmak isteseler, dairesine malumat verilecek imiş. (Radyoyu satın şu borcu ödeyin!) diyorum. Sözüm geçmiyor. (Radyo'yu Melahat'a yollayın kız borcu öder.) diyorum. Aldırmıyorlar. Birader, radyoyu babamın evine koymuş. Babam yazı geçirmek için köye gitmiş. (Borcu biz öderiz) demişlerdi. Ödememişler. Geçen hafta bir müzekkere daha geldi. Borcu istiyorlar. Bizi mahkemeye verecekler. mahkum edecekler. Güler misin? Öfkelenir misin.

Dördüncü macera: **Milliyet** mecmuasına karşı açtığım hakaret davası Çorum Asliye Ceza Mahkemesinde görülüyor. Herif, yani Mithat Cemal değil, senin tanıdığın Cemal Kutay (bu herif on beş seneye mahkumdur. Dava açmaya hakkı yoktur. Biz bu hakaretleri bu hale güvenerek yaptık. Sakın davasını kabul etmeyin) diyor. Gönderdiğimiz tekzip mektubunu alıp yana yana İstanbul Müddei Umumiliğine götürmüş. Müddei umumilik (basma) diye fetva vermiş. Onlar orada bu fetvayı vere dursunlar, biz burada ikinci davayı açıp ikisinin birleştirilmesini istedik.

Şimdi bu ayın 16'sında gene mahkemeye gideceğim.

Sen lütfen bana bu Cemal Kutay denilen zatın nasıl bir yadigar olduğunu, ne münasebetle tanıdığını bildir. Tanımadığı bir adamdan hakaret görmek ve davalaşmak, kendi kendine konuşmaya benziyor.

Bütün bunları, seni eğlendirmek için yazdım. Sevgili Semiha, biraz gülesin, diye... Görüyorsun ya, bu devirde derdi bunlardan ibaret olmak, sahiden mesut olmak demektir.

Karikatür'de Bir Gecenin Beyliği isimli roman bitti. Bu haftadan itibaren Yedek Sevgili isimli roman başlıyor. **Son Saat**'de çıkan Gönül Denen Hayvan isimli roman da bu ayın beşinde bitti. **Yedi Gün**'de çıkan Ödeşmek gelecek haftà bitecek. Şimdi benim elimde henüz satılmamış üç tane telif, bir de tercüme kitap var. Bu tercümenin de yarısı yapılmış.

On gündenberi de, bir başka romana başladım. Yüz sayfasını da yazdım. Nuri Tahir çalışıyor. Az, çok kazanıyor. Bu gidişle kimseye muhtaç olmıyacağız. Melahat iyidir. Nuri ağa-

beyisine kazak örüyormuş.

Nazım'dan her zaman mektup alıyorum. Sıhhatı mükemmelmiş. Çalışıyormuş.

Hüsam'ın mahkemesinden bana her zaman yaz. Acaba bir şeye ihtiyacı var mı? Bizim buradan temin edeceğimiz bir şeye... Marangozluğa ait bir eşya filân ister mi?

Sen nasılsın? Senin de bir şeye ihtiyacın olursa rica ederim bana derhal yaz. Burada havalar soğudu. Gönderdiğin kazağı tekrar giymeye başladım. Sana ait bir şeyi kullanmak beni mesut ediyor.

Annenin ellerini öperiz. Nuri hürmetler eder.

Ben de seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim Semihacığım.

10.9.1947
Kemal Tahir

Bir resim yolluyorum.

Sevgili Semihacığım,

Mektubunu aldım. Buraya gelmekte inat edişin hoşuma gitti. Gelirsen beni sahiden mesut edersin. Rahat otobüslerle doğruca İstanbul'a gitmeyi belki de sözümü tutmazsın diye tavsiye etmiştim. Eğer fırsatı "saçlarından sımsıkı yakalayıp" (peki) deseydin pek kederlenirdim. Hem hodkâm olup, hem de hodkâmlığını belli etmemeye çalışmak çok müşkil imiş.

Af gürültülerini biz de ümitle dinledik. Ben şimdilik böyle bir işe ihtimal vermiyorum. Belki gelecek sene olur. Herif oğluna (bu açlık kırk gün sürer) demiş. Oğlu (kırk gün sonra baba?) diye sormuş. (Kırk gün sonra alışırız evladım.) Biz de mahpusluğa galiba alıştık. (853 tane 40 gün geçti. Elbette alışacağız.)

Kedini merak ettim. Ben de Malatya'da iken iki tane beslemiştim. İkisi de aynı ananın yavruları idiler. İkisinin rengi de tıpa tıp birbirine benziyordu. Bir tatlı kurşuni. Kedilerde hemen hiç görülmemiş bir renk... Küçük sansarları hatırlatıyorlardı. İkisini aynı zamanda değil, birincisini pek sevdiğim bir ahbap bir çok ısrarlardan sonra alıp götürünce ötekini almıştım. İkisinin

ismi de (Mahpus) idi. Bazan dilim sürçer de (mebus) diye çağırırdım. Hakaret kastı ile değil, konuşmayan mebuslara uyduğu için gülerdim kendi kendime. Volta vurmaya çıkınca (volta, mahpushanede gidip gelmek suretiyle yapılan gezintilere denir. Bilirsin.) yattığı yerden başını kaldırır, beni bir kerre tetkik ederdi. Eğer bir iş için dolaşıyorsam, gene uykuya başlar, yok gezintiye çıkmışsam, derhal kalkar, gerinir, sonra benimle beraber bir kaç kerre gidip geldikten sonra tırnaklarını kullanmaya lüzum görmeden bir hoplayışta omuzuma çıkar, boynuma yatar, horlayarak benimle beraber gezerdi.

Ben de eskiden hayvanları bu kadar sevmiyordum. Uzun süren yalnızlıklar, bazı insanları, feci şekilde ahlaksız ediyor, bazısına da çok şükür, böyle faziletli sevgiler veriyor. İstanbul'a gitmek icap ederse kedini bırakma! Sürgünde geçen senelerin bundan güzel, bundan canlı hatırası olmaz.

Şimdi burada kalabalık bir koğuşta, bilhassa ranzalar üzerinde yaşadığımızdan biz, kedi besliyemiyoruz. Bunun yokluğunu da şiddetle duyuyorum.

Buraya kış iyiden iyiye geldi. Ben kış mevsimini hiç sevmiyorum. halbuki mapushanede bu mevsim yazdan, bilhassa bahardan çok daha iyidir. Günler çabucak geçer. Hemen gece olur. Geceleri insan mahpusluğu pek hissetmiyor. Pencereden dışarısı görünmüyor da ondan galiba! Sana bir şiir yazayım! Bahara dair... Kışı niçin sevmek lazım geldiğini anlayasın diye:

"Dışarda bahar geldi karıcığım,
Bahar,
Dışarda
Bozkırın üstünde birdenbire
Taze toprak kokusu,
Kuş sesleri vesaire.
Dışarda bahar geldi karıcığım,
Bahar.
Dışarda bozkırın üstünde parıltılar...
Fakat sanma ki seviniyorum,
Malum,
Faslı bahar,

Bir mevsim aşifte eda,
Bir mevsim dilküşadır ama,
Neyleyim ki bir hayli kötü, olmaz işler düşündürür,
Düşünmekten başka yapacak işi,
Düşünmekten başka hürriyeti olmayan adama...

Gün ikindiyi geçer,
Gölgeler dökülür duvarlarına.
Sen yattığın yerde kulaklarında sesler,
"Ben nerdeyim?" Dersin "Buradaysa da kendim!"
Derken efendim,
Başlar tutuşmaya
Demirli pencerenin camı.
Yani dışarda akşam olur.
Bulutsuz bir bahar akşamı.
Ve içerde baharın en kötü saati budur asıl...
Velhasıl,
Pul pul ışıltılı derisi, ateşten gözleriyle,
Bilhassa faslı baharda ram eder kendisine içerdeki
adamı,
Hürriyet denen ifrit...
Bu bittecrübe sabit karıcığım,
Bittecrübe sabit..."

Ne kadar güzel değil mi? Nazım'ın karısına yazdığı mektuplardan birisi. Kış mevsimi insana böyle hazin şeyler ilham etmez. Soğuktan korunmak bir çeşit mücadeledir. Her mücadele gibi insanı sarar.

Sana bir acaip resim yolluyorum. Hani, gazetelerde (fenni sünnetçiler) resim bastırırlar. İlan olarak. İşte onlara benziyor. Böyle bir resim olacağını rüyamda görsem, hayra yormazdım. Bak hikayesini dinle de biraz gül: Biz, bir müddet evvel grup halinde fotoğraf çektirmiştik. Orada resmi olan arkadaşlardan birisi, kendi fotoğrafını taşıyan tebrik kartları istemiş. Fotoğrafçı yanlışlıkla onunkinin yerine benimkini basmış. Bu gün öğleden sonra uykudan kalkınca tesadüfen çıkmış bu acaip

resmi elime verdiler. Ben de hiç durdurtmadan sana göndermeyi düşündüm. Bundan fotoğrafhanede daha dokuz tane varmış. Almalı mı, almamalı mı? meseledir.

Nuri Tahir çalışıyor. İşleri biraz yürüdü. Yavaş yavaş ekmek paramızı çıkartacağa benziyor. Ben henüz kitapların parasını almadım. Çocuk buraya gelmeseymiş, pek sıkıntı çekecekmişim. Şimdi İğneyi Kendine isimli bir komik roman hazırlıyorum. Acele bitirip, gene **Son Saat** gazetesine yollayacağım. Bakalım belki o zaman utanırlar da kaç kuruş yollayacaklarsa yollarlar. (Romanların bedelini ödemekte o kadar geciktiler ki) ben giderek, galiba beni zengin edecekler diye düşünmeye başladım. Romanı tekrar onlara göndermek fikri tuhafına gitmesin. Meşhur fıkradır: Arnavut ağası şehre inmiş. Düşman sahibi olduğundan arkasında iki tüfekli hizmetkâr. Camiin önünden geçerlerken bakmışlar ki kolunu ıslatan içeri dalıyor. Pek sofu olmamakla beraber Arnavut ağası da geri kalmak istememiş. Hayvanları pencerenin parmaklığına bağlayıp hizmetkârlarıyla camiye girmişler. Meğer ramazan ayı imiş ve meğer o gece teravih namazında hatim indirilecekmiş. Yani her rekatta bir cüz okunacak, otuz rekatta bütün kuran devr edilmiş olacak. Ağadır, besmele çekip namaza durmuş. Beklemiş, babam, beklemiş, yere yatmışlar, kalkmışlar, gene beklemişler, babam, beklemişler. İş uzayınca öfke ağanın tepesine sıçramış. Artık kaçıncı rekatta iseler, dayanamamış, dirseği ile sağında duran hizmetkârı dürtüp: "Haydi siz dışarı çıkın, hayvanların yanında durun. Hoca işi iddiaya bindirdi. Ben sonuna kadar dayanacağım," demiş. Ben de şimdi, sonuna kadar dayanacağım.

Beni geri fikirli buluyorsun. Yeni bir keşif değil şekerim, ben eskiden de böyle idim. Denizin, güneşin insan sıhhatine ne kadar faydalı olduğunu bilirim ama, neylersin... Faydasını bildiğimiz halde yapmadığımız, faydasızlığını bildiğimiz halde yaptığımız nice işler var. Bu hususta beni, yalnız Melahat değil, padişahın kızı da olsa dinlemeye mecburdur. Dinlememek istediği anda, mesele kalmaz. Ben ancak kendi kadınıma karışırım. Benim kadınım, benim olduğu müddetçe, bana mutlaka

itaat edecektir. Hayatını hürriyet yoluna koymuş bir adamda bu derece müstebitliğe ben de şaşmıyor değilim ama, neylersin ki huy canın altında duruyor.

Böyle yobaz olduğum halde ne yalan söyliyeyim, hanımlara çizme giymeyi pek yakıştırıyorum. Çıkarsam, param olursa ve Melahat'a yaraşırsa mutlaka bir çift çizme de ben alacağım. Seni çizmelerinle görmeyi pek isterdim.

Annene hürmetlerimizi yaz. Beraber resim yollayacaktınız. Hakkımızdan vaz geçmedik. Nuri hürmetler eder.

Ben de seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgi ile öperim sevgili Semihacığım.

23.10.1947
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Biraz geç de olsa mektubun beni gene sevindirdi. Buraya gelmek için mutlaka Bolu Ankara-Çelikli-Çorum yolunu tutman lazım. Henüz başka bir yol icat edilmedi. En kısası budur. (Çelikli) Ankara Kayseri arasında küçük bir istasyondur. Her zaman Çorum postasını yapan otobüsler orada hazır durur. Bunlardan birisinin muavinini bizim eski baş gardiyan muavinimiz Ömer efendidir. Gideceğin günü telgraflarsan sana yabancılık çektirmez sanırım. Burada da otel derdi çekmezsin. Mahpus arkadaşlardan birisinin evinde seni misafir ederler umuyorum. Hasılı, sen mutlaka Çelikli (resmi adıyla Çerikli) istasyonuna ineceksin. ama, buraya istersen Bolu-Ankara üzerinden gel, istersen Adapazarı Arifiye Ankara, üzerinden...

Artık örfi idarenin bu sefer kaldırılacağına ben de inanıyorum. Örfi idare kaldırıldıktan sonra İstanbul'u, hiç değil, benim kadar özlemiş olması lazım gelen Semiha'yı, buralara kadar yormakta gaddarlığa benzeyen bir şeyler bulmuyor değilim. Bir daha düşün, lütfen, kışı İstanbul'da geçirip yazın gelmen daha iyi olmaz mı? Ama o zaman da seni fiyakalı çizmelerin üzerinde göremem. Artık sen bilirsin. Nasıl istersen öyle yap!

Kış ortasında veya gelecek Cumhuriyet bayramına da

olsa, af sözü bir mahpus için pek tatlı bir şarkı! Onu, Köroğlu gazetesi bile söylese, durup öylece, dinliyoruz. Hani bir mazûl vezire her sabah uşağı (efendimiz inşallah sadrazam olursunuz.) dermiş. Bir gün vezir eskisi, (söyle, köpoğlu köpek, inanmıyorum ama hoşuma gidiyor.) demiş. Biz de, işte o vezir efendi gibi, Köroğlu gazetesini bile dinlerken (söyle Köroğlu, inanmıyoruz ama, hoşumuza gidiyor.) diyoruz.

Küçük, güzel kedini, tabiata en uygun vazifesini yaptığı için bana şikayet etmeni hiç beğenmedim. Bir kerre, şekerim, kediler ne kadar sevimli ve nazlı olurlarsa olsunlar, fare tutarlar. Sahici kedi sevgisi, fare tuttuğu halde gene de kediyi öpebilmektir. Hem de burnundan...Malum, Bizim filozof Anadolumuzda bir meşhur laf vardır. Birisinin fakirliğinden bahsolunurken (burnunu öpecek kedisi yok) derler. Bu söz aynı zamanda kedi dediğimiz ehli hayvanın -belki de tüysüz olduğu için- ancak burnundan öpülmesi lazım geldiğini gösteriyor.

Hayvan sevgisi, ekseriya, çok uzun zaman yalnız yaşamış, sevgiden ve okşanmaktan uzak kalmış insanlarda bulunur. Ben kedimi, fare tuttuktan sonra da iğrenmeden öperdim. Demek ki, senden daha çok yalnız kalmışım ve sevgiye hasret çekmişim.

Sonra farelere karşı duyduğumuz tiksinti de nihayet bize göre bir his. Sen, kırmızı gözlü beyaz fareleri koyunlarında, ceplerinde gezdiren adamlar görmedin mi?

Kaldı ki fare artık, eski muzur mahluk da sayılmaz. Miki Maus'u hatırla sinemada. Yalnız çocukları değil, milyonlarca büyük insanı neşelendiren Miki Maus'u... Ben, dünyada Miki Maus'dan daha canlı bir fare olamıyacağına eminim. Senin Totoş, sana bir hakiki Maus getirmiş de, sen onu tekrar tekrar öpeceğine, insafsız insafsız horlamışsın.

Siz kadınlar işte böylesiniz!

Son Saat'e yeniden roman yollıyacağım diye sana demek ki, kocaman bir yalan söylemişim. Malum, bir işi düşünmek başka, yapmak başka... Filhakika böyle bir emelim vardı. Lakin mübarek roman gelip 186ıncı sayfada dayandı. Artık iler-

lemiyor. O mevzusuzluk, yani saçmalık onda, bu tembellik de bende iken bir kaç aya kadar biteceğini hiç zannetmiyorum. Halbuki topu topu 58 sayfalık canı kaldı. Bir öfkelensem, iki gecelik mesele... Şimdi sarı yapraklı defterler, ranzanın altında yüzüme dargın dargın bakıyorlar.

Melahat, çok şükür, tırnak boyası meselesine, senin gibi isyan etmedi. (Bir daha yapmam) dedi. İtaatli bir çocuktur. Onu, belki de bunun için daha çok seviyorum.

Nazım ağabeysine aynı resimden bir tane yolladı. Nazım da ona bir resimle karşılık verdi. Resmi Malatya'ya gönderdim. Kim bilir ne kadar sevinecek. Her mektubunda Nazım'a ve sana mutlaka selâm yazar. Şimdi Nuri Tahir'e bir kazak örüyormuş. Hasılı işte böyle...

Kadınların çizme giymelerini beğeniyorum. Buna şaşma! Ben her süsün biraz da faydalı olması taraftarıyım. Çok faydalı şey... Çamurda, karda, ayakları iyi korur. Sonra kadınlara, her türlü tehlike karşısında kendilerini müdafaa edebilirlermiş gibi bir kabadayılık hali verir. Ben kadın olsun, erkek olsun, insanlara pısırıklığı eskidenberi yaraştıramam.

Eğer bu kış çıkarsam, param da olursa Melahat'a mutlaka bir çift çizme alacağım. Sonra, laf aramızda, eğer mutlaka isterse, tırnaklarını boyamasına da karşı gelemem sanıyorum. Bunu madem ki herkes yapıyor, mademki faydası yoksa da kimseye bir zararı dokunmaz, neden canını sıkayım değil mi?

Laf aramızda sözüne dikkat! Sakın işitmeşin! Katlanmak başka şey, hoşlanmak başka... Ben sahiden, bu ciğer gibi kırmızı tırnaklardan haz etmiyorum.

Seni, hanım hanım örgü örerken hayal etmek epi müşkül... Sen benim için daima beli tabancalı amazonsun... Halbuki eskiden incecik, güler yüzlü, bir nazik kadındın. Bu hülya her halde son gönderdiğin resimlerden geliyor. Varsın gelsin... Ben memnunum.

Nuri Tahir tahta yontarak çalışıyor. Ben de yukarda yazdığım gibi tembel tembel oturuyorum. Böyle oturdukça kilolar artıyor. Artık 80 kiloyu buldum, diye korktuğum için tartılmıyorum da... Kilosu gayrı malum bir şişman adam düşün...

Giderek bir komedi tipi mi oluyorum acaba?

Ben eskiden de, kocaman bir göbeğim olsun isterdim. Şöyle rahatça oturayım, ellerimi bu göbeğin üzerinde müşkülatla kavuşturup baş parmaklarımı değirmen çarkı gibi çevireyim, diye düşünürdüm. İnsan, bir şeyi şiddetle arzu ederse mutlaka ona kavuşuyor. Şimdilik bu ideal henüz tahakkuk etmiş değil ama, onun yolu üzerinde sayılırım. Bu kadar şişman adamlar ekseriya gamsız, kasavetsiz, güler yüzlü, kolay aldanır, filozof kişiler olurlar. Onlara fakirlik de, mesela sıska bir adama olduğu kadar yaraşmaz! Ben sakın bu hale gelmiyeyim?..

Nuri Tahir ve ben annene hürmet ve sevgilerimizi yollar, ellerini öperiz. Nuri sana selâm eder.

Ben de seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

17.11.1947
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Hastalığın ehemmiyetsiz olsa da ben gene üzüldüm. Boğazı ağrıyan insan, öteki hastalardan daha fazla çocuklaşır. Birilerine şımarmak ister. Hem hasta, hem yalnız olmak ne müşküldür.

Mamafih, Örfi idarenin artık kaktığını, İstanbul'a gideceğini düşünerek kederim çabuk dağıldı. Son mektubu yazdığın zaman, henüz bana katiyetle karar verildiğini tabii bilmiyordun.

İstanbul'a selâm söyle. Bir kocaman şair, memleketi için "Memeleketim, seni seviyorum Çınarlarında kolan vurdum, Mahpuslarında yattım. demiş. Bunu yazan şairin İstanbullu olduğu Çınar hasretinden belli. Sahiden, İstanbul çınarları kadar azametli, kibirli, muhteşem ağaçlara ben başka bir yerde rastlamadım. Bazı çam ormanları da öyle imiş ama, ormandaki ağaç, ne kadar büyük olursa olsun azametinden bir şeyler kaybeder. Tabiidir Halbuki İstanbul çınarlarının önünden tramvaylar geçer. Öyle iken ağaçlar, kudretlerinden hiç bir şey kaybetmez. Hasılı İstanbul'a benden bir keyifli (merhaba) götür.

Hüsam'a, Mustafa'ya ve diğer arkadaşlara çok çok selâm ederiz. Zehra'nın, oğlunun gözlerini öperiz. Annesine hürmetlerimizi söyle. Annene selâm söylemeyi, benim yerime ellerini öpmeyi unutma. Piraye yengemi elbette görürsün. Kendisini dehşetli göresim geldi. Son resimlerinden birisini bana yollasın. Bu resim Mehmet'le, Suzan'la beraber olursa daha çok sevinirim.

Belki babama da gidersin. Hamdi Alev'in karısı Emine adresi biliyor. Kendisine çok dargın olduğumu söylersin. O kadar dargınım ki artık böyle manasız bir hale geldi. Kardeşim Ratip işten çıkmış. Bu çocuğun serseri olacağından korkuyorum.

Bana İstanbul'dan daha ziyade Fransızca kitaplar göndermelisiniz. Bilhassa (Ce soir) sö suar isimli Fransızca gazeteye abone olmak istiyorum. Dört beş senedir, Fransız edebiyatı hakkında esaslı hiç bir şey okuyamadım. Harp içindeki ve harp sonrasındaki Avrupa edebi ceyanlarından haberim yok. Bizim mecmualar pek yarını yırtık şeyler yazıyorlar.

Bilhassa, harp sonrasının meşhur romanlarını pek merak ediyorum. Roman tekniğinin nerelere kadar ilerlediğini, ne gibi yenilikler olduğunu, artık yirminci asır romanının klasik şeklini alıp almadığını öğrenmek faydalıdır.

Bir de bana maarif vekaleti tercümelerinin bilhassa Yunanca, İngilizce eserlerini göndermeye çalışmalısın.

İşte görüyor musun, henüz İstanbul'a ayak basmadan sana bir sürü külfet yüklettim. Mamafih sen de, bu son seneler bir parça mahpusa benzerdin. Beni anlarsın.

Kedinle gider ayak barıştığın iyi oldu. Yoksa yüreğinde hicran kalırdı. İstanbul'a gidince artık hayvanları eskisi gibi sevmediğini, buna vakit bulamadığını göreceksin. Öyle ki, nihayet mesela güzel Totoş ile bir beyaz fare arasında hemen hiç fark kalmıyacak.

Evet, Melahat uslu bir kızdır. Tırnağını boyamaz. Ama, sen tırnağını boyadığın için uslu değil sayılmazsın ki... Hem fazladan sen cesur ve akıllısın. Melahat da korkak sayılmaz ama, akıllı olduğunu iddia edemem. Öyle bir acaip bir acaip ço-

cuktur. İnatçı ve sade... Onu görürseniz hepiniz seversiniz. Cebinde parası olduğu halde, dikişli çorapla gezmekten utanmaz. Paltosu hazır alınmıştır, vücuduna uygun olup olmadığı ehemmiyetsiz sayılır. Bayramda bana hediye alacağına on lira verir de (sen canın ne çekerse onu alırsın.) der. Sana pek yaraşan tırnak cilası, ona belki de bu sebeplerden yaraşmaz. Yahut, ben hodkâm bir hisle, onun benden uzakta böylece süslenmesini kıskanıyorum.

Velhasıl, sen anlarsın işte... Böyle mahpushane kaprisleri...

Ben gene işi tembelliğe vurdum. Daha doğrusu, istediğim gibi çalışamıyorum. Çalışmayı bir türlü intizama sokamıyorum. Gönlüm her gün muntazaman bir kaç saat çalışmak istiyor. Bunu senelerdir hiç beceremedim. Bazen günde (25) sayfa yazıyorum. Bazen haftalarca defter kapalı kalıyor. Çalışmadan geçen her gün asabımı biraz bozuyor. Geçen ay (Sevenlerin zaferi) isimli bir macera romanı bitirdim. Şimdi (İyi adamsın azizim) isimli bir başka aşk ve macera romanına başladım. Halbuki, ben bunları değil, mesela **Esir Şehrin İnsanları** ismile bir büyük roman yazmak, daha doğrusu evvelce iki cildi yazılmış bir romanın arkasına devam etmek istiyorum. Yazdığım devre ait hiç olmazsa bir gündelik gazete kolleksiyonu, bir kaç yardımcı kitap olmalı. Böyle uydurma çalışmak beni yoruyor. Kızıyorum. İşi (aşk ve macera) romanlarına döküyorum. Kendimden nefret ediyorum.

Tam bir sene, belki daha fazla oldu, basılmış iki romanın parasını henüz yollamadılar.

(Bir haşarı delikanlının macerası) isimli romanı **Memleket** gazetesine göndermiştim. Basmadılar.

Elimde (Saraylı hanımın feraseti) isminde bir roman var. Topu topu 140 sayfa. Altı aydır temize çekemedim. O kadar pis bir şey. Ben yazarken boğuluyorum. okuyanlar bilmem ki ne halt edecekler.

Nuri Tahir çalışıyor. İşleri iyi. şimdilik siparişden başka bir şeye bakamıyor. Eğer o da gelmese idi, bilmem ki halim ne olurdu.

Nazım'dan muntazaman mektup alıyorum. hastalığını benden daima sakladığı için her zaman meraktayım. Sen artık, ilkbaharda gider onu görürsün. Bana sıhhatini doğruca yazarsın. Bir fikre inanmak, aziz memleketimizde biraz pahalı ödeniyor. Bunun için de böyle şerefli.

Millet mecmuası sahibi Cemal Kutay'la olan davamız sona erdi. Mahkeme hakareti varid gördü. Adamı 6 ay hapse, iki yüz lira cezayı nakdiye ve 100 lira tazminata mahkum etti. Bakalım temyiz ne yapacak?

Artık bu mektubun cevabını İstanbul'dan bekliyorum. Nuri'nin selâm ve hürmetleri var. Seni ben, hasretle kucaklar, gözlerini sevgi ile öperim. Semihacığım.

16.12.1947
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Mektubun pek geç geldi. Hastalandın mı diye merak ettim. Hava değişmeleri bazı insanları fena sarsar. Neyse şimdi yüreğim rahat. Bilhassa, sabahları jimnastiğe başlamanı pek beğendim. Yazın da, güneş banyosundan ve denizden istifade edersin. Gene, benim hayalimdeki o incecik, şirin kadın olursun.

Henüz bir ev bulup yerleşemeyişiniz sıkıntılı bir hal. Ama, sen daha beter sıkıntıları gülümsiyerek atlatmasını becerdin. Bu kadarcık şeyler vız gelir.

Gönderdiğin kitaplar geldi. Okumaya başladım. Her elime alışta sana tekrar tekrar teşekkür ediyorum. Piyeslerden bir kaç tanesini tercüme edeceğim. Daha doğrusu adapte edeceğim. Daha şimdiden tiplerin bir kısmını tesbit ettim.

Elimde bitirilmek üzere bir roman var. Adı: (Büyük Macera) 130-150 sayfa kaldı. yani 450-500 sayfa tutacak. Bir ay içinde biter. Sonra piyeslerin adaptesine başlayacağım. Sen gene eline geçen bütün Fransızca gazete, mecmua ve kitapları lütfen bana gönder. İyi veya kötü ne olursa olsun benim işime yarıyor.

Sana yazdığım 150 liradan başka para yollamadılar. Bu işe pek ziyade şaşıyorum. Onlar size, bir romana 150-200 lira

verdiklerini belli etmemek için, öyle yukardan konuştular. Bundan galiba hicap duyuyorlar. Fena bir alamet değildir. Mamafih, size atıp tutmak beni burada müşkilden kurtaramıyor. Sen lütfen bir daha gayret et. Yahut, avukat arkadaşın bir daha zahmet buyursun. İkinize karşı da pek mecburum. Özür dilerim. Benim için sıkıntılı bir işe girdiniz.

Hüsamettin'i görürsen selamlarımı söyle. Onun ve diğer bütün arkadaşlarının yakında kurtulmalarını temenni ederim. Her halde 15 Mart tarihli celsede salıverileceklerini ben de umuyorum.

Biz, burada sıhhat cihetinden pek iyiyiz. Nuri Tahir çalışıyor. Gayet güzel dikiş ve tuvalet kutuları, kotralar, iğnelikler, çocuk oyuncağı olarak otomobil ve kamyonlar yapıyor. Bunları orada satmak kabil olur mu? diye düşünüyoruz. Size birer numune yollasak, mesela: Dikiş kutuları için Akşam Sanat Enstitülerine veya Singer acentelerine, oyuncakcı mağazalarına gösterilerek sipariş temin edebilir misiniz?

Size böyle külfetler yüklettiğim için kusura bakmayın.

Melahat iyidir. kardeşi düzeldi. Şimdi evlerini değiştirdiler. Fena bir evde oturuyorlardı. Bir kat üzerine, dar, zemini toprak bir yerdi. Şimdi daha rabıtalı bir yere taşınmışlar.

Emine ile çıkaracağınız resmi merakla bekliyorum. Zehra da bir resim yollasın. Zehranın annesinden senelerdir haber alamadım. Acaba öldü mü ihtiyarcık? Oğlu Darüşşafaka'yı bitirdi mi?

Seni, bir sürü işle sakın bıktırmayalım.

Buralara artık bahar geldi. Havaların bir daha bozacağını sanmıyorum. Biz yaylada oturuyor sayıldığımızdan buranın baharına doyum olmaz. Etrafımız da açıklıktır. Öyle ki, pencereden yemyeşil bir çimen denizi seyrederiz.

Yarım baş ağrısı, nezle, falan geçti. Bizi hiç merak etme. Annenin ellerini öperiz. Arkadaşlarına gıyabi hörmetlerimizi söyle. Hüsam'a ve arkadaşlarına selâm ve sevgiler...

Nuri Tahir sana hörmetlerini ve selamlarını yolluyor. Ben de seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

11.3.1948

Kemal Tarih

Sevgili Semihacığım,

Mustafa'nın ve bazı arkadaşlarının tahliye edilmelerine pek sevindim. Elbette, yakında Hüsamlar da çıkarlar. Hem bu kadar sene uzakta bulunup hem de şimdi aynı şehirde ayrı yaşamak kardeşler için pek zor. Hele Hüsam gibi daima güler yüzlü, bir ağabey olursa... Ne acaip şey! Ben ikinizi de hiç bir zaman somurtkan hayal edemiyorum. Gözümün önüne hep güler yüzlü -yani iyi insan olarak- geliyorsunuz.

Sana korkunç bir cehaletimi itiraf edeceğim. Kendi kendime hâlâ azabını çekiyorum. Nazım'ın karaciğer apsesini pek büyütmüş olacağım ki, bana anjin dö puatrin krizi geçirdiğini yazınca, sefil bir neşe duydum. İlk anda bu Fransızca kelimeler bana bir çeşit Bronşit gibi gelmişti. Nazım'a da memnuniyetimi yazdım. Geçenlerde, bir erbabına rastladım. Meseleyi biliyorum ya, laf olsun diye bir daha sorayım dedim. Beynimden vurulmuşa döndüm. (Ben bu beynimden vurulmuşa döndüm gibi tabirleri hiç sevmem ve hiç kullanmam. Seni temin ederim ki tam o andaki hislerimi ifade ediyor.) Meğer dünyanın en tehlikeli hastalıklarından biriymiş. Şimdi ne halt edeceğimi şaşırmış bulunuyorum. Nazım'a bir mektup yazarak özür dilemek, af istemek lazım. Bir türlü elim varmıyor. Hasılı pek öfkeli, bedhat bir haldeyim.

Onu nihayet mahpushanede öldürecekler galiba! Fena edecekler. Bizim millet zulme uğrayan şairlerini asla unutmaz ve şairlerine yapılan zulmün hiç bir mazeretini kabul etmez.

Zehra'nın oğlunun yakında yüksek kimya mühendisi olmasına sahiden şaştım. Şuncacık çocuktu. Demek zaman böyle geçiyor da biz farkında bile olmuyoruz. Artık bilmem, zamanın geçtiğini fark ve hesap edememek ne manaya gelir? Dışarı çıkarsam, benim için hoş manzaralar var desene... Orta yaşlıları ihtiyar, çocukları delikanlı bulmak. Galiba seninle biz hiç değişmemek mazhariyetine sahibiz. Yahut da bana öyle geliyor.

Melahat iyidir. Oturup duruyor. Son mektubunda resim istiyordu. Gönderdim. Bu da bir ihtiyaç olmalı. Kızcağız pek fena bir açmaza düştü. Başını alıp gitse, altı sene çektiği azaba

yazık olacak. İnatta devam etse, sonu yok, ortası yok...

Kardeşi yetişti. İstiyorlar. Bir ailenin büyük kızı saçmaladı diyerek diğerleri ölünceye dek bekar mı kalacaklar? Hasılı bir karma karışıklık ki sorma gitsin.

Nuri Tahir çalışıyor. İşleri hâlâ durgun. Sana bazı numuneler yollayacaktı. Galiba şimdilik vaz geçti. Bursa'ya ve İzmir'e gönderecek. Eğer oralarda satış temin edilmezse bir de İstanbul'u deneyecek.

Sen lütfen, benim **Son Saat**'teki alacağımı koparmaya çalış. Onlar bunu vermek niyetinde değiller.

Ben de çalışıyorum. Büyük Macera isimli bir roman yazmıştım. 460 sayfa tuttu. Çala kalem gittiğim için tekrar temize çekmek icap etti. Mevzuunu İstiklal harbinden aldım. Gönlüm bu güzel tarih parçasına ait bir romanı, ötekiler gibi baştan savma çıkarmaya razı olmadı.

Şimdi onunla uğraşıyorum. İlk hesapta (her gün yirmi sayfa temize çeker, yirmi günde bitiririm.) demiştim. Başlayınca evdeki pazarlık çarşıya uymadı. Adeta yeniden yazmak gibi bir şey oluyor. Bazı parçaların yerlerini değiştirdim. Kitabı eskiden iki kısımdan ibaret iki cilt olarak yazmıştım. Şimdi beher kısmın parçalarına numara koyuyorum. Bir şeyler yapıyorum. Bu ay ve gelecek ay bununla geçer. Sonra sıcaklar bastırır. Bakarız ki kış gelmiş.

Af havadisine teşekkür ederim. Bizi böyle haberler bir müddet sevindirir. Gazetelerde sana yardım ettiler. İnsan, sahiden bir şeyler olacak zannederek avunuyor. (Adam on sene avunur mu?) diyeceksin. İnsan yaşadığı müddetçe avunur. Bundan da istifade ederler. İyiler, iyilik için, fenalar fenalık için... Hasılı dünyamız yuvarlak olduğundan böylece yuvarlanırız gider.

Sen artık, resimleri ihmal etme. Bakalım, İstanbul'da olmak sana neler ilâve etti. Ben de altta kalacak değilim ya, sana yeni resimlerimden bir kaç tane gönderirim. Ödeşiriz.

Gönderdiğin Fransızca piyesleri okudum. Tekrar teşekkürler ederim. Boş vaktim olursa bir kaç tanesini tercüme edeceğim. Sen gene eline böyle kitaplar geçerse bana gönder.

Bilhassa Fransızca romanlara pek ihtiyacım var.

Baharda İstanbul kim bilir ne güzeldir. Onu benim yerime de gez dolaş.

Kerim Sadi'nin başına gelene hiç şaşmadım. İşte öyle olacak. Birisi yapar, birisi bozar, iş bu! Hiç bir işe yaramasa insanın sinirlerini kuvvetlendirir. Kerim Sadi'yi gözümün önüne getiriyorum da gülesim geliyor.

Hâlâ ev bulamadın mı? Bu da bir dert. Henüz bir iş tutamayışına da üzüldüm. Hele Hüsam çıksın da o zaman her şeyi yoluna koyarsın.

Nuri ve ben annenin ellerini öperiz. Nuri sana hörmet ve selamlarını yolluyor.

Ben de seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

6.4.1948
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Artık iyice öfkelenmiştim ki mektubun geldi. Dün gece, sabaha kadar çalışmıştım, daha doğrusu, sabaha kadar çalışıyor gibi yaptım. Ben, çalışmayı bir müddet bırakırsam, bir mumya kadar tembelleşiyorum. Tekrar başlamak pek zor oluyor. Bunun bir iyi tarafı da yok değil. Tekrar başlamak için kendimi aldatmak lazım geliyor. Aynı zamanda bir kaç mevzuya birden hücum ediyorum. Dün akşam da bir cilt olmasını istediğim, hafif, küçük hikayelere girişmiştim. Hikayenin yarısını yazdım. Bu yedi sayfa sabaha kadar sürdü. İstediğim işi yapamadığım için büsbütün sinirlendim. İşte bu halde bugün uyurken mektubun geldi. Pek kumaz bir mektup olmalı ki, beni uyku sersemi bastırdı. Ahdetmiştim, ceza olarak mektubunu bir saat okumadan öylece bırakacaktım. Ne mümkün şekerim. Nuri de çekiç elinde yaklaştı.

Benim işlerim için gazete idarehanelerinde sürttüğünden dolayı sana tekrar teşekkür ederiz. Senden özür dilerim. Alacağımı ne için bir defada göndermediklerine hâlâ akıl erdiremedim. Galiba hacir altında olduğumu bildiklerinden, pa-

rayı çarçur eder diye çekiniyorlar. (Allah beni dostlarımdan korusun, ben düşmanlarımın hakkından gelirim) diyen eski bir atasözü vardır. Ben de beni böyle benden fazla düşünen dostlardan söz aramızda artık usandım doğrusu... Neyse gene de pek şikayet etmemeli ya (işte hepsi bu kadar) deselerdi...

Hüsamın işi pek uzadı. Bizim milletin tecrübeye dayanan bazı sözleri mevcuttur ki onlara muhakkak inanmak lazım. Mesela bunlardan birisi: "İyi iş uzarsa kötüye, kötü iş uzarsa iyiye döner"dir. Hüsamın başına gelen de kötü bir işti. Pek uzadı. Herhalde iyiye döner. Yarınki gazetede beraat ettiklerini okursam, sevineceğim ama hiç şaşırmayacağım.

Neden denizi eskisi kadar sevmiyorsun? Bu "eskisi kadar sevmemek" sakın "yadırgamak" olmasın. Ben yüzmesini bilmediğim halde denizi hiç yadırgamam sanıyorum. Onu ne kadar özlediğimi sana kaç kerre yazdım. Bizim İstanbul'un bir hususiyeti vardır. En sıcak günlerde ter içinde kuru bir kaldırımda gidip dururken deniz apansızın insanın karşısına çıkar. İstanbul'da deniz hava kadar boldur. Biz de ona besbelli farkına varmadan alışıyoruz. Şimdi böyle uzakta kalınca pek zor oluyor. Hem galiba bu yalnız İstanbulluların İstanbul denizine karşı duydukları bir hasret. Ben Zonguldak'ta bir buçuk sene kadar kalmıştım. Oradaki deniz, bana İstanbul'un denizini bana unuttura.amamıştı. Bilakis hasretimi arttırdı. Sen artık eskisi kadar sevmesen de denizden istifade etmelisin.

Havalar burada iyiden iyiye ısındı. Bilirsin mahpushane yazın bir kaç misli zorlaşır. Hele bizim bu yaz pek fena başladı. Dişim apse yaptı. Sağ yanağım hüt dağı gibi şişti. Hastaneye gittim, doktor (yarmak lazım) dedi. Ağzım açılmadığı için dışardan yardılar. Bu yüzümdeki dördüncü yara izidir. Beş altı gün hiç bir şey yiyemedim. Sapasağlam bir vücut, apseden sonra, diş de ağrımadığı için, hiç bir ızdırap duymadan aç kalınca sinirli oluyor. Kaç kilo kaybettiğimi tahmin edemiyorum ama, artık şişmanlık tehlikesi kalmadı.

Annenin muvaffakiyetli bir göz ameliyatı geçirmesi beni sevindirdi. Her zaman düşünüyordum. Görmemek değil, görmekte azıcık müşkülat çekmek bile ne kadar sıkıcıdır. He-

pimizin gözleri aydın. Nazım da son mektûbunda Bursa'ya bir yeni doktorun geldiğini, hastalığına bir yeni teşhis koyduğunu, alınan ilaçların çok iyi netice verdiğini, artık çalışmaya başladığını, hatta bir piyes bile yazmaya başladığını bildiriyordu. Hasılı iyi haberler aldık. Mesut olduk.

Melahat'tan epi zamandır mektup almadım. Yahut öyle geliyor. Kız sofudur, oruç filân tutar. Hatta ramazan şerefine namaza bile başlamıştır. Bir de yeni radyo aldılar. Artık türkü dinlemekten mi, ibadet etmekten mi nedir beni ihmal ediyor galiba...

Nuri Tahir çalışıyor. Fakat tamamiyle işler durdu. Bir dehşet iktisadi darlık memleketi kasıp kavuruyor. Bunu elbette orada siz de hissedersiniz. Her şey ateş pahası olduğu halde alışveriş ölü. Anadoluyu bilirsin. Piyasının en hareketli sırasında bile harman zamanları durgun olur. Hele bu sene büsbütün taş kesildi. Kimsede metelik yok. Nuri'nin yaptıkları da daha ziyade keyif işi şeyler. Belki bayramda bir kaç oyuncak satılır diye umuyoruz. Eğer işler burada böyle devam ederse -ki şimdilik sürüp gidecek sanırım- cevizden yapılmış oyma dikiş kutuları ile, kotra modellerini size göndermek icap edecek. Orada belki satabilirsiniz.

Hüsam ne yapıyor. Mapusluğa alıştı mı? O da her zaman güleryüzlüdür. (Hem de ne sevimli olur gülerken) Sakın somurtmasın. Onlar da kitap bulamıyorlar mı? İnsan okuduğu kitabı postaya veriverir yahu. Bunu hatırlatmaya mecbur kaldığımdan dolayı pek mahcubum, ama neylersin.

Nazım şu meşhur Amerikalı muharririn **Gazap Üzümleri** isimli romanını yollamış. Demindenberi okudum. Ben romancılığa başladım başlıyalı romanlardan eskisi kadar zevk almıyorum. Hani bir laf ederler: "Terzi kendi söküğünü dikemez" diye. Bu huy her zenaatkârda vardır. Kunduracı ayakkabısına, terzi elbisesine itina göstermez. Bunların yenisinden bıkar usanır da, ondan olmalı. Ben de romanların tekniğini evirip çevirdiğimden mi neden bir türlü mevzua iyice girip lezzetini alamıyorum. Amma, bu **Gazap Üzümleri**ni şimdilik pek beğendim.

Ümit bu sene yatılı mektebe mi gidecek? İyi olur. Yatılı mekteplerde bir çeşit yalnızlık var ki, kabiliyetli çocukların karakteri üzerinde müsbet tesir yapıyor. Onlara ahbap sahibi olmayı, yani sosyal insan olmayı öğretiyor. Kız şimdi yalnız keman mı çalıyor? Onu görüp dinlemeyi ne kadar istiyordum. Zaten aklımda fikrimde kahramanları çocuklardan ibaret olan bir sürü roman yazmak var. Ben çocukları çok seviyorum. Onlarda cemiyetin henüz bozmağa fırsat bulamadığı insan faziletleri var gibi geliyor bana da, yüreğim ferahlıyor.

Sahi paranın gönderildiğini sana yazmam lazımdı öyle mi? Ben böyle işlerde her zaman kaba ve aptalımdır, kusura bakma. Bunu Cihat'a yazdım da sana yazmadım. Para gelmeyince telaşlanmış, Cihat beye bir mektup yollamıştım. Ertesi gün para gelince şaşırdım. Bir kısa mektup daha yazdım. Ama Cihat beyle seni aynı muameleye nasıl tabi tutarım. O nihayet yabancı bir tanıdık... Ona karşı resmi bir nezaket göstermek lazım.

Sen halbuki nazımı çekmeye mecbursun... Gene de kusuruma bakma.

Plaj kıyafetiyle çıkarttığın resmi bilmem ki göndersen mi? Buna birden bire olmaz da diyemiyorum. Mamafi göndersen bile ben bunu resimden saymam. Gene de bir resim borçlu olursun.

Arkadaşına ve pederine ben de bir mukabele selâm ederim. Doktor Hikmet de Nazım'ın hastalığıyla alakadar oluyormuş. Ayda bir iki defa mektuplaşıyorlarmış. Doktor Hikmetin teşhisi doğru çıkmış. Bizim doktor zaten öyledir. Hastayı uzaktan daha iyi teşhis eder. Ben onunla beraberken her zaman "Bu dünyada iki bahtiyar insan vardır ki, doktoruyla beraber gezer. Biri sabık Acem şahı, biri de Kemal Tahir" derdim. Bizim doktor tuhaf bir doktordur. Hasta tedavisinden para kazanmaya fırsat elyermediğinden olmalı. Hiç bir ehemmiyet vermez. İlaçları ve tavsiyeleri o kadar basittir ki, insanın bu kadar basit bir hastalığa yakalandığı için arlanacağı gelir.

Sen Hüsam için yazdığım kitap bahsini üstüne almamazlık etme. Gene eline geçenleri yolla. Uzun zamandır Ta-

beri tarihinden başka bir şey okumadım. Taberi tarihi bir eski tarihtir. Peygamberleri ve halifeleri anlatır. İnsanlar ve milletler bu tarihte harıl harıl birbirlerini kırıp geçirirler. Kan nehirler gibi akar. Mubarek tarihçi ne olur bir kerecik de "Yahu bu kanlar neden böyle akıp gidiyorlar?" diye soruver. Hayır! O, bunu öldürmüş, sonra biri daha peydahlanmış, onu öldürmüş... Usandım vallaha!

Nuri Tahir'den annene hörmetler eder, ellerini öperiz. Şifalar dileriz. Hüsam'a da selâm ve sevgilerimizi söylersin.

Nuri sana hörmet ve sevgilerini yolluyor.

Sen gene yolun düştükçe gazeteye uğra. Bu Cihat beye paranın hepsini yollamasını rica etmiştim. Hiç cevap çıkmadı, hiç böyle alışveriş görmedim.

Seni hasretle kucaklar, içi neşeyle gülen güzel gözlerini sevgiyle öperim Semihacığım.

9.7.1948

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Sana bu mektubu bir evvelkinin cevabını beklemeden, acele yazıyorum. Halil'e bir sandık öteberi yollamıştık. Alıp almadığını bile henüz bildirmedi. Bundan evvel İzmir'e yüz yirmi liralık, İstanbul'daki bir arkadaşa elli beş liralık mal gönderdik. İstanbul'daki teşekkür bile gelmedi. İzmir'deki aylar sonra malların satılmak üzere verilen bir adamda zayi olduğunu söyledi. Bu suretle Halil'e gönderdiğimizle beraber, posta ve ambalaj parasıyla birlikte (350) liralık maldan bir kuruş almamış bulunuyoruz. Çorum'da aylardan beri bir tek araba satılmıyor. Her şey ateş pahası. Geçinmek zor. Sana bu mektubu yazarken, Nuri Tahir kardeşim Ratip Tahir'e göndereceği malzemeyi hazırlıyor. Bir sandık da ona yollayacağız. Sonra elimizde bir sandıklık mal yapacak malzeme kalmış bulunuyor. Buna mukabil daha şimdiden yüz elli lira borcumuz var. Her gün bir iki lira da masraf lazım olduğunu hesaplarsan vaziyetimizi anlarsın. Eğer Ratip'den de bir haber çıkmazsa, Nuri Tahir'in elbisesini -benim satılacak elbisem de yok- ve marangoz takımlarını, tezgahı satıp

borçlarımızı ödemeye çalışacağız. Sonra da fakirlere verilen karavanaya yazılmamızı rica ederek, fakir mahkumlara günde bir defa verilen yemek ve ekmekle idareye gayret edeceğiz.

Biz ayda elli-altmış lira ile geçiniyoruz. Halbuki kazanacağız diye, gazetelerden gelen parayı da bir defada malzemeye yatırıyoruz. Gönderdiğimiz yerlerde mal satılmıyor. İki yakamız bir araya gelmiyor. Hiç çalışmasak bu kadar müşküle düşmezdik. Nuri Tahir Sinop'tan gelirken, (1000) lira getirdi. Ben de bu müddet içinde yazılardan 400-500 lira kazandım. Eğer ayda elli lira harcamış olsaydık bu para bize otuz ay yeterdi. Halbuki on beş ay dolmadan iki sandık mal yapacak malzeme ile 150 lira borç karşısında kaldık. Bu suretle 15 aylık ihtiyaç karşılığı şuraya buraya batırmış bulunuyoruz. Sinop'ta satılan ve para kazandıran işlerin, İstanbul'da satılmaması ihtimali vardır. Bunu olsun bize acele bildirirseniz, hiç değil çıkmaz bir işle uğraşmaz, takımı, tezgahı filân satar, borçlanmanın olsun önüne geçeriz.

Binaenaleyh sen bu mektubu alınca hemen Halil'i gör. Neden henüz karşılık vermediğini sor. Bu iş keyif işi, izzeti nefis işi değil, eğer yaptığımız öte beri satılmıyorsa bilmeye mecburuz. Çünkü mütemadiyen masraf ediyoruz. Yiyeceğimizin karşılığı tahtaya, boyaya şuna buna veriyoruz.

Bir de hemen gazeteye uğra. İstersen bu mektubu da göster. Kaç kuruş vereceklerse artık versinler. Ben yazmaktan, sen uğramaktan usandık. Onlar ağır davranmaktan zevk alır oldular.

Sana, seni telaşlandıracak, üzecek böyle bir mektup yazmak istemezdim. Lakin başka bir çare kalmadığını anlayacağına eminim.

Halil'e ve gazeteye hemen uğra... Ve netice almayı dahi beklemeden, ilk cevapları bize bildir. Nuri hörmetler eder.

Beni seni hasretle kucaklar gözlerini öperim.

16.9.1948

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Upuzun mektubunu aldım. Teşekkür ederim. Seni te-

laşlandırdığım için beni mazur gör. Vaziyeti olduğu gibi anlatmak istedim. Hiç mübalağa etmeden. Halil de üzülmüş. O beni pek tanımaz. Lütfen kendisine söyle. Ben hiç bir zaman iki manalı söz kullanmasını sevmedim. Yani kinayenin her çeşidinden nefret ederim. Sakın yazdıklarımı (bizi ihmal ediyorsunuz) diye anlamasın. Yapılan yardım ve arkadaşlığı her zaman minnetle hatırlayacağım.

Mayonun bavulunda olmasına pek sevindim. Eğer oturup onu yemeğe mecbur kalsaydım sahiden rahatsız olacaktım. Her zaman dostlarıma bir şeyler vermek ihtiyacını şiddetle duymuşumdur. Hiç bir zaman da onlara istediğim şeyleri veremedim. Kiminin hissesine teselli, kiminin hisesine sevgi düştü, o kadar. Fıkaralık berbat şey, canımın içi, pis şey! Hepiniz de bunu bilirsiniz, kusuruma bakmazsınız.

Son aylarda bir türlü istediğim gibi çalışamıyorum. (Bunun mazeretini Halil'in mektubunda yazdım.) Bir kitabın temize çekilmesi bir sene sürer mi? İşte sürüyor. Halbuki en sevdiğim hal, bir kitabı bitirip bir yenisine başlamaktır. Bir sene oluyor hâlâ aynı yerdeyim. Bana tembellik ediyormuşum gibi geliyor.

Aklımda bir eğlenceli kitap var. Otursam bir hamlede çıkarırım sanıyorum. Hem de onu yazarken dinleneceğim. On sene, üç ay, sekiz gündenberi devam eden mahpusluğumun içinde (dinlenmek) sözü acaibine gider mi? Seni şaşırtan tenhalık arzusu hep bu (dinlenme) ihtiyacından ibaret. Ben her zaman, evet, kalabalığı sevdim. Kalabalık da beni sever. Ama, bu sefer, af olur da çıkarsak, beş altı ay pek az insan görecek ve yalnız sevdiklerime tahammül edecek şekilde yaşayacağım.

Kadıköy'ünü ben köyden de, şehirden de saymıyorum. Eskiden orada oturmadım. Hatta orada esaslı bir surette dolaşmadım da Bana Kadıköy, bir seyyah şehrinin otel mahallesi gibi geliyor. Hiç yerlisi olmayan bir semt. Bu da benim istediğim yalnızlığı verebilecek bir esaslı unsurdur. Bir mahallede yerliler çok ve eski olursa, insan yabancılığını her an hisseder, rahatsızlık duyar. Belki de, en iyi inziva yeri Kadköy'dür.

Aksaray'da ev tutsan iyi edersin. Bizim Aksaray her

zaman şıklıktan yana, Kadıköy'ünü geri bırakmıştır. Orada herkes sinema artisleri gibi giyinir. Bizde, terzilerin işini yürüten de bu huy! Amele, orta halli falanımız yok. Ayda elli lira kazananla (5000) lira kazanan aynı kıyafette dolaşır. Biraz geç, biraz erken fark burada. (Tabii pahalı ve ucuz farkı da var.)

Şayet, hem Kadıköy'de çalışıp hem Aksaray'da oturacaksan, yollarda, kalabalık nakil vasıtalarında, bunların masraflarıyla harap olursun. Ama ne bileyim, İstanbul'a gelince, sana misafir olmak bir hoş hayal ki...

Ben de sana yatakta yazıyorum. Nezle olmuşum. Nuri homurdanıyor. (kahvealtıyı yatağıma getirdi) Ben de yatakta okumasını, yazmasını çok seviyorum. Ama, benimkinin asıl sebebi, pek uykucuyum. Gündüz mutlaka iki saat uyuyorum. Çalışmadığım zamanlar, gece de uyurum. Az rüya görüyorum. Pek te uslu yatarım. Çok kerre yorganın katları bile bozulmaz. Mahpusanede uyumak kabiliyetinden daha kıymetli bir mazhariyet olamıyor. Öylesine deliksiz uyuyorum ki, Nuri Tahir, aynı odada marangozluk ettiği halde, (galiba seslere alıştım) uyanmıyorum.

Şimdi sana Nazım'ın yazdığı bir aşk şiirini kopya edeceğim. Ben çok beğendim. Bakalım sen de beğenir misin? Adı esasta yoktu. Ben de bir şey uydurma lüzmu görmedim.

Öküzlerimin boynuzlarında aydınlanırken ortalık,
Toprağı seviyorum sabırlı bir kibirle,
Çıplak ayaklarında, toprak, nemli ve ılık...

Demir döğüyorum öğleye kadar,
Kırmızıya boyanıyor karanlık...

Yapraklarında yeşilin en güzeli,
Zeytin devşiriyorum ikindi sıcağında,
Üstüm başım, yüzüm gözüm ışık...

Her akşam mutlaka misafirim var,
Kapım bütün şarkılara
Alabildiğine açık.

Geceleyin suya diz boyu girip
Çekiyorum denizden ağları:
Yıldızlarla balıklar karma karışık...

Benden sorulur oldu
Dünyanın hali artık,
İnsan ve toprak, karanlık ve aydınlık.

Anladın ya, işim başımdan aşkın,
Anladın ya, gülüm,
Ben sana aşık olmakla meşgulüm...

Nasıl hâlâ delikanlıdır şu Nazım? Nasıl hâlâ on dokuz yaşındadır. Herifi hiç bir şey umutsuzluğa düşürmez, yıldırmaz, insanları ve sevgilisini sevmekten alıkoyamaz. Nazım, dahî şair kudreti kadar bu sevme kabiliyeti ile de dehşetli adamdır.

Nuri Tahir şimdi lafa karıştı. Aynen şöyle söylüyor: Bir kerre resmini acele yollasın. Sonra bana bir de büyük albüm göndersin. Mümkünse, sayfalarında resim tutacak delikler olmasın. Geçenlerde resimlerimizin perakende sürüldüğünü yazdık ya! diyor. Gazeteden parayı tahsil edebilirseniz bir de albüm yollayınız. Yahut sen gelirken getirirsin.

Şerife'nin talihsizliğine pek üzüldüm. Mamafih pek de esaslı , yani kimsenin başına gelmemiş bir iş değil. Bazan, hatta bazan değil, çok defa birinci fena tecrübeden sonra insan daha temkinli oluyor da, kolay yanılmıyor. Sonra, bilhassa evlenmek yirmi yaşının işi sayılmamalı. Ciddi işlerin ciddi çağı olmalı. Ama bu sözüm yanlış anlaşılmasın. Bir kerre başlandı mı, hele çocuk varsa, yeni tecrübelere iki tarafın da hakkı yoktur. İhanet müstesna ben boşanmayı asla doğru bulmuyorum. Bu sebeple de, kabahatı daima erkeğe yükletiyorum. Bilhassa bizim memlekette, erkek kadından daha fazla hayatın içindedir. Tecrübesi fazladır. Daha tecrübesiz, daha hassas, daha zayıf olan eşine karşı müsamahalı davranacak. (Bazı kadınlar da insanı canından bezdirir ya!) (İşte böyle bir takım mücerret fikirler de lüzumsuz

yere bu mektuba girmiş oldu şekerim.)

Nuri ve ben annene hörmetler eder, ellerini öperiz. Zehra'ya, Şerife'ye, Halil'e, Hüsam, ve diğer dostlara selâm.

Gönderdiğiniz paraları aldık. Teşekkür ederiz. Gazeteyi İhmâl etmeyin. Kitaplar ve gazeteler henüz elimize geçmedi. Okuyunca saklar iade ederiz. Nuri selâm ve sevgilerini yolluyor.

Ben de seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle hasretle öperim, sevgili Semihacığım.

2. 10. 1948
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Nihayet İstanbul'a kavuştun. İlk mektubunu merakla bekliyorum. Uzun yazdığına teşekkür ederim. Aziz İstanbul'a biraz dargın gibisin.Senden uzakta, güzelleşmesini âdeta yadırgamışsın. Hislerini pek iyi anlıyorum. Sevdiğimiz şehirleri de sevgililerimiz gibi seviyoruz. Onları kıskanıyoruz. Biz yokken niçin böyle değiştiler, diye, her halde...

Ben İstanbul'u herkese soruyorum. Anlatıklarını, mübalağa payına ehemmiyet vermeden dikkatle dinliyorum. Hiç istemediğim, sormamak için kendimi cebretmeye karar verdiğim halde, Taksim meydanı, Eminönü nasıl? Diyorum. Ve sonunda, mutlaka, (ben sekiz buçuk senedir görmedim) sözünü ilâve ediyorum. Bu sözde, bir çeşit öksüzlük, bir çeşit vefakârlık var.

Sen şimdi, kılığın, kıyafetin, yedi sekiz senelik alışkanlıklarınla taşralı bir akrabaya benzemişsindir. Tuhaf olmuşsundur. Ama, bu hal, sana ne kadar yaraşmıştır. Eminim ki zaten fazlasıyla mevcut olan şirinliğin artmıştır.

Hüsam'ın sarılık olmasına üzüldüm. Bilmem ki benim kadar Çinlilere benziyebildi mi? O, eskidenberi Çin milletini sever, orada olup bitenlere meraklıdır. Kendisine dikkat etsin. Selâm ve sevgilerimi söyle. Beni resimde değişmiş mi bulmuş? Diğer arkadaşlara ve dostlara da selâm ederim. Sivil adliyenin hakkı nihayet meydana çıkaracağına, bu suçsuz insanları acele tahliye edeceğine eminim.

Piraye yengemi gör. Kendisini çok özlediğimi söyle. Nazım, hasta olduğunu yazmıştı. Sıhhati hakkında malumat isterim. Bir de bana lütfen eski resimlerinden, bir tane de yeni fotoğraflarından yollasın. En iyisi, sen al gönder. Bana, bu kadar sene hiç geçmemiş, Piraye hiç değişmemiş geliyor.

Sen de artık adaletini gösterir, İstanbul'dan yeni resimler yollarsın.

Emine'yi ve küçük Ümit'i de pek merak ediyorum. Anne, kız bir arada resim çıkartmışlarsa bana göndersinler.

Kitapları unutmamanı rica ederim. Ne olursa olsun, Fransızca kitap istiyorum. Nazım bana son defa Fransızca gazeteler yollamış. En yenisinin tarihi 945 senesinin Mayıs ayı. Artık anla! Ben, belki tercüme ederim diye yanımda taşıdığım bazı macera polisiye romanlarını bir kaç kere okudum. Bunun ne demek olduğunu anak polis romanları meraklıları bilir. Böyle kitaplarda, maceraların iç yüzü malum olunca, okumak, halbuki, imkânsızdır.

Sana rica etsem bilmem ki münasip düşer mi? **Son Saat** gazetesinde iki roman bastıklarını, paralarını hâlâ yollamadıklarını biliyorsun. Galiba ikisi (208) tefrika tutmuştu. Ben bu kabil kitaplara şimdi, tefrika başına ne verdiklerini bilmiyorum. 1940'da yani pahalılıktan evvel, bir insan, burada ayda beş liraya yaşarken, benim bir kitabımın beher tefrikasına üç lira vermişlerdi. Her ne hal ise, ne vereceklerse verseler de, biraz nefes alsak... Pek müşkül vaziyetteyim. Palto, elbise, kundura, iç çamaşırı falan kalmadı. Eşyalar, biz farkında olmadan yavaşça eskiyorlar. Bir dereceyi aştılar mı, birdenbire ve hep beraber dağılıyorlar. Bir çok faydalı diğer şeyler gibi bunu da, mahpusanede öğrendim.

Bir gün, **Tasvir** gazetesine uğrarsan İstanbul mebusu bay Cihat Baban'ı görsen, vaziyeti anlatsan...Kendisi için elbette küçük, benim için elbette pek büyük olan bu hesabı lütfen tasfiye etmesini rica etsen...Tahsildarlık her yerde kolay bir iş olmasa gerek. Bunu münasip görürsen yapıver. Bana pek büyük bir iyilik etmiş olursun.

Sonra eline geçen yerli mecmuaları da lütfen biriktirip

postaya atıver. Hasılı, biz burada kitap ve mecmuadan yana dehşetli birer dilenci olduk. Fıkra meşhurdur: Herif dilenciliğe özenmiş. Zenaatin pirini aramış. (Hamamda yıkanıyor.) demişler. Hamama dalmış, bakmış ki dilencilerin piri göbek taşına yan gelmiş. Heveskâr selâmı basmış, el bağlayıp icazet istemiş. Dilenci piri (evlât, demiş, bizim zenaat hem kolaydır, hem de zordur. Ben sana kısaca ana kaideleri öğreteceğim. Hakkından gelirsen, var yürü, uğrun açık olsun. İşte bizim prensibimiz, kimden olursa olsun, nerede olursa olsun, istiyeceksin.) dilenci namzedi, bir an bile düşünmeden elini uzatıp (allah rızası için bir sadaka) demiş. Pir şaşırmış. Pir (Yahu, benden mi istiyorsun? Ben senin pirin değil miyim?) (Kim olursan olsun dediniz ya...) (İyi ama, hamamda bulunuyoruz.) (Nerede olursa olsun buyurmadınız mı?) (Yahu çıplağım, sana şu anda ne verebilirim?) (Ne olursa olsun demiştiniz.)

Ben de, kitaptan yana işte bu haldeyim, kimden olursa olsun, nerede olursa olsun, neye dair olursa olsun kitap istiyorum. Ayıp ama neylersin...

Nuri Tahir çalışıyor. Ben şimdilik şahane bir tembellik içindeyim. Başladığım roman bir türlü yürümüyor. 35 günden beri ancak(70) sayfa yazmışım. Yani günde iki sayfacık. Halbuki gayretli olduğum zamanlar her gün muntazaman 10–15 sayfa yazıyordum. Halbuki pek az olmakla beraber şimdi yazdığım romanın mevzuunu ve insanlarını da seviyorum. Adı (İyi insanlar!) Buradaki (iyi) (saf) manasına...Ama bilmem neden, bir türlü yürümüyor. Ben bunu nezleye hamlediyorum. Netekim, sana bu mektubu yatakta yazmaktayım. Canım sıkılıyor hasılı...

Melahat, son mektubunda sana her zamanki gibi selâm ve sevgilerini yazmıştı. Ben de cevapta, İstanbul'a gittiğini müjdeledim.

Bursa'ya gidersen Nazım'ın elini benim yerime öp. Kerim Sadi ile artık barışmışınız. Huysuz olduğunu bilirim ama, faydalı huysuzlardandır. Sen beraber olmasan bir satır bile yazamaz gibi, bir de haklı hissim var.

Nuri Tahir selâm ve sevgilerini gönderiyor.

Ben de seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

14. 1. 1948
Kemal Tahir

Annenin hörmetle ellerinden öperiz.

Sevgili Semihacığım,

Mektubunu aldım. Benim için zahmete girdiğinizden dolayı sana ve tanımadığım avukat arkadaşına teşekkür ederim. Sen istersen hodkâmlık de, İstanbul'a gitmeni bir parça da bunun için istemiştim. Sen gider gitmez işler düzeldi. Geçen hafta **Tasvir** gazetesi hesabından 150 lira yolladılar. Meğer ben gırtlağıma kadar borca giriftar olmuşum da haberdar değilmişim. Şimdi bir ferahladım bir keyiflendim.

Sedat beyin romanı beğenmesine, neşredeceğini söylemesine de sevindim. O kitabı kendisi istemeden yollamıştım. Bu suretle içinde bulunduğum müşkil vaziyeti vesile ederek eski dostları istismar ediyormuşum gibi bir hisse kapılıyordum. Şüphesiz o berbat romanları kabul etmelerinde böyle bir merhamet duygusu da vardır. Fakat gene de beğenilmesi hoşuma gitti.

Gönderdiğin Fransızca piyesler vusul buldu. Çok memnunum. Bana pek lazımdılar. Burada boş vakit bulursam, bazı köylü piyesleri yazmayı düşünüyordum. Teknik bakımdan bana çok faydaları olacak.

Diğer romanlar henüz gelmedi. Sen eline geçenleri iyi, kötü demeden lütfen postaya ver. Bilhassa Yunan ve Latin klasiklerinden bir şeyler bulursan pek bahtiyar olurum.

Kerim Sadi meselesine karıştığıma mahcubum. Ben onu, öylece... Görüştüğümüzü yazdığın için söyledim. Yoksa... Bir meselenin iç yüzünü bilmeden konuşmak ukalâlıktır. Kerim'in geçimsizliği malum. Sen benim, o sözlerimi söylenmemiş farzet ve unutmaya çalış...

İstanbul Tevkifhanesinin konuşma meselesi bir faciadir. İnsan ziyaretçisinin yüzünü göremez, gürültüden sesini işitemez. Hüsam ve arkadaşları da kalabalıktırlar. Biz de o sı-

kıntıyı bir kaç ay çektik. Sonra bir gün Tevkifhaneye rahmetli adalet bakanı Fethi Okyar gelmişti. Kendisine vaziyeti anlattık. Bizzat telin öte tarafına geçerek denedi. İnsanların birbirlerinin yüzünü dahi göremediklerini anlayınca siyasi mahkumlar için, yukarıda, müdüriyet kısmında bir büyük oda tahsis etti. Bu odada o zamanlar İstanbul Cezaevi müdürü mü, yahut Tevkifhane müdürü mü - yani iki müdür vardı- birisinden birisinin odasını ayırttı. Bu hususta bir de yazılı emir verdiğini hatırlıyorum. Biz ondan sonra ziyaret günleri pek rahat etmiştik.

Her halde şimdiye kadar buna da bir çare bulunmuştur sanırım. Arkadaşları görürsen selamlarımı lütfen söyle.

İstanbul'a henüz alışamadığından bahsediyorsun. Galiba kasabalı hanım olmak da senin hoşuna gidiyor. Emine'yi gördün mü? Piraye'ye gittin mi? Nazım, Piraye'nin hasta olduğunu yazıyordu. Onu muhakkak görmelisin. Pek sıkıntı çekti. Galiba kızı da hâlâ evlendiremedi. Kendisini pek göresim geldiğini söyle. Bir de resmini al. Sen de artık resim çıkartmışsındır. Seni fotoğrafta olsa da görsem bahtiyar olacağım.

Ben yeniden gayretle çalışmaya başladım. Sedat bey **Hürriyet** isminde bir gündelik gazete çıkaracakmış. **Ulus** gazetesinde ilanını okudum. O gazete için Büyük Macera adında bir roman hazırlıyorum. Kuvayi Milliye harbi sırasında İstanbul'un bazı muhitlerini hikâye ediyor. Her halde, bizim kurtuluş muharebemiz hakkında yazılmış ilk kitaplardan birisi olacak. Okursanız beğenirsiniz sanırım.

Nuri Tahir de çalışıyor. Epi zamandır Melahat'tan mektup gelmedi. En küçük kardeşi albüminden hastaydı. Aylarca hastanede yattı. Eve getirildikten sonra galiba, pehrize dikkat edememişler. Nüksetmiş. Mektup gecikince çocuğun ölümünden korkmağa başladım. 7 yaşında arslan gibi bir delikanlıydı. Pehrize dikkat etmelerini defalarca yazdığımdan şimdi bana haber vermeye cesaret edemediklerini sanıyorum.

Nazım'dan, çoktanberi mektup alamadım. Onun hastalığını da pek merak ediyorum. Eğer Pazartesiye kadar da bir haber çıkmazsa telgraf çekeceğim.

Cazibe'nin saçını boyatacağını yazıyorsun. Sen es-

kidenberi doğru sözlüsündür. Gene bu huyun mu tuttu, yoksa, artık saç boyatmak gizli yapılmıyor mu? Eğer, mesela, cigara içmek gibi tabii hale geldiyse pek sevineceğim. Çünkü benim saçlarım da boyaya muhtaç. Hem de elimi çabuk tutmaya mecburum. Yoksa, giderek, boyatacak saç bile kalmıyacak. İnsan, bir yaştan sonra aynaya bakmak istemezmiş derlerdi de inanmazdım. Sahiden, Semihacığım, bir yaştan sonra eski aynalar kalmıyor.

Geçenlerde bir yarım baş ağrısına uğradım. Bu yarım baş ağrısı diş ağrısından beter imiş. Sebebini araştıra araştıra, nihayet geceleri başım açık yattığımdan ileri geldiği kanaatine vardık.Yünden bir gecelik takkesi ördürdüm. Şimdi yatarken onu mutlaka başıma geçiriyorum. Arkadaşlar hatırnazlık edip bana pek yaraştığını söylüyorlar ama, ben nasıl olduğunu görmek bile istemiyorum. Nasreddin Hoca'nın meşhur bir fıkrası vardır. Bir yere misafirliğe gider. Bir kocaman gecelik külah verirler. Hoca çaresiz külahı ortasından bir sicimle boğar. Ertesi sabah, bu hali gören ev sahibi: "Külahı neden boğdun Hoca?" diye sorunca, Hoca "Ben onu boğmasaydım, o beni boğacaktı" cevabını verir. Kitapta bu fıkra resimlidir. Şimdi gözümün önüne hep o resim geliyor. Kendimi Hoca merhuma benzetip gülüyorum.

Sana daha ne yazayım. Verdiğim zahmetten dolayı tekrar özür diler, teşekkür ederim.

Nuri ve ben annenin ellerini öperiz. Nuri hörmetler eder. Ben de seni hasretle kucaklar gözlerini öperim, sevgili Semihacığım.

7. 2. 1948
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Biraz yorulsan da çalışmaya başlamana çok sevindim. Giderek yorgunluk da geçer. Mamafih, hangi mazeretle olursa olsun, uykusuz kalmana razı değilim. Hiç değil günde sekiz, dokuz saat deliksiz uyumalısın.

Zehra ile beraber oluşunuza da memnunum. Zehra ve sen

ikiniz de hayatın bütün sıkıntılarına karşı neşenizi kaybetmeyen kahraman kızlarsınız. Gelin, görümce sizi gözümün önüne getirdim. Zehra yine öyle tombul tombul mu? Pek arslan gibi canım...Pehlivan gibiydi. Sen de son resimlerinde eski Zehra'ya benziyordun.

Bana kadın terzihanesi açtırmanıza pek güldüm. Zaten bu dünyada iki meslekte, sahiden gözüm vardı. Birincisi şöförlük, öteki de kadın terzisi olmak. Şöförlük bana, bir çeşit kaplumbağa olmak hissi verir. Evi sırtında gezmek. Ne rahatlıktır. Bir palto, daha Türkçesi bir gocuk edinirsin. Nerde akşam orda sabah...Altında süratli bir araba... Arkada günde türlü türlü insan...Arada sözlerine kulak ver. Ne maceralar dinlersin.

Kadın terziliği de bunun tamamiyle tersi. Evi sırtında gezmenin aksine, bu sefer de başkalarını giydireceğim. Bir sürü hanımefendi, benim hünerlerimle süslenip, sokaklarda, salonlarda, caka satacaklar. Ben onları akranları arasında biraz daha güzel, biraz daha şık, biraz daha cana yakın yapmış olmanın gururunu haklı olarak taşıyacağım. Böyle bir şerefli zenaatte, insan sözden yana tutuk olabilir mi? Netice bir kadın terzisi, güzel müşterilerini, ipeklilerden evvel, parlak hatta biraz çapkın –tabii terbiyeli çapkın– sözlerle giydirmelidir. Kendimi medhetmek gibi olmasın ama, seni temin ederim, müşterilerimi memnun edecek söz bulmaktan müşkülât çekmezdim.

Terziliği ilerletmene sevindim. Erbabı, bu hususa pek ehemmiyet veriyor. Kendi entarisini dikebilen bir kadın, aile saadetinin tam yarısını garanti etmiş olurmuş. İktisadi bakımdan... Bir de bunu üste para alarak yapanı düşünüyorum da, istikbalini emniyet altına aldığın için daha çok memnun oluyorum.

Bir de şunu düşündüm: Kadıköy'de çalıştığınıza göre sen haydi tramvayla gider gelirsin. Zehra deniz aşırı oturmuyor mu? Bilhassa kışın bu yolculuk pek sıkıcı ve yorucu olmaz mı? Neden Üsküdar'da beraber ev tutmayı düşünmüyorsunuz? Hasılı ben İstanbul'un çektiği ev sıkıntısını bir türlü aklımla ciddiye alamıyorum.

Hüsam'ın mahkûmiyetine canım sıkıldı. Mamafi, ölüm gören hastalığa razı olurmuş. Pek bir şey de kalmadı sanırım.

Temyizden cevap gelinceye kadar ceza da biter. Kendisine geçen hafta bir mektup yazdım. Bakalım cevap verecek mi? Kitap istemiştim. Meğer onlarda da yokmuş. Şu halde, ben, bende mevcut olanların bir listesini yollayayım da, istediklerini beğensinler.

Saçları ustura ile traş etmek, mahpusane âdetlerindendir. İnsana ferahlık verir, yahut öyle gelir.

Nuri Tahir çalışıyor. Sana bu hafta, belki de bayramdan sonra bir kaç dikiş kutusu, iğnelik, kotra filân yollayacağız. Az kalsın unutuyordum. Sinop'taki arkadaşları, bu hafta Nevşehir'e yollamışlar. Nevşehir bir müstakil kazadır. Tren yolu üzerinde de değildir. Şimdi onlar da orda, bu bizim sana yolladığımız ceviz işlerinden yaparlar. Tabii, satamazlar. (Sinop Cezaevi mamulatı) diyerek, gerek Nuri Tahir'in ve gerek onların yaptıklarını İstanbul'da satacak birisini –bir seyyar satıcı– bulamaz mıyız? Göreceksin ya, satılmaz şeyler değillerdir. Yalnız vapur iskelelerinde, tren istasyonlarında gezdirmek lâzım. Gerek Nuri Tahir'in ve gerek diğer üç arkadaşın yaptığı şeyler, bir insanı ferah ferah geçindirir, sanırım. Yani satış komisyonu. Böyle açık göz bir seyyar satıcı bulunursa çok iyi olur. Onun siparişi üzerine burada mal gönderilir. Sermaye de istemez. Ciddi çalıştığı taktirde, sattıklarının parasını yollayarak, yeni mal alabilir.

Ben, kitap paralarından zaten ümidimi kesmiştim. Allah senden razı olsun. İşi inada bindirdin de kurtarabildiğimizi kurtardık. Böylece işe yaramayan şeyler yazmak canımı sıktığından ciddi ciddi çalışamıyorum. Şimdi temize çekmeye uğraştığım romanı gene 160 ıncı sayfada yüzüstü bırakıp yeniden işe giriştim. Bazı yerlerini değiştirmek lâzım geldi. İki gündenberi nezle olmuşum. Sana bu mektubu yatakta yazıyorum.

Suratımda sahiden dört tane yara izi var ama, üç tanesi evvelden de vardı. Demek belli değil ki fark edememişsin. Bu da onlardan birisi. Mamafih artık ihtiyar Kemal Tahir'in böyle şeylere pek aldırdığı yok.

Melahat'tan mektup kesildi. Ben işin son zamanlardaki gidişini zaten beğenmiyordum. Galiba, bu gayrı tabii mü-

nasebet, burada nihayet buluyor. Şimdi hissettiklerimi yazsam beni hodkâmlıkla ittiham edersin. En iyisi, bu hususta fazla bir şey söylememek. Nazım böyle şeylere üzülür. O sebeple kendisine bir şey yazmadım. Manasız bir alakayı altı sene sürdürmek zaten müşküldü. Beni suçlu bulmuyorsun değil mi Semiha? Ben bu işte kabahatli değildim değil mi? Vallahi hiç kimseyi kandırmadım. Zaten evvelce de, kimseyi aldatmayı, kandırmayı beceremediğimi. İşin zorluğunu, yanlış hareket ettiğini, bir müddet sonra pişman olacağını Melahat'a ciddiyetle söyledim. Bunu yalnız başlangıçta değil, devamı sırasında da sıkı sıkı tekrarladım. Şimdi büyük bir yükten kurtulmanın ferahlığını duydukca, acaba pek mi gaddar bir herifim? diye içime şüphe geliyor. Birisine minnettar olmak, muayyen bir yaştan sonra pek zor. Artık biz de böyle minnettarlık çağlarını geçirmiş sayılırız. Kızcağız geçip gitti, bu suretle beni ölünceye kadar taşıyacağım bir minnet yükünden kurtardı. Allah selâmet versin.

Sana bu mektubu yazarken bizim odada üç kişiyiz. Üçüncümüz (Tekir hanım). Ama ne şeker şey! Bir görmelisin. Ben ömrümde bu kadar oynak kedi yavrusuna rastlamadım. Henüz pek mini mini de ondan mı? Bizi kırıp geçiriyor. Rüzgârla bir güreşmesi , kendi kendine bir sıçraması var ki ömür... Ciğerini Nuri Tahir verdiği için mi bilmem, benim yatağıma işiyor da Nuri'nin yatağına uzanıp yatıyor. Henüz pek de abdal canım! Adını bile öğrenemedi. Öyle de korkak ki... Biz bahçeye çıkınca bir şeylerin altına saklanıyor. Hasılı yeni arkadaşımızdan pek memnunuz.

Deniz'in sana oynadığı oyna pek güldüm. İstanbul'un denizi beni sever. Kendisine ne kadar hasret duyduğumu ikiniz de biliyorsunuz. (Madem ki Kemal yok, sana da yasak) demiş. Pek de iyi demiş.

Bayramda çıkacak resmi dört gözle bekliyorum. Olur ya, belki Zehra da yanında bulunur. Sağ tarafında duruverir. İkinizi beraber görmüş olurum.

Hüsam'a gidince, bütün arkadaşlara selâmlarımı söyle. Bana mektup yazsınlar. Onlar senden okumadıkları kitaplar istemişlerdir. Şimdiye kadar bulup okuduklarını da bize yollasınlar.

Emine'yi görürsen selâm ederim. Ümit'in gözlerini öperiz. Sen gene yolun düşerse gazeteye uğra. Zaten ya bir, ya iki kerre daha yollayacaklar. Hatta ben iki kerreyi de ummuyorum. Bayramda, Cihat beyi de bulmak kabil olur sanırım. Gayret gene sana düştü.

Ben de bu önümüzdeki ay zarfında, yeni romanı temize çekip **Cumhuriyet** gazetesine yollamak istiyorum. Nuri ve ben annene hörmetler eder, ellerini öperiz. Zehra'ya selâm ve sevgilerimizi söyle. Nuri sana hörmet ve sevgilerini yolluyor.

Ben de seni hasretle kucaklar gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

2. 8. 1948
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Mektubundaki nikbinliğe bayıldım. Neredeyse kendimi çoktan dışarı çıkmış sayacağım. Şaka bertaraf, bu sene benim de aftan ümidim çok. Zaten bu sene de olmazsa artık cezayı bitirmeden çıkmayacağımıza inanacağım. Bu hesapça daha benim dört sene yedi ay kalıyor. Eğer (ama elimizden kurtulacak. Şimdilik bir kaç sene daha ekliyelim.) demezlerse...Malûm ya, üç tane dava açıldı hakkımda... İşte yeni başlamışız gibi, on küsur seneden sonra tekrar mahkemelerde sürtüyoruz. Mamafih hiç biri ciddi şeyler değil. Bir takım saçma, pis iftiralar...Mahpusları soymak istiyen bir kaç haydudun marifetleri...Komünist propagandası. Reisicumhura hakaret...Şu malûm moda şeyler...

Çıkma ihtimâli kuvvetli gibi göründükçe mahpus kısmının içerde rahatı kaçar. Üstüne bir sinirlilik gelir. Eli işe varmaz. Ben de öyleyim. Temize çektiğim romanı bir türlü bitiremiyorum. Halbuki bıktım da... Artık çıksın, gitsin, yükünden kurtulayım istiyorum. Yeni bir şeye başlamak istiyorum. Bitirmek için de, başlamak için de sükunet lâzım. Çıkma ihtimali insanda sükunet mi bırakıyor. İşte bu sebepten olacaksa olsa, olmayacaksa anlaşılsa diyorum. Olmaması bile böyle beklemekten iyi.

Sen haklısın, ninem, doğruca İstanbul'a geleceğim. Ev

derdini halletmeli. Nüfus kâğıdını çıkarmalı. Dışarının havasına, suyuna alışmalı. Önümüz kış. Ne kadar çok şeye ihtiyacım var.

Eğer af ciddileşir, biz çıkarsak, sen de lütfen bana terzihanenin adresini bildir. Belki İstasyona gelemezsin. Yahut, ben sana hareketimizi zamanında bildiremem. O zaman, Nuri İstanbul'a geçer, ben Kadıköy'üne saparım. Seni orda bulurum.

Hep böyle şeyler hayal ederek tembel tembel oturuyorum. Önümde defterler, duruyor. Yazılacak yüzlerce sayfa. Bir üşeniyorum şekerim, bir üşeniyorum...

Nuri Tahir de çalışmayı iyice bıraktı. Zaten tahtası falan da kalmadı. Eğer af olmazsa biz bu son bir kaç sene çok sıkıntı çekeceğiz.

Halil'e gönderdiğimiz oyuncaklardan ancak 34 lira alabildik. Üst tarafı duruyor. Ratip'e gönderdiklerimizden ise hiç bir şey gelmedi. Halbuki bir kısmını satmış. Yollayacakmış. Bir kitap paralarında ümit vardı. Sen de onları koparamıyacağını yazıyorsun.

Nazım son mektubunda bir resim yollamış. Maşallah arslan gibi. Baktıkca gözlerim yaşardı. Nazım'ı ne kadar özledim bilemezsin. Mamafih İstanbul'a ayak basar basmaz evvelâ sana koşacağımı düşünürsen... Seni ne kadar göresim geldiğini anlarsın.

Sana sevgi ve hasrete dair doğru ve güzel şeyler yazmak isterdim, bir türlü beceremiyorum. Hele şu melun bekleme geçsin.

Annene hörmetler eder ellerinden öperiz.

Bayan Şerife'ye hörmetlerimizi söyle.

Nuri hörmet ve sevgilerini yolluyor.

Ben de seni hasretle kucaklar, sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

Bu mektubun derbederliğini affet!

Zehra'ya şelâm.

7. 11. 1948

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Resmini vallah kıskandım. O ne şeker şey öyle. Nuri fazla da baktırmadı. Çekip aldı. Pek şirin çıkmışsın. Ben de bir tane isterim. Çizmelerinin hazin hikâyesi yüreğimi parçaladı. Nerdeyse benim çizmelerimi postaya verecektim. Ayağına büyük gelir diye düşündüm. Hem benimkiler lâstik değil. Pek kibar, pek ince, ancak kıymetli bir arap atına binmek için yapılmışlar. Yahut otomobil sürmek için. Benim ayaklarımı biraz sıkıyorlar. Kalın çorapla belki sana olurlar. Göndereyim mi?

Af havadisini bu sefer gene katiyetle yazmışsın. Neredeyse inanmıyacağım! Fakat iki gün evvelki **Kudret** gazetesi de büyük yazılarla affı müjdeliyordu. Neyse, bir şey kırk gün söylenirse olur derler. Bu af lâfı, kırk haftadır söyleniyor. İnşallah olur.

Terzihanenin adresini yazmışsın ama, zannederim ben gelinceye kadar sizin orası iflas edecek. Ben de seni evde bulacağım. Her ne ise. Adresi gene bir yere yazdım. İhtiyaten.

Canım, o nasıl hesap seninki? Telgraf üç saatte gelir diyorsun. Pek ala! Sen o zaman evde bulunmıyacaksın ki... Telgraf seni bekliyecek. Ben de, İstasyonda boynu bükük kalacağım. En iyisi, sana telgraf çekmeden apansız gelmek değil mi? Bunun da sürpriz yapana tatlı gelen tarafları vardır.

İstanbul'da otuz sekiz senedenberi böyle kış olmadığını gazeteler yazıyor. Burada da kar var. Ben kış mevsimini çok severim, lakin şartla severim. Ev gayet sıcak olmalı. Ben ve arkadaşlarım keyifli, neşeli olmalıyız. Bir yere gidilecekse otomobille gidilmeli. Asfalt bir yolda tabii! Yahya Kemal'in bir mısraı vardır. Şimdi hatırlayamadım. Meali şudur: "Bu dünyada insan, hayal ettiği kadar yaşar," gibi. Ben de hayal etmeyi nedense pek severim. Hayalim de hiç mütevazı değildir. Çok şey ister. Ama, istediklerinin hiç birini bulamazsa, hatta tamamile tersine çatsa, gene de burnunu çekerek ağlamaz. Kendisini avutuverir.

Yahya Kemal dedim de Nazım'ı hatırladım. Piraye'ye ait meseleye çok canım sıkıldı. Nazım bir kaç mektuptan beri bir

şeyler geveliyordu. (Biz Piraye ile ayrılıyoruz. Fakat gene de arkadaş kalıyoruz .) falan gibi saçma sapan laflar. Ben böyle mantıksız sözlere eskidenberi tutulurum. Ayrılmak ayrılmaktır. Mazereti olur, mazereti olmaz, başka şey. Fakat kadın-erkek münasebetinde ayrıldıktan sonra arkadaşlığı pek aklım almıyor. (Malum ya ben bu hususlarda eskidenberi dehşetli geri kafalıyımdır.) Sonra, efendim, insanlar evvelâ sevişirler birleşirler, sonra da arkadaş olabilirlerse artık ayrılmak diye bir şey kalmaz. Ayrılanlar, sonradan yani bizim halkımızın (cicim ayları), Frenklerin (balayı) dedikleri müddet geçtikten sonra arkadaş olmasını beceremiyenlerdir. Benim de aklıma evvelâ Piraye'nin nihayet usandığı gelmişti. Nazım hesabına pek üzülmüştüm.

Sana geçen mektubumda yazıp soracaktım. Sonra düşündüm. (Belki şimdiye kadar düzelmiştir. Kaprisi geçmiştir. Lüzumsuz yere Semiha'yı telaşlandırmayayım) dedim. Nazım hakikatı bana yazmaya bir türlü cesaret edemedi. Böyle pis işleri sevmediğimi bilir. Ben de bu kadar sabırlı değilimdir. Lakin hastalığı belimi büküyor. Şimdi bile öfkemden yumruğumu yiyorum.

Böyle uslu erkeklerin kırk yaşlarına doğru bir edepsizleşmeleri, azmaları oluyor. Buna (kırkından sonra azma) derler ki pek fenadır.

Mazerete de ayrıca bayıldım. Piraye kendisine alâka göstermiyormuş. Piraye Nazım'ın apartmanından topladığı paraları Paris'te delikanlılarla mı yiyor? Bakalım Piraye'nin -Bursa'ya gidip gelecek değil,- Mektuba yapıştıracak pul parası var mı? Hasılı Nazım gözümden düştü. Sonra yaptığı hesaba akıl erdirmek mümkün değil! Bu iş, ancak af ihtimaline şiddetle inanılınca yapılır ve o zaman alçaklık bir kaç misli artar. Yok, eğer böyle ihtimale dayanılmıyorsa Nazım'ın daha 18 sene cezası var ki, o hatuncağızın onu bu kadar müddet bekliyeceğini zannetmem. Platonik bir aşk için bu rezillik olmaz. Hasılı hiç bir mana veremedim. Temenni ederim ki bu bir kaç gün içinde yeni bir ökeye tutularak, Nazım'ın namusunu yıkıp eline vermiyeyim.

Sen lütfen bana Piraye'nin adresini acele bildir. Kadına da

bir kaç satır yazmazsam çatlıyacağım. Yahu! Bursa ne netameli yermiş!

Buna mukabil ben de sana bir havadis vereyim: Melâhat son mektubunda, ilk defa, beni beklediği için muhitin kendisine düşman olduğunu, nihayet annesinin de bu düşmanlığa iltihak ettiğini kısaca bildiriyordu. Zaten bir sürü hastalık bahanesi ile mektup gene gecikmişti. Ben de oturdum. Bir uzun cevap yazdım. Bana verdiği sözü kendisine iade etmeye hazır olduğumu, affa inanmadığımı söyledim. Açıkca cevap vermesini rica ettim. Son zamanlarda mektuplarının seyrekleşmesi zaten bu işin mahiyetini meydana koyuyordu. Belki de altı seneden sonra söylemeye utanıyordu. Her ne hal ise bakalım ne cevap gelecek.

Geçen hafta **Esir Şehrin İnsanları** ismindeki romanı bitirdim. Şimdi tetkik ediliyor. 717 sayfa tuttu. Kocaman bir şey! Öyle büyük bir rahatlık hissediyorum ki sana tarif edemem. Sanki büyük bir yükten kurtuldum. Bütün fena havadislere rağmen neşeli oluşum bundan. Şimdi derhal, sanki bu yorgunlukla devam edebilirmişim gibi, (nam için) isimli küçük bir romana başladım. İlk hamlede seksen sayfa kadar da yazdım.

Esir Şehrin İnsanlarını okuyup tashih etmesi için Nazım'a yollayacaktım. Ceza olsun diye yollamasam mı diye düşünüyorum!

Kadını da pek merak ediyorum. Sende resmi var mı? Varsa bana yolla! Bunlar ne biçim işler kuzum? Dışarısı pek de iyi bir halde olmasa gerek. Birisi boyu beraber evlâdı olduğu halde boşanıp 28 sene 4 aya mahkûm herifle evlenmeye kalkıyor. Öteki boyunca evlatları varken 20 senelik karıyı boşayıp öteki yadigâra bel bağlıyor?

Bir meşhur arap şairine bir meşhur fıkra izafe ederler. Şairin iki gözü kör olmuş imiş. Birisi boş bulunarak: "Ne var, ne yok?" diye sormuş. Şair: "Yahu! Ben kör oldum. Dünyayı göremiyorum ki artık!" deyince öteki fena halde bozulup: "Aldırma, onda da zaten görülecek yüz kalmadı ya!" deyivermiş. Zahir dünya bu hikayeye döndü. Bakılacak yüzü kalmadı.

Ben Memed'in yerinde olsam derhal Bursa'ya gider, Nazım'ın yakasına sarılırım. Memed'i bilirsin değil mi, Pi-

raye'nin oğlunu. Hem de Memet bu işi yapmalı doğrusu.

Şimdi bir utanıyorum ki, Semihacık, sana Nazım'ın aşk şiirlerini yazdım diye. Ben onları Piraye'ye yazılmışlar diye sevmiştim. O sebepten sana yazdım. Sondan bir evvelki mektubunda gene bir aşk şiiri vardı. Lakin vaziyetten şüphelendiğim için "ben bu şiirin hangi hisler altında yazıldığını bilmediğim için şimdilik hiç bir şey söyleyemem" demiştim.Efendi buna da gücenmiş. Bir takım yaveler sıralamış. Oralı bile olmadım.

Fena bir iş yaptığını bilmese, buna inanmasa bana neden yazmaz değil mi? Madem ki saklıyor, fenalık ettiğini biliyor demek. Bilerek fenalık etmenin hiç, ama hiç mazereti yoktur. Biz artık bebek değiliz. Faziletimizden başka silahımız da yok.

Hüsam'a yazarsan hepsine selâm ettiğimi söyle. Evrakları temyize gitti mi? Annen nasıl? Kışın kendisine iyi baksın. Malum ya soğuk ihtiyarların affetmez düşmanıdır.

Lütfen Cihad'ı mı görürsün, yoksa Selim beyi mi görürsün, benim hesabımı temizlesinler. Ayıp ediyorlar. Komoniste para göndermeye korkmalarını anlıyorum ama, mahpustaki bir adamı bunca zamandır dolandırmanın manasını anlayamıyorum.

Eğer aftan biraz umudum olmasa ben bu hesabı kolay görürüm. Lakin (yüze yüze kuyruğuna geldik. Şimdi eski bir iyiliği ayak altına almıyalım) diyorum. Fakat öyle garip bir dünyaya gelip çattık ki insana, en beşeri ve en namuslu his olarak minnet duygusu bile bırakmıyorlar. İnsanlığa ait her şey muhalif olmuş.

Bu mektuba başlarken sana, gönderdiğin resim gibi tatlı, sevimli, sevgili şeyler yazmak istemiştim. İşte görüyorsun ki bir araba dolusu rezaletten, adilikten bahsetmek zorunda kaldım.

Kusura bakma, sevgilim, kabahat pek de bende değil.

Bu işler olup dururken zevkli şeylerden açılamıyor ki...

İşte hep bu sebepten bir müddet için olsun, bir tenha yerde başımı dinlemek, bir çeşit ahlak banyosu -daha doğrusu, ahlak tedavisi- yapmak lazım geliyor. Hiç bir dedikoduyu, kötülüğü, işitmeden bir kaç ay olsun saklanmak.

Bu hissimi belki biraz yılgın bulacaksın. Firar etmek sana

hiç de yaraşmıyor diyeceksin. Doğru ama, öyle usandım ki...

Bu devrede yazdığım kitaplara çok sonraları bir tek hata bulacaklar. O da dehşetli nikbin oluşum. Başka çare var mı? Realiteden öylece kaçmasam, büsbütün karanlık, büsbütün tahammülfesa bir herif olup çıkacağımdan çekiniyorum. Bu sebepten, yazdıklarım bilerek inadına tatlı şeyler oluyor, tatlı bitiyor. Kahramanlarım ne maddeten ne de manen asla mağlup olmuyorlar. Bu da onlara irreel bir hal veriyor. İnanılmaz bir hal ki realist bir romancı için berbat bir kusurdur.

Ama olsun, eğer yakası ele geçmiş roman insanlarımı da istediğim hale sokup istediğim gibi yaşatamazsam, kederlerim bir kaç misli artacak sanıyorum.

İşte böylece, neşeli olsun istediğim bir mektup gene de pek somurtkan mı oldu?

Sen aldırma! Bu halime de gülebilirsin. Biz bu günlerde, etrafımıza keder dağıtmaya mı başladık kuzum?

Nuri ve ben annenin ellerini öperiz.

Şerife'ye, Halil'e selamlarımızı söyle. Zehra'ya selâm ederiz.

Nuri resmine teşekkür ediyor. Sana selâm ve sevgilerini yolluyor.

Ben de seni hasretle kucaklar her şeye rağmen içleri gülen gözlerini sevgiyle öperim Semihacığım.

30.11.1948

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Mektubu ve resmini aldım. Çok teşekkür ederim. Bu resimde nasıl da bir lise talebesi gibisin. O kadar hoşuma gidiyor ki, şu anda karşımda duruyorsun. Uzak bir pencereden sanki bana bakıyorsun. İnsanın elini sallayarak (merhaba) diyeceği geliyor. Bunlar hep uzun süren bir hasretin biraz hazin, fakat biraz da tatlı hisleri.

Sahi, sen benim uzun konçlu çizmelerimi hiç giyebilir miydin? Bunu birden bire nasıl yazdığıma hâlâ şaşıyorum. Bir şiirde bir delikanlı:

"Sana bu,
Mektubu,
İçine yüreğimden başka bir şey komadan
Yolluyorum..." falan der.

İşte bu "içine yürekten başka bir şey konmadan" gönderilen mektuplarımdan bilsen ne kadar usanmışım. Her zaman, ilk fırsatta, manasız bile olsa, hepinize "yüreğimden başka bir şeyler de göndereyim" isterim. Geçen sene bu arzu ile Melahat'a mahpushanede yaptırdığım bir kundurayı yollamıştım. Kunduracı pek acemi, kunduranın biçimi pek iptidai, kendisi son derece kaba, gayrı layık, bilhassa uzak uzak gönderilmeye hiç değmez bir şeydi. Kızcağız da, bir çok teşekkürden sonra kışın pekala giyilebileceğini yazmıştı. Olur şey değil!

Bitirdiğim kitapları okumanı isterim. Mesela şimdi elimde **Sağır Dere** isimli bir köylü romanı var. Cumhuriyet Savcılığınca da tetkik edildi. Acaba göndersem mi sana? Sen de okusan da bana fikrini yazsan...

Esir Şehrin İnsanları halen savcılıkca tetkik ediliyor. Bu günlerde bana verirler sanırım. Hemen Nazım'a yollayacağım. İstersen o da senin adresine göndersin!

Bu **Esir Şehrin İnsanları** beni çok yordu sanıyordum. Bitirince şöyle uzun boylu bir istirahat hakkı kazandım gibi geliyordu. Birdenbire daha büyük bir kitaba başlamıyayım mı? Adı **Büyük Mal**. Vaka Çorum'da geçecek. İlk hamlede, iki yüz sayfa kadar da yazmışım. Ben işte böyleyim! Galiba mevzuu ve şahısları iyi tanıdığımdan olacak, bir kerre başladım mı, çala kalem gidebiliyorum. Sayfalar fazlalaştıkca hevesim artıyor ve bir türlü hesabı kısa tutamıyorum. Hasılı iyi kötü çalışıyorum.

Bu günkü gazete **Ulus**, af tekliflerinin topyekun Adalet komusyonunda reddedildiğini bildirdi. Bu suretle, 25. yıl dönümünde umulan umumi af ihtimali kalmamış oluyor.

Kara kara düşünmek icap etmektedir. Şimdi beni dinle sevgilim, Nuri Tahir'in oyuncakcılık ve marangozluk işi de hemen tamamile durmuş gibidir. Dışarda kimselerde para yok. Bunlar da biraz lüks eşya sayılır. Kaldı ki iktisadi darlık kunduracıları, terzileri bile boş oturtuyor. Çorum zaten pek fıkara

bir memlekettir. İş olsa, yani müşteri bulunsa bile Nuri Tahir'in çalışması için lüzumlu bir kaç yüz lira sermayeyi bulmak imkansız. Binaenaleyh bu iş sökmez. Sökmiyeceği için, elimize böyle bir para geçse de, bu günki şartlar içinde onu tahtaya, çiviye, nakışa, falana filana yatıramayız. Zaten Nuri'nin esaslı aleti olan (kıl desteresi) ni bulmak da kabil değil.

İş benim kitaplarıma kalıyor. Geçen gün idareden hesaplara baktırdım. **Son Saat** topu topu (300)lira yollamış. 3.1.948'de (150) lira, 15.6.948'de (150) lira. Benim onlardan, 208 tefrika alacağım var. Bu kabil hafif romanlara, umumiyetle günde tefrika başına ne verdiklerini bilemiyorum. Fakat paranın bu günkü değerine göre bu para her hal (5) liradan aşağı olmaması lazım. Kaldı ki 1940'da ben tefrika başına (3) almıştım ki, bu günkü para ile (30) lira demekti. Malum ya, o zamanlar bir mahpus, cigara parası da içinde olmak üzere ayda (5) lira ile ferah ferah geçiniyordu. (Gene bak eski hesaplara daldım.)

Şimdi **Son Saat** tefrika başına (5) lira verecek olsa, bizim onlardan 700 küsur lira alacağımız olmalı. Dört lira verseler beşyüz küsur lira... Ayrıca Cihat beyde benim basılmak sırasını bekleyen (3) tane romanım var. İsimlerini sırasıyla yazıyorum: Sevgilim İmdat!, Bir Haşarı Delikanlının Macerası, Sevenlerin Zaferi. Bu üçüncüsünü Sedat beye yollamıştım da, sen, bunu da Cihad'a verdi diye yazmıştın.

Geçenlerde, yani aşağı yukarı yirmi gün evvel, Bay Selim Baban'a bir mektup yazarak kalan hesabın görülmesini, diğer üç romanı basacaklarsa, her üçünün de parasını münasip görecekleri fiyattan ve toptan ve peşinen ödeyip ödeyemiyeceklerini, ayrıca **Esir Şehrin İnsanları** isimli romanın kendilerini alakadar edip etmiyeceğini sormuş, o üç romanı basmıyacaklarsa iade etmelerini rica etmiştim.

Henüz bir cevap çıkmadı. Sen, yahut avukat arkadaşın, daha iyisi ikiniz beraber lütfen oraya kadar bir daha yorulsanız, bu işi bir kerre daha etrafiyle ve kati olarak konuşsanız. Eğer kitapları basmıyacaklarsa lütfen oradan alsanız ve başka gazetelerde, hangi isim altında olursa olsun neşrine çalışsanız.

Neşredilmiş romanların metebaki ücretini de, hangi hesapla olursa olsun tamamile tahsil edebilseniz.

Ve **Esir Şehrin İnsanları** hakkında düşüncelerini öğrenseniz. Yani görmek isteyip istemediklerini anlasanız... İkincisi, Halil'i bulmalısınız. Geri kalan oyuncakları ucuz pahalı satsın. Onların nihayet bir sermayeleri var. Biz sermayeyi kurtarmaya razıyız.

Üçüncüsü kardeşim Ratip Tahir'e iki sandık dolusu oyuncak yollamıştık. Bir kısmını sattığını yazmıştı. Parasını göndermedi, diğerleri ne oldu? İki liraya satılmayan bir şey, belki bir liraya satılır. Hasılı bir gün Emine ile buluşup babama gitseniz. Emine babamın adresini bilir. Babamla bu hususta bir görüşseniz. Kendisi eski bir marangozdur. Bu işlerden biraz anlar. Belki bize bir fikir verir. Orada neyin para edeceğini, nasıl bir vasıta ile satılacağını söyler.

Kısacası sevgili Semiha, yakında çıkıyorsak bile, bu yakında çıkabilmemiz için o zamana kadar açlıktan ölmemiş olmamız lazım sanırım. Bunun iki çaresi var: Ya romanları satacağız, yahut marangozluğu iyi kötü yürüteceğiz.

Nuri ile benim bir tane paltomuz ve üç tane mahkememiz var. Bu mahkemelere bazı beraber gidiyoruz. Giderken ikinci paltoyu diğer mahpus arkadaşlardan ariyet alıyoruz. (Geçen haftalara gelinceye kadar iki palto ariyet alıyorduk. Geçen ay taksitle bir palto yaptırdık. 67 liraya çıktı. Henüz 22 buçuk lirasını verdik.)

Vaziyeti sanki sen bilmezmişsin gibi, işte sana tekrar yazdım. Bunlar seni biraz daha üzer. Bizi affet! Uzayacak gibi görünen mahpusluğa dayanabilmek için işe, daha şimdiden esaslı bir çare bulmaya mecburuz. Mahpusluk da ağaç gövdesine benziyor. İhtiyarladıkça ağırlaşıyor. Bu sebepten seni üzdüğümüz, külfetler yükliyerek rahatsız ettiğimiz için bizi mazur göreceğine eminiz.

Gönderdiğin kitaplardan ikisini verdiler. İki tanesini mahzurlu görerek alıkoydular. Cumhuriyet savcısı beyefendiye söyledim. Bize verilmeleri mahzurlu ise, iade edeyim dedim. Cezaevi müdürü ile görüşeceğini vaad etti. Bunlar da Düşmanın

Gerisinde ile Venüs'ün Rüyası isimli kitaplar. Buradaki orta mektep Fransızca hocası mahzurlu görmüş. Bundan da hiç bir şey anlayamadım ya. Biz eskisi gibi diğer mahkumlarla bir arada değiliz. Temamile ayrı yerde oturuyoruz. Ve onlarla hiç temas ettirilmiyoruz. Binaenaleyh propaganda cihetinden mahzurlu görülen kitaplar bize mi propaganda yapacaklardı. Yani, bizi mi propagandadan masun tutuyorlar?

Şimdi yapayalnız oturduğumuz için, kitaba her zamandan fazla muhtacız. Sen gene bize iyi kötü, Türkçe, Fransızca kitap gönder ve bunların orta mektep Fransızca hocası tarafından tetkik edileceğini düşünerek daha ziyade, edebi, felsefi, ilmi, ictimai eserler olmayıp Fransızların (kapıcı romanları) dedikleri adi şeyler olmalarına dikkat et. Bilhassa polis romanları olsun, macera romanları olsun...

Gazete iki defa geldi. Ben o Fransızca gazeteyi hiç beğenmedim. Gangster hikayelerinden başka bir şey yazmıyor. Fransa da nihayet bu hale düştü mü? Eskiden en mürteci gazetelerinde bile iyi kötü edebiyat falan vardı. Eline hiç Fransızca mecmualar geçmiyor mu?

Bir de tarihi roman denemek istiyorum. Tekrar iade etmek şartıyla bana **Cevdet Paşa Tarihi** ile **Naima Tarihi**'nin kolleksiyonunu iyi kullanmak ve hemen geri vermek şartıyla bulamaz mısınız? Çok sevinirim.

İşte sana bir sürü zahmet. Bir sürü can sıkıntısı. Halbuki bir de "mektubumun içine yüreğimden başka bir şey koyamıyorum" diye öğünmüştüm. Tekrar affını rica ederim.

Annenin gözleri nasıl? Hüsam'ın temyizi gitti de mi cevap verilmedi, yoksa henüz karar sureti tebliğ mi edilmedi? Nazım meselesinde ne biliyorsan tafsilatı ile yazmanı da rica ederim.

Melahat'tan cevap geldi. Kız işi inada bindirmiş. Ben beklerim diyor.

Senin terzihane işinin sallanıp durması da canımı sıktı. Bir haldeyiz ki...

Nuri ve ben annenin ellerini öperiz.

Nuri seni hörmet ve sevgiyle kucaklar.

Ben de seni hasretle kucaklar, içinin içi gülen güzel sevgili gözlerini sevgiyle hasretle öperim cici Semihacığım.

23. 12. 1948

Sevgili Semihacığım,

Her mektuba başlarken, içimden hep sana teşekkür etmek geliyor. Seni adeta vekilharca döndürdük. Bu karda, kıyamette deniz aşırı yerlere koşturuyoruz. Gazetelerde ne zaman İstanbul'a ait karlı bir manzara görsem, sen aklıma geliyorsun. Dehşetli üzülüyorum. Kusuruma bakmamanı tekrar rica ederim.

Nail'in yolladığı 20 lirayı aldık. Teşekkür ederiz. Onlara da mektup yazmayı istiyorum ama, bir türlü elim varmıyor. Hani, bazı insanlar olur. Dostlarına, ahbaplarına, kederli, can sıkıcı havadisler taşırlar. Kapıdan görünmeleri adamın yüreğini hoplatır. İşte böyle birisi olmaktan korkuyorum. Halbuki mektuplarımda dostları hiç değil, biraz neşelendirmek isterim. Keyifli olduğum sıralar bunu becerdiğimi de zannederim.

Son günlerde eğlenceli sözler, mevzular bulamıyorum. Kusura bakmasınlar. Sen gene Nail'e, Hüsam'a, diğerlerine sevgi ve hasretlerimi söyle. Evrakları hâlâ temyizde mi? Bu hususta epi zamandır bir şey yazmadın.

Mektubun cuma günü elimize geçmişti. Hemen oturup cevap yazmadım. Pazartesi gününe kadar bekledim. Belki para gazeten gelir de aldığımı yazarım, kızı üzüntüden kurtarırım diye düşündüm. İşte bu gün pazartesi. Hâlâ on para göndermediler. Halbuki sen mektubu ayın beşinde yazmışsın. Şu hale göre ellişer liradan yüz lira almış olmamız lazımdı. Ben geçen hafta Cihat Baban beye bir mektup yolladım. Ayın 18'inde İsviçre'ye gideceğini gazetelerde okuyup telaşlandım da. Gitmeden evvel, mektup eline geçer de, Ankara'da bile olsa gazeteye telefon eder diye... Şimdi İstanbul'da bulunduğunu gene gazeteler yazıyor. Mektubumu almışsa elbet biraderi Selim Baban beye bu hususta bir şeyler söylemiştir. Bakalım, bu mektup yarın, yahut öbür gün kontrolden çıkıp postaya gidinceye kadar para kağıdı gelirse altına iki satır ilâve ederim de sen de bizi düşünmekten, -bizim sıkıntımızı düşünerek kederlenmekten- bir müddet için olsun kurtulursun.

Ratip'ten mektup aldım. Orada acaip bir söz var. Vaktiyle bu kitapların parasını bir kerre istemeye gitmişti. O zaman ona da (haftadan haftaya mutlaka yollarız) demişler. Size de aynı şeyleri söylemeleri, fazladan deftere baktıkları halde, hesabı yanlış çıkarmaları bilhassa tefrika başına kaç lira vereceklerini henüz tesbit etmemiş bulunmaları beni şüphelendirdi.

Muharrirlikte bir zenaat hilesi vardır. Bir roman veya hikâye tipini işlerken biz adamları hareket halinde verir, içinde bulunduğu ruh haletini uygun bir hareketle izah etmek isteriz. Bu eskilerin teşbihi yerine kullanılan bir köpoğluluktur. Selim Baban da sizi karşısında görünce yalnız sözle ikna edemiyeceğini anladığından işe daha ciddi bir hal vermek için o defter oyununu oynadı sanırım. 1946 senesinde basılan bir romanın bedelini 1949 senesine kadar ödememek, bu kadar ısrar ve inattan sonra taksite bağlamayı teklif etmek, bunu da gene gene bazı adi oyunlarla atlatmak sevimli bir iş olmuyor. Hem yalnız basılmış kitapların bedelini ödememekle kalmıyorlar, henüz basılmamış 3 kitabı da sım sıkı tutuyorlar. Galiba bizi bu kitapların getireceği paraya muhtaç değil sanıyorlar. Eğer sahiden muhtaç olmasaydım, seni, yarım kerre bile oraya -o acaip insanların yanına yollamazdım.- Onların hesabına da, kendi hesabıma da bilsen ne kadar utanıyorum.

Arkadaşın avukat Tuğrul beye de gıyabi hörmetlerimi lütfen söyle. Gösterdiği alakadan dolayı minnettarım. Bu mektup eline, elbette ayın 18'inden sonra gelir. Cihat Baban bey, İsviçre'de 12-15 gün kalacakmış. Dönüşte İstanbul'da kendisini ya sen, yahut da avukat Tuğrul bey görünüz de hem hesabınızı, hem de basılmamış 3 kitabı almaya çalışınız. Bunu Ratip vasıtasıyla Ertuğrul Şevket isminde bir muharrir arkadaşa da rica etmiştim. Ratip son mektubunda ümitsiz görünüyordu. Neyse, tabii herkes, sevgili Semihacığım gibi, var kuvvetiyle uğraşacak değil ya... Bir telefon etmiş. Bu da elbette bir şeydir.

Esir Şehrin İnsanları kontrolden geçti. Onu evvelâ doğruca **Cumhuriyet** gazetesine bu gazetenin tahrir müdürü Cevat Fehmi beye yollayacağım. Eğer basmazlarsa Ratip alır, sana verir.

Mütemadiyen apse yapan dişimi geçen hafta çektirdim.

Evvelâ hastanede apseyi yardırmıştım. Tekrar kabardı. Dişi çektirdim, apse inmedi. Bu sefer bir daha açtırmak lazım geldi. Şimdi sana bu mektubu yazarken suratım gene sargılar içinde. İnsan her şeye, hatta operatörün bıçağına bile alışıyor. Yarın pansumana gideceğim.

Nuri Tahir iyidir. Çalışamadığı için canı sıkılıyor. Odada, "kafese koyulmuş arslan gibi" bir aşağı, beş yukarı dolaşıyor.

Senin mektubundan sonra - yani sana mektup yazdıktan sonra- bir istida ile Adalet bakanlığına müracaat ederek Nevşehir cezaevine naklimizi istemiştik. "İstida alındı, tetkik ediliyor. kendisine bildirilmesi" diye bir cevap geldi. Neyi tetkik ettiklerini anlayamadım. Biz buradaki davalarımızda hazır bulunmak hakkımızdan vaz geçtiğimizi yazmıştık. Zaten davalar da son safhadadır. Mesela bir tanesinin müdafasını bu gün yaptık. Gelecek pazartesiye karar verilecek.

Nevşehir'deki arkadaşlardan da bir türlü muntazam mektup alamıyoruz. Evvelce iki mektup yazdık. Cevap çıkmayınca bir de telgraf çektik. Sıhhatlerini sorduk. Arada üç paket halinde 25-30 tane kitap yollamıştık. 45 gün sonra bir uzun mektup geldi. Ne evvelki mektuplardan, ne kitaplardan, ne de telgraftan bahsedilmiyor. Hemen cevap yazdık. (Varsın biraz para gönderin) dedik. Bir aya yakındır. Karşılığı çıkmadı. Nuri Tahir bakanlığa istida vermeyi düşünüyor.

Çenem iyi olur olmaz, gazeteden para gelir de, geçim sıkıntısından kurtulursak yeni bir kitaba başlıyacağım. Şimdilik hiç canım istemiyor.

Senin işlerinin tatsızlığı da yüreğimi sızlatıyor. Bitmez tükenmez didinme daha kaç sene sürecek. Sizi şöyle, (Oh!) diye bir rahat ettiremiyecek miyiz? Bazan erkekliğimden öyle utanıyorum ki canım... Ağlayasım geliyor.

Annenin sıhhati nasıl? Gözleri bari iyice mi?

Nuri ve ben ellerini öper, sıhhatler temenni ederiz.

Nuri sana hörmet ve sevgilerini yollar.

Ben de seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

15.2.1949

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Sana biraz da gülünç bulacağın bir havadis vereceğim. (Gülünçlük işin esasında değil, benim on beş seneye mahkum bulunuşumdadır.) Bu gün Çorum Asliye Ceza Mahkemesi beni komonist propagandası yapmaktan 4 ay hapse mahkum etti. Dava iftiradan ibaretti. İftira edenler sicilli şerirler idiler. Çorum Cezaevinde 300 kişinin önünde çete teşkil edip mahpusları soymaya, çocukların ırzına geçmeye teşebbüs ettiler. Baş gardiyanları yaraladılar. Müdüre hücum ettiler. Neticede diğer mahpuslar ayaklanıp bunları bir türlü çektirilemeyen münferit cezalarını çekmeye zorladılar. Onlar da, çaresiz kalıp kapatıldıkları yerden gizlice valiye bir istida gönderip Nuri'yi ve beni şikayet ettiler. Yüze yakın şahit vardı. Cumhuriyet Savcılığı, cezaevi idaresi olup bitenlere vakıftı. Çete efradından gayrısı, yani 80 kişi hadisenin iftira olduğunu söyledikleri halde bu gün Nuri Tahir beraat etti. Ben 4 ay ceza yedim. Bana ceza veren mahkeme benim hakkımı Millet mecmuasından alıveren mahkeme olduğu için tesir altında kalmadığına, bana garez etmediğine eminim. Her halde ben kendimi iyi müdafaa edemedim. Bu da pek tabiidir. Çünki avukat tutamadım. Bu dava, bir vilayet merkezinde alenen soygunculuk ve namussuzluk etmeye yeltenen rezillerle kanuna güvenen insanların davası idi. Günün geçer akçesi olan komonist propagandası iftirasıyla bir alakası bulunamazdı. Lakin davayı böyle takip edip, böyle müdafaa etmek lazımdı. Ben beceremedim. Bir değil, beş avukat isterdi. Biz bir tanesini bile çağırıp danışamadık. Avukat şurada dursun, her sabah (para geldi mi?) diye uyanıp her akşam (inşallah yarın gelir) diye yatıyoruz. Açlıktan ve yoksulluktan göz açıp avukatı nereden düşünecektik. Gözünün önüne gelsin ki Nuri Tahir bu havalarda mahkemeye şapkasızlıktan başı açık gidiyor. Paltosuz olduğu için sıcak odada oturup beklediğinden dönüşte iki gün de hasta yatıyor, ayrıca biricik kundurası su almaktadır. Artık pençe de tutmazmış. Rezillik vesselam.

Müdür beye müracaat ettim. Bir fakir ilmühaberi almaya çalışacaktım. Temyiz için lazım. Sen bu mektubu alır almaz lüt-

fen evvelâ gazeteye uğra, sonra babama git. Bana ihtiyaten bizim mahalleden bir fakir ilmühaberi çıkartsın, sana versin, sen mektupla bana yolla! Bundan başka temyizde murafaaya girmesi ve müdafaa yapması için Ankara'da avukat tutmak istiyorum. Ayrıca karar sureti falan çıkartacağım. Artık Son Saat gazetesinde soytarılığı bıraksınlar da alacağım her ne ise göndersinler.

Diğer iki dava da aynı mahiyettedir. (Eğer bunu tutturamazsak diğeri belki söker) diye Reisicumhura haraket demişler. Biri gene aynı mahkemede öteki de Ağır Cezada. Bunların Nuri Tahir'le bir alakası yok. 60 şahitli bir dava aleyhime neticelendiğine göre diğerleri haydi haydi öyle bitecek. Hele onlara hiç değer vermemiştim. Şahit göstermeye bile lüzum görmemiştim, yanıldığımı şimdi anlıyorum. İcap ederse, daha Türkcesi gücüm yeterse avukat tutacağım. Paraya işte bu kadar ihtiyacım var.

Nevşehir'e nakil işinden de bu vaziyette tabii vaz geçiyorum. Yarın Adalet Bakanlığı'na müracaat ederek talebimi geri alacağım. Nuri Tahir'in bir ilişiği kalmadığından o bilakis oraya gitmek için müracaat edecek.

Son günlerde kendimi hiç de iyi hissetmiyorum. Kesik kesik bir öksürük başladı. Akşamları da nöbet yapıyor. Belki vücudum kalsiyuma alışıktı. Uzun zaman bir tek odada mütemadiyen kapalı kalmak da asabımı ve sıhhatimi bozdu. Gene uzun zaman gıdasızlık nihayet marifetlerini birer birer göstermeye başladı. Altı ayda üç kerre diş apsesi açtırmaya mecbur oldum. Geçen gün film aldırdık. Çenede bir şeyler görüldü. Operatör: "Şimdilik dursun. Tekrar bir apse yaparsa kisti temizlerim" dedi ve "Gıdalarınıza dikkat edeceksiniz. Açık havada bulunacaksınız" diyerek bir de güzel nasihat verdi.

Cihat Baban'ın İsviçre'ye gideceğini duyunca Ankara'ya bir mektup yazarak gitmeden evvel, şu hesabı görmelerini rica etmiştim. Hiç bir cevap alamadığım gibi henüz -yani bu gün 22.2.949 dır- para da gelmedi.

Bu gazete alacağı da bizim için son zamanlarda güzel bir (yem borusu) oldu. O da bulunmasaydı bilmem ki ne yapardık.

Hiç değil, arada sırada iki kardeş karşı karşıya hayal kurmamıza yarıyor.

Bu gidişle galiba Kızılay'ın sadakasına falan muhtaç olacağız.

Esir Şehrin İnsanları isimli roman da bir türlü tetkikten çıkamadı. Bu işe memur edilen Cumhuriyet Savcısı yardımcısı işini bitirdi. Fakat kitap bilmem ki nereye takıldı, kaldı. Bari onu **Cumhuriyet** gazetesine gönderseydim, artık kabak tadı veren **Son Saat** yem borusuna bir de yenisi katılırdı.

Nevşehir'deki arkadaşlardan acele yardım istemiştik. Hiç bir karşılık gelmedi. Zaten üç mektup ve bir telgrafa karşı 45 günde aldığımız cevapta bunlardan hiç bahis yoktu. Anlaşılan buradan postaya verildiği halde mektup hatta telgraf ellerine varmıyor. Nazım'a evvelce bir takım eşyalar göndermiştik. Bir miktarını satıp parasını yolladıydı. (Benim size borcum var.) diyordu. Ondan da istida cevabındanberi hiç bir haber alamadım. Ben de tabii bir şey yazmadım.

Ben son senelere gelinceye kadar, neşeli adamdım, sevgili Semiha, her şeye rağmen neşemi kaybetmez, dostlara yazdığım mektuplarda onlara keyifli şeyler söylerdim. Yoksulluk bu tabiatımı bozuyor galiba... Mesela, bu mektupta yazılanları bile bir zamanlar ben pek âlâ komik taraflarını anlatabilirdim. Yegane meziyetim de galiba bu kabiliyetti. Halbuki şimdi, ne kadar cehdedersem edeyim, neşeli yazamıyorum. Bu da bana dehşetli zor geliyor. Hele sana yazarken gülmekten gözlerinden yaş gelsin istiyorum. Belki bu yaşlar geliyor ama, her halde kahkahalardan değil... Rica ederim, nezaket gösterme. Biliyorum ve işte bunun için sana gelen mektuplarında Kemal Tahir tekrar tekrar özür diliyor.

Nuri ve ben annene hörmet ve sevgilerimizi gönderir ellerini öperiz.

Hüsam'a ve Nail'e selâm ve sevgilerimi söyle.

Nuri seni sevgi ve hasrétle selamlar.

Ben de seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim sevgili, hatırnaz, cefakeş Semihacığım.

22.2.1949

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Bu tansiyon da ne oluyor allasen! Öyle şeyleri istemediğimi bilir misin? Bazı bazı aynen bana da olur. Gözlerde bir görmemezlik... Bir yıldızlanma... Bir baş dönmesi.... Umurlamam, geçer... Hasılı, bu fazla yorulduğum, yahut sinirlendiğim zamandır. Anlıyorum canım Semihacığım, çok yoruluyorsun. Hepimizin işine de bir çok üzülüyorsun. Bilmem ki bu şefkat ve sevgi hakkını nasıl ödeyeceğim? Hele bu bir kaç ay içinde seni ben şahsen ne kadar kederlendirdiğimi şimdi utanarak düşünüyorum da...

Peşinen söyliyeyim: Artık bir müddet beni merak etmiyeceksin. Bir kerre Sedat beyden 200 lira geldi. Karşılığına bir roman yazdım. Tetkik ediliyor. Gidecek. Gider gitmez borç da kalmıyacak tamam. Gönderdiğin yirmi lira geldi. Teşekkür ederim. Ayrıca ve hepsinden mühimi Ratip **Son Saat**'ten parayı tahsile başladı. Nasıl mı? Vallahi orası benim için bir esrarengiz iş. Yalnız şu kadarını sana evvelce yazdım mı bilmem? Oğlan, (ben karakolluk olur o parayı gene alırım!) diyordu. Ben de o yaşta iken galiba öyle idim. Biz Tahir'in oğulları bu söze bir kerre geldik mi tamamdır! Hiç öğünmeden Hazreti Ömer'in bir sözünü tekrarlayayım: "Biz bir kavimiz ki çakmağı çakar isek ateş çıkarırız. Kuyuya inersek kovayı kandıracak kadar doldururuz ve durursak kanatırız. Dikersek islah ederiz." Demek ki herifler bu dilden anlarlarmış. Ratip iki defa da 90 lira yolladı. Yani bir defada elli, bir defada 40 lira... Bu da benim kabahatimden böyle olmuş. Son defa Selim Baban'a bir mektup yazarak 50 lira göndermek zor geliyorsa 30-35 lira yollamalarını istemiştim. Bu mektubu Ratip'e göstermişler. Bakalım devam edecek mi? Şimdilik avukat arkadaşını rahatsız etmiyelim. Eğer Ratip, (karakolluk olmak) pahasına da tahsilatı devam ettiremezse, avukatımız (mahkemelik olmak) yolu ile işe devam eder.

Kitap bahsine gelince: Ratip henüz neşredilmemiş 3 romanı Cihat beyden geri almaya çalışacak. Gazetede basılan iki romanın bir kısmı bende var. Onları Ratip'e yollayacağım. Nok-

sanları -ki bir kaç tanedirler- gazete kolleksiyonlarından çıkarıp tamamlayacak. Oğlan baştan aşağı kopya etmeyi bile göze almış. Artık anla nasıl öfkelenmiş. **Sağır Dere** isimli romanı - hiç bir yerde basılamamıştır- Vâlâ vasıtası ile **Akşam** gazetesine yollamıştım. (Basılamıyor) diye cevap geldi. Ratip'e yazdım. Vâlâ'dan alacak. İstersen sen de Ratip'ten al. Oku. Bilhassa iyi muhafaza etmenizi rica ederim. Müsveddeleri ve notları yoktur. Bir kayıp oldu mu bir daha yazılamaz. 720 sayfadır. Ve tamam üç senede meydana getirilebilmiştir. Okuyunca beğenip beğenmediğini lütfen yazarsın. Yeni bir tarzdır. Edebiyatımızda bu manada bir başkalığı vardır.

Harlem Cinayeti isimli bir polis romanını da geçenlerde **Son Posta**'ya, Selim Ragıp beye yolladım. Cevap çıkmadı. Ratip'e yazdım. Uğrayacak. Basılmazsa alacak.

Bundan başka **Esir Şehrin İnsanları** nihayet kontrolden çıktı. Geçen hafta onu da **Cumhuriyet** gazetesine gönderdim. İade makbuzu salimen geldi. Benim Cevat Fehmi beye göndermiştim. İmza da Cevat Fehmi! Henüz ondan da bir karşılık alamadım. Ratip'e yazdığım zaman henüz iadeli mektubu gelmemişti. Bu seferki mektupda bunu da bildireceğim. Uğrasın, basmıyacaklarsa geriye alsınlar. Jack London'ın **Martin Eden** isminde bir roman kahramanı vardır. Bilmem okudun mu? Ömrü hikayeler yazmakla ve bunları gazete ve mecmualara yollamakla geçen bir biçare. Ben işte, son günlerde ona benzedim.

Şimdi asıl havadise geleyim: Nuri Tahir bu ayın on yedisinde Nevşehir'e hareket etti. İstida vermişti. Vekalet kabul etti. Şimdi, sana bu mektubu yazarken belki oraya varmıştır bile. Burada boş oturması canımı sıkıyordu. O boş otururken bir türlü ben işe istediğim gibi girişemiyordum. Şimdi yapayalnız bol bol çalışıyorum. Bak sana yazı programımı hülasa edeyim.

1- Clod Farer'den bir roman tercümesi. (Evvelce yarısına kadar yapılmıştı. Derhal tamamlayıp bir matbaaya yollayacağım. En iyisi sana gönderirim.)

2- Eğer **Son Posta** gönderdiğim polis romanını basarsa elimde gene bir miktarı tercüme edilmiş bir polis romanı daha var. Onu da derekap çıkaracağım.

3- Saf Adam isimli bir macera romanı. Bir miktarı yazılmıştır. Bitirirsem gene Sedat'a yollarım. o, **Hürriyet**'in aile gazetesi olduğunu söylüyor. Açık saçık ve uzun olmamak şartı ile roman alacak galiba!

4- Büyük Laflar... İki ciltlik hikayeler... Bir kısmı yazılmıştır. Bir kerre daha elden geçireyim de defterlere temiz edeyim diyorum.

5- **Büyük Mal**. Adı üzerinde kos kocaman bir roman olacak. Bir kasaba romanı. Vaka Çorum'da geçecek. İki yüz sayfası yazılmış. Bitireceğim.

6- Çıplak İnsanlar. Uzun bir mahpusane hayatı serisi 700 küsur sayfası yazılmış oturup bitirmeli.

7- Yalnız Adam -bir acaip şey olacak. Pek müsvedde... Bir taraftan her gün üç sayfa yazmak suretile yavaş yavaş yürüteyim diyorum.

Ve nihayet, bu gün mektubun gelmeden evvel başladığım son roman: 8-**Dam ağası.**

İşte şimdilik bunlar sevgilim. Görüyorsun ya, iki senelik iş. Bir taraftan da yemek, bulaşık, çamaşır falan filân derdi.

İlkbahar geliyor. Sıkıntılı mevsimdir. Mahpusane pek keyifsiz olur. İnsan ne yiyeceğini şaşırır. Çünkü kasabalarda hiç bir şey bulunmaz. Daha şimdiden ciğer 250 kuruşa çıkmış. (Halbuki bir kocaman daha beyni 60 kuruş.)

Bilmem ki yalnızlıktan pek çabuk mu usanacağım? Usanırsam, yazılar düşünsünler, gayrete gelir, hepsini bir solukta bitiririm alimallah!

Sana ihtiyaten babamın adresini yazayım. İstanbul Beyazıt, Vezneciler, Selamet apartmanı no.6. Tahir efendinin evi. Sen Beyazıt'ta yanan Edebiyat Fakültesi binasını bilir misin? İşte onun karşısındadır. Altında bir de dükkanı vardır ki birader orasını yakında kahvehane yapacakmış.

Hüsam'ın işine sevinmek mi, kederlenmek mi lazım bilmem. Evrak tasdik edilmeden cezayı yatmış olacaklar. Hepsine selamlarımı ve sevgilerimi söyle.

Anne, nasıl? Kaç mektuptur can kaygusuna düştük de soramadık. Sen şu tansiyon işinin ne olduğunu bana bir etraflıca yazarsın. İnşallah doktorlar hava tebdili derler, ille de Çorum'da

oturacak derler de, hiç olmazsa bir kaç haftalığına gelirsin.

Beni artık merak etme de biraz özle...

Ben seni hem özlüyorum, hem de merak ediyorum. Bu da bana, seni mütemadiyen üzdüğüm için müthiş bir ceza oluyor.

Sevgili Semihacığım, kendini yorma desem, dile kolay!.. İstirahat etmelisin desem, saçma söz! Sana nasıl oluyor da yardım edemiyorum. aklım almıyor. Bu gün ikinci defadır ki tekrarlıyorum: Çıkarsam mutlaka zengin olacağım. Zengin olmak lazım değil mi ama... Şöyle bir zorlu zenginlik... Ne dersin. Sana kendin için dahi dikiş diktirtmeyecek kadar zengin olmalıyım... Bu belki 200 liraya roman yazılarak elde edilemez. O zaman düşüneceğim. Karar vermek yarı yarıya yapmak sayılırmış. Şiddetle azmetmek de dörtte bir muvaffak olmak demekmiş. Şu halde karar verildi. Azim de kuvvetli... İş üç nalla bir ata kalıyor. Ben iyi süvariyimdir şekerim. At bana kendiliğinden koşar. Gördün mü bak! Tansiyonuna rağmen nasıl da soytarılık yapıyorum. Biraz gülesin diye... Kusuruma bakma ruhum... Seni hasretle, muhabbetle, minnetle kucaklar, gözlerini iştiyakla öperim.

19.4.1949

Kemal Tahir

14.6.1949

Sevgili Semihacığım,

Acele yazdığın için teşekkür ederim. Hemen telaş edişimi mazur gör. Böyle eli, kolu bağlı oturmak insanın huyunu değiştiriyor. Ben kendi kendime mesela seni hasta farzediyorum. Meraklanıyorum. Meraklandığım halde bir şey yapamamak bizzat kendime karşı ayıp geliyor. İşte bu sebeple arada, sırada telgraflar çekerek dostları acele yazmaya ateda zorlamış oluyorum.

Demek artık iyisin? Zayıfladığından dolayı da memnunsun. Sahi! Hanımlar her yaşta şişmanlamaktan korkarlar. (Sade hanımlar mı? Biz de öyleyiz! Halbuki daha gençken, bir yerde "Allahtan ne isterseniz?" diye sorsalar, ben "gayet büyük bir göbek isterim. Ellerimi şöyle üzerinde kavuşturur, baş par-

maklarımı birbiri etrafında çevirirdim." diye cevap verirdim de herkesi güldürürdüm. Sahiden göbek başlayınca bir telaşlandım.) Lakin hanımlarda bu telaş kendilerini gönül rızasıyla açlığa mahkum etmek şeklinde tecelli edermiş. Senden bu kadar estetik muhabbeti ummam! Hem sakın, alem beğenecek diye kendini aç bırakma!

Para işleri için Ratip'ten mektup bekliyorum. Mektubun arası epi uzadı. Çocuğa bir sürü iş havale etmiştim. Artık bilmem (onlardan bir cevap alayım da sonra yazayım!) mı dedi? Yoksa kışın durgun olan işleri başladı da, başını kaşıyacak vakit mi bulamadı. Perşembeye kadar bekliyeceğim. Mektup gelmezse beklemeden yazacağım. Bir kerre ondan kati cevap alalım, sonra avukatları seferber ederiz. Sen yalnız, lütfen Cemal Kutay işinde icraya konulacak ilam meselesini görüş. Eğer takibe razı olurlarsa bana avukatın yazıhane adresini yaz. O sıralarda elinde para varsa, ben de Melahat'a yazarım. (Benim vasim Melahat'tır.) O Malatya'dan vekaletname çıkarır. Bana gönderir. Ben de vekaletname ile beraber ilamları ya doğruca avukat beye yollarım, yahut sana gönderirim. Sen verirsin.

Nevşehir'e nakil işi galiba olacak. Vekalet (Oraca bir ilişiği var mı?) diye sormuş. Her halde (yok) denilecek. Eğer şimdiye kadar gecikmesi bu (ilişik) cihetinden ise, mahzur kalmıyor demektir. Gitmek katileşirse sana elbet telgraf çekerim. Sen bu mektubu aldığın zaman herhangi bir münasebetle İstanbul'a inersen, Emine yengeyi görürsen lütfen söyle. Babama bir aralık uğrasın. Ratip'e bu ciheti bildirsin. Ben de ayrıca yazacağım için, senin yalnız bu iş yüzünden İstanbul'a inmen icap etmez. Tesadüfen inersen, Emine'yi görürsen Nevşehir'e gitmek ihtimalini eve bildirsin. Ratip parayı almaya çalışsın! Ne de olsa yolda para lazım olur.

Ben yalnız kalmaktan bilistifade epi çalıştım. Hemen de bir sürü roman yazdım. İki tanesi tetkik ediliyor. Tetkikleri biter bitmez, birisini **Hürriyet** gazetesine, diğerini **Vatan** gazetesine yollayacağım. Öyle kolay çalışıyorum ki kendim de şaşıyorum. Mesela iki roman tetkikte iken şimdi bir üçüncü macera romanı bitirdim. Bunu eskidenberi düşünürdüm. Adı: Yumuşak İn-

sanlar Çetesi. Hiç kavgacı olmayan dört arkadaşın başından bir çok tehlikeli macera geçer. Esasta dört ayrı roman olacak. Her ayrı maceranın sonunda bu dört arkadaşın birisi evlenecek. Beher kitap 160-180 sayfa olacak.

Birincisi 160 sayfa bitiverince adeta hayret ettim. Bu sefer kolay bitecek bir romana başladım. Zaten (100) kadar sayfası daha önceden yazılmıştı. Adı **Hür Şehrin İnsanları**. Bu kitap halen Cumhuriyet gazetesine yolladığım **Esir Şehrin İnsanları** romanının mukabili. Artık bilmem dört cilt olursa (1500) sayfa tutacak. İki cilt olursa (700) küsur sayfa... Yazılması, temize çekilmesi, birinci şartla iki- iki buçuk sene sürer, ikinci surette bir- bir buçuk sene... Bu müddet zarfında da hazır kitapları bastırabilirsem, elde çıkarılacak diğer üç büyük roman kalıyor. Hasılı, hepsi de başlanmış olarak beş altı senelik iş var.

Sakın canım sıkılır diye üzülme...

Naima Tarihi (50) lira eder sevgilim. Hatta param olsa (100) lira da eder. Yalnız benim işimi tek başına bu tarih göremez. Esasına bakarsan, bütün Osmanlı tarihleri, Solakzade, Peçevi, Naima, Raşit, Hammer, Cevdet Paşa, Kamil Paşa, Namık Kemal, Ahmet Rasim, Ahmet Refik tarihleri lazım. Bir tarihi roman yazmak için ayrıca hazine evrakı gözden geçirmek, müzelerde tetkikat yapmak icap ediyor. Aleksi Tolstoi, Koca Petro'yu yazmak için 6-7 sene yalnız tetkikat yapıp not almış... Ben bu hevese, elimdeki Murat tarihini okurken kapılıyorum. (Kaba taslağını burada hazırlasam, çıkınca tamamlasam) falan diyorum. Ciddi bir niyet değil! O kadar ciddi değil ki... Piyango alayım! İkramiye çıksın, bütün tarihleri getirtirim, diye hülya bile kuruyorum. Nevşehir'de kütüphaneden acaba işgal edebilir miyim? Bilaistisna her kitap işime yarıyor. Mesela geçenlerde bir macera romanına başladım. Sahaflar çarşısını yazacağım. Eski kitap isimleri lazım. Bir türlü bulamadım. **İslam Ansiklopedisi**'ni, **İnönü Ansiklopedisi**'ni almalıymışım. Hasılı, yardımcı kitap olmayınca hem iş zorlaşıyor, hem de kitabın havası -ki yarı yarıya esas sayılır- aksıyor. Yani Nevşehir'de, Kerim Sadi, kütüphanenin kitaplarını eve getirebiliyor muydu?

Ben gider gitmez kaymakama bir kerre müracaat edeceğim ya... Eğer böyle bir emsal varsa daha kolay olur. Burada çok kıymetli bir kütüphane varmış. Kaç kerre kaç kişilere başvurdum. İstifade etmek kabil olamadı. Dışarıya vermiyorlarmış. Biz de kitapların yanına gidemiyoruz. Hasılı, beş senede on dakikalık mesafeyi aşamadık.

İstanbul'un baharı da kim bilir ne güzeldir. Hele Çamlıca! Bu canım şehrin tadını bir türlü çıkaramadığımı şimdi daha iyi anlıyorum. Sen yalıda oturdun. Bu benim için öyle bir arzu ki, hiç bir şey tatmin edemez sanırım. Nasıl da, bütün ömrümü Beyoğlu'nda geçirmeye razı olmuşum! O bir karış caddede... Köşesini, bucağını, kadınlı erkekli insanlarını o kadar iyi tanıdığım halde... Neden usanmamışım bilmem ki...

Mamafih, bunun bir de faydasını gördüm. Zaten kapalı yerlerde yaşadığımdan olmalı, mahpusluk bana, mesela, ömrü açık havada geçenler kadar, zor gelmedi teselli mi versin?

Annen iyi mi? Hani resim yollayacaktın? Ben de bu ay başı bir tane çıkartmaya çalışacağım. Her ay asri cezaevine gidenlerin vesikalık resimlerini çekmek için buraya fotoğrafçı geliyor. Müdüre söyleyeyim de, müsaade ederse, çıkartayım. Gene bıyıklarımı kesdim. Bir türlü biçiminde muhafaza edemiyorum. Öfkeleniyorum. Halbuki bıyıksız olunca insan, aynaya bakmaya lüzum görmeden traş olabiliyor.

Hüsam'a, Nail'e, diğer arkadaşlara çok çok selâm. Annenin ellerini öperim. Seni hasretle kucaklar, içleri dostlukla gülen gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

Kemal Tahir

12.7.1949

Sevgili Semihacığım,

Mektubunu aldım. evvelâ sana, sonra avukat bay Tuğrul Vidin beye teşekkür ederim. İlk fırsatta vekaletnameyi çıkarttırıp ilam suretleriyle beraber yollayacağım.

Şişmanladığını yazıyorsun. Ben de bu yakınlar rahatsız olacak kadar şişmanlıyorum. Nedir bu başımıza gelen kuzum? Sabah kahvaltılarını bıraktım. Zaten esaslı bir şey yediğim de

yok. Bilmem bu gidişle halim ne olur.

Bir taraftan da var kuvvetimle çalışıyorum. Bir sürü roman çıkardım. Şimdi, **Hür Şehrin İnsanları** isimli romanın ikinci cildini bitirmek üzereyim. İki cilt 750 sayfa tutuyor dersem ve daha iki cilt yazacağımı bildirirsem yükün ağırlığını anlarsın. Her gece adeta muntazaman 20 sayfa yazıyorum. Bu gidişle bana mevzu dayanmıyacak. Mamafih, ilk müsveddeyi yazmakla iş bitmiş olmuyor ki. Asıl düzeltip tashih edilmesi çok yer tutuyor.

İlk fırsatta bir küçük daktilo almayı düşünüyorum. Bu fırsat Nevşehir'e gidersem belki yüz gösterir.

Ratip'ten çok fazla zamandır mektup alamadım. Merak etmeye başladım. Geçenlerde, mektupsuz falan 50 lira yollamış. Nuri Tahir'in buradan gitmesi epi masraflı oldu. Yaptığı masrafın bir kısmını oradan gönderebilir diye ummuştum. imkanı yok. Onlar şimdi çorap makinelerini ikiye çıkarmaya uğraşıyorlar. Bu da bir taraftan gayet iyi olacak. Elbette, hediyelik lüks şeyler yapmak, zaruri ihtiyaç maddesi yapmaktan daha az ciddi idi. Niyetlerini yerine getirebilirlerse dişlerini sıkıp çorap makinelerinin adedini dörde beşe çıkaracaklarmış.

Kitaplardan hiç bir haber alamadığıma da ayrıca üzülüyorum. Akşam'a gönderdiğim **Sağır Dere** isimli romanı Ratip geri aldı mı?

Bilmiyorum. Halbuki bende müsveddesi yok. Kocaman bir şeydir. Kaybolacak diye ödüm kopuyor. Gene o kadar büyük olan **Esir Şehrin İnsanları**'nı **Cumhuriyet** gazetesine yollamıştım. Müsbet menfi bir haber gelmedi. Ratip'e uğrayıp anlamasını yazdım. İşte o mektuba bir türlü cevap vermedi. Ne kadar merak ettiğimi anla ki üst üste iki mektup daha gönderdim. Hâlâ karşılık çıkmadı.

Eğer geçen hafta para da yollamamış olsaydı, artık öldüğünden şüphelenecektim. Bu hafta da sabredip sonra telgraf çekeceğim.

Nakil işim için icap edenleri buradan yazdılar. Gideli de aşağı yukarı bir ay oldu. Artık daha fazla gecikmez, iyi kötü bir cevap gelir sanırım. Bu da belli olsa biraz daha rahatlıyacağım. Kalacaksam tekrar yerleşeceğim. Gideceksem bir an evvel gideceğim.

Nazım'dan iki mektup aldım. Cevaplarını yazdım. Resim yapmakla uğraşıyormuş. Sana bir şey söyliyeyim mi? Nazım **İnsan Manzaraları** ismi altında gayet büyük bir esere başlamıştı. Bu esirin ucu bucağı yoktu. Parça parça neşredemediği, uzun müddet de yalnız kaldığı için muazzam eserinin altında bunaldı zannederim. Bu muharrirlere ve şairlere mahsus kepaze bir hastalıktır. Asap bozuklukları falan hep bundan ileri gelse gerek, diye düşünüyorum. Eserinden hiç bahsetmemesi de bu düşüncemi kuvvetlendiriyor. Bu korkunç derecede ağır işi başarabilmesine bir kerre maddi imkanlar müsait değildi. İstediği yardımcı eserleri bulamıyacaktı. Hasılı her mısrada takılarak dünya turundan uzun bir yolculuğa çıkmak ancak Nazım ayarı sanatkârların göze alabilecekleri bir işti. Mikelanj'ın yekpare bir kayadan ibaret bir adayı yontmaya kalkması gibi bir şey...

Demek deniz mevsimi geldi. Bu sene denize benim yerime de girmelisin. Binaenaleyh, işlerini öyle düzelt ki, banyoları bir misli fazla alasın. Mamafih, ben denizin içinde olmaktansa, üstünde olmayı tercih ederim. Kürek ve yelken bana daha zevkli gelir.

Hüsam'ın işine bir türlü akıl erdiremedim. Hâlâ bir karara bağlanamadı. Eğer Nevşehir'de buluşursak pek de sevineceğim. Hüsam'ı ne kadar sevdiğimi bilmem bilir misin? Her düşünüp gözümü kapayışımda dünyanın en şirin gülümsemesi ile karşıma gelir. Bir çeşit sessizliği, müsamahaya benzeyen bir dostluğu vardır ki tadına doyulmaz. Nail'i de özledim. Şiirlerinden bana da gönderecekti. Hani nerede? Doktorun, diğer arkadaşların sıhhatini, yaşama şartlarını zaman zaman merak ederim. İstanbul'da geçinmek buradakinden kat kat müşkildir. Kendileri ne haldeler, aileleri ne yapar?

Sen bayram üstüdür diye kim bilir ne kadar yoruluyorsun! Seni yapa yalnız düşündükçe yüreğim parçalanıyor. Resimlerine rağmen sen benim için daima o incecik kızcağızsın. Ve böylece bir şeylerin değiştiğini kabul etmeden yaşamak da insana zevk veriyor. Zamana kafa tutmuşum gibi...

Daha ne yazayım sevgili Semihacığım, seni pek özledim, pek...

Annenin ellerini öperim.

Kendini yormamanı rica ederim. İstanbul'un bütün kadınlarını sen giydirecek değilsin ya...

Resmini dört gözle ve aceleci bir yürekle bekliyorum. Bu da bir çeşit ziyaret sayılır.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim, sevgili Semihacığım.

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Bayram çalışmanızı gözümün önüne getirdim, başkalarını giydirmek için o kadar didinmişsin de kendi entarini dikememişsin. (Kederlendim) dersem beni çok yufka yürekli mi bulursun?

Orada olsaydım, sevgilim, sana faydamdan ziyade zararım dokunurdu. Yazı hususunda sabırlıyım ama, terzileri seyrederken nefesim kesilir. Bir hoşsohbet ahbabım, sizin terzi milletiniz için "Bunlar beddualı adamlar" demişti. "İğne ile delerler, sonra o delikleri iplikle doldururlar." Hasılı orada olup telaşını görseydim, mesela avukat Tuğrul bey gibi sabırlı olmazdım da, elinden, falanca hanımın fistanını çekip alınca, seni Kadıköy'deki küçücük parka götürürdüm.

İstanbul'un artık iyice acemisi olduğum halde, sana yemek bulurdum. Lakin ütü veya teyeli sökmeye gelince, sakın bana güvenme. O kadar beceremem ki kumaşları yakıp berbat ettikten başka bir de güzel seyir olurdum. Bana gülmekten iğneleri elinize batırır ve mutlaka bir şey bitirip yetiştirmek gayretinde iseniz beni derhal defederdiniz.

Sizin piriniz İdris Nebi imiş. Halen cennette dini bütün müslümanlara hulle biçermiş. Bundan daha mühimi sizin bir bayrağınız olurmuş. Terziler, mutlaka kumaş aşırırlarmış. Tabii senin gibi yevmiyeci yahut aylıkçı olanlar değil. Dükkan sahipleri. Bilir miyim? Aklıma işte bunlar geliyor.

Gene büyük bir kabadayılık ederek, İstanbul'daki çıkmaz işlerimi takibe talip olmuşsun. Ben, sana artık böyle işler havale

etmemeyi kararlaştırdığım halde, aklım yatar gibi oluyor. Neden mi şekerim, bak dinle: Ratip'e bir mektup yazmış, **Akşam**'daki **Sağır Dere**'yi almasını söylemiştim. (Bu hafta içinde tekrar uğrayacak!) diye bir cevap geldi. Bu cevaba karşılık ben ona hem **Sağır Dere**'yi almasını, hem de **Cumhuriyet** gazetesine uğrayıp **Esir Şehrin İnsanları**'nı basıp basmıyacaklarını öğrenmesini, basmıyacaklarsa müsveddeleri geri almasını, ikisinin de bende sureti bulunmadığı için gayet itinalı saklamasını yalnız sana vermesini söyledim. Galiba terzihanenin adresini de yazdım. Bu dediğim mektup gideli sağlam üç ay oluyor. Cevap gecikince mektup yazdım. Cevap gecikti mektup yazdım. Bir buçuk ay evvel (50) lira yolladı. Ve hâlâ da mektuplarıma karşılık vermedi. **Yedi Gün** mecmuasında Sevmek Hakkı isimli bir roman basılıyor. O mecmuadan bir nushayı Nevşehir'e Nuri Tahir'e yollamış. İşte gerek bana gönderdiği (50) liradan, gerek ondan sonra Nuri Tahir'e gönderdiği mecmuadan oğlanın henüz ölmediğini ve adresimizi de bir hafıza zaafı neticesinde tamamile unutmadığını anladım. Cevap almadan dört mektup yazdım. Bu iş, duvarla konuşmaya benzedi. Artık canım sıkıldı. Nuri de mektup alamamış. İki defa yazmış ve beni mektupsuz bırakmamasını her defasında sıkı sıkı tembih etmiş. Birader oralı değil. Ben de artık ondan mektup almadıkça yazmıyacağım.

İşte vaziyeti sana kaldığı yerden itibaren anlattım. **Sağır Dere**'nin müsveddesini geri aldın mı? **Esir Şehrin İnsanları** için **Cumhuriyet** gazetesinde ne söylediler? basmıyacaklarsa müsveddeleri oradan geri alacaktı, ne oldu? meçhul!

Sana rica ederim, evvelâ matbaalarda ter dökeceğine, Emine'yi kabilse babama yolla! Ratip'i bulsun. Neticeyi mümkünse öğrenip sana söylesin. Sen de bana yaz. Yok, bu tarzı pek dolaşık bulursan yapılacak iş şudur:

1- **Akşam** gazetesinde muharrir Vâlâ Nurettin beye uğrayıp **Sağır Dere**'nin müsveddelerini alacaksın.

2- **Cumhuriyet** gazetesinde tahrir müdürü ve piyes muharriri Cevat Fehmi bey var. Ben **Esir Şehrin İnsanları**'nı onun adresine iadeli taahütlü yolladım. İmzalı varaka da geri geldi. İyi yürekli bir arkadaştır. Eğer kitabı basmıyacaklarsa bunun

imkansızlığını ben anlarım. Hem ona, hem de Vâlâ beye hörmetlerimi lütfen söyle. Kendilerine verdiğim sıkıntı için tarafımdan özür dile.

3- Geçen hafta **Vatan** gazetesi baş muharriri Ahmet Emin Yalman beyin adresine Saf Adam isimli bir macera romanı yolladım. Henüz tetkike vakit bulamamıştır. Basıp basamıyacağını bildirmezse, bir ay kadar sonra yolun düşerse bizzat kendisine uğrar sorarsın.

4- **Hürriyet** gazetesi sahibi Sedat beye (Camı Kıran Çocuk) isimli bir küçük roman yolladım. Beğenir umuyorum, eğer ondan da bir havadis çıkmazsa gene bir ay sonra -Ahmet Emin'e uğradığın zaman- oradan da geçersin.

5- **Son Posta** gazetesinde Selim Ragıp beye Harlem Cinayeti isimli bir polis romanı göndermiştim. Ratip kısaca (yakında basacaklar) demişti. Arada sırada bu gazeteden bir sayı alıp bakıyorum. Oraya şimdilik uğramak istemez.

6- **Son Saat**'ten -yani Selim Baban beyden- Ratip son gayretle ancak (180) lira koparabildi. Ben hesabı tamamile şaşırdım. Ne kadar alacağım olduğunu bilmediğim gibi, alacağım olduğuna da artık emin değilim. Mamafih gene mübarek yüzler görüp namülayim sözler işitmekten çekinmezsen oraya da bir uğra... Asıl ayıp olan taraf Cihat beyde benim henüz basılmamış tam üç tane romanım duruyor. Adlarını sana bilmem kaçıncı defa tekrar yazayım: Sevgilim İmdat! - Ne uygun bir isim değil mi?- Bir Haşarı Delikanlının Macerası, -nerenin haşarısı... Senelerdir kendisini kurtaramıyor Cihat beyden.- Sevenlerin Zaferi -Nasıl da uydurmuşum? Hani zafer?- İşte bu üç kitabı olsun kurtarsanız, bir yerlere verseniz, belki birisini neşrederler. Ben şaştım kaldım, bu ne iştir.

Bu arada bir rica: **Sağır Dere** ile **Esir Şehrin İnsanları**'nın bende ne müsveddeleri ne de notları vardır. Ratip aldı ise iyi saklamasını bir de sen söyle. Almadı da sen alırsan lütfen yangına filân dikkat et! İkisi 1400 sayfadır ki bir kerre zayi olurlarsa bir daha asla oturup yazamam.

Şimdi ben **Hür Şehrin İnsanları**'nı iki ciltte bitirdim. Sakin Bir Memleket ismile aynı romanın üçüncü cildine baş-

ladım. Bundan da iki yüz küsur sayfa yazdım. Bu da aynı büyüklükte iki cilt olacak. Sonra galiba daha iki ciltlik bir başka roman bu seriyi tamamlıycak. Pek yorulmuşum, ninem, adeta boşalmış gibiyim. Arada Zoraki Nişanlı isminde bir macera romanını çıkardım. 160 sayfadır. Dinlenmek için onu temize çekmeye karar verdim. Bitirince tetkike veririm. Ne zaman çıkarsa belki de sana yollarım.

Agatha Christie'den bir polis romanı, Clod Farer'den bir roman tercümesi yarım yırtık bekliyor. Gene yarım yırtık bekleyen üç tane büyük roman var. (Birisi üç bin sayfa tutar sanırım.) Lakin aklım son zamanlarda tarihi bir romana takıldı. Buradaki kütüphanede **Naima Tarihi** ile **Evliya Çelebi Seyahatnamesi** varmış. Lakin kütüphaneden çıkarmak, yani (eve vermek) yasak diyorlar. Bir kolayını bulur da, kısacık bir zaman için not almak ve tetkik etmek için getirtebilirsem bir de bu çeşidi deneyeceğim.

Evet, sevgilim, dediğin gibi bir daktilo ile bir küçük bayana ihtiyaç var. Lakin bunu Melahat'tan saklamayı anlayamadım. İşte o küçük bayan Melahat'ın kendisi değil mi? Zaten Malatya mensucat fabrikası kooperatifinde daktilografık ediyordu ya...

Ama, bilmem ki çoktanberi unuttu mu?

İstanbul'dan para gelecek de, ona göndereceğim de, o da vekaletname çıkaracak da... Masallarda (vay benim köse sakalım!) mı derler?

Halil'in gönderdiği otuz lirayı da, mektubu da almadım. Almış olsaydım, derhal cevap yazardım. Orada acele arasın. Pek sevindim. Halil'e selamlar.

Nevşehir'e gitmem şimdilik kaldı. Vekalet ilk fırsat zuhurunda yollayacakmış. İşte senin mektubun kadar fakat maalesef kupkuru ve utanmaz bir mektup... Kusura bakmadığını nasıl mı anlarım? Bir resim yollarsın sevgilim. Seni hasretle, muhabbetle sım sıkı kucaklar, gözlerini doyamamak korkusu ile öperim.

6.8.1949

Kemal Tahir

Annene hörmetlerimi söyle. Ellerini öperim. İnşallah Hüsam'ın tahliye edildiğini müjdelersin. Tuğrul beye bilmukabele hörmetler ederim.

Sevgili Semihacığım,

Mektubunu -gözlüklerimi de sayarak sahiden söylüyorum- dört gözle bekliyordum. Çok şükür geldi, yetişti. Ben şimdi sana aradan geçen zamanın vukuatını kısaca yazayım da sonrası kolay:

Ratip'ten mektup aldım. Hasta falan değilmiş. Fakat havale ettiğim işlerden bir netice almadıkça yazamıyormuş. Tuhaf bir adet.

Yedi Gün mecmuasındaki romanın parasını Nuri buradan gitmeden peşinen almıştım. **Yedi Gün** müessesesinin bu iyiliği vardır. Az para verir ama, peşin verir. (Şeytan kulağına kurşun, o mecmua da galiba bizlere ömür. Geçen hafta gelmedi. Zaten bir kaç sene içinde bir kaç kerre şekil değiştirmek bir mecmua için hiç de hayırlı bir alemet sayılmaz.)

Bundan başka **Hürriyet** gazetesi geçenlerde yolladığım **Camı Kıran Çocuk** isimli romanı bastı. Küçük bir kitaptı. Ancak 20 tefrika tuttu. Buna karşılık (300) lira yolladılar. Gene gırtlağıma kadar borca giriftar idim. Bu para imdadıma yetişti. Şu anda, sana bu satırları yazan ünlü muharrir, dünyada hiç kimseye hiç bir şey borçlu değildir. Pek rahattır. Pek rahat olduğu için de mesela senin hasretini belki yüz misli daha fazla his etmektedir. Bundan da ayrıca memnundur.

Parayı alır almaz Melahat'a 25 lira yolladım. Tuğrul beye vekaletname çıkartacak. Gelecek hafta onu da alırım umuyorum. Derhal karar suretleriyle beraber adresine yollayacağım. Ben umumi vekaletname çıkarılmasını istedim ki yolu düştükçe diğer işlerimi de belki soruşturur. Bunu, benden mektup istemenizi düşünerek kararlaştırdım. Pek mi fazla?

Nevşehir'e gitmek işi kaldı. Bunu sana yazdığımı zannediyorum. Bazan öyle oluyor. Bir şeyi fazla düşünürsem size yazdığımı zannetmeye başlıyorum.

Cumhuriyet gazetesindeki roman için Ratip (Nadir Nadi bey tetkik ediyormuş. Evini başka yere taşımış. Bulup iade edecekmiş.) diye yazıyordu. Ben de temamile ümidi kesmiştim. Senin yazdıkların bana yeniden ümit verdi. Henüz son söz söylenmediğine göre belki basarlar mı diyelim?

Madem ki, vaktinin olacağını zannediyorsun, lütfen **Vatan** gazetesinde Ahmet Emin beyi görmeye çalış. Ona **Saf Adam** isimli bir roman yollamıştım. Basıp basmıyacağını anla, basılmayacaksa, müsveddeleri geri al.

Vâlâ Nurettin beye de uğrayacağını yazıyorsun. Selamlarımı lütfen söylersin. Hemen cevap verişine pek sevindim. Hiç ihmal etmediydi.

Ratip **Son Saat**'ten, ilk ağızda yolladığı (130) liradan başka aylardanberi, on para tahsil edemedi. Tuğrul beyle bu işe bir daha gayret ediniz. Bilhassa Cihat beyde duran üç tane romanı (İsimlerini tekrar yazayım: **Sevgilim İmdat!**, **Bir Haşarı Delikanlının Macerası**, **Sevenlerin Zaferi**- ne adinin bayağısı isimler bunlar!-) mutlaka almaya çalışınız. Romanı basmamayı, basılanın parasını bir türlü vermemeyi anlıyorum da, hem basmak istenmeyen, hem basılsa da parası verilmiyecek olan üç tane romanın senelerdir zapt edilmesini aklım almıyor. Cihat, daha gençken ve henüz mebus falan değilken çok daha ciddi bir insandı. Şaşıyorum ve bir türlü izah edemiyorum.

Son Posta ve **Harlem Cinayeti** isimli bir polis romanı tercümesi göndermiştim. Selim Rağıp bey (basarız) demişti. Aylardanberi bir haber çıkmadı. Bilmem ki oralarda dolaşırken ona da uğrar mısın? Bir hatırlatmış olsak. Belki bir yere girmiş kalmıştır.

Halil'in otuz lirayı, az emniyetli bir adamla postaya yollamasını da idrak edemedim.

Ayıp gibi geldi. Hüsamların iktisadi vaziyetlerinin bozukluğu da beni ayrıca dehşetli üzdü. Onlara yardım edemediğim için kendi kendime hicap duymaktayım.

Emine'nin Nevşehir'e gitmiş olduğunu son mektubunda Nuri Tahir yazıyordu. Ümit büyümüş. Koca kız olmuş. Benim yüzümü bir türlü hatırlıyamıyormuş ama, gene de beni özlemiş.

Bilirim, bak buna aklım yatıyor. Bir insan, bir insanın yüzünü hatırlayamasa bile, onu pek âlâ ve sahiden özleyebilir.

Sana yazdım mı bilmem, burada, sayın Cumhuriyet Savcımızın tavassutu sayesinde Milli Kütüphane'den istediğim tarihleri tetkik imkanını buldum. İşe çoktan başladım. Pek memnunum.

Şimdi elimde üç roman var. Birisi **Nam Uğruna**, öteki **Zoraki Nişanlı**, üçüncüsü **Bir "Nedim Divanı"nın Esrarı**. **Zoraki Nişanlı** tamam, temize çekilecek. **Nam Uğruna**'nın yarısı yazıldı. Diğerinin de planı hazır. Lakin Nuri Tahir gittikten sonra yalnızlığın verdiği rahatlıkla öyle deli gibi çalışmışım ki, birden boşalıvermişim. İki satır yazmayı canım istemiyor. Kendimi zorladıkça yorgunluk, tembelliğe, tembellik bir çeşit yazıdan nefret etmeye dönüyor. Oradaki kitapları kurtarmanızı bu sebeple istiyorum. Elinizde olursa bir yerlere teklif edersiniz. Kabul edilirse ben de biraz dinlenmiş olurum. Üşenmeden hesapladım. Nuri gitti gideli 2000 küsur sayfa yazı yazmışım. Rekordan bile fazla bir şey. İmkansız bir şey... Oturup yazmak şurada dursun, bir yerden kopye etmek bile her yiğidin harcı olamaz. Gene öyleyken neşr işini bir türlü yoluna koyamadık. Ömrüm, batıp çıkan ve bir türlü sağlam bir yere basamıyan kazazedeye benziyor. Tam boğulacağım sırada, bir kaç yüz lira yetişiyor. Ferahlığın tadını çıkaramadan, yeniden borç derdi başlıyor. Giderek, bu vaziyet, vallaha, feciliğini de kaybetti de kepaze bir gülünçlük oldu.

Nazım'a yazmıştım. Çoktandır cevap gelmedi. Bu günlerde gelir umuyorum. Sende gene bazı romanlar birikti mi? Eğer eline geçenler duruyorsa, başkasının olduğuna bile bakmadan bana yollayıver. Kitap hırsızlığı mubahmış. (Bunu tabii, kütüphane yapmaya meraklı olanlar uydurmuşlar. Kitap biriktirmek meraklılarını mahvetmek için.)

Sevgili Semihacığım, bir bahçe elime geçirsem. Galiba bir sene kadar içinde daktilo tıkırdatmazdım. Şöyle sırtüstü yatıp gökyüzüne bakarak tam üçyüzaltmışbeş gün üçyüzaltmışbeş gece dinlenirim sanıyorum. Bu dinlenmek bir başka çeşit dinlenmek... 12 seneye yakın sadece yattıktan sonra

tekrar sırtüstü uzanmak arzusunu bilmem ki anlar mısın?

Ratip'in adresini gene de yazayım:

- Süleymaniye İmaret Sokak no.9
- Beyazıt Vezneciler caddesi Selamet apartmanı no.6

Artık bilmem birisi çalıştığı yer mi? İkincisi babamın evidir.

Resmini hasretle bekliyorum. Dişler meselesi bende de berbat. Çenemden üç kerre üst üste ameliyat oldum. Nihayet dişi çektirdim. Şimdi diğerleri ağrımaya başladı. Aramızda bir mini mini fark var. Ben diş çektirmekten hiç sinirlenmem. Seninki de korku değil. Sinir. Yoksa, böyle ufak ve neticesi malum şeylerden perva etmiyeceğini bilmez değilim. Sen kimi aldatıyorsun kuzum?

Annenin ellerini öper, sıhhatler temenni ederim. Hüsam'a ve arkadaşlarına sevgi ve hörmetlerimi söyle.

Tuğrul beye gıyabi saygılar ve verdiğim üzüntüden dolayı kusura bakmaması temennisi.

Seni de hasretle sım sıkı kucaklar, neşesini kaybetmemesini rica ettiğim güzel gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

9.9.1949

K e m a l T a h i r

Sevgili Semihacığım,

Demek dişini çektirdin meleğim? Yanında olmalıydım evet! Olmadım ama, dişçi koltuğu, maalesef, maskaralık seyrine müsait yer değildir. Dehşetini anlamalı ki bizi günlerce uyutmayan diş ağrısı bile oraya oturunca şıp diye kesilir. Ben bunun bir tek çaresini buldum. Sana da bildireyim: (mücerreptir) 'çok şükür ki dişim ağrıyor, diye düşüneceksin, çektirir kurtulurum, ya başım ağrısaydı..." İşte bu kadar.

Dünyada, dişleri ağrımakta olan veya ağrıyacak olan bütün insanları aradan çıkarıp yalnız ve yalnız kendim için söylüyorum. Ne zaman dişim ağrısa gözümün önüne, bazı dişçi muayenehalerinde asılan bir resim gelir: Hani bir köpeğin dişi ağrımış da başını bir mendille sarmışlar. Hayvancağızın boynu

bükük... Gözlerinde ümitsiz bir keder... Feci...

"Yeni başladığın romanlar muhakkak tezli ve özlü şeylerdir." diyorsun! İyi ama şekerim, benden öyle şeyler isteyen kim? Nefes nefese macera romanları yazmaya mecburum. Biri bitmeden biri başlıyor. Şaşırdım kaldım.

Ümit bir küçük ameliyat mı geçirmiş? Babası pek merak ediyordu. Sahi, onu söylemedim. Senin mektubunla beraber, Nevşehir'den de mektup aldım. Hamdi resim yollamış. Hasta diye meraktaydım. Pek sıhhatli, pek heybetli gördüm. Sevindim.

Melahat'tan vekaletname geldi. Tuğrul beye yolladım. Her halde şimdiye kadar almıştır. Kendisini üzücü işlere memur ettiğim için pek mahcubum! Enişteşinin ölümüne sahiden üzüldüm. Başları sağ olsun!

Gözlüğümün olduğunu evet, bilmezsin. Saçlarımın beyazlandığını, tepemin kelliğini de bilmezsin! Biraz şişmanladım ama, bana, kendim, pek hantal olmuşum gibi gelmiyor. Henüz neşemi de kaybetmedim. Gülme fırsatlarını hiç kaçırmıyorum. Gözlüğü ben de sevmiyorum. Yüzüm kalabalık gibi bir şeyler hissediyorum. Kendimi ısrarla boş bir dükkana benzetiyorum. Camekanları boş dükkanlara...

Nazım'la Piraye'nin işini sana kaç mektuptur neden yazmadım acaba! Bu işe hatta senin artık müdahale etmen bile lazım. Oğlan aklını başına devşirmiş. Tövbelerin her çeşidini peş peşe sıralıyor ve de aralarına darı danesi sığmıyor. (Malum ya tövbenin de çeşidi var: Yeşil tövbe, mavi tövbe, pembe, eflatun, kavun içi, hasılı her renkten bir tövbe!) Gel gelelim bu sefer de Piraye bacı inat ediyor, mektuplara öldüm allah cevap yazmıyormuş. Rica ederim, Emine'yi de beraber al, git, ellerini öptüğümü söyle! Artık cevap yazsın! Şunu da söyle ki, cevap yazmamakta ısrar ettikçe nihayet bize benzer. Halbuki biz erkekler, siz kadınları kendimizden çok yüksek görürüz. Hakikat da budur. (Yani bunda bizim evhamımızın payı yoktur.) Hatalar, gaddarlıklar, hatta edepsizlikler bize hastır. Size de biz eğer özür dilerken artık samimi isek, af etmek düşer. Aramızda mevcut ve lehinize olan fark da bundan ibaret.

İşte bunları Piraye bacıya tarafımdan böylece söyle! Hatta

daha iyisi nedir bilir misin? Kadını cebren Bursa'ya götürmek. Önümüzdeki bayramda bu işi neden yapmıyacakmışsın bakalım? Orada belki beraber resim de çıkartırsınız. Bana da bir tane yollarsınız.

Mahkemelerim neticelensin Bursa için bir istida vereceğim, olur ki gönderirler.

Senden kitap istedim ama ciddiye alma! Okuyacak vaktim yok ki... Tarihlere gömüldüm. Bir sürü işim var. Hem de Tagor'u ben hiç sevmem! Bana her eserinde bir şeyleri kurnaz ve insafsız saklıyor gibi gelir. Bu sahtekarlığı, muzipliği o uzun sakalına yaraştıramam. Ben hiç bir zaman egzotizmi sevemedim. Bu aynı zamanda bir türlü anlayamadım manasına da gelir.

Cumhuriyet'ten evvel, bir aralık Ahmet Emin beye uğrasanız Saf Adam isimli romanı basıp basmıyacağını anlasanız. Basmıyacaksa romanı istirdad etseniz. Evet, artık Nuri Tahir'e uğramaya hacet kalmadı. Belki bu işleri Tuğrul bey daha kolay halleder.

Hüsam'ın ve arkadaşlarının evrakının tasdik edilmesine bilmem ki sevinmeli mi, kederlenmeli mi? İşin sürüncemede kalması da bir ayrı üzüntüdür. Mamafih cezaları da artık bitmek üzere. Onları bir yere yollayacaklarını sanmam!

Kedim doğurdu, sevgili Semiha, üç tane yavrusu var. İkisi erkek birisi dişi. Birdenbire beş kişi olduk sayılır. Ben kedi yavrularını daha çabuk büyürler sanırdım. Bir müddet gözleri açılmadı. Bir müddet ayak üstü duramadılar. Şimdi koşuşuyorlar. Seyirlerine doyamıyorum. Öyle budala, çapaçul ve dünyadan bihaber mahluklar ki...

Şimdi gene önümüzde bayram var. Sen gene terzi, terzi çalışacak, kendini fena halde yoracak mısın? Neyi merak ettim arada bilir misin? Hani bir kadın diktiğiniz ceketi beğenmemiş. Sen de yokmuşsun. Sonrası ne oldu? Böyleleri ekseriya çirkin kadınlar olur galibâ! Huysuz kadınlar! (Ama belki de siz yanlış ölçülerle hep uygunsuz bir şey yapmışdırsınız!) Ne bileyim! Her zenaat kendisine göre zor ama, terzilik iki misli zor. Başka zenaatlerin ekserisinde esas, zenaatkarın beğenmesidir. Ter-

zilikte bunun tersi! Mutlaka müşteri beğenecek... Kendini yormamaya çalış desem, boş söz! Sözlerin boşunu söyleyip durmaktan da bir usandım ki...

Bu mektubum çok daha neşeli olabilirdi. Neden mi olmadı? Efendim, ben yemek pişirmesini bir türlü beceremiyorum. Hesapça yemeğin lezzetli olması lazım. Mutlaka bir aksilik çıkıyor. Ekseriya kullandığım kap küçük geliyor. Suyunu kararı ile koyamıyorum. Sonradan ilâve ediyorum. Çok defa kabı ağzına kadar doldurduğum için yağları dışarı akıyor. Etrafı batırıyor! Bu gün de mektubunuzun sevinci ile olmalı, yemeği ateşte unutmuşum! Etler kömür haline gelmiş. Nohutlar leblebi gibi katılaşmış. Her zaman ahdederim, bir iş yaparken diğerine geçmiyeyim, diye... Mümkün olmaz. İşte bu sebepten sevgili Semihacığım, mektup böyle derbeder oldu. Bir daha sefere, seni eğlendirecek şeyler yazacağım!

Aklım fikrim **Cumhuriyet**teki romanda. Basacağız deseler biraz ferahlarım. Elimdeki işleri bir nizama sokmaya, yarısında bekleyen müsveddeleri bitirmeye, o suretle de bir başka türlü ferahlamaya fırsat elverir. Mamafih, hiç de ümidim yok.

Bu sene buraya hemen hemen hiç yaz gelmedi. Zaten Çorum yayladır. İnsanın sırtı Ağustos'a doğru biraz ısınır, sonra tekrar üşümeye başlar. Sen de bu sene denize bir türlü girememişsin. Kim bilir benim duam mı kabul oldu?

Nuri Tahir Nevşehir'de iyi ve rahat olduğunu yazıyordu. İşleri kendilerini idare edebiliyormuş. Emine oradan yeni geldi. Vaziyetlerinden bir şeyler anlamıştır. Sor bakalım. Karınlarını doyurabiliyorlar mı imiş? Diyeceksin ki (doyuramıyorlarsa sen ne yapabilirsin?) Üzülmek de mi elimden gelmez

Ümit konservatuvara girmek istiyormuş. Biraz da ses meselesi değil mi? Nuri Tahir, (eğer bu işe teşebbüs edilirse bayan Safiye Ayla'ya bir mektup yaz) diyor. En iyisi ben sana yazarım. Sen Ümit'le annesini götürürsün. Eskiden, samimi, doğru düşünür bir kadındı. Belki hâlâ öyledir. Size bir yardımı dokunamasa bile bu fikir etrafında konuşursunuz. Bakalım Akşam Kız Sanat Enstitüsüne gitmesi mi daha iyi olur? Bir de başıma opera sanatkarlığı çıkarmayın rica ederim. (Bunu şaka olsun

diye yazdım. Becerirse elbet çok sevinirim. Ümit'in doğduğu gece ben de orada idim. Biz eski bekarlar dostlarımızın çocuklarına biraz da kendi evlatlarımız imişler gibi bağlıyızdır. Hele Ümit'i hep öyle içim titreyerek düşünürüm. Yolu açık olsun şeker kızımın.

Resmini pek hasretle beklediğimi hiç unutma! Halbuki resimlerin hasretlerle esaslı bir münasebeti olamıyor. Azaltacağına bilakis arttırıyor. Arttırıyor ama zarar yok! Sen gene ve acele yolla!

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle, iytiyakla öperim sevgili Semihacığım.

22.9.1949

Kemal Tahir

Annene hörmetlerimi ve ellerinden öptüğümü söyle. Hüsam oğlu için fazla üzülmesin.

Sevgili Semihacığım,

Gene seni, insafsızca yormağa başladım. Doğrusu, söz aramızda, sabrına hayranım. "Ben bu çıkmaz işlerden usandım," desen yeridir. Ve bu gidişle de bunu söylemelisin.

O Selim bey her kim ise, ben onu uzaktan bile tanımıyorum. Kitabı, lütfen basmak niyetinde oluşuna sevindim. Lakin bu niyetler ne kadar geç tecelli ediyor. Adamı tutmuşlar, arkasını tekmeleyerek sokağa atmışlar? -belki de yüzüne tükürmüşlerdir.- "bak bundan istiskal çıkar," demiş. Ben ve kitaplarım aynı muameleye maruz bulunuyoruz. Büsbütün hazini o herif kadar olsun anlayış gösterip "istiskal çıkar" dahi diyemiyoruz.

Sana karşı duyduğum minnetin azametini bu cepheden ölçmelisin.

Safiye'ye yazdığım mektupta arkadaşlıktan başka bir şey olduğunu zannetmiyorum. Sen, şüphesiz benimle şakalaşmışsın. Eskiden de aramızda sahici arkadaşlık vardı. Zaten Naci ile mevcut münasebetleri başka bir şey olmasına imkan da bırakmazdı.

İşin garip tarafı, kızcağıza tutup on sene sonra bir mektup yazıyorum. Bir hizmet rica ediyorum. Bu rica, onun 6-7 senedenberi çalışmakta olduğu Konservatuvardan istifasının hemen akabine rastlıyor.

Ben ekseriye geç kalırım. Bu da bana biraz muhafazakarmışım hissini verir. O tuhaf bulduğun mektubun bir tek tesiri olur, şekerim, kızcağız hayretler içinde kalır.

Piraye nihayet çocukları alıp Nazım'a gitmiş, Nazım (Ancak bir saat oturdular ama olsun, şeytanın ayağını kırdı demektir) diyor. Pek de mesut. Nereden mi anladım? Eskidenberi kısa yazardı, son mektubu büsbütün küçülmüş, adeta reçete haline gelmiş. Ben de sevindim. Bana bu iş bir felaket gibi geliyordu.

Bak nasıl düşünüyordum: Bu işin sebebi ne imiş? Basite irca edelim. (Ben bir başkasını seviyorum.) Değil mi? İyi ama, Sevgili Semiha, böylece, (sevgi) dediğimiz en dürüst, en beşeri, en kahraman his bir fenalığa alet olmuyor mu? Birisinin kalbini öldürmek bahasına hiç bir şey elde edilemez gibi geliyor bana... Bak, senin Kerim Sadi ile olan hadise böyle değil! Oturup bir karar verilmiş. Sonra böyle bir kararı, kadınların vermesini de galiba anlıyorum. Biz erkeklerin kendi kendimize böyle kararlara gelmeye hakkımız yok sanırım.

Ama bir tuhaf noktayı daha söylemeliyim: Kerim'in divaneliği yeni bir şey değil ki canım, eskidenberi meşhurdu. O zamanların Semiha'sı bu divanelikleri belki hoş görüyor, bir karakter -tuhaflığı demiyeyim- hususiyeti sayıyordu. Beraber oluşunuzun belki biricik izahı idi. Sonra dönüyor, bu beraber oluşun biricik izahı, ayrılığın da biricik izahı oluyor. Yani Kerim'den divane olduğu için ayrılıyorsun, kendini de haklı görüyorsun. (Ne acaip bir tezat bir sinema artisti bayanı, galiba Ağa Han'la evlenen çapkın Amerikalı da, boşandığı kocası için biricik suç olarak "çok akıllı, adeta dahi" diyordu.)

Mesele sevmek ve artık sevmemek meselesi. Yukarda dediğim gibi, biraz haince de olsa kadınlara yaraşır. Erkeklere uymaz. Yani bu kararı Kerim Sadi tek başına verseydi de, dünyanın en makul mazeretini ileri sürseydi, Nazım hakkında dü-

şündüğüm gibi düşünürdüm.

Senin yokluğun bir erkeğin hayatı üzerinde sarsıntısız geçemez! Bilmez değilim. Bu sarsıntı hele Kerim gibi muvazenesiz bir adamcağız üzerinde daha sert olur. Ama, ne yapalım? Başka çaresi olsaydı, ben senden eminim, bu son ve insafsız yolu tutmazdın.

Ne dersin, mesele sana ait olduğu için mi,-mesela Nazım işindeki gibi- bitaraf düşünemiyorum. Ne olursa olsun sana hak vermekte haksız mıyım?

Seni hasta ve yatakta ve annene şımarık arzuları ile düşündüm. Ne şirin olmuşsundur. Bu birisine şımarmak ihtiyacını çok iyi anlarım. Hayatım, sevdiklerime şımarmakla geçti galiba... Ne tatlı, insana, ne kadar yaşamak zevki ve cesareti veren haldir. Ne yazık ki, elbiselerini bekleyen müşteri bayanlar, seni bu masum zevkten mahrum etmişler. İnsanoğlu, ne kadar meşru münasebetlerle, ne kadar iyi ve masum zevklerden, başkalarını, hatta şüphelenmeksizin mahrum ettiğini çok şükür bilmez.

Bir türlü yeniden çalışmaya başlayamadım. Buna yazı ile uğraşanlar arasında (kendi kendisi ile tezat halinde olmak) deniyor. En berbat bir halet... Silkinip kurtulmak lazım. Nuri Tahir gittikten sonra yalnızlığın verdiği gayretle pek ölçüsüz, pek dolu dizgin çalışmışım. Bir kaç ay mutlak istirahat etmeli, gayet hafif macera romanları okumalıyım. Aksi gibi okuyacak hiç bir şey yok. Tarihlerden notlar almak dinlendirir ummuştum. Bilakis, istemediğim halde hep yazacağım tarihi romanla meşgul oluyorum. Planlar yapıyorum, şahısları tesbit etmeye uğraşıyorum. Bir kaç macera romanına birden başladım. Hiç birisi yirmi yirmibeş sayfadan ileri gidemediler.

Nazım'a bir roman yollayım dedim. Bir hamlede (200) sayfasını yazdım. Bunaldım. Bir kaç hafta bıraktım. Geçen gün tekrar elime alınca da hiç beğenmedim. Ne kadar şaşırdığımı, telaşlandığımı burada olup görmeliydin. Halbuki yazarken ne kadar beğeniyordum. Böyle olur. Bir müddet sonra, tekrar o beğenmek hali avdet eder, ötesini, berisini düzeltir yazarım.

O ne kadar uzun doktor tavsiyeleri... Teşekkür ederim. Lakin tutabileceğimi umamıyorum. Düşün ki, sevgilim, ben et

yemeklerini bile lezzetli bir hale getirmekten acizim. Sebzeler sanki benimle iddiaya girmişler. Hangisini pişirmeye kalkışsam tarif edilmez bir şekil alıyorlar. Öyle ki çiğ yenseler daha lezzetli olurlar.

Yumurta, yalnız başına bulunan bir insanın can kurtaranı. Çay-kahve de öyle. Ama ne çare! Yarın öbür gün tekrar doktora gideceğim. Son görüşmemizde, (eskisi gibi davran, bir daha bakalım.) demişti. Doğrusunu istersen bu günlerde ağız acılığından başka bir şikayetim yok. Bu ağız acılığı yemeklerden sonra geçiyor, bir müddet rahatlıyorum. Arkadan tekrar başlıyor.

Bir genç doktor, damar sertleşmesinden bahsetti. Senin saydığın perhizleri sayıp döktü. Bakalım neticeleri ne olacak? Bir kaç gün evvel, Bursa'ya naklimi rica ettim. Deniz seviyesine daha yakındır. Belki yollarlar.

Sana bu mektupla beraber bir kötü resim yolluyorum. Seyyar fotoğrafçıya çektirdim. Bir türlü beceremedik. Ben durmasını bilemedim. O da çekmesini... Artık kusura bakma!

Canım, **Tasvir** gazetesinin batmasıyla bizim **Son Saat**'deki alacağımız neden mahvolmuş sayılsın. Hiç böyle düşünme. Tuğrul bey lütfen bir kerre Selim Baban'a uğrasın. Onları dava ile tehdit etsin. Ne bileyim. Avukattır. Akıl öğretmek ne haddimize...

Halil otuz liranın dolandırıcısını bulamadı mı? Hepinize ne kadar sıkıntı veriyorum, hiç istemeden...

Annenin ellerini öperim.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle, hasretle öperim sevgili Semihacığım.

14.11.1949

Sevgili Semihacığım,

Hep aynı sözler aklıma geliyor: Fuzuli'nin meşhur sözleri: "Namübarek yüzler görüp, namülayim sözler işitmek..." sözü. Kaç kerre ahdediyorum, (Artık benim için Semihacık yorulmasın!) diyorum. Görüyorsun ki olamıyor. Öyle hazin bir hal ki...

Ratip'ten son aldığım mektupda, nihayet Cihat beyle buluşabildiğimi, fakat yanında başkaları olduğundan hesap kitap meselesini konuşamadığını, iki gün sonra uğradığını, bu sefer de görüşemediğini bildiriyordu. Ben de kendisine şimdilik biraz istirahat etmesini, **Son Saat**'teki işle belki avukat Tuğrul beyin uğraşacağını, diğerlerini de senin takip etmekte olduğunu yazdım.

Şu hale göre, sen maalesef, **Cumhuriyet** gazetesi ile **Vatan** gazetesi arasında, bir de Vâlâ Nurettin beyin ele geçirilmesi hususunda gene harap olacaksın.

Hep düşünüyorum, şekerim, bir türlü hatırlıyamıyorum. Acaba ben de böyle mi idim? Birilerinin kitaplarını alır, çekmeceye atar, orada unutur muydum? Bu bizim zenaatte evvel eski adet miydi? Ondan mı başıma gelmekte devam ediyor?

Eğer huyumuz böyle idiyse pek gaddar heriflermişiz. Yok, bu usul yeni icat edilmişse iyi değil!

Sonra bizim zamanımızda kim olursa olsun kapıyı vurur, huzurumuza girerdi. (Evde olmamak) diye bir şey yoktu. Yeni şeklin daha kibar ve asil bir hal olduğu muhakkak! Lakin gene de aklım ermiyor!

Size verdiğim üzüntüyü, kendi çektiğim hacaleti şöyle gözden geçiriyorum. Üzüntünüz kat kat acıklı oluyor, hacalete payan bulunmuyor. Bak nasıl hesaplıyorum. Vaktiyle Aksaray'da bir tahta ev 500-600 lira idi. Ben bunu iki, üç ayda alabilirdim. Şimdi böyle bir ev (50) lira aylık getirirdi. Siz üzüntülerinizden, ben hacaletten zıplar kurtulurduk. Pek komik bir halde değil miyim?

Sana tansiyonumun (24) çıktığını bilmem yazdım mı? Aramızda bir acaip yarış başladı, farkında mısın? Ben dişimi çektiriyorum. Senin tansiyonun artıyor. Sonra sen dişini çektiriyorsun, tabii tansiyon artma sırası da bana geliyor. Fena değil! Anadolu'da bir söz derler: Herif damdan düşmüş. (Aman doktor!) diye bağıranlara (Hayır!. Damdan düşen birini bulun) demiş. Tansiyon artması hakkında hiç bir fikrim yoktu. Daha doğrusu yok imiş. Sana da hayvan gibi sormadım. (Bu, senin hastalığınla gereği gibi alakadar olmadığımı da gösterir ki be-

terin beteri...) Doktor bey (bin türlü sebebi var!) dedi. Gene aklıma bir fıkra geldi: "Herif (Of of! Benim bin tane derdim var! Of!) diye döğünürmüş. Birisi (Yalan, demiş, adamın bin tane derdi olamaz. Buna takat yetiremez!) Dertlidir davranmış, (dinle ki sayayım!) demiş. (say bakalım!), (Varan bir. Parasızlık...) Öteki hemen elini kaldırmış. (Sus yeter! İnandım, parasız adamın derdi bin de olur iki bin de...) Doktor bey böyle söyleyince işte bu fıkra aklıma geldi. Çay-kahve-cigara birden yasak edildi. Biz çay, kahveyi bıraktık. Lakin cigarayı sadece kendi hesabımıza göre azalttık. Bir hafta sonra baktılar (14) buçuk. (15)e düşmüş. Şimdi (gene tıpkı eskisi gibi hareket et, çay, kahve, cigara iç... On beş gün sonra bakalım!) dediler. (Pardon, ilâç verilmişti, bir tertip hap, bir de iyot... İlaçlar bitince gittim.) On beş günü bekliyorum. Bakalım ne çıkacak. Eğer tekrar yükselmişse, buradan daha alçak bir mıntıkaya naklim icap edermiş. O zaman Bursa'yı istiyeceğim.

Ne kadar şişmanlarsın şişmanla, seni tanıyacağıma eminim! Bu hususta zerre kadar şüphen olmasın. Öyle şey mi olurmuş?

Demek ki benim Ümit kızım keman çalacak! Pek âlâ! Safiye'nin şu faydası olur: Hocalarına söyler, biraz itina ederler. Safiye iyi yüreklidir. Ümit'le aynı yerde bulunması fena olmaz. (Safiye'nin mektubu ilişiktir.)

Nazım-Piraye işi sahiden çok acıklı. Nazım'a mektuplar yazıyorum. İşte sana itiraf edeyim, bir türlü mâzur göremeden... Ne kadar ayıp... Ayıp değil, ne kadar gaddarca bir hesap! İki taraf için de, işin kurnaz-gaddarlığını elbette anladın! Yalnız, şu (dahi) dediğimiz mahluklar, bizim gibi fanilere benzemiyorlar. Hayatları o sebepten hem rahat, hem rahatsız ceryan ediyor. Ben de belki aynı namzetliği -şaşırıp- yapardım. Lakin evdeki hesap çarşıya uymayınca, edepsizlik ettiğim şahıstan asla ve asla af dileyemezdim. (Bu "asla ve asla af dileyememek" hadisesi acaba beni böyle büyük bir edepsizlik yapmaktan men edemez miydi?)

Şimdi düşünüyorum, sevgilim, elhamdülillah ki af olmamış. Af olup Nazım balayı seyahatine çıkaydı, ben tabii Pi-

raye'nin yanında kalırdım. Onu ölünceye kadar af etmezdim. Kanaatime göre bu dargınlık Nazım'ın sanatına da şiddetle tesir ederdi. Ona mertliğe dair bir tek satır yazdırmazdım. "Gözüme bakabilir, elimi sıkabilirsin!" dedirtmezdim.

Piraye seviyorsa bu iş gene düzelir. Düzelmelidir. Nazım dahidir, ama, Piraye de sahici kadındır. Anne-kadındır. Bu dünya ezeldenberi dahilerden ziyade anne-kadınların omuzlarında durur. Dahiler bu kahraman kalabalığın hislerini ve sözlerini bize güzelce tesbit ederler o kadar.

Canım Semihacığım, bunları sana tekrardan niçin anlatmalı? Sen de bu anne-kadınlardan biri değil misin? Ben Kerim Sadi işinde senin mi onun mu kabahatli olduğunu henüz bilmiyorum. Kabahat sende ise, sana da elbet gücenirim. Ama, senin hâlâ Kerim'i aramanda ben değer vermemekten ziyade, bu anne-kadın kahramanlığını bulmaktayım. Bir şefkat hissi ki... Değil mi?

Ben iyi kötü çalışıyorum. Tarihten notlar alıyorum. Pek enteresan şeyler de buluyorum. Topladığım malzeme, romanın mahiyetini, hatta mevzuunu tayin edecek. Başka türlü de olamaz zaten.

Şimdi **Nam Uğruna** isimli bir roman yazmaktayım. Bitince Nazım'a göndereceğim. Bakalım beğenecek mi? Okuyunca istersen sana yollasın. **Zoraki Nişanlı** isimli bir macera romanı bitirdim. Tetkik ediliyor. Çıkınca Sedat beye göndereceğim.

Gene madem ki kitaplardan açtık. Vâlâ'dan alacağın **Sağır Dere**'yi istersen bir kerre de **Son Posta**'ya (Selim Ragıp) beye götür. İşte ona istediğinden bir kaç misli uzun bir kitap. Mamafih, uzunluk, kısalık meselesi temamile bahaneden ibarettir. Çünki bir gündelik gazete için romanın uzunu değil, kısası makbuldür ve polis romanları da Selim Ragıp beyefendinin diledikleri kadar uzun olamaz.

Malatya'dan, Melahat'tan, seninki ile beraber bir mektup aldım. Malatya mebuslarından Mahmut Nedim bey Melahat'a akraba olur. Bu zat aynı zamanda Cumhurreisinin de zannederim akrabasıdır. Beni sormuş. Kız da romanlar yazdığımı,

paralarını bir türlü alamadığımı falan söylemiş. Allah razı olsun, alakadar olmaya davranmış. Meğer Ahmet Emin Yalman beyle de kadın cihetinden akraba imişler. (Derhal yazayım) demiş. Şeceremin bu karma karışıklığı karşısında başım döndü. Teşekkür ettim.

Tuğrul beye gıyabi hörmetlerimi söyle.

Annenin ellerini öperim. Hüsam'a ve arkadaşlarına hörmet ve selamlarımı götür.

Seni de hasretle kucaklar, hiç değişmiyeceğine artık emin olduğum gözlerini sevgiyle, hörmetle, şefkatle öperim sevgili Semihacığım.

21.10.1949
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Rüyana giren Kemal Tahir'i pek kıskandım. Ne yazık ki, hasta olduğum zamanlar müstesna hemen hemen hiç rüya görmem. Kımıldamadan, yorganın katını bile bozmadan rahatça uyurum. Nazım bir şiirinde: "Rüyalarımda hiç mahpus olmadım." der. Bilhassa son bir senedir yapa yalnız, bol bol hayal edebildiğim için olmalı, rüyadaki hürriyetin tadını çoktanberi tadamıyorum. Annene teşekkür ederim. Ne iyi tabir etmiş.

Bakalım Bursa için ne diyecekler? evet, bir kerre daha değil, bir kaç kerre Bursa'ya naklimi istemiştim. (Olmaz) dediler. Netekim, bir kaç kerre de Sinop'a gidecek oldum. Melahat'ın bulunduğu yere nakil ise imkansız. (Kayseri değil, aklında yanlış kalmış, Malatya.) Ben buraya Malatya'dan gönderildim. Orada bulunmamda idari mahzur gördüler. Şimdi bu fikri değiştirdiklerini sanmıyorum.

Bursa'ya (olmaz) derlerse, gözlerimi kapatıp, kendimi bir felakete atar gibi İstanbul'u isteyeceğim. İstanbul gazeteleri, şehrin asayişsizliğinden, sokaklarının pisliğinden, türlü noksanlarından şikayet ediyorlar. Anlaşılan, aziz memleketimizde oradan daha bakımsız vilayet merkezi yok.

Mamafih, bir sene sonra cezayı üç yıla indirmiş olacağım. O zaman İstanbul kazalarından birisine, aklımca Yalova'ya yol-

larlar ümit ediyorum. Banyolara giderken bir kaç kerre görmüştüm. Tam denizin kenarında, betondan mini mini -adeta villa yavrusu- bir bina idi.

Nazım için yapılan müracaatlar müsbet netice verirse, belki beni onun bulunduğu odaya koyarlar. Gelecek hafta, sana müsbet menfi bir haber veririm sanıyorum.

Sıhhatimle sıkı sıkıya alakadar oluşun çok hoşuma gidiyor. Sağ ol sevgilim! Tavsiyelerine harfiyen riayet edeceğim. Zaten eskidenberi haftada, bir bardak bile su içmezdim. Günde, beş, altı bardak çay içtiğimden olmalı hiç ihtiyaç duymazdım. Şimdi de, esasına bakarsan mühim bir arıza yok. Sade yemeklerden iki saat sonra, ve bir de sabahleyin uyanınca ağzımın içi zehir gibi. Bir şey yersem bu acılık geçiyor. Nazım, hafif oda jimnastiği yapmamı söylemişti. Bir müddettir buna devam ediyorum. Eskiden sık sık nezle olurdum. Biraz şişmanladıktan sonra bu da kalmadı.

Ser tabip bey, ilaçlar bitip tansiyon on beşe düşünce, (tıpa tıp eskisi gibi davran, iki hafta sonra tekrar bakalım.) demişti. İki hafta sonra Belediye doktoru bey baktı. Tansiyon o halde idi. Halbuki (24)e çıktığı zaman, ilaçları alırken de perhiz yapmamıştım. Belediye doktoru bey bir de (damar sertleşmesi) ileri sürdü. Söylemeye dilim varmıyor ama, haydi yazayım: İhtiyarlığa ait hastalıklardandır. Galiba damarlar kireçlenir. Elastikiyetini kaybeder. Çatlamalar, patlamalar, apansız göçügidivermeler olur.

Daha acaibini ister misin? Bütün bunlar (zengin hastalığı)dırlar. Lüzumundan fazla gıda alan vücutlarda görülür. İşte bu sebeple inanmayasım geliyor. Hem doğrusu, Kemal Tahir'e zenginlik uğrayıp çeşit çeşit hastalıklarının musallat olması da tuhaf!

Nereden açtım canım, hiç sırası mı? Tarihlerden harıl harıl notlar çıkarıyorum. Daha şimdiden not yekunu 200 sayfayı aştı. Bu gidişle beş altı yüz sayfa olacak. Aklım, fikrim hep bu

işte. Becerebilirsem, beheri ikişer kitaptan üç cilt olacak. Yani 2000 küsur sayfa. Hiç değil, birinci kitabın müsveddesini bir solukta çıkarayım. Şöyle bir, üslubuna, muhaverelerine teşbihlerine falan bakayım, diyorum. Her zaman üç dört yarım yırtık kitap bekliyor. Birisini, ikisini bitirince, yeni mevzular sıraya girmiş oluyor.

Bereket versin ki bu böyle...

İnanırım sevgilim, **Vatan** gazetesine yolladığım **Saf Adam** isimli romanı beğenirler. Buna mukabil, **Cumhuriyet Esir Şehrin İnsanları**'nı göreceksin iade edecektir. İnsanların realiteden ürküp maziye, hayale, masala kaçtıkları, aciz, bedbaht zamanlar vardır. Basılıp satılan kitaplara bakıyorum da böyle bir biçare zamanda mı yaşıyoruz diye kendi kendime soruyorum.

Şerife'nin selâmına teşekkür ederim. Kocası ve kendisi, niçin başlarındaki işi bir dert haline getiriyorlar? Arada bir de çocuk var sanırım. Zararın neresinden dönülürse kârdır, desinler. İşi, müsbet menfi bir neticeye bağlasınlar. Şairler hep mi sapıttılar? Aile hayatımız Halide Edip hanımın romanlarına benzedi. Bu romanlarda aşk, insanın nefesini tıkayacak kadar zor, ağır, feci bir haldedir. İki cins birbirine adeta düşmandır. Hem de bu düşmanlık biribirlerini ölesiye sevdikleri zaman, daha beter meydana çıkar. Ne bileyim, her taraf biraz böyle...

Demek bu mektubun cevabında resmin de mi olacak? Çok yaşa! Resmin her defasında beni bir çok sevindiriyor. Sonra bakıyorum ki hasret bir kat daha fazlalaşmış. Halbuki, artık daha fazla olamaz da sanıyorum.

Burada da havalar pek güzel gidiyor. O kadar ki paltosuz dolaşıyoruz. Ekseriya Çorum'a kış geç geliyor, geç gidiyor. Ama, bu kadar geç kaldığı hiç olmamıştı. Ben İstanbul'un sonbaharını, ilkbaharından daha fazla severim. Aklımda doğru kaldı ise İstanbul sonbaharında, bazı şairlerin uydurduklarının aksine marazi hiç bir şey yoktur.

Tuğrul beye hörmet ve selamlarımı söyle. Pek değersiz, münasebetsiz bir iş havale ettiğime pişmanım. Şaşılacak tarafı, bay Cemal Kutay tazminatın iki mislini peşin vermeyi avukatı vasıtası ile teklif etmişti. Şu halde, o zamandanberi pek fakir düşmüş olmalı. Akıl fıkaralığı başta olmak üzere, bütün fıkaralıklarda acıklı bir hal vardır. Cemal Kutay beyin fıkaralığı, iftira fıkaralığı ki, bundan daha kepazesini artık insan tasavvur edemez.

Tuğrul beye rica ederim, bir kerre de Selim Baban'a uğrasın. Vaziyeti bizzat görüşsün. bakalım ne diyorlar? Sonra onlardaki üç romanı geri almaya çalışsın. İsimlerini tekrar ediyorum: **Sevgilim İmdat- Bir Haşarı Delikanlının Macerası- Sevenlerin Zaferi**. Bu sıralar böyle güzel(!) kitaplar yazacak halde değilim. Elinizde bulunurlarsa belki bir yere verebilirsiniz.

Nuri Tahir'den mektup aldım. İki tane çorap makineleri vardı. Birisini paydos etmişler. Galiba marangozluğu da bir türlü yürütemiyorlar. Yavaş yavaş zehirli boynuzlarını gösteren iktisadi buhranın çocukları tamamile açlığa mahkum edeceğinden korkuyorum. Çorap gibi zaruri ihtiyaç maddesini yürütemezlerse, lükse kaçan ceviz işlerini bilmem ki nasıl satarlar?

Sevgli Semihacığım, tekrar edeyim: Tuğrul bey lütfen **Son Saat**e uğrasın. Orada, kendi hesaplarına göre (600) lira alacağımız duruyor. Buna karşılık, ben burada, yazı yazmak için defteri, mektup yollamak için pulu nereden alacağımı ciddiyetle düşünüyorum. Çaresiz kalırsam, gazeteyi mahkemeye vereceğim. Kalemimin ucuna hep (ayıp) kelimesi geliyor. 1946'dan beri uzayıp giden işe bakıyorum, (ayıp) kelimesine karşı bile (ayıp) olacak.

Böyle bir muamele ancak ölmüş bir insana yapılır. Şimdi İstanbul'da olsam, şapkamı enseme devirip gülümsiyerek, bu Selim Baban denilen delikanlının odasına girsem, kolay he-

saplaşırdık gibi geliyor. Üstelik bir de mükellef ziyafet çekerdi. Hatta, (fazla harcamayasınız diyerek yollamadık, sizin iyiliğiniz için...) diyeceğine de eminim.

Kendini üşütme. Çok çalışıp yorulma.

Annene hörmet eder, ellerini öperim.

Seni de hasretle kucaklar, gözlerini sevgi ile öperim canım Semihacığım.

25.11.1949

K e m a l T a h i r

Sevgili Semihacığım,

Evvelâ gönderdiğin para için teşekkür eder, yılbaşı piyangosunun büyük ikramiyesini kazanmanı temenni ederim. Bu sıkıntılı zamanlarda, fıkara kesenden benim için para ayırman gözlerimi minnetle yaşartıyor. Sağol sevgilim.

Mektubunda bana müjde gibi gelen bir haber daha vardı. Ben geçen sefer, Cevat Fehmi'nin **Esir Şehrin İnsanları**nı adeta geri vereceğini anlamıştım. Şimdi yüzde yirmi basmak ümidi yüz gösterdi. (Neden yüzde yirmi de mesela yüzde seksen değil) dersin. Bu yüzde yirmi nisbeti benim mahpusane ölçümdür. Geri kalanını ihtiyata saklarım. Şimdiye kadar yüzde yirmide mi daha çok haklı çıktım, yoksa yüzde seksenleri mi hakikate daha uygun geldi. Farkında değilim. Bu da ikisinin arasında pek fark olmadığını gösterir.

Tuğrul beyi al ve mutlaka Selim Baban beye beraber git. Bakalım, ne cevap verecek. (Hiç mi sıkılmaz?) diye düşünüyorum bazan ve derhal (sıkılmak da maddi imkan meselesi) derim. Vaziyetleri müşkil olmasa bu işi elbette bu kadar uzatmazlardı.

Tansiyon şimdilik bir ses çıkarmıyor. İlaçlar alıyorum. En iyisi, tekrar çalışmaya başladım. **Nedim Divanı'nın Esrarı** isimli bir macera romanını, bitirmek üzereyim. Gene gecede yirmi sayfa yazıyorum. Kendimce çalışmakta oluşumun yegane ölçüsü de budur. Halbuki daha az ve daha muntazam, yani aralıksız yazayım istiyorum. Bir türlü beceremiyorum. Kitap (Beni bitir. Artık yeter canım!) diye adeta rahatsızlık veriyor.

Nedim Divanı bitince **Bir İnanılmaz Macera** isimli kitaba başlıyacağım. Bir taraftan da tarihlerden notlar almaya devam ediyorum. Tarihi romana başlamaya öyle bir iştiham var ki (ağzım sulanıyor) desem yeridir. Halbuki **Evliya Çelebi**den sonra **Peçevi Tarihi**ni daha sonra **Naima**yı gözden geçirmek lazım. Notlar şimdiden 250 sayfayı buldu. İlerde bunların içinden çıkmak mesele. Çala kalem yazılmışlar. Halbuki kolaylık olması için fiş usulü ile zapt edilmeleri, kitaptan çıkarılırken bahis, bahis ayrılmaları icap ediyordu. İstikbalde zengin bir muharrir olursam bir iki tane katibi hususi tutmaktan başka çare kalmadığı anlaşılıyor.

Resminin bu mektuba yetişememesine hem üzüldüm, hem sevindim. Şimdi gelecek mektubunu bir başka heyecanla bekliyeceğim. Şerife'nin (oh) demekte hakkı var. Kendisini "kaşı gözü fazla oynayan" bir arkadaşınla değişmene elbet kızar. Mamafih, bir ay sonra bir de Şerife ile beraber resim çıkarırsınız. Sözünü bu suretle yerine getirmiş olursun. Ben de iki misli sevinirim.

Kendisine bilmukabele selâm ederim.

Terziliği severek yapmana pek memnun oldum. Dünyada en zor iş, istemediği, zevkine varamadığı zenaatle uğraşmaya mecbur olmaktır. (Gene eski kafalılığın tuttu dersen bir şey daha söyliyeyim: Terzilik kadınlara en çok yaraştırdığım sanattır. Gerek zevk meselesinden, gerek malzemesinden, ve gerekse çalışma tarzından dolayı.

Patronunla ortak olmana da sevindim. Beyoğlu'na taşınabilseniz elbette daha iyi olur. Eskiden olsaydı size bir sürü müşteri bulurdum. Şimdi kimler nerelerde bilmem ki...

Bursa'ya naklime imkan olmadığı cevabını aldım. Bu sefer de adalet bakanı beye bir mektup yazdım. Böyle nakil işleri mektupla olmaz. İçine bir de küçücük istida koymalıydım. Neyse... Benim seni çok, pek çok göresim geldi. Sevgili Semiha, ne yapayım bilmem ki... Beraber oturmayı ben her zaman zevkle hayal ederim. Bana öyle geliyor ki ben yanında olsam, hiç bir derdin kalmaz, eski neşeli Semiha olursun. İnsan sana bakarken yaşamakta oluşun sevincini duyar.

Nazım'dan artık muntazaman mektup geliyor. Geçen ay grip olmuş, yirmi gün kadar yatakta kalmış. Şimdi iyi imiş. Son mektubunda kendisine bazı şiir mevzuları teklif ettim. Bu bende eski huydur. Arada sırada nükseder. Münasebetsizliğim tutar. Bu huysuzluğumu öyle hüsnü niyetle yaparım ki reddetmek pek zor olur. Karşımdaki müşkil vaziyette kalır. Hasılı sonu derhal pişmanlığa varan bir iş. Gene yaptım, gitti. Bakalım ne cevap verecek. Kibardır. Bir usulle halleder.

Nevşehir'dekilerin işleri, evet, iyi değil. Mamafih henüz ekmek paralarını çıkarabiliyorlar, zannederim Hamdi de arslan gibi maşallah. Geçenlerde bir resmini yollamıştı. Aynı zarfda hastalığından da bahsediyordu. Yadırgadım.

Hüsamların nasıl geçindiklerini merak ediyorum. Elimden hiç bir şey gelmediği için bana epi zamandır sadece ve faydasız surette merak etmek düşüyor. Yıl başında gidersen hepsine selâm söyle. Nail'e de ki: "Fransızca kitap, mecmua ve gazete istiyor." de. Gene bu frenk lisanını unutmak tehlikesi baş gösterdi. Piyangodan büyük ikramiyeyi kazanmalısın sevgili Semiha, bana bir sürü Fransızca kitap yollardın.

Melahat'a sana resim gönderdiğimden bir hafta evvel yazmıştım. Hâlâ cevap yok. Ona da bir resim yollamıştım. Bilmem ne oldu? Kayseri'ye değil, Malatya kazalarından birisine, halalarının yanına gitmişti. Gene eve döndü. Senin aklında öyle kalmış.

Kaza mahpushanelerinden birisine nakil için cezanın 3 seneye inmesi şarttır. Ancak gelecek sene bu vakit müracaat edebirim. Mesela Yalova'ya gönderilmemi isterim. Deniz kenarında mini mini bir cezaevi vardır. Ne kadar kolay gelip giderdin.

Şimdi sana bu mektubu yazarken radyo şarkı söylüyor. Hem de çok sevdiğim bir eski şarkı...

"Gurbetin hicran esen rüzgârı da vermez haber

Bir teselli varsa ancak her zaman gönlümdesin" diye feryat eden bir şarkı.

Bazı şarkılar insana sevdiklerinin yüzünü görmek gibi tatlı, mesud edici ve hatta dinlendirici hisler veriyor. Sana da elbet böyledir.

Az kalsın unutuyordum Hüsam'ın tercümelerini Kerim Sadi'den geriye almak neden zor oluyor? Başkasına ait bir şeyi geriye vermemek bizde sonradan icat edilmiş bir usul galiba!

Vâlâ'dan **Sağır Dere** romanını alamıyoruz. Cihat Baban'dan 3 tane romanı alamıyoruz. Basılanların parasını alamıyoruz. (Basacakmısımz efendim?) diye soruyoruz. Cevap alamıyoruz. İyi vallaha! Ne güzel!

Emine'yi görürsen selâm söyle. Safiye'nin bir yardımı olmuş mu? Yoksa "Bu da kim, böyle bir adam tanımıyorum" mu demiş. Ümit kızımın gözlerini öperim. Kemane çalmaya girişti mi? elinde kutusu ile kimbilir ne şirin olur? (Aman Kemal amca! Garp musikisinden hiç bir şey anlamıyorsunuz efendim!) diye somurtacağı muhakkak. Sahiden hiç bir şey anlamıyorum. O kadar da ceht ediyorum. Pek mi ayıp?

Sevgili Semihacığım annenin ellerini öperim.

Seni de hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim canım sevgilim.

19.12.1949
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Mektubunu ve resmini aldım. Teşekkür ederim. Seni bu resimde pek beğendim. Öyle yüreğime dokunan bir samimi halin vardı. Uzun uzun baktım. Kuvvetini bir türlü tahmin edemediğim sahiden şaştığım bir büyük hasret içimi dolduruverdi. İki kerre (Mersi sevgilim!) demişim.

Sana bir havadis: Adalet bakanlığı nihayet Nevşehir'e naklimi uygun gördü. Bugün naklimde sıhhi bir mani olup olmadığını anlamak üzere muayeneye sevk edildim. Mamafi bir kaç güne kadar hareket edeceğimi umuyorum. Bu mektubu yazarken hemen de çırılçıplak bir odadayım. Duvarın dibinde iki tane şeker sandığı duruyor. Ranzada yatağım. Diğer eşyaları sattım. Nuri Tahir'e ve diğer arkadaşlara -bilhassa Hamdi'ye- nihayet kavuşacağım için son derece sevinçliyim. İçim içime sığmıyor. Bir an evvel yola çıkmayı istiyorum.

Umarım ki sen bu mektubu okurken ben Nevşehir'e var-

mış olacağım. Bu sebeple cevabını doğruca oraya yazabilirsin.

İyi bir tesadüfle Sedat bey üç yüz lira yollamıştı. Borçlarımı ödedim. Ufak tefek çamaşır ihtiyacını temin ettim. Çizmelerimi sattım. Yerlerine bir çift lastik çizme aldım. Eldiven uydurdum. Hasılı şimdilik esaslı bir noksan kalmadı. Eşyaları da ucuz, pahalı sattım. Yol harçlığı da var. Zaten masarifi adalet bakanlığı temin etmiş. Palto yeni, bir de astarlı külot pantalon yaptırdım. Kazaklar çifter çifter. Başımda senin Bursa'dan yolladığın kayakçı külahı... Bunları gerek yolların gerek Nevşehir'in soğuklarını düşünerek üzülmeyesin diye yazıyorum.

Mektubunu (kendimi methediyorum) sözleriyle doldurduğun halde Semiha'yı Kemal Tahir'in katibeliğine nasıl reva gördün? Hayır! Sen olsan olsan benim edebiyat müşavirim olursun. Kitaplarımı yazmadan evvel mevzularını seninle münakaşa ederim. Tenkit edersin, takdir edersin. Ben de senden aldığım kuvvetle daha iyi şeyler yazarım. Buna eminim.

Pek yorulursam, güzel sesinle bir de şarkı söylersin, dinlenirim, mesut olurum.

Yılbaşı pek sakin geçmiş sahi! Bir kusurumu itiraf edeyim, beni bilmem ki hoş görecek misin? Fakirlikten öylesine canım yanmış ki sevgili, gönderdiğin 20 lirayı gözümü bile kırpmadan piyango biletine yatırmıştım. Bir tam bilet aldım. Amorti bile çıkmadı. Gözü kör olsun. Ama bir kaç günlük hülyasına da diyecek yok. Ben de herkes gibi tabii, büyük ikramiyeyi hayal ettim. Neler canım!

Mamafih ilkbaharda Emine ile beraber Nevşehir'e gelebileceğini şimdiden kuvvetle ümit etmekteyim. Yahya Kemal güzel söylemiş:

İnsan alemde hayal ettiği müddetçe yaşar.

Galiba artık seni kitap meseleleriyle uğraşmaktan tamamiyle kurtardım. Son senelerde İzmir'de oturan gazeteci arkadaşlarımdan Naci Sadullah ile geçenlerde gayet garip bir münasebetle mektuplaşmak mecburiyetinde kaldık. Kitap meselelerinden şikayet ettim. Nihayet derdimi anlatabilmiş olmalıyım ki karısıyla beraber derakap İstanbul'a hareket etmişler. Hareketlerinden itibaren de bir telgraf çekerek, kimde ki-

taplarım varsa kendisine teslim etmemi telgrafla o zata bildirmemi söylediler. Ben telgrafı o zevata yazacak yerde toptan Naci'ye çektim. Arkadan birer mektup yazıp bunları da Naci'nin adresine yolladım. Bu mektupta senin gerek ev, gerek terzihane adresini de bildirdim. Umuyorum ki bu mektup eline geçince, Naci ve karısı seni bulmuşlardır. Onlar da Kadıköy'de oturuyorlar. Moda caddesi, no. 223 -işte verdikleri adres bu!-

Naci eski ve sözü dinlenir gazetecilerden olduğu için kitap işleri artık tamamiyle yoluna girer. Ayrıca bir kırtasiye ve kitapçı dükkanı açma fikrindeler. Bu hususta kendilerine yardımın dokunabilir.

Cumhuriyetteki kitap için benim de kırılan ümitlerim biraz dirildiler. Naci bu meseleyi de kısa yoldan halleder. Nasıl hareket etmesi lazım geldiğini aklımın erdiği kadar kendisine yazdım. Sen de bir düşün. Malum ya benim asıl umumi vekilim sensin.

Nazım'dan uzun bir mektup aldım. Son zamanlarda yazdığım yazıların bir tarafı beni rahatsız ediyordu. Bu yazılar isterlerse macera romanında olsun- pek iyimser oluyor. Bu ciheti Nazım'a yazdım. Kendimi ona adeta şikayet ettim. Verdiği cevapta yüreğime su serpti, kalbimi ferahlattı. Çok memnunum. Hasılı 1950 senesi benim için iyi başladı sevgilim. Böyle giderse sana kavuşmak ihtimalini bile aklıma getiriyorum.

Evvelce Nevşehir'e yahut Bursa'ya gidersem her yere telgraf çekerim diyordum. Halbuki hareket imkanı yüz gösterince vaz geçtim. Şimdi sadece senin haberin olacak. Yola çıkmadan evvel mektup gönderen olursa cevap yazacağım. Olmazsa oraya gelecek mektuplara oradan cevap vereceğim.

Melahat'tan mektup aldım. Hastalanmış. 48 kiloya düşmüş. Bir mektubun da postada zayi olmuş. Kendisini aramadığımdan şikayetçi. Annesi ile babası uzayan bu işten dolayı kendisine kızıyorlarmış, telgraf çektim. Bir de mektup yazdım. Daha cevap alamadım. Kızı pek merak ediyorum. Hastalığının ne olduğunu da yazmıyor. Sadece 15 iğne yaptıklarını ve iki hastalığa birden tutulduğunu söylüyor. Kepazelik vesselam.

Tuğrul beye hörmet ve selamlarımı söyle. Benim yü-

zümden külfete giriyor sağ olsun. Naci oraya yerleşirse artık matbaalara uğramak zahmetinden kurtulur. Onun adresini de yazdım.

Bakalım Nevşehir kütüphanesinden istifade edebilecek miyim? Eğer bu mümkün olmazsa tarihi roman geri kalacak ki buna canım sıkılacak doğrusu. Annenin ellerini öperim, Hüsam'a ve arkadaşlarına selâm ve sevgilerimi söyle.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle ve binlerce kerre öperim sevgili Semihacığım.

7.1.1950
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Kederli mektubunu aldım. Hüsam'ı ne kadar sevdiğini tabii onun da seni ne kadar sevdiğini- bilirim. Bu ayrılık sana hepsinden fazla tesir eder. İkinize de hak veririm. Hüsamettin de sen de özlenmeyecek, pek çok sevilmeyecek, hasretiyle kederlenilmeyecek insanlar değilsiniz.

Nevşehir bana pek güzel göründü. Eskiden beri bu stil taş binaları ben severim. İnsana tarihte yaşıyor gibi bir his gelir. Kaldı ki senin de bir vakitler burada bulunmuş olman, kasabayı benim için daha şirin, daha sıcak, daha oturulur hale getirdi. Sen de bilmem ki öyle misin? Ben seni her zaman tanıdığım yerlerde hayal edebiliyorum.

Mektubun ile beraber Naci'den de bir uzun mektup aldım. İşler hakkında izahat veriyordu. Meslekten bir adam olduktan başka Babıali'nin de eski bir aşinasıdır. Yazdığına göre hemen bütün kitapların basılıp basılamayacaklarını geçen pazartesi öğrenecekmiş.

Karısının hastalığına, bilhassa bu hastalığın ameliyatı zaruri kılmasına üzüldüm. Kendisine bugün bir mektup yolladım. Gerek **Cumhuriyet** gazetesindeki gerek **Son Posta**ya verdiğim romanı dilediği gibi kısaltmasını söyledim. Selim Baban'da bekleyen romanlardan **Sevgilim İmdat**! isimli olanı ile Cihat Baban'da duran **Sevenlerin Zaferi** isimli kitapları biribirine karıştırmış. Halbuki bunlar ayrı ayrı kitaplar. Sana yazmamın se-

bebi: Bir otel adresi vermiş. Eğer mektup eline geçmezse ve seni görürse diye düşündüm.

Nevşehir'e tahmin ettiğin gibi geç gelmedim. Yolda havalar iyi geçti. Yalnız Niğde ile Nevşehir arasında iken hafif bir tipi başladı. Yolları kar örttü. O kadar düz bir arazide. Yolu kaybetme tehlikesi olabilmesine şaştım. Kamyonda şoför yerine oturduğumdan nispeten rahat ettim. Yolculuk ve manzara pek hoştu. Ben senelerdir Anadolu'nun rakımı 1000 metreye yaklaşan mıntıkalarında oturduğum için Nevşehir bana o kadar soğuk gelmedi.

Arkadaşları hep arslan gibi buldum. İçlerinde en zayıfı ve renksizi benim. Geldiğimin ertesi günü doktor uğradı. O da bu kanaatte.

Naci'yi adeta ihtiyarlamış buluyorsun. Galiba beni de ilk bakışta öyle göreceksin. Hamdi Alev şaşırıp kaldı. Ona bakarsan pek ihtiyarlamışım. Ben kendimi yokluyorum. Hayır! Bilakis bende her zaman bir havai delikanlı neşesi vardır. (Bu sende de mevcut hamdolsun!) Diğer arkadaşlar da öyle diyorlar. (Bize neşe getirdin) diye gülüyorlar.

Henüz işe başlıyamadım. Üzerimde bir tembellik bir sersemlik var gibi. Müddei Umumi beye ve müdür beye rica etmiştim. En evvel **Nedim Divanı'nın Esrarı** isimli müsveddeyi tetkik edip verdiler. On beş yirmi sayfa yazsam bitecek. Bir türlü elime alamıyorum. Ayrıca Çorum'da başladığım tarihi tetkikata burada da devam etmeyi istedim. Müracaat ettim. Müddei Umumi bey kaymakam beyle görüşmüş. İbrahim Paşa Kütüphanesi vakıf şartları kitapların binadan dışarı çıkarılmasına müsaade etmiyormuş. Mümkün olursa bir çaresini bulacaklar.

Emine yenge elbet sana söylemiştir. Bina vaziyeti pek iyi değil. Buradaki alakadarlar mümkün olan kolaylığı yardımı esirgemiyorlar. Fakat bazı hususlar var ki, ancak vekalet karar verebilir. Bu ciheti adliye bakanına yazmayı düşünüyorum. Bir kerre avlu pek küçük. Helalar, mutbak yıkanma yeri gayri sıhhi ve pek muhafazasız. Oturduğumuz yerin altı taş, üstü taş kubbe. Atölye yeri pek dar. O kadar ki bir büyücek mobilya siparişi almak imkansız.

Mamafih arkadaşlar gayretle çalışıyorlar. Onlar çalışırken boş oturmayı ben kendime hiç yaraştıramıyorum. Rahatsız oluyorum.

Yemek, çamaşır ve diğer ihtiyaçlar intizama girdi. Burada bir kere çalışmaya başlarsam, daha iyi işler çıkaracağım. Nevşehir'de yazacağım ilk kitabı müsaade edersen sana ithaf etmeyi düşünüyorum. Kocaman yüreğine, insanı yaşatan sevgine layık bir eser olursa tabii.

Hamdi Alev ile her fırsatta senden bahsediyoruz. Bu da ayrıca hoşuma gidiyor. Yalnız mektuplarının gelmesi gecikirse, keyfim kaçacak. Melahat'ten mektup aldım. Hastalığı hakkında esaslı bir şey yazmıyor. Biraz iyileşmiş galiba. Hastalık tesiri ile beni üzecek şeyler yazdığından dolayı özür diliyor. Bilmem ki ne haldedir?

Hüsam'a mektup yazarsan selâm ve sevgilerimi bildir. Bana mektup yollasın. Annene uzun müddet duyurmamazlık yapabilir misin? Kadıncağız kim bilir ne kadar üzülür.

Sevgili Semihacığım, Naci Sadullah'ın seni matbaalara uğramaktan kurtarması ihtimalini düşündükçe pek seviniyorum. Kanaatime göre, **Vatan** ve **Cumhuriyet** gazeteleri kendilerine yolladığım kitapları basmaya karar verirlerse imiş, mahpusaneden çıkıncaya kadar bir başka roman yazmaya dahi lüzum kalmazmış. Böyle bir halin vuku bulabileceğine adeta inanamıyorum. Eğer mümkün olursa bir derin nefes alacağım. Adinin bayağısı macera romanları yazmaktan kurtulacağım.

Naci mektubunda tekrar İzmir'e döneceğini söylüyordu. Kırtasiye dükkanını nerede açmayı düşündüğünü yazmamış.

İstanbul'da soğuk fazla imiş. Sen çok üşüyor musun? Mantonu nihayet diktirebildin mi? İşe gidip gelirken yollarda pek üşürsün. Kendini iyi muhafaza etmeni rica ederim.

Nevşehir'e geldiğimi henüz Ratip Tahir'e haber vermedim. Naci gidip göreceğini söylüyordu. Elbette söyler.

Sana buradan esaslı bir şikayetim var: Arkadaşlar çayı kahveyi insafsız bir şekilde yasak ettiler. Geldim geleli 19 gün oldu, ağzıma hiç çay-kahve koymadım. Yazı yazamayışımı buna atfediyorum.

Mamafih tansiyon evhamından da zerre kalmadı. İlaç falan da içtiğim yok. Mide, ciğerler ve kalp gayet muntazam işliyor. Elhasıl kahve ve çay noksanını nasıl şikayet edeceğimi kestiremiyorum. Biraz daha sabretsem, belki çalışırken de bunlara ihtiyaç kalmaz.

Nuri Tahir senin resimlerini hep albüme koydu. Sık sık alıyorum, bakıyorum. Resim tuhaf bir şey. İnsanın hasretini azaltacağına, arttırıyor.

Bütün arkadaşlar hörmet ve selamlarını yolluyorlar. Hamdi ayrıca selâm ediyor. İlk fırsatta beraber resim çıkartıp sana göndereceğiz.

Sen de bana her zaman bir resim vadetmiş halde bulunduğunu ve bunun sana kavuşuncaya kadar böyle devam edeceğini lütfen unutma!

Seni hasretle kucaklar, sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

30.1.1950

Sevgili Semihacığım,

Bu sefer sahiden sana yazmıyalı bir asır oldu. Kusura bakma. Kabahatli değilim. Başına gülünç vakalar gelmesi bahtım icabıdır. Latifeyi sevdiğimden olmalı. Buraya gelir gelmez mektuplaşmak yasak denildi. (Bire aman!) dedim, demedim bu sefer de haydi saçlarınızı makinaya vurun buyurdular. Beni başında saç dolu bir delikanlı saymaları hoşuma gitmedi desem yalan olur. Sonra bir ehemmiyetli de fırsat! Kaç senedir saçlarım önüme düşmemişti. Ak mı kara mı unutmuş gitmiştim. (Bir yaştan sonra insan aynalara hiç itimat edemiyor sevgilim.) Neyse saçları makinaya vurduk. Mübarek bir Şubat günüydü. Hava biraz serinceydi. (Sıfırın altında 15 derece filân!) Oh! Bir ferahlık hissediyor ki adam... Üzerinden yüz kalkmış gibi oluyor. Önüme düşen saçlara baktım. Kırçıl, kuvvetsiz, yorgun şeyler. Öyle ki insan böyle şeyleri kaybettiğine hiç üzülmez. Saçları kestik birtanem. Bu sefer tabii başımıza bir kara külah geçirdik. Yünden örülmüş külahımı görmelisin. Kendimi (Hareket Ordusu) efradına benzetiyorum. Külahımda (Ya Hürriyet

Ya Ölüm!) yazısı eksik.

Af, af derken gelip çattı. Ne çare ki sen ve ben tam manasıyle sevinmek için bir miktar daha bekliyeceğiz. Malum ya benim dört aylık bir cezam var. Komisyonda değişen tarih kabul edilirse, bunu yatmaya mecburum. Binaenaleyh o zaman ancak Temmuz'un nihayetinde çıkacağım. Hesabıma göre, Hüsamettin de çıkamayacak. Bir mesele ki canım, hayretten ne söyliyeceğimi kestiremiyorum.

Pek daha garibi var: Melahat'ın annesinden bir mektup aldım. Kızının talibi zuhur etmiş. Beni artık bekleyemeyecekmiş. Sevincimden küçük dilimi yutayazdım. Bazen benim şansım böyle birden bire açılıverir sevgilim. Kendimi en ağır, en taşınmaz yüklerin altından birdenbire kurtulmuş bulurum. Buna belki (şans) derler. Ne derlerse desinler ben memnunum. Ve şu anda (şans) denilen şeyin sebep ve saiklerini zerre kadar merak etmiyorum.

Ne hayaller sevgilim! Ne tadına doyulmaz hayaller!... Eğer hemen çıkarsam, doğru İstanbul'a, sana... Eğer dört ay burada kalırsam sen belki buraya gelirsin. Beraber evvelâ Aydın'a uğrar oradan İzmir'e Naci Sadullah'a gideriz. Üst üste mektup yazıp beni davet ediyorlar.

Naci dedim de aklıma geldi. Oğlanı pek tartaklama! Hemen yüz lira yolladı. Ayrıca iki kat çamaşır gönderdi. Kitaplar üzerinde çalışıyor. İşleri yarı yarıya yoluna koymuş.

Arkadaşlarda dehşetli bir gayret ve hazırlık var. Seyri bile hoşuma gidiyor. İşi paydos ettiler. Bunun manasını anlayacağını zannetmiyorum. O kadar usanmışlardı. Bavullar tamir ediliyor, sandıklar dolduruluyor, yol azıkları münakaşa olunuyor. Sonra hangi istikamet tutulacağı hesaplanıyor. Neyle gidileceği tartışılıyor. Bir hengame canım!

Radyoda Meclis saati herkes tarafından merakla beklenip dikkatle dinlenmektedir. Bir mesut sinirlilik.

Bugün Çorum'dan ve İzmir'den birer mektup aldık. Çorum'daki bir arkadaş, İzmir'den Naci'nin karısı söz birliği etmişler gibi (muhakkak buraya gelmelisiniz) diyorlar. Ama sen de öyle söylersen ne yapayım, biraz beklerler.

Eğer bu mektubum eline bana para göndermeden evvel geçerse hemen çarşıya git bir yazlık elbise kumaşı intihap et. Tabii ucuz cinsinden olacak. Açık renk bir şey! Ben gelirsem orada diktiririm. Gelemezsem buraya yollarsın, burada dikerler.

Sana gizlice itiraf edeyim sevgilim, bir bakıma daha dört ayı beklemek iyi olacak. Hiç değil bu müddet içinde mecburen bir kaç roman hazırlarım, kışın rahat ederim.

Ben tembel oldum efendim, geldim geleli bir satır yazamadım. Halbuki kendimi de iyice dinlenmiş de hissetmekteyim.

Nail'den mektup aldım. Hüsam iki satır yazmış. Yer kalmadığından şikayetçi. Ne hoştur bilmez değilsin ya! Nail'i bana şikayet edeceğine bir başka kâğıt almayı akıl etseydi...

Şimdi senin mektubundan sonra onlara da yazacağım.

Avukat Tuğrul beye hörmetlerimi söyle. Benim için lütfedip yoruluyorlar. Minnettarım.

Sevgili Semihacığım,

Şimdi saat sekizi çeyrek geçiyor. Günlerden Çarşamba. Radyoda radyo gazetesi okunuyor. Bu gece Meclis saatinde af hakkında bir şeyler duyacağımızı umuyoruz.

İçimde bir uzun ve yorucu yokuşu bitirmenin rahatlığını duyuyorum. Hürriyet ne iyi şey!

Hamdi kendisi için sana bir şeyler yazmamı istedi. (Ben daha evvel gideceğim. Derdine yan!) diye zıttıma basıyor. İşte sana şikayet ediyorum. Karşılaşır karşılaşmaz rica ederim öcümü al. Af havadisi duymuş mahpus kısmına güç yetmiyor.

İçimde öyle bir his var ki Hüsam da ben de pek yakında sana kavuşacağız. Böyle hislerde pek az aldandığıma emin olabilirsin. Bakalım bu sefer benim hissi kablelvukuum yüzümü kara çıkaracak mı?

Bu derbeder mektuptan sana nihayet kavuşmak ihtiyacını ne kadar şiddetle duyduğumu elbette anlarsın. Bir şeyi şiddetle istemek yarı yarıya yapmak demekmiş. Bakalım doğru mu?

Ben İstanbul'un adeta yabancısı oldum. Beni taşralı bir dost gibi gezdirmeyi vaadetmelisin. Ada nerede? Moda nerede?

Merdivenli yokuşlar, yeşil sahalar hep yabancı. Bütün adresler, bütün telefon numaraları benim için kaybolmuş. Bir tuhaf iş vesselam.

Bütün arkadaşlarım sana hörmet ve sevgilerini yolluyorlar. Annene selâm ederim. Ellerini öperim. Eğer elini öpmek için gelmekte biraz gecikirsek beni ve Hüsammettin'i mazur görsün.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle, hasretle öperim sevgili Semihacığım.

16.3.1950
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Sen şimdi (Bu ne iştir?) diyeceksin. Vallaha hepimiz aynı eğlenceli hayrete gark olmuş vaziyetteyiz. Naci'ye de yazdığım gibi Meclis af istemez, biz mahpusta kalırız, döner hem Meclis, hem Hükümet af ister, neticede, biz gene mahpusta kalırız. Kim bilir ne kadar üzüldün sevgilim, ama ne kadar üzülsen, sana nihayet kavuşmak sevincini ihtimal tanımaz bir katiyetle kabul etmiş Kemal Tahir kadar üzülemezsin.

Gönderdiğin 60 lirayı aldım. Teşekkür ederim. Ne kadar telaşlı günler geçirdiğimizi sana burada nasıl anlatmalı? Ne çok eksiklerimiz varmış; hürriyet ne kadar pahalı şeymiş. Bunu şimdi düşünürken burada kalmanın yüz kızartıcı huzurunu bile hissediyorum denilebilir.

Derhal çalışmaya başlıyacağım. İlk ağızda iki roman çıkarırım sanıyorum. Huy işte! Her şaşkınlıktan sonra öfkemi sarı defter kağıtlarından roman kahramanlarından çıkarmak adettir. Fena adet değil. Sakinleştiğim zaman bakarım ki ortaya bir kitap çıkıvermiş. Af şakası arkadaşlara da azizlik etti. İşleri tasviyeye kalkıştılar. Beşe aldıklarını ikiye sattılar. Bereket versin, marangoz takımlarını sattırmamıştım. Şimdi biraz gönülsüz de olsa işe başlamaya hazırlanıyorlar. Bütün bu hayı huydan bana bir takım tatlı hülyalar kaldı sevgilim. Günlerce ve gecelerce İstanbul'a nasıl gideceğimi, seninle nasıl karşılaşacağımı, ilk sözünün ne olabileceğini, ilk hareketini falan düşünmüştüm. Tatlı

bir meşgaleydi. Mahpusluğun beni nelerden mahrum bıraktığını hiç bir zaman bu kadar kati, bu kadar elle tutulur şekilde bilmiyormuşum sanırım.

Son Saat gene bir fena iş yaptı. Sevenlerin Zaferi isimli romanı orta yerinde kesti. Hem de pis bir şekilde. Eğer o tarafa yolun düşerse yahut avukat Tuğrul bey uğrarsa lütfen müsveddelerin geri kalan kısmını almaya çalışsın. Çünkü bende suret yok. Kitap öyle fena bir şekilde bitti ki, mutlaka arkasını getirip, maceraya da hikâye ederek tamamını bastırmak lazım.

Naci'ye yazdım. Uzun bir de mektup aldım. Kitapların bir kısmını bir yerlere yerleştirmiş. Hatta bir tanesinden doksan üç lira da geldi. Bir diğerini de kendisi kısaltıyor. Artık bu üzücü işler Naci'ye kalmış oluyor.

Sana yazdığım son mektupla beraber Hüsammettin'e de bir mektup yollamış, son tadilat dolayısıyla, bir müddet daha bizim mahpusanede kalacağımı söylemiştim. Şimdi hep beraber kaldığımıza göre, kerametime hükmedeceklerini düşünerek telaşlanıyorum. Her zaman, her şart içinde dehşetli nikbin olduğum halde, bu sefer, neden böyle hareket ettiğimi hâlâ izah edebilmiş değilim. Şaşılacak bir iş vesselam.

Annen kim bilir ne kadar üzülmüştür. Ellerini benim yerime lütfen öp. Kendimi o kadar zorladığım halde, kendisini gördüğümü bir türlü hatırlıyamıyorum. Böylece, benim için herhangi bir anneden ibaret kalıyor ki, bu da biraz benim annem demek oluyor.

Hamdi sana ayrıca yazmadı. Ama çok çok selâm ediyor. Onun çıkma hazırlığını ve telaşını görseydin, bana küserdin. Hem de haklı olurdun. Ümit ve Emine için bir sürü hediye hazırladı. Hepsini ayrı ayrı seçti. Beğendi, düşündü. Halbuki ben sadece seni düşünmekle vakit geçirdim sevgilim, tembel tembel oturdum da hep seni düşündüm. O kadar.

Sıhhatim galiba gittikçe iyileşiyor. Tansiyon azaldı sanırım. Herhalde, asabi bir yükseliş olmalıydı. İştaham da yerinde. Saçlarım da büyümektedir. Arkadaşlarla şakalaşıyorum: (Beni İstanbul'a böyle saçsız göndermek istemediler de, o sebepten affı geriye bıraktılar. Siz ne bileceksiniz?) diyorum. Homurdanıyorlar.

Ne çare ki havalar bir türlü düzelemedi. Bugün kar yağdı. Bizim kısımda bir şaşkınlık ve keder havası var. Hiç kimse belli etmek istemiyor ama üzülmemek kabil mi? Akıllı bir adam ne demiş? "Hürriyeti istememek ahlaksızlıktır." demiş. Bizimki mücerret hürriyet de değil, bizzat kendi hürriyetimiz. Sevgililerimize kavuşmak hürriyeti...

Sana gizlice itiraf edeyim: Ben ötekiler kadar üzülmedim. Frenkler (felaket yalnız gelmez) diye bir laf ederler. Bir yerde ben bunu şöyle kullanmıştım: (Felaket yalnız gelmezmiş, halbuki saadetler beraberlerinde ayrıca başka bir şey getirmeye mecbur değillerdir.) Bir büyük belayı hiç ummadığım bir zamanda kolayca atlattım. Bir kaç ay başka saadete muhtaç sayılmam. Bir kaç ay sonra da elbet af çıkar. Mesele kalmaz.

Seni hasretle kucaklarım sevgili Semihacığım, içleri her zaman gülümseyen güzel gözlerini sevgiyle öperim.

27.3.1950

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Upuzun mektubunu sevinerek okudum. Ne kadar metin bir kızsın. Hadiselere -bunlar böyle akıl almaz şekiller de alsalar- kendini zorlamamış görünerek hemen uyuyorsun. Bana adeta cesaret verdin. Teşekkür ederim.

Mektubunda bir de nasihat var. Melahat'e yazmamı söylüyorsun. Hiç lüzum görmüyorum. Bu iş çoktan bitti. İhtiyata riayet meselesine gelince: Ben hangi hususta olursa olsun ihtiyata alınmayı sevmiyorum. Kendi işlerimde bazı bazı bebeklerin yapmıyacağı tecrübesizlikleri yaparım ama, kurnazlığa hiç müsamaha etmem. Benim de - bu gibi ahvalde- kendime mahsus düşüncelerim oluyor. Onları tamamiyle tatbik etmeden, dönülmeyecek adımlar atmıyorum. Asıl tuhafı sana söyleyeyim mi sevgilim, böyle işler bende her zaman şakacıktan başlıyor, giderek, ben de farkında olmadan ciddileşiyor. Nihayet bir yerde bakıyorum ki, geri dönmek benim için imkansız. Belki de kendi kendimi aldatıyorum. Başka insanlar -şereflerine, erkeklik faziletlerine, kendi kendilerine karşı bile olsa- zerre kadar teh-

likede görmeden - yani birisine kancıklık ettiklerini, nasılsa hatıra bile getirmeden- başka türlü hareket edebiliyorlar. Ben hemen kendimi fedaya hazırlanıyorum. Pek mi romantik bir adamım? Halbuki hayatımın diğer kısımlarında bariz bir realistlik görülüyor. Şimdiye kadar başıma gelen bu kabil işlerde hep sonunu evvelden görmüşümdür. Ne çare ki vesile bulmakta müşkilat çekmediğim halde- ben oyun bozanlığa başlıyamam. Oysa işe girişirken suçlu olan da ben sayılmam. Korkaklığımı nasılsa anlarlar. Hem korkaklık, hem tembellik, hem de bir çeşit kendini feda etmek cüretini yanyana getir. Kemal Tahir'i iyice anlamış olursun.

Evet, bunlar hep bela, canımın içi, nasıl atlatılacağını uzun uzadıya düşünüp bulamadığım için, epice bunaldığım zaman -galiba iyi talihimin eseri olarak- birden bire kendimi kurtulmuş bulduğum belalar.

Ama şu kadarını da ilâve etmeliyim: Bir kerre kurtuluş fırsatı da verildi mi, bundan en az Napoleon kadar istifade etmesini beceriyorum. İş katiyen bitiyor. Eğer karşımdaki ihtiyatkar bir kurnaz ise, hesapları yanılmış da geri dönmek isterse, bana güzel bir hediye vermiş oluyor. İnsanların -hele biraz budalaca olanlarımızın- hani bir hayretleri vardır. Seyrine doyum olmaz. İşte o hayret...

Şimdi de iki ay beklenecek. Arkadaşlar yeniden işe başladılar. Ben henüz defterleri önüme çekemedim. Söz defterlerden açılmışken, sorduklarına cevap vereyim: Naci **Cumhuriyet**teki romanı almış, küçültüyor. **Vatan** gazetesindekini galiba **Yeni İstanbul**a vermiş. **Akşam**dakini de **Son Posta**ya, ayrıca bir tanesi de **Gece Postas**ındaymış. Diğer ikisi de kendisinde, belki hazırda bu kadar roman olduğu için tembellik ediyorum.

Eğer iki ay sonra sahiden çıkarsak, doğruca İstanbul'a geleceğim. İzmir'e gitmeyi orada kararlaştırırız. Seni de mutlaka beraber sürükleyeceğime eminim. Garip bir şey söyliyeyim mi? Ben şimdiye kadar İzmir Fuarı'nı hiç görmedim. Merak da etmiyorum. Naci'nin karısı hasta. Ameliyat lazım. Biz yanında olursak, daha cesur davranabilir.

Kurşuni renk kumaştan bir elbiselik aldım. Burada diktireceğim. başka çare yok. Eğer Haziran'a doğru çıkarsak palto ile gelemem ya...Ne de olsa bir elbise lazımdı. Sen de kumaşı kahverengi yahut lacivert al. Sende dursun. Gelince diktiririz. Lacivert çizgili. **Son Saat**, romanı 66 tefrikada kesti. 200 lira aldığımıza göre daha yüz otuz lira alacağımız kalıyor demektir. Onu da belki tahsil edebilirsiniz.

Annenin pek üzüleceğini zannediyorum. Biçare kadıncağızı lütfen teselli et. Hüsam'a da yazarsan selamlarımı unutma. Ben de onlara yazdım. Henüz cevap gelmedi.

Burada havalar bir türlü düzelemedi. Güneşten istifade edemiyoruz. Dün savcı bey geldi. Meseleyi anlattık. Bir çare bulacağını vad etti. Bakalım ne çıkacak?

İlk fırsatta resim çıkarıp göndereceğiz. Sen de elbet verdiğin sözü hatırlarsın.

Arkadaşların hepsi sana selâm ediyorlar. Ben seni ve İstanbul'u tasavvur edemeyeceğin kadar özledim.

Avukat Tuğrul beye selâm ve hörmetlerimi söyle. Artık kendisini çıkmaz işlerimle üzmeyeceğimi ummuştum. Olmadı. Kusuruma bakmıyacağını umarım.

Seni çok çok, pek çok özledim, seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle öperim sevgili Semihacığım.

1.4. 1950
Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Bu gün şair Nazım Hikmet'ten 30.3.1950 tarihli bir mektup aldım. Bana dünyaya, yaşamaya ait ıvır zıvırdan soğukkanlılıkla bahsediyordu. Sıhhati iyi imiş. Yalnız "hafif bir nezleden ibaret kırgınlık" varmış ki... Eğer gene bu gün **Hürriyet** gazetesinde hepimizin gözünden kaçmış bir havadisle, **Vatan** gazetesini görmemiş olsaydım, şair beni hayasızca aldatmış olacaktı. Geçen seferki açlık grevi haberini iş işten geçtikten sonra duymuş olmanın hacaleti yetmezmiş gibi...

Canım sıkıldı sevgilim. Bu Nazım Hikmet, bir şiirinde "Ben yolculuk etmeyi sevmem bir başıma" demiştir. Şairler şi-

irlerine hiç değil, okuyucular kadar sadık olmalılar. Çok canım sıkıldı. Oturup bir güzel azarlayayım dedim, kalemim varmadı. Ama mutlaka birisine de bir şeyler yazmak lazım geliyordu. İşte sana yazıyorum.

Düşündüm ki sevgilim, avukat Tuğrul beye telgraf çektikten sonra meseleyi senden saklamak manasız olacak. Şöyle düşündüm birdenbire: Biçare dostum Sabahattin Ali'nin çoktan öldürüldüğü, büyük şair Nazım Hikmet'in kendisini mutlak bir ölüme mahkum ettiği zamanlarda yaşamak pek manasız olacak. Tatsız bir şey... Affet, senin sevgine rağmen sahiden tatsız.

Bir büyük şair: "Ölmek, biliyorum -demiş- orjinal bir şey değildir ama, yaşamak da orijinal bir şey değil." Şairler tekin olmazlar. Ruh mühendisleridir.

Binaenaleyh kolayca karar verdim: Ben de sekiz Nisan'da Nazım'la beraber açlık grevi yapacağım. Beni anlarsın, kusuruma bakmazsın. Buna eminim. Çünki Nazım Hikmet'le beraber gitmenin şerefini idrak edersin.

Hodkâmlığımı mazur göreceğine inanıyorum.

Seni tasavvur edemeyeceğin bir kuvvetle seviyorum. Bu sevgi bana biraz daha cesaret veriyor. Seni hiç bir zaman duyamadığım bir hasretle özlemekteyim.

Seni sım sıkı kucaklarım sevgilim, hasretle, sevgiyle öperim. Az ağla emi?

4.4.1950

Nevşehir Cezaevi'nde muharrir Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Beni güzelce azarlayan mektubunu gülümseyerek okudum. (Çünki Nazım'dan grevi bıraktığına dair telgraf dün gelmişti). Mamafih sizin telgraflarınızdan sonra derhal arzunuza uyarak kararımdan vaz geçtiğimi bildirmiştim. Herhangi bir karardan -bu karar esasta yanlış da olsa- vaz geçmek bana her zaman zor gelmiştir. Bu sefer hadise beni değil Nazım'ı alakadar ettiğinden zerrece tereddüt etmedim.

Böyle bir karara gelmemin senelerce evvele giden sebepleri var. Dinle de bak: Bilhassa mahpushaneye girdikten

sonra, gerek beraberken, gerek 1940'da Çankırı'dan ayrıldıktan sonra Nazım'ın ahvali ve hele sıhhati ile ilgilenmekten bir dakika vaz geçmiş değilim. Bir mecmuada Nazım aleyhine bir yazı çıkar, derhal cevap veririm. Bir davaya adı karıştırılır, hemen taraflara hakiki vaziyeti bildiririm. Mektubu gecikir, telgraf yağdırır, istida koştururum. Ba husus sıhhati bozulduktan sonra her fırsatta her tarafa bundan şikayet etmiş, yardım istemişimdir. Ufak mahpusane gürültülerinde bile,-bunları ne kadar geç haber alırsam alayım, bir faydası olamıyacağını da pek ala bildiğim halde- derakap müdahale ettim. Yalnız Nazım'ı ve Piraye'yi alakalandırması lazım gelen en hususi meselelerde dahi ne kadar titiz, sinirli ve müsamaha tanımaz dalıverdiğimi sen bilirsin.

Mart başında açlık grevine karar verdiğini, hatta üç gün de aç kaldığını neden sonra gazetelerden öğrenmiştim. Sen istediğin kadar bana yaraştırma, deliye döndüm adeta... Fazladan bir de mektuplaşmak yasağı da var. Hamdi benim yerime bir mektup yolladı. O mektup böyle bir karar alacağı takdirde bizi de haberdar etmesi, yanına çağırması rica ediliyordu. Bu mektubu mahzurlu görerek kendisine vermediler.

Ben ayrıca cumhurreisine bir telgraf-istida ile müracaat ederek, büyük şair ağabeyimin kendisini öldürmek zorunda kalmasını protesto etmiş, artık lüzumundan fazla uzayan bu pis işin nihayetlendirilmesi için şahsen müdahalesini rica etmiştim.

İşte bu haleti ruhiye içinde iken sekiz Nisan'da grevi tekrarlıyacağını bu sefer bereket versin evvelden- haber aldım. Nazım'ı arka üstü yatarak ölümü bekler tasavvur etmek, sonra hiç bir şey yapamamak, emin ol becerilir marifetlerden değildi. Yani öyle bir vaziyetti ki, sevgilim, burada, onunla beraber ölmeye karar vermek değil, neticeyi beklemek kahramanlıktı. Bunu gayet iyi bilerek, gene de kolay yolu tuttum. Yukarda yazdığım gibi daha başka, daha ehemmiyetsiz vesilelerle (söz) denilen vasıtayı bitirmiş bulunuyordum. Bu sefer müdahale için hayatımdan başka kullanacak şeyim kalmamıştı. Bu vesile ile Nazım'ı ve seni sevdiğimi de anlamış oldum. Yüzde bir ihtimalle de olsa ölüm kati gibiydi. Seni ve onu görmeden ölmek

sahiden zor olacaktı. Bunları sana anlatmak şu anda ukalalık, tafrafuruşluk oluyor. Sen bizden daha iyi biliyorsun. Ben haksızım, sen haklısın, ama, gene de beni mazur görebileceğine inanıyorum. (Mazur göremiyecek olsan beni öpmeyecek kadar somurttuğun halde, resmini yollar mıydın?)

Grev için bir şart ileri sürdüm sevgilim, Nazım Hikmet'in hayatının kurtarılması şartını. Zannetmem Semiha, bir şey yapmadan durulamazdı. Buna galiba imkan yoktu.

Benim için hakikaten üzüldüğünü biliyorum. Bununla iftihar ediyorum. Sana minnettarım, verdiğim üzüntüden dolayı yüz kere özür dilerim.

Emine'ye de selâm ve sevgilerimi rica ederim söyle. Beni mazur görmesini rica et. Bu olup biten işlerin uzun zamandır devam eden mahpusluğun asap üzerinde yaptığı tahripkâr tesirle hiç bir alakası yok. Buna böyle bir mana verilmesini istemem. Sana bir fıkra anlatayım: Andre Gide, bir makalesinin sonunda şöyle bir şey ileri sürer:

Bir gemi batıyor. Bir tek sandal sağlam kalıyor. İçerisi ağzına kadar dolmuş. Öyle ki bir kişi daha binse bu tek sandal da batacak. Etrafta can havli ile yüzenler var. Bazısı sandala yetişip kenarını tutuyorlar. Bunların ellerine kürekle vurmak lazım geliyor. Bu mutlaka lazım. Burada merhametin yeri olamaz. Fedakarlık elbette manasızdır. Andre Gide diyor ki: "Ama sandalda olmanın da bir hicabı vardır."

Ben bu sözü mahpusane hayatında -maalesef- bir kaç kerre yazıp kullanmak zorunda kaldım. Bunu yaparken "sandalda oluşun hicabına" hiç değil mahpusluk müddetince his etmeyeceğimi zannederdim. Yanılmışım. Birden bire kendimi "sandalda olmanın hicabı" ile karşı karşıya bulunca... Bana Nazım'ın eline kürekle vuruyormuşum gibi geldi bir tanem!

Seni çok seviyorum, bu hissimle öğünüyorum. Beni affet. Bilhassa bundan evvel yolladığım kederli mektup için...

Seni hasretle, minnetle, sevgiyle kucaklarım, arslan yürekli sevgilim, seni sım sıkı kucaklar bol bol öperim.

Arkadaşlarım iyidirler. Sana selâm ve hörmetleri var.

Yakında sana kavuşmayı çok istiyorum. (Çok) kelimesi

pek manasız... Pek bodur kalıyor.

Gözlerini tekrar öperim sevgilim.

15.4.1950

Kemal Tahir

Sevgili Semihacığım,

Bir merak ettim ki... Aklıma nedense, hangi mektup biraz gecikirse, hemen hastalık geliyor. Ben hastalıktan çok korkarım da ondan mı? Değil. Sevdiğim insanların hastalıkları zamanında yanlarında bulunmak istiyorum. Onları eğlendiririm, daha kolay iyi olurlar, gibi bir hissim var.

Acaba mektup ne oldu? Seni nasıl sevdiğimi anlatan mektuplardan birisi idi. Okumanı isterdim. Nazım'dan da bahsediyordum. Seni üzen hareketimin mazereti de hikâye edilmişti. Bir sürü de özür dilemiştim. Arada sırada böyle oluyor. Kusura bakma.

Eski mektuplarını tekrar okumak benim de âdetimdir. Ama sen benimkilerden yanlış manalar çıkarmışsın sevgilim. Benim sevgi hakkında tuhaf bir inanışım var: İnsan birisini, ilk görüşte ya seviyor, yahut sevmiyor. Sevmediği bir insanı sevmeye ceht ettiği, seviyorum sandığı oluyor. Netekim, sevdiğini de o manada sevmediğini kendisine telkin ettiği, unutmaya çalıştığı, daha beteri (unuttum) zannettiği de vaki. Binaenaleyh, biz gittikçe daha fazla sevemiyoruz kanaatindeyim. Sevdiklerimizi var kuvvetimizle, iktidarımızın en son boğumuna kadar seviyoruz. Bunu yukarda da dediğim gibi, temamile saklamak, yahut anlatmayı layıkiyle beceremek oluyor. (Peki! Gün geçtikçe artan nedir?) diyeceksin. Bir bakıma izah kabiliyetimiz, bir bakıma sevgiden başka şeyler! Mesela: Hörmet, minnet, güven, hatta alışkanlık ve en tadına doyulmazı dostluk.

Aklına geliyor mu? 1939 senesinde bir gece Hüsam'ın dükkanından beraber çıkmıştık. Seni şimdi de, o geceki kadar çok sevdiğimi zannetmiyorum. Bana bu hatıra her zaman ömrümde tadabileceğim en büyük saadetin yanında hayvan gibi geçip gitmişim tesiri vermiştir. Her hatırlayışımda yüreğim sızlar.

Gönderdiğin kitap için teşekkür ederim Nazım son za-

manlarda bana şiirlerini yollamaz olmuştu. (Hoş! Hadiseler öyle ceryan ediyor ki bunu istemek saygısızlık.) Resimlerine de baktım. Şairi pek özlemişim. Sana bir kerre daha yazdım, galiba resimlerinizi gördükçe hasretim azalacağına, artıyor. Ne de güzel şiirler. Hele arka kapakta bir Vatan şiiri var ki gözlerim yaşardı.

İki üç gün evvel, Nazım'dan da uzun bir mektup almıştım. İşine zinhar karışmamamı tekrar tekrar katıyetle yazıyor. Şaşırdım kaldım. Çok üzülüyorum. Bitse artık bu maskaralık...

Hüsam sana yalan söylemiş. Nail'den mektup aldım. Gene Hüsam'dan iki satır yok. (Tembel oldu.) Demek işime gelmiyor. Çünki ben de bu sıralar fena halde tembelim. İki satır yazamıyorum. Bereket versin, müddeiumumi bey ve müdür bey, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**nin birinci cildi ile (Ahmet Refik)in **Lale Devri** adındaki kitapları, İbrahim Paşa Kütüphanesi'nden lütfen aldılar da biraz okuyorum. Not almaya başlarsam, belki çalışmak arzuları çıkagelir. Öyle de işim var ki, canımın içi, bitmez tükenmez.

Naci ile karısı bu ayın sonuna doğru İstanbul'a gelecekler. Bizim Ali Kantan'ın İçerenköy'deki evine muvakkaten yerleşecekler. Galiba kadıncağız ameliyat olacak. Kendisi buna razı değil. İlaçla tedavisi kabul, falan diye avutuyoruz, ama ameliyattan başka da çare yok. Tehlikeli de. Rahimde ur varmış. En beteri, kız kardeşi de aynı ameliyattan ölmüş. Hasılı berbat bir hal. Belki karı koca sana uğrarlar. Naci'ye lütfen yardım et.

Annenin beni de beklemeye başlaması çok hoşuma gitti. Pek sevindim. Ellerini, usandırıncaya kadar öp benim yerime. Hamdi sana adeta dargın. Benim mektubumu almamış olmanı mazaret saymıyor. (Olsun efendim, o gene de de vakti gelince yazmalı idi.) diyor. Bu fikre, ne dersin, benim de aklım iyice yatıyor. Pek âlâ böyle de yapabilirsin.

Fazla yoruluyor musun? Hiç sorulur mu? Öyle bir kızıyorum ki tasavvur edemezsin. Aksi gibi benim sıhhatim de git gide düzeliyor. Bir kerre tansiyon tamamile geçti, gitti. Halbuki burası pek de yüksek. Vaktile bir mektubunda Nazım (şu anda maddeten öyle bir rahatlık his ediyorum ki bu kadar rahat oluşumdan utanıyorum.) demişti. Aynı şeyleri hissediyorum.. di-

lediği kadar tembellik edebilmek, seni sabah sabah, erkenden, tramvaylarda sarsılarak işe gider düşünürken insana ayıp gibi geliyor.

Sana lazım değilse biriken parayı lütfen yolla! Elbise için çıkınca düşünürüz. Zaten burada bir kurşuni kostüm, bir ayakkabı, bir şapka, gömlek falan temin ettik. Kitap ve matbaa işlerini de Naci takip eder. Bir de onlarla uğraşıp yorulmazsın. Avukat Tuğrul beye hörmetlerimi söylemeni rica ederim.

Seni çok özledim, sevgili Semiha, öyle ki... Ne bileyim... Anlatması bile insanın yüreğini yoruyor. Hasretle kucaklar gözlerini sevgi ile öperim canım sevgilim.

10.5.1950
Kemal Tahir

Arkadaşların hepsi selâm ve hörmetlerini yolluyorlar.

Canım Sevgilim,

Upuzun, sepsevgili mektubunu aldım. Yüreğim ferahladı. Sağol. Ne de güzel bir müjde var. Artık kendi başına çalışacağın müjdesi. Daha az yorulursun sanıyorum. Benim için esas bu. Her zaman ölesiye yorulduğunu zannediyorum. Mektubun biraz gecikince aklıma ilk evvel hastalanman ihtimali gelmesi bundan...

Kadınlar, sevgilim, ömürlerini değersiz teferruatla meşgul olarak geçirirlermiş. Kolayca mesut olmaları da, kolayca bedbaht olmaları da bu sebepten ileri gelirmiş. Bunu bir yerde okumuştum. Galiba doğru. Hüsam'ın dükkanını ben yalnız seninle beraber geçirilmiş bir gece olarak hatırlarım. Benim için o gecenin sadece o manası var. Diğer bütün hadiseler ve insanlar basit teferruat. Öyle ki hepsini kendimi hiç zorlamadan unutmuş gitmiştim. Netekim, yazdıklarını okurken de hatırlamak için o kadar müşkilat çektim. Çamlıca gezintisi de öylece aklımda.

Nazım'ı gidip gördüğüne pek iyi ettin. Bu gün gazetelerde grevi muvakkaten tatil ettiğini okudum. Pek üzülüyordum. Yemek yerken, gülerken, bir çeşit hicap duyuyorum. Münevver hanımı beğenmene sevindim. Bu hususta neler düşündüğümü

bilirsin. Seninle mutabık olduğumuzu da zannediyorum. Bu kadar çabuk fikir değiştireceğini de hiç ummuyordum. Meziyetleri, hususiyetleri olan bir kadın her halde.

Kahve ve çay için nasihatlarına müteşekkirim. Son günlerde gene bir kaç kerre kaçamak yaptım. Çay, kahveden fazla hoşuma gidiyor. Şöyle oturup üç bardak yuvarlayınca iyi oluyor şekerim. Bir şey... Galiba, bir eğlence. O kadar hareketsiz yaşıyoruz ki normal ölçülere sığar bir hayat değil. Berbat. Mamafih, esasta okumaktan, yazmaktan günde yirmi cigara içmekten ve seni sevmekten başka bir iptilam yok sanırım. Bunların hangisine nasıl karışacağını sahiden merak ediyorum.

Faris'i tanımıyorum. Tanışamadığım için kendimi biraz daha fıkaralaşmış his etmekteyim. Büyük ve kıymetli arkadaşmış. Sanatkarmış. Kavgacı imiş. Ne imrenilecek, hatta kıskanılacak faziletler... Bu mektubum eline geçmeden karısına gitmemiş olursan, rica ederim, ızdırabımı söyle. Faris'in hatırasını anarak ellerini öperim. Çocuklarını da lütfen benim yerime öpersin.

Nazım'a söyle bana mektup yazsın. Telgrafına verdiğim cevaptan dolayı bana öfkelendiğini zannederim. Eskiden dostlarını zora koşan adam değildi. Bilakis, hepimizin şahsi müşküllerimizi de omuzlamağa kalkardı. Bu iki aydanberi bütün bu fedakarlıklarını bize mükemmelen ödetti. Onun bir korkunç mısraı vardır. Haydi bütün parçayı yazayım:

Kalküta grevdedir.
Benerci yapayalnız evdedir
Yapayalnız,
Kapı,
Tavan
Ve duvar.
Onu kavgaya çağırmadılar.

Mesele tamamile bu şiirin anlattığı halet değilse bile... Kavgaya çağırmayan arkadaşla kavgaya çağrılmayan arkadaş psikolojileri arasındaki farkı Nazım bilmez adam olamaz. Bir de üstelik bana kızarsa, buna (yavuz hırsız ev sahibini bastırır,) derler.

Son gelen mecmualarda harikulade şiirleri vardı. Hangi birisini kaç kerre okuyacağımı şaşırdım. Çoğunda yer yer gözlerim yaşardı. İnsanı böyle ağlatacak derecede mesut etmek ne büyük meziyet. Çok yaşasın.

Naci bu hafta 100 lira yolladı. Binaenaleyh sen 75 lira için pek acele etme. Af (on beş gün içinde olur) deniyor. O zamana kadar ya yollarsın, yahut da ben gelince gelince alırım.

Naci'nin karısı için yazdıklarını İzmir'e bildirdim. Onlar da bu haftalarda İstanbul'a gelecekler sanırım. Kızın fazladan tansiyonu (20) ye yükselmiş. Nedir bu başlarına gelenler bilmem ki. Bana küsmeyeceğine emin olarak buldururum ki, dört sayfalık kocaman bir mektup yazdım demin, bin türlü şaklabanlıklar yaptım. Teselliye çalıştım. Teselliyi de, halbuki hiç sevmem! Bana birisini hayasızca aldatıyormuşum gibi gelir.

Nail'den senin mektubunla beraber bir mektup aldım. Hüsam'dan gene haber yok. Pek ayıp canım. Darılıp darılmamayı ciddiyetle düşünmeye başlasam mı deyip duruyorum.

Arkadaşlar hep birlikte selâm ve hörmetlerini yolluyorlar. Ben de annenin ellerini öperim. Seni de hasretle kucaklar, sevgiyle, hasretle, gözlerini öperim canım sevgilim, arslan yürekli Semihacığım.

25.5.1950
Kemal Tahir

Canım Sevgilim,

Telgrafına tekrar teşekkür ederim. Beni merak edişin çok hoşuma gitti. Şaşılacak derecede nikbin adam olduğumdan mıdır nedir, telgraflar beni senin gibi ürkütmez. Bilakis, müjde tesiri yapar. Herkesi de kendim gibi düşünürüm. Her fırsatta çekerim telgrafı.

İki mektubumun aynı zamanda gelişine ben de hiç bir mana veremedim. Burada mektuplar günü gününe postaya veriliyor, sanırım. Her halde İstanbul seçim gürültüsü arasında biraz bunalmış olmalı. Postalar kim bilir ne kadar kalabalıklaşmıştır. Kimisi kimini tebrik etti, kimisi kimini taziye... bizim de aklımız ermedi. Aklımız ermeyince

de "böyle maskaralık olmaz" dedik. Hâlâ o kanaatteyiz. "Daha geniş bir af vermek için" geri bırakılan bir lâhıyanın bu şekli sahiden gülünç. Bir memlekette en korkunç şey, eskidenberi kullanılagelen kelimelerin manalarını kaybetmeleridir. Mukaddes kitaptaki Babil Kulesi hikayesi de böyle bir meseleye göre uydurulmuş. "Daha geniş" kelimeleri elbette ki bu manaya gelmemek lazımdı. Bir hikayede okumuştum. Sevinç insanları ızdıraptan daha çok sarsarmış. Her halde Demokratları da sevinç sersem etmiş olmalı. Ne yapacaklarını şaşırdılar. Bizim de talihimiz tuhaf! Sevinç olur zarar ederiz, keder olur, gene biz zarar ederiz. Bazı adamların bazı adamları sevgi ve hasretlerinden tutup oyuncak haline getirmeleri hazin bir manzara. Geçen hafta "namerde muhtaç olduk da böyle oldu" demiştik. Şimdi "aynı facia devam ediyor galiba!" diye azap duyuyoruz. (Devlet idaresi) denilen şey bu olmasa gerek.

Son aylarda öyle rahatsız edildik ki bir türlü çalışmaya başlıyamadım. Bir sürü yazacak şey var. Hepsi yüzüstü kaldı? Bekliyoruz. Neyi beklediğimizi de iyice bilmeden, öylece, kalakaldık. Bir canım sıkılıyor ki, sevgilim, anlatamam.

Sen de kim bilir ne kadar üzülüyorsun. İnsanın sevdiklerine azap verdiğini bilmesi de ayrı bir azap. Kusuruma bakmamanı rica ederim.

Resmini yollamak için bana danışmayı nereden akıl ettin? Bu günlerde, resminden daha kıymetli bir hediye olabilir miydi? Hemen yolla, hemen. Mümkünse telgrafla. Burada tembellikte ağız ağıza dolu geçen günlerde biricik ciddi işim seni düşünüp seni şiddetle sevmektir? Resimlerine hasretle, ihtirasla, ızdırapla bakıyorum. Neler his edersem edeyim, gene de mesut oluyorum.

Bana, kendini her zaman çok yoruyormuşsun gibi geliyor. Öyle usanç içindeyim ki saatlerce yerimden kalkmadan öylece oturuyorum. Aksi gibi burada bir tane terzi arkadaşımız var. Gider gelir, ütü yakar, bir şeyler söker, biçer, diker, makineyi işletir, prova yapar. Her zenaat, yabancısı olanlara zor görülüyor. Terzilik de bana bilhassa, seni düşündüğüm için, sanatların en zoru, en gaddarı gibi geliyor. İçim daha beter sıkılıyor. İşte

böyle birtanem... Günler sensiz pek boş, pek manasız, pek harap edici geçmektedir.

Naci'nin karısından bir mektup aldım. Senden sonra ona da yazacağım. Naci Ankara'ya gitmiş. Eğer af hakkında esaslı bir şeyler öğrense imiş, buraya gelecekmiş. O da senin gibi vaziyeti tuhaf buluyor olmalı ki dört gün sonra geri dönmüş.

Emine'den de mektup geldi. Üzüntü içinde zavallı. Yorgun. Kızın mektep taksidini düşünüyor. Çocuğu neden öyle pahalı bir mektebe verdiklerini hâlâ anlıyamadım. Nihayet bir İngilizce elde edecek. Halbuki her lisan -gayret edildiği takdirde, bilhassa o yaşlarda- bir iki senede öğrenilir. Çoğu zaman sıkıntılarımızı kendimiz hazırlıyoruz, diye düşünüyorum.

Nail'e mektup yazdım. Cevap bekliyorum. Bu sefer de Hüsam'dan bir şey çıkmazsa haklı haklı küseceğim. Somurtacağım. Fazladan onu utandırmak için bir de güzel mektup yazacağım. Böyle küsmek olur mu? Dersin. Kaç kerre söyledim. Hüsam'a küsebileceğimi hiç zannetmiyorum. Onu ne kadar özlediğimi burada, sana bile anlatamam.

Arkadaşlar sana hörmet ve sevgilerini yolluyorlar. Annenin ellerini öpüyorlar.

Ben de annenin ellerini hörmetle öperim.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgiyle, hasretle öperim canım sevgilim, arslan yürekli Semiham.

12.6.1950
Kemal Tahir

Tuğrul beye hörmetlerimi söyle. Safiye hanıma da gıyabi hörmetlerimi takdim ederim Frenklerin bir sözü vardır: "Dostlarımızın dostları dostlarımızdır" gibi bir söz. İyidir, doğrudur. Değil mi canım sevgilim.

Canım Sevgilim,

Resmine mi sevineyim, yoksa geçici de olsa hastalığına mı üzüleyim şaşırdım. Sonra durup kendimi bir yokladım. Resmin bile kederimi azaltmadı. Zaten seni her zaman pek çok yoruluyorsun diye düşünüyordum. Ben umumiyetle müşteri de-

nilen mahluktan korkarım. Bunun her cinsinde bir çeşit fena hodkâmlık olur. Kendim için de bu kanaatteyimdir. O sebepten hiç bir yerde pazarlık etmeyi, müşkülpesent davranmayı beceremem. Ne alırsam, fena ve pahalı olur. Hele sizin cinsin pazarlığı her devirde dillere destandır. Bir de süslenmek sevdasına düşmüş bir kadın hayal ediyorum. Tahammülfersa bir mahluk karşıma dikiliyor. Naziği bir başka türlü, kabası gene bir başka türlü berbattır. Seni böyle bir işle meşgul düşündükçe yüreğim sızlıyor.

Resim için teşekkür ederim. Adeta ziyaret oldu. Gözlerimin içi rahatladı. Bir saadet ki nasıl tarif etmeli.

Af hususundaki müjdene de sevindik. Askeri mahkemenin verdiği cezanın tamamile kalkacağına biz de emindik. Fakat benim ayrıca propagandadan 4 ay cezam var. Eğer layihanın şumulü öylece kalırsa galiba Hüsamettin'le beraber çıkabileceğim. Sen iki kat üzülmüş olacaksın. Mamafih ne olursa olsun, artık bu sürüm sürüm sürünen iş bir nihayete ersin. Eğer ben daha dört ay kalırsam, hemen çalışmaya başlarım. En az iki roman bitiririm. Bu tereddüt ve bekleme kepaze bir şey. Kaç kerre davrandığım halde elim işe varmıyor. Kendimi ayıplıyorum. Neşem kaçıyor. Fakat bir türlü çalışmak kabil değil. Defterlere dargın dargın bakıyorum. Yerlerini değiştiriyorum. Tekrar tekrar okuyorum. Bazen müsveddeler çok iyi geliyorlar, bazen de ancak yırtılmaya layık. İşte böylece, bomboş, çok zamanı somurtarak, sırt üstü yatıyorum. Kendi kendinden memnun olmayan bir insanı dışardan hiç bir şey tamamile memnun edemiyor.

Sevgilim, Şerife ile kocasının sekiz seneden sonra da olsa tekrar birleşmelerine ben de sevindim. Dinamo utanılacak bir şey yaptığına emin olmasa yanınıza gelmez miydi? Ama artık bilmem evvelki hareketi mi, sonraki hareketi mi hoşuna gitmiyor. (Zararın neresinden dönülse kârdır) demişler. (Bekara karı boşamak kolaydır) demişler. Demişler babam, demişler. Bir takım insanlar oturup arifane laflar etmişler, bir takımları da bu laflara göre hareket... Hasılı dünya böylece yuvarlanıp gitmeyi adet edinmiş gidiyor.

Gönderdiğin yetmiş lirayı çoktan aldım, canımın içi, sana

yazdığımı da zannediyorum. Hep böyle budalalık ederim. Kendi kendime öyle emin olurum ki sonra aksi zuhur ederse hayret etmekten utanmaya bile vakit bulamam.

Şimdi geçip gittiği için sana artık yazabilirim. Beni iki gün sıtma tuttu. Pek eski bir aşinadır. Ta, çocuklukta Adapazarı'nda bir kerre tutmuştu. O zamandanberi bu mevsimde biraz hafifçe yoklar. Kinin alır ve derhal önlerim. Burası yayla olduğundan farkına varamadım. Gece başladı. Ertesi gün de kinin alınca geçti. Bir müddet kinine devam ettim.

Sakın merak etme. Şunu da hemen ilâve edeyim: Gene şişmanlamaya başladım. Bana kendim bile tuhaf geliyorum. Arkadaşlar o kadar değil diyorlar ise de, ben bu gidişi iyi görmüyorum. İlerde yüz kiloyu geçersem felakettir.

Belki de hareketsizlik böyle yapıyor. Dışarıya çıkarsam eski halime gelirim. Hasılı tembellik canımı sıkıyor. Eğer çalışmaya başlayabilseydim, eminim ki, bu bekleme sıraları daha kolay, daha rahat geçerdi.

Rica ederim Semiha, kendini fazla yorma. Terziliği zevkli ve aslında güzel buluşunu da fena halde yadırgıyorum. Beceremediğim her zenaat bana her zaman pek zor, yorucu, harap edici gelir. Ben yanında olsam, bu kadar yorulmazdın diye düşünüyorum. Seni eğlendiririm, avuturum. Başın bile ağrımazdı sanıyorum.

Artık bu bir iki hafta zarfında ne olacağı anlaşılacak. Sana verdiğimiz üzüntü gayrı muayyen, hesaplanmaz halini kaybedecek, imlaya gelecektir. Benim için de üzüldüğünü hiç unutmuyorum. Sana minnettarım? Resmin için tekrar teşekkür ederim. O kadar iyisin ki sevgilim, bir tanesin.

Arkadaşlar selâm ve hörmetlerini yolluyorlar.

Annenin ellerini öperim.

Hüsam'a yazarsan selâm ve hasretlerimi lütfen bildir.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgi ile, hasretle öperim arslan yürekli sevgilim, Semihacığım.

24.6.1950

Kemal Tahir

Canım Sevgilim,

Bu hafta senin mektubun Hüsam'ın uzun mektubu ile beraber geldi. İki misli sevindim. Hüsam da huyunun değiştiğinden, üzerine bir uyuşukluk çöktüğünden şikayetçi. Demek bu umumi bir hastalık. Bizi görsen halimize oturur uzun uzun gülersin.

Daha iyisi, herhangi bir günümüzü kısaca anlatayım:

Sabahleyin saat yedide kalkıyoruz. Sekize kadar kahvealtı. Kahvealtıdan sonra avluda bir saat gidip gelme. (Ben o kadar tembelim ki canım, bazan bu kadarına dayanamayıp hemen oturuyorum.) Benim oturmam da merasime tabi. Şezlong gölgeye kurulacak, üzerine minderler koyulacak. Adeta uzanacağım. (Ben buna "uzun oturmak"diyorum.) Bu "uzun oturmak" da bir ayrı bela. Dışarıya çıkarsam bilmem ki ne halt edeceğim. Her hangi bir iskemlede rahatsız oluyorum. Çorum'da yalnız kalırken fazladan ayaklarımı -Amerikalı dostlarımız gibi- masanın üzerine kaldırmak huyunu da peydahlamıştım. Burada bereket versin, def oldu. Öğleye doğru bir parti aznif, yahut dama oyunu. On ikide yemek. Üçe kadar uyku. Üçten sonra posta günü ise mektup ve gazete bekleyerek gene uzun oturmak. Akşam bir saat dolaşma. (Buna mahpusane lisanında "volta vurmak" derler.) Saat yedide yemek. Sekizde radyo başlar. (Nevşehir'de elektrik ancak o zaman çalışıyor.) Gece okumak, mektup yazmak. (mesela şimdi saat on buçuk. Radyo yavaştan dans plağı çalıyor.) On bire çeyrek kala havadisler. On ikide elektrik söner. Uyku.

Bu şartlar altında 100 kilo olmaktan korkmaya hakkım yok mu? Hemen merak etmişsin. Emin ol ben de merak ediyorum. Yüz kilo olursam, ne hale gelirim diye. Şimdilik 72-74 kilo arasındayım. Bu bile ağır geliyor.

Sıtma geçti, gitti. Her sene dikkat etmezsem böyle bir yoklar.

Asıl kepazelik şu af meselesi. Bir türlü bitemedi. Son aldığımız habere göre -yani gazetenin yazdığı gibi geçerse- benim yüz gün cezam kalacak. Arkadaşlar hep çıkacaklar. Hesabım

doğru mu bilmem. Hüsam da derhal çıkacak sanıyorum. 6 ay istifade edecek. Halen de üç buçuk sene yattı. Hiç değil, ona kavuşacaksın. Ben de bu suretle raporla çıktığım 95 günü yatmış olacağım. Arkadaşların hakkı böylece ödenecek.

Sevimli bir tesadüfle, Hüsam da, sen de aynı zamanda gelen mektuplarınızla benden resim istemişsiniz. Yeni bir resim çıkartdım. (Hüsam yakında tahliye olur) diye düşündüğümden ona bir kaç gün yazmıyacağım. Eğer af alelusul gene gecikirse eski resimlerden birisini yollarım. Senin için de yeniden çektiririm. Yahut, yeniden çektiririm de, ikinize de gönderirim.

Ben hesapları artık burada yüz gün kalmak üzere yapıyorum. O zamana kadar Hüsam gelmiş olur. Ev tutarsınız. Sen de bu kadar yorulmaktan kurtulursun. İçim rahat eder. Belki bir gayretle çalışmaya başlarım da, bir iki kitap çıkarırım. Kışı istirahatle geçiririm.

Okuyacak kitap yok. Olsa da okumak içimden gelmiyor. Bir berbat tembellik ki her kelimede kaleme sım sıkı sarılıyor. (ille de benden bahset. Zaten başka bir şey de yapamazsın) diye edepsizlik ediyor.

Bir teviye saçlarımı soruyorsun. Uzamaları için mevcut bulunmaları lazım değil mi? Maalesef tepemde saç pek seyrek. O sebeple uzayıp uzayamadıklarını kontrol edemiyorum. Öylece kendi keyiflerince yaşıyorlar. Sere serpe duruyorlar. Ben onları her sabah muntazaman tarıyorum ama, istediğim zerafette, parlaklıkta durmadıkları muhakkak. Bunun bir eski tesellisi var: İçinde cevher bulunan topraklar ot tutmazlarmış. Benim başım da, her hal, içi cevher dolu bir yuvarlak olmalı. Üzerinde saç tutmak istemiyor. Bir vakitler asi oluşlarından şikayetçi idim. Alnıma toplanırlar, beni rahatsız ederlerdi. Bir bademcik iltihabı sırasında, eve berber çağırtıp üç numaralı makine ile kesdiğimi hatırlıyorum. Şimdi de, saçlarım benden intikam alıyorlar. İşte bu kadar.

Deniz ve plajlar elbette iyidirler, güzeldirler. Onları ne kadar özledim. Ama doğrusunu'ister misin, onları eskiden daha fazla özlüyordum. Şimdi yalnız ve yalnız seni özlüyorum. Pek özlüyorum. İçim sıkılacak, geçimsiz bir adam olacak derecede özlüyorum.

Arkadaşlar hep selâm ederler? Sevgilerini yollamaya beni memur etfiler.

Annenin ellerini hörmetle ve sevgi ile öperim.

Tuğrul beye hörmet ve hasretlerimi lütfen söyle.

Seni hasretle kucaklar, gözlerini sevgi ile öperim canım sevgilim, bir tanem, ruhum.

6.7.1950

K e m a l T a h i r

NOTLAR/MEKTUPLAR
KEMAL TAHİR

Tanınmış yazar ve romancı Kemal Tahir'in **Bağlam Yayınevi'**nce sunulmakta olan **Notlar** dizisi, **Mektuplar** adını taşıyan onbeşinci yapıtla sona eriyor.

Türkiye'nin yazın ve düşünce tarihi açısından en özgün yazar ve yaratıcılarından birini tanımak, araştırmak, yeniden düşünmek ve değerlendirmek isteyenler için, Kemal Tahir'in **Notlar'**ı şimdiden büyük bir kaynak yapıta dönüşmüş bulunuyor. **Notlar,** Kemal Tahir'in eşsiz düşünce serüveninin yıllar boyu hangi aşamalardan geçtiğinin en somut belgesini oluşturdukları gibi, bugünün ve yarının kuşaklarına dopdolu bir yaşamın tüm birikimlerini de aktarıyorlar.

Notlar dizisinin yayınını sağlayan **Kemal Tahir Vakfı,** böylece tarihsel bir görevi gerçekleştirmenin mutluluğunu paylaşıyor.

Kemal Tahir'in özellikle 1940-1950 arasındaki dönemde yazdığı **Mektuplar,** bir yazın adamının, cezaevi koşulları altında bile, kendi çağı çalışmaları ve başka sanat ve düşün insanlarıyla ilişki ve dostlukları üstüne tanıklıkta bulunuyor. Nazım Hikmet, Orhan Kemal, Halikarnas Balıkçısı gibi Cumhuriyet dönemi yazın dünyasının unutulmaz öncüleriyle sürekli yazışmaları gerçekleştiren Kemal Tahir, ayrıca, daha kişisel mektuplar da yolluyor: 1940 öncesindeki eşi Fatma İrfan'a ve 1950'ler sonrasında evleneceği, sonraki eşi Semiha Tahir'e... Türkiye'yi ömrü boyunca hiç eksilmeyen bir tutkuyla seven Kemal Tahir, **Notlar'**ının son kesitini oluşturan **Mektuplar'**da, en insancıl boyutlarıyla da tarih platformundaki yerini alıyor...

BAĞLAM

ISBN 975-7696-52-8